

Folketingets
ombudsmands
beretning
for året
1956

A/s J. H. SCHULTZ
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1957

INDHOLDSFORTEGNELSE

	side
Indledning	7
I. Embedets almindelige forhold	9
A. Personaleforhold	9
B. Loven om Folketingets ombudsmand	9
II. Oversigt over de i 1956 indkomne sager	11
III. Supplerende oplysninger vedrørende sager omtalt i beretningen for året 1955	16
ad 1. Anvendelse af straffelovens § 70, stk. 2 og 3, med hensyn til personer, overfor hvem der er truffet sikkerhedsforanstaltninger i henhold til § 38, stk. 2, i straffeloven af 1866	16
ad 29. Ændring af vidneindkaldelsesblanketter i straffesager	16
ad 45. Underretning til anmeldere om opgivelse af forfølgning af straffesager	17
ad 46. Offentliggørelse af forretningsordenen for Ankenævnet vedrørende Vareforsynings-sager	18
ad 49. Wamberg-sagen m. v. (dr. med. vet. Per Schambyes klage)	18
IV. Sager af almindelig interesse samt sager, der har givet anledning til udtalelser, henstillinger m. m.	25
1. Tiltale ikke rejst mod en række kvægavlsforeninger, kvægavlsassistenter og dyrlæger for overtrædelse af medicinallovgivningen m. v.	25
2. <i>Landbrugsministeriet</i> havde afslået at autorisere et firma som eksportør af dansk ost	33
3. <i>Ministeriet for offentlige Arbejder</i> havde nægtet statstilskud til opførelse af et dige	37
4. Undersøgelse af <i>Ministeriet for Grønlands</i> ansættelse og afskedigelse af en tjenestemand	40
5. <i>Direktoratet for Ulykkesforsikringen</i> havde afslået at yde dagpenge	48
6. <i>Direktoratet for Ulykkesforsikringen</i> havde afslået at yde erstatning	49
7. <i>Statsadvokaten for Sjælland</i> havde ikke forelagt en mod en sygeplejerske sluttet sag for Sundhedsstyrelsen	51
8. <i>Forsvarsministeriets og Forsvarets Bygningstjenestes</i> indkøb af trykluft-skumaggregater	52
9. Fem værnepligtiges uddannelse i <i>flyvevåbnet</i> var blevet standset	69
10. <i>Justitsministeriet</i> havde nægtet en cykelbane fritagelse for afgift ved polititilsyn	70
11. <i>Direktoratet for Sygekassevæsenet</i> havde godkendt, at et bidragydende medlem af en sygekasse ikke efter 1. januar 1954 kunne sikre sig begravelseshjælp gennem sygekassen	72
12. <i>Arbejdsmødet</i> havde bestemt, at et frasepareret medlem af en arbejdsløshedskasse ikke kunne få udbetalt arbejdsløshedsunderstøttelse som forsørger	76
13. <i>Landsskatteretten</i> havde ikke givet en klager adgang til at udtale sig vedrørende et vurderingsråds erklæring	77
14. <i>Boligministeriets</i> behandling af en sag vedrørende en kommunes garanti for et byggelån	79
15. <i>Finansministeriet</i> havde afslået at fritage et bomuldsbindegarn for afgift	82
16. <i>Handelsministeriet</i> havde meddelt KTAS og JTAS dispensation fra §§ 8 og 9 i loven om tilsyn med pensionskasser	86
17. Klage over den tid, der var medgået til behandling af en sag i <i>Statens Ligningsdirektorat</i>	90
18. Klage over, at en fange bearbejdede statistisk materiale vedrørende psykopatforvarede og fanger	91

	side
19. Henstillet til <i>Arbejdsdirektoratet</i> , at der, såfremt en af Arbejdsmåvnet truffet afgørelse kan indannes for Socialministeriet, gives den, hvem afgørelsen angår, underretning herom	91
20. Ventetiden ved indsættelse i forvaringsanstalterne for psykopater	93
21. 3. <i>Jydske Statsadvokaters</i> behandling af to straffesager	93
22. <i>Finansministerens</i> behandling af en sag vedrørende toldtarifiering	119
23. Ekspeditionsformen i sager, der af arbejdsløhedskasserne forelægges for <i>Arbejdsdirektoratet</i> og <i>Arbejdsmåvnet</i>	122
24. Tidligere idømt hæftestrafts eller bødeforvandlingsstrafs betydning for påbegyndelse af afsoningen af senere idømt fængselsstraf m. v.	122
25. <i>Landsskatterettens</i> og <i>Statens Ligningsdirektorats</i> behandling af en sag	124
26. <i>Århus amts</i> behandling af en separationsansøgning	125
27. En <i>politimester</i> underrettede først 2½ måned efter, at en sag var sluttet, anmelderen herom	126
28. En ansøgning om godkendelse af et ægtepagtstillæg var ikke færdigbehandlet for den ene ægtefælles død	127
29. Afskedigelse af en kontormedhjælper på <i>flyvestation Karup</i>	128
30. En <i>landpolitibetjent</i> havde afhørt to drenge uden tilkaldelse af en repræsentant for børneværnet	131
31. <i>Direktoratet for Arbejdstilsynet</i> havde fritaget en civilingeniør for tjeneste	132
32. <i>Direktoratet for Sygekassenes</i> behandling af en ansøgning om invaliderente	133
33. <i>Handelsministeriet</i> havde tiltrådt en pensionskasses betingelse for, at to civilingeniører kunne optages i kassen	134
34. <i>Politiet</i> førte en anholdt kvinde til politistationen uden at give hende lejlighed til at iføre sig sædvanlig påklædning	137
35. Ekstraforplejning til varetægtsfanger på <i>Vestre Fængsels sygeafdeling</i>	139
36. Klage over, at <i>regeringen</i> ikke havde forelagt Folketinget forslag om ændring af tjenestemandsløvens bestemmelser om reguleringstillæg	140
37. <i>Boligministeriet</i> kunne intet foretage, da et sogneråd dispenserede fra en dispositionsplan	142
38. <i>Københavns Overpræsidioms</i> behandling af en ansøgning om skilsmisse efter ægteskabslovens § 54, 2. pkt.	144
39. <i>De motorsagkyndige i København</i> udfærdiger ikke i alle tilfælde den i motorbekendtgørelse § 28, stk. 3, omhandlede mangelsfortegnelse	147
40. Udbetaling af erstatning i henhold til ulykkesforsikringslovens § 39 til et ægtepar i anledning af deres søns død	149
41. En <i>politimester</i> nægtede at tilbagelevere noget materiale, som en sigtet havde afleveret under efterforskningen	150
42. Den skattemæssige betydning af en <i>amtstues</i> fejlagtige påtegning på et skøde	151
43. Affattelsen af en <i>politrapport</i> vedrørende et færdselsuheld	153
44. Klage over en <i>dommerfuldmægtig</i> oversendt til Den særlige Klageret	155
45. <i>Københavns Overpræsidioms</i> behandling af en sag vedrørende inddrivelse af underholdsbidrag	156
46. <i>Generaldirektoratet for Statsbanerne</i> havde nægtet at betale renter af en erstatning	157
47. En <i>dommerfuldmægtigs</i> behandling af en skiftesag	158
48. 2. <i>Feltartilleriregiments</i> behandling af en sag om et færdselsuheld	159
49. <i>Justitsministeriet</i> fandt ikke, at der er hjemmel for at fritage en af flere bidragspligtige for bidrag	161
50. Henstillet til <i>landbrugsministeren</i> at søge statshusmandsloven og lov om opførelse af arbejderboliger på landet ændret, så der skabes hjemmel for en stedsfunden delegation til Statens Jordlovsudvalg af beføjelser, som ved lovene er tillagt ministeren	162
51. <i>Socialministeriet</i> anså ikke hotel- og restaurationsvirksomhed for omfattet af § 1, stk. 1, i lov om almindelig arbejderbeskyttelse	164
52. En <i>kriminaloverbetjents</i> optræden under udøvelse af paskontrol	167
53. <i>Politiets</i> behandling af en anmeldelse om dyrplageri	169
54. <i>Statens Ligningsdirektorats</i> og <i>Landsskatterettens</i> behandling af to påklagede skatteansættelser	173
55. Klage over den tid, der medgik til behandling af en færdselssag	175
56. <i>Tolddepartementet</i> meddelte ikke at en sag var stillet i bero	177

57. Efter et <i>tjenestemandsførhør</i> var et aktstykke blevet vedlagt sagen, uden at tjenestemanden og hans bisidder var gjort bekendt dermed	177
58. Fortolkningen af 5-års fristen i <i>ulykkesforsikringslovens § 34, stk. 4, og § 37</i>	179
59. <i>Ministeriet for Grønland</i> afskedigede en funktionær med for kort varsel og anmeldte for sent et ulykkestilfælde til Direktoratet for Ulykkesforsikringen	182
60. Behandlingen af en tilskadekommet værnepligtig garder	184
61. Myndighedernes pligt til under vilkårsforhandling ved skilsmisse at vejlede ægtefællerne om enkepensionsreglerne	186
62. Affattelsen af en <i>politirapport</i> i en straffesag	187
63. <i>Handelsministeriets</i> praksis med hensyn til at meddele søofficerer i reserven dispensation ved erhvervelse af søneringsbevis som skibsførere	188
64. <i>Politiet</i> havde først underrettet en psykopatforvaret om beskikkelse af tilsynsværge 1½ måned efter beskikkelsen	190
65. En tidligere patient på et sindssygehospital ønskede tvangsindlæggelsen, men ikke tilbageholdelsen på hospitalet, prøvet af domstolene	192
66. <i>Politiets</i> udlevering af et administrativt inddraget førerbevis	192
67. En <i>politimester</i> havde udbetalt for meget i findeløn	195
68. Henstilling til <i>Handelsministeriet</i> om ændring af § 1 i bekendtgørelse af 7. juli 1954 om indregistrering af visse varemotorkøretøjer	195
69. Undersøgelse af <i>ulykkesforsikringslovens § 11, stk. 1</i> , hvorefter direktøren for Ulykkesforsikringen er formand for Ulykkesforsikrings-Rådet	196
70. <i>Københavns Overpræsidijs</i> behandling af en sag om inddrivelse af bidrag	197
71. En <i>politirapport</i> indeholdt ikke oplysning om, at afhøring var sket pr. telefon	199
72. Undersøgt, om <i>Direktoratet for Ulykkesforsikringen</i> kunne fremskynde visse sager ved hjælp af afskrifter eller fotokopier	200
73. Undersøgelse af hjemmelen for bestemmelsen om skoleafgift i § 6, stk. 2, i <i>Undervisningsministeriets</i> bekendtgørelse af 24. januar 1955	201
74. Affattelsen af <i>politirapporter</i> i færdselssager	204
75. <i>Justitsministeriet</i> fastsatte findeløn på 500 kr. til finderens af 14.000 kr.	204
76. Henstillet til <i>Landbrugsministeriet</i> at stille forslag til revision af § 1, stk. 3, sidste led, i lov af 27. maj 1908 om tilsyn med udførsel af kød m. m.	206
77. <i>Justitsministeriet</i> fandt ikke hjemmel for at tillægge en fraskilt mand samkvemsret med hans barn, da hans afdøde hustrus forældre havde forældremyndigheden	209
78. <i>Finansministeriet</i> besvarede ikke en ansøgers forespørgsler til sagen	211
79. En anmelder blev ikke underrettet om, at undersøgelsen var sluttet, idet <i>politiet</i> havde underrettet en sagfører, som man antog repræsenterede anmelderen	212
80. <i>Boligministeriet</i> tilbagekaldte et lånetilsagn for så vidt angik et arkitekthonorar	213
81. <i>Sundhedsstyrelsens</i> behandling af en ansøgning om førerbevis	215
82. <i>Ribe amts</i> resolution om bortfald af et bidrag var truffet efter at sidste bidrag var forfaldet	216
83. <i>Direktoratet for Ulykkesforsikringens, Ulykkesforsikrings-Rådets og Socialministeriets</i> behandling af en sag vedrørende erstatning efter ulykkesforsikringsloven og tilladelse til sagsanlæg i henhold til samme lovs § 4, stk. 2	218

Til Folketinget.

Efter betænkning og indstilling afgivet den 19. juni 1957 af Folketingets Ombudsmandsudvalg blev jeg ved folketingsbeslutning af 21. juni 1957 (FT 1956/57, 2. samling, sp. 528) genvalgt til Folketingets ombudsmand.

I medfør af § 10 i lov nr. 203 af 11. juni 1954 om Folketingets ombudsmand og § 13 i instruks nr. 109 af 22. marts 1956 afgiver jeg hermed beretning for året 1956.

Afsnit I (s. 9) omtaler embedets almindelige forhold, og i afsnit II (s. 11) findes statistiske oplysninger m. v. vedrørende de i 1956 indkomne sager. Afsnit III (s. 16) indeholder supplerende oplysninger vedrørende 5 af de i beretningen for året 1955 omtalte sager. I afsnit IV (s. 25) redegøres der for 83 inden den 1. august 1957 afsluttede sager, der skønnes at have almindelig interesse, eller som har givet mig anledning til at udtale kritik eller fremkomme med henstillinger. Af de omtalte sager er 17 indkommet i 1955, mens 66 er indkommet i 1956.

København, i september 1957.

STEPHAN HURWITZ

I. Embedets almindelige forhold.

A. Personaleforhold.

Pr. 1. januar 1956 bestod personalet af 1 kontorchef, 3 sekretærer, 2 heldags- og 2 halvdagsbeskæftigede kontormedhjælpere. En bevilget stilling som kontorbetjent var ikke blevet besat, da det havde vist sig, at der ikke var behov derfor.

Da sagstilgangen i 1956 var stigende, og arbejdet med en del af sagerne havde et betydeligt omfang, fandt jeg det påkrævet, at personalet blev udvidet. Den 8. juni 1956 henstillede jeg derfor til Folketingets Præsidium at godkende, at jeg i stedet for den bevilgede kontorbetjent antog en kontormedhjælper, og at bemyndige mig til at antage yderligere en sekretær og aflønne en sekretær som fuldmægtig. Den 9. juli 1956 tiltrådte Folketingets Præsidium forslaget, efter at spørgsmålet om antagelse af en sekretær havde været forelagt for Folketingets Ombudsmandsudvalg.

Ved udgangen af 1956 bestod personalet herefter af 1 kontorchef, 1 fuldmægtig, 3 sekretærer, 2 heldags- og 3 halvdagsbeskæftigede kontormedhjælpere.

B. Loven om Folketingets ombudsmand.

Den 8. oktober 1956 anmodede Justitsministeriet mig om en udtalelse, i anledning af at lov nr. 203 af 11. juni 1954 om Folketingets ombudsmand ifølge lovens § 15 skulle forelægges Folketinget til revision senest i folketingsåret 1956/57.

Den 15. november 1956 udtalte jeg overfor Justitsministeriet, at de hidtil indvundne erfaringer ikke gav mig grundlag for at foreslå ændringer i de beføjelser, som ved loven er tillagt ombudsmanden.

Derimod havde afgrænsningen af virksomhedsområdet i forhold til kommunale myndigheder og dommerfuldmægtige givet anledning til vanskeligheder. Herom udtalte jeg følgende:

»1. Forholdet til de kommunale myndigheder

Ifølge § 1, stk. 1, i ombudsmandsloven, jfr. § 1 i instruks nr. 109 af 22. marts 1956 for Folketingets ombudsmand, falder de kommunale myndigheder udenfor ombudsmandens virksomhedsområde. Grænsen mellem kommunale og statslige myndigheder er imidlertid ikke altid skarp, og i flere tilfælde har det vist sig vanskeligt at afgøre, om et organ er statsligt eller kommunalt. Hvor en kommunal afgørelse har været indbragt for en statsmyndighed, har det dernæst i nogle tilfælde været utilfredsstillende, at ombudsmanden kun kan tage stilling til den overordnede statsmyndigheds afgørelse, men ikke til den kommunale myndigheds afgørelse eller behandling af sagen. Dette forhold er særlig kommet frem i klager over behandlingen af sager om skatteforhold og over afgørelser indenfor den sociale forsorg, hvor de kommunale myndigheder i betydeligt omfang varetager opgaver på statens vegne.

Ved overvejelse af, om ombudsmandens kompetence eventuelt bør udvides til at omfatte den kommunale administration helt eller delvis, må der tages stilling til, om grundlovens §§ 82 og 55 skulle være til hinder for en sådan udvidelse. Grundlovens § 82 om kommuners selvstyre kan ikke antages at udelukke en udvidelse, idet paragraffen udtrykkelig udtaler, at kommunerne er undergivet statens tilsyn, og idet dette tilsyns form og indhold må være overladt til lovgivningsmagten.

Det kan dernæst heller ikke antages, at det har været tanken med grundlovens § 55 udtømmende at angive, hvilke myndigheder ombudsmanden kan have indseende med. Opmærksomheden henledes herved på, at ifølge det af justitsministeren i Folketinget den 10. februar 1953 (Rigsdagstidende 1952/53, Folketingets forhandlinger, sp. 2201) fremsatte forslag til ombudsmandsloven skul-

le kommunale tjenestemænd være undergivet ombudsmandens tilsyn forsåvidt angik klager over frihedsberøvelse.

Det bemærkes yderligere i denne forbindelse, at det i Sverige for tiden overvejes at udvide justitieombudsmandens kompetence til at omfatte den kommunale forvaltning i større omfang end hidtil. Spørgsmålet er imidlertid ifølge den svenske rigsdags beslutning af 30. maj 1956 påny blevet henvist til behandling i et udvalg.*)

Da væsentlige reale hensyn taler for, at ombudsmandens kompetence udvides til at omfatte i hvert fald dele af den kommunale administration, og da spørgsmålet dernæst har en betydelig principiel interesse, har jeg fundet det rigtigst at fremdrage problemet. På den anden side må jeg på nuværende tidspunkt og med de hidtil indvundne erfaringer finde, at det ville være for tidligt herfra at fremsætte forslag om at udvide ombudsmandens kompetence.

2. Dommerfuldmægtigene

Efter ombudsmandslovens § 1, stk. 1, 2. punktum, jfr. instruksens § 2, stk. 2, 1. punktum, falder dommernes embedsførelse i det hele udenfor ombudsmandens virksomhed, og ifølge instruksens § 2, stk. 2, 2. punktum, henhører dommerfuldmægtigene under ombudsmandens virksomhed i det omfang klager over deres embedsførelse ikke kan indbringes for Den særlige Klageret.

I praksis har det vist sig, at ombudsmandens behandling af klager over dommerfuldmægtige medfører en række vanskeligheder af kompetencemæssig art, idet dommerfuldmægtige i et betydeligt omfang handler på dommerens ansvar. — Jeg har drøftet spørgsmålet med Dommerforeningens formand, overfor hvem jeg har givet udtryk for, at jeg, indtil forholdet bliver fastlagt ved lov, vil tage klager over dommerfuldmægtige op til behandling, forsåvidt forholdet ikke kan gøres til genstand for judiciel prøvelse og klagen ikke kan indbringes for Klageretten.

Spørgsmålet om dommerfuldmægtiges stilling blev allerede overvejet i det af Folketinget den 28. oktober 1953 (Folketingstidende 1953/54, sp. 523) nedsatte udvalg til behandling af lovforslaget om ombudsmanden, og i sin betænkning af 12. maj 1954 (Folke-

tingstidende 1953/54, tillæg B, sp. 731) henstillede udvalget til justitsministeren, at Den særlige Klagerets kompetence bliver udvidet, således at retten kan påkende klager over dommerfuldmægtiges virksomhed i det omfang klager ikke kan indgives til ombudsmanden.

Da jeg finder det ønskeligt, at der tilvejebringes en klar fastlæggelse af ombudsmandens kompetence overfor dommerfuldmægtige, og dette formentlig lettest kan ske i forbindelse med en udvidelse af Klagerettens kompetence, skal jeg henstille til Justitsministeriet, at disse spørgsmål søges løst samtidig og således, at ombudsmandens kompetence overfor dommerfuldmægtige indskrænkes i samme omfang som Klagerettens kompetence udvides.

Opmærksomheden henledes herved på, at instruksens § 2, stk. 2, 2. punktum, ikke skal ændres i forbindelse med en indskrænkning af ombudsmandens kompetence på det foreliggende område, men at der eventuelt kan være anledning til at indføre en bestemmelse om dommerfuldmægtigene efter § 1, stk. 1, 2. punktum, i ombudsmandsloven.«

Justitsministeriet meddelte den 15. januar 1957, at man samtidig havde anmodet Indenrigsministeriet om — efter indhentet erklæring fra de kommunale organisationer — at fremkomme med udtalelse om, hvorvidt ombudsmandsloven bør ændres, således at ombudsmanden får indseende med den kommunale forvaltning.

Den 5. marts 1957 fremsatte justitsministeren i Folketinget forslag om at udskyde revisionen af ombudsmandsloven til folketingsåret 1957/58 (FT 1956/57, sp. 2898, og till. A, sp. 1517). Samtidig oplyste ministeren, at Justitsministeriet havde anmodet Indenrigsministeriet om den ovennævnte udtalelse, og at Justitsministeriet ville tage dommerfuldmægtigenes stilling op til nærmere overvejelse i forbindelse med en i ministeriet påbegyndt undersøgelse af, om der er grund til at søge Den særlige Klagerets kompetence udvidet.

Det af justitsministeren fremsatte forslag blev vedtaget og bekendtgjort som lov nr. 71 af 29. marts 1957 om ændringer i lov om Folketingets ombudsmand.

*) Udvalget afgav betænkning i januar 1957 (S.O.U. 1957: 2) og justitieombudsmandens kompetence er ved den 24. maj 1957 gennemført ændring i regeringsformen og ved instruks af s.d. udvidet i forhold til kommunerne.

II. Oversigt over de i 1956 indkomne sager.

I 1956 er der ialt indkommet 869 sager. Sagstilgangen fordeler sig således på de enkelte måneder i 1956 og 1955:

	1956	1955
Januar	81	
Februar	56	
Marts	65	
April	93	før ¹ / ₈ 110
Maj	71	73
Juni	68	96
Juli	59	64
August	71	59
September	52	40
Oktober	108	24
November	90	53
December	55	46
	869	565

Af de 869 sager har jeg, som oftest uden at indhente udtalelse fra nogen myndighed, afvist eller henlagt ialt 431. Af de afviste sager er 13 blevet oversendt til Det i henhold til Grundlovens § 71, stk. 7, nedsatte Tilsyn, jfr. § 4, stk. 2, i instruks af 22. marts 1956 for Folketingets ombudsmand, mens 58 sager er blevet oversendt til andre myndigheder.

De 431 sager er afvist eller henlagt af følgende årsager:

Forældelse (1-års fristen i ombudsmandslovens § 6, 2. pkt.)	83
Klagen angik dommeres embedsførelse og afsagte domme	85
Klagen angik kommunale myndigheder	73
Klagen vedrørte andre forhold udenfor ombudsmandens kompetence (lovgivnings-spørgsmål, private retsforhold o.l.)	123
Henlagte sager (meningsløse, anonyme o.l.)...	63
Tilbagekaldte klager	4
	431

Til realitetsbehandling er herefter optaget 438 sager, der ofte har vedrørt mere end én myndighed. I nedenstående oversigt over sagernes fordeling på de forskellige administrationsgrene er sagerne henført under den myndighed, de i det væsentlige vedrørte.

1. Ministerierne:	
Justitsministeriet	73
Finansministeriet, herunder Skatte- departementet og Departementet for Told- og Forbrugsafgifter ...	36
Forsvarsministeriet	14
Boligministeriet	12
Socialministeriet	11
Handelsministeriet	9
Indenrigsministeriet	8
Ministeriet for offentlige Arbejder...	5
Udenrigsministeriet	4
Landbrugsministeriet	4
Undervisningsministeriet	3
Kirkeministeriet	2
Ministeriet for Grønland.....	2
	183
2. Anklagemyndigheden:	
Rigsadvokaten	4
Statsadvokaterne	4
Politidirektøren i København og po- litimestrene	13
	21
3. Politiets virksomhed iøvrigt	48
4. Københavns Overpræsidium og amterne	32
5. Andre myndigheder:	
Amtsligningsinspektorater	3
Arbejdsdirektoratet	4
Danmarks Nationalbank	2
Danske repræsentationer i udlandet	1
Direktoratet for Arbejdstilsynet	3
Direktoratet for Fængselsvæsenet...	8
Direktoratet for Patent- og Vare- mærkevæsenet	1
Direktoratet for Statens Sindssyge- hospitalet	1

Direktoratet for Sygekassevæsenet...	3
Direktoratet for Ulykkesforsikringen	17
Direktoratet for Vareforsyning	13
Dommerfuldmægtige	5
Elektricitetsrådet	1
Finseninstitutet	1
Generaldirektoratet for Danske Statsbaner	10
Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet	2
Hovedrevisoraterne	1
Invalideforsikringsretten	7
Kommissarius ved anlæg af jernbaner på øerne	2
Kongeriget Danmarks Hypotekbank	1
Landbohøjskolen	4
Landsskatteretten	21
Militære myndigheder	3
Motorsagkyndige	5
Overformynderiet	1
Revisionsudvalget for tyske Beta-linger	2
Skatteråd	1
Statens Jordlovsudvalg	4
Statens Ligningsdirektorat	6
Statens Sindssygehospitaller	2
Statsfængslerne	9
Statsanstalten for Livsforsikring ...	1
Statsradiofonien	2
Sundhedsstyrelsen	3
Tilsynsrådet for Statens Sindssygehospitaller	1
Toldvæsenet	1
Vurderingsnævnet (indkvarterings- statning)	1
Østifternes Andssvageanstalt	1

154

438

4 af de i oversigten nævnte sager har jeg optaget til behandling af egen drift, jfr. ombudsmandslovens § 6, 4. pkt. Af disse sager er 3 færdigbehandlet og omtalt i afsnit IV under nr. 60 (s. 184), 69 (s. 196) og 76 (s. 206).

De nedenstående oversigter A. og B. belyser de forhold, som de 434 realitetsbehandlede klager i det væsentlige har vedrørt.

Oversigt A. omfatter samtlige statsmyndigheder på nær Justitsministeriet, overøvrigheden, anklagemyndigheden og politiet, der omtales særskilt i oversigt B.

Pr. 1. august 1956 henstod der 24 i 1955 indkomne sager som uafsluttede, jfr. min beretning for året 1955, s. 14. Den 1. august 1957 var samtlige sager afsluttede på nær 1. På samme tidspunkt var 25 af de 438 i 1956 indkomne realitetsbehandlede sager ikke afsluttede, således at der pr. 1. august 1957 som uafsluttede ialt henstod 26 i 1955 og 1956 indkomne sager.

I ca. 360 af de 413 afsluttede sager fra 1956 samt i 12 af de omtalte 23 sager fra 1955 har jeg ikke fundet grundlag for kritik.

I 15 sager har jeg vel ikke fundet grundlag for kritik, men sagerne har givet mig anledning til at rette henstillinger til vedkommende myndighed enten vedrørende den forelagte sag eller vedrørende almindelige spørgsmål.

I de nedenfor i afsnit IV under nr. 49 (s. 161) og nr. 77 (s. 209) omtalte sager har jeg således henstillet, at der blev meddelt fri proces under en retssag til prøvelse af de påklagede afgørelser. I begge tilfælde er fri proces meddelt. Yderligere har jeg haft drøftelse

Oversigt A	Generelle spørgsmål	Afgørelser	Ansættelse, afskedigelse, lønning, pension m. m.	Sagsbehandling	Behandlingstid	Optræden	Ialt
Ministerierne (bortset fra Justitsministeriet)	7	56	29	7	8		107
Andre myndigheder (bortset fra de i oversigt B nævnte) ...	1	105	12	10	14	3	145
Ialt...	8	161	41	17	22	3	252

Oversigt B	Fri proces	Tredieinstans- og oprejsningsbevilling	Separation og skilsmisse	Forældremyndighed og samkvemsret	Underholdsbidrag	Fængselsforhold	Henlæg- gelse og slutning af straffesager	Arbejds- og op- holdstil- ladelse	Sagsbe- handling	Behand- lingsstid	Optræ- den	Mang- lende under- retning	Andre forhold	Ialt
Justitsministeriet og Direk- toratet for Fængselsvæsenet	19	8	1	5	13	7		3	2	1			22	81
Overøvrigheden	5		2	3	13								9	32
Anklagemyndigheden, her- under også politiet							20		1					21
Politiets virksomhed iøvrigt					1			3	7	8	9	3	17	48
Ialt	24	8	3	8	27	7	20	6	10	9	9	3	48	182

med Justitsministeriet, inden dette meddelte fri proces i den under IV nr. 8 (s. 52) om- talte sag.

Behandlingen af en række sager har givet mig anledning til at rette henstillinger om ændret affattelse af love eller administrative bestemmelser, således overfor Landbrugsmini- steriet (nr. 50, s. 162, og nr. 76, s. 206), So- cialministeriet (nr. 11, s. 72, og nr. 69, s. 196), Justitsministeriet (nr. 24, s. 122) og Handelsministeriet (nr. 68, s. 195).

I en del sager har jeg rettet henstillinger eller fremsat udtalelser vedrørende admini- strative spørgsmål af generel karakter. En i 1955 indkommet sag, der omtales under nr. 4 (s. 40) har givet mig anledning til at ud- tale overfor Ministeriet for Grønland, at der som almindelig regel bør vises megen tilbage- holdenhed med at ansætte tjenestemænd i stillinger med højere grundløn end den i tje- nestemandslovens § 6, stk. 5, omhandlede ef- ter en kortere tjeneste end 2 år.

I den under nr. 19 (s. 91) omtalte sag har jeg henstillet til Arbejdsdirektoratet, at der, såfremt en af Arbejdsnævnet truffet af- gørelse kan indankes for Socialministeriet, gives den, hvem afgørelsen vedrører, under- retning om ankeadgangen. Jeg har endvidere overfor Arbejdsdirektoratet rejst spørgsmå- let, om direktoratet i sager, der af arbejds- løshedskasserne forelægges Arbejdsdirekto- ratet og Arbejdsnævnet, kunne give direkte underretning til vedkommende medlem af kassen om den trufne afgørelse (nr. 23, s. 122).

Den under nr. 58 (s. 179) omtalte sag har givet mig anledning til overfor Direktoratet for Ulykkesforsikringen at rejse spørgsmål om fortolkningen af 5-års fristen i ulykkes- forsikringslovens § 34, stk. 4, og § 37. Jeg har endvidere overfor direktoratet rejst spørgsmål om, hvorvidt behandlingen af sa- ger, hvori der begæres optaget politirapport, kan fremskyndes ved hjælp af afskrifter eller fotokopier (nr. 72, s. 200).

Overfor politidirektøren i København har jeg rejst spørgsmål om ændring af reglerne for, hvilke polititjenestemænd der i Køben- havn kan træffe afgørelse om tilbagelevering af administrativt inddragne førerbeviser (nr. 66, s. 192).

I den under nr. 35 (s. 139) omtalte sag har jeg overfor Justitsministeriet rejst spørgs- mål om lempelse af reglerne vedrørende ad-

gangen for varetægtsfanger på Vestre Fængsels sygeafdeling til at få indleveret ekstraporplejning, og i sag nr. 20 (s. 93) har jeg undersøgt, hvor lang tid der går, inden personer, der skal indsættes i forvaringsanstalterne for psykopater, kan overføres til anstalterne. Endelig har jeg i sag nr. 61 (s. 186) anmodet Justitsministeriet om at overveje, hvorvidt det bør pålægges myndighederne under vilkårsforhandling **med** henblik på skilsmisse at gøre ægtefællerne bekendt med den pensionsretlige virkning af, at der ikke pålægges den pensionsberettigede mand underholdspligt overfor hustruen.

Under behandlingen af to af de ovennævnte sager, nr. 19 (s. 91) og nr. 69 (s. 196), blev jeg opmærksom på, at forretningsordenen for henholdsvis Arbejdsnævnet og Ulykkesforsikrings-Rådet ikke var optaget i Lov- eller Ministerialtidende, hvorfor jeg henstillede til Socialministeriet, at en offentliggørelse fandt sted.

Under nr. 44 (s. 155) og 47 (s. 158) omtales klager over dommerfuldmægtige. I førstnævnte sag blev klagen oversendt til Den særlige Klageret, der havde erklæret at kunne tage klagen under påkendelse. Den sidstnævnte sag gav ikke anledning til kritik.

I ca. 30 af de i 1956 indkomne sager er der fremkommet oplysninger, der har kunnet give grundlag for kritik. Det bemærkes herved, at der i afsnit IV yderligere er omtalt 7 i 1955 indkomne sager af denne art. Vedkommende myndighed har i en række tilfælde bragt forholdet i orden eller beklaget fejlen, således at jeg ved min afgørelse har kunnet tage den skete foranstaltning eller beklagelse til efterretning og undlade at foretage videre i sagen. Dette gælder den under nr. 13 (s. 77) omtalte sag, der er indkommet i 1955, samt 13 af de i 1956 indkomne sager, se således sagerne nr. 17 (s. 90), 25 (s. 124), 26 (s. 125), 27 (s. 126), 32 (s. 133), 39 (s. 147), 42 (s. 151), 45 (s. 156), 46 (s. 157), 59 (s. 182), 64 (s. 190), 70 (s. 197) og 81 (s. 215).

Sag nr. 21 (s. 93) gav mig anledning til at fremhæve, at en besøgstilladelse til en fængslets pårørende ikke uden tvingende grunde bør tilbagekaldes (s. 114), og at en skriftlig henvendelse fra en overordnet tjenestemand til tjenestemænd af lavere charge i anledning af en indgivet klage mod vedkommende tjenestemand af principielle grun-

de ikke burde have fundet sted, inden de pågældende havde afgivet forklaring overfor mig (s. 118).

I en del tilfælde har jeg udtalt kritik i anledning af den tid, der var medgået til sagernes behandling, se således nr. 2 (s. 33), 38 (s. 144) og 54 (s. 173). Det bemærkes herved, at en række af de tilfælde, hvor jeg har fundet at kunne undlade at foretage videre, fordi forholdet var berigtiget eller beklaget, har vedrørt for langsom ekspedition, jfr. nr. 17 (s. 90), 26 (s. 125), 27 (s. 126), 32 (s. 133), 45 (s. 156), 59 (s. 182), 64 (s. 190) og 81 (s. 215).

Det blev i to tilfælde kritiseret, at Finansministeriet trods gentagne henvendelser fra vedkommende ansøgere ikke havde meddelt, hvorpå sagerne beroede, nr. 56 (s. 177) og 78 (s. 211), ligesom jeg overfor finansministeren har udtalt, at han burde have besvaret et brev fra en ansøger og derved berigtiget en i brevet indeholdt misforståelse, nr. 22 (s. 119).

I en række tilfælde fandt jeg, at der forelå mangler, væsentligst af formel karakter, ved sagsbehandlingen, eller at denne iøvrigt ikke havde været fuldt tilfredsstillende. Jeg har således kritiseret, at et aktstykke efter afslutningen af et tjenestemandsforsør var blevet vedlagt sagen, uden at tjenestemanden eller hans bisidder var blevet gjort bekendt dermed, nr. 57 (s. 177).

Overfor Direktoratet for Ulykkesforsikringen har jeg i sag nr. 5 (s. 48) udtalt, at det af principielle grunde havde været rigtigst, om direktoratet inden afgørelsen af et dagpenge-spørgsmål havde indhentet en lægeerklæring, hvortil en arbejdsgiver havde henvist. Direktoratet burde i et andet tilfælde, nr. 6 (s. 49), have behandlet en skriftlig protest mod en af Ulykkesforsikrings-Rådet tiltrådt afgørelse som en begæring om sagens indbringelse for Socialministeriet eller i hvert fald have underrettet vedkommende om, at man ikke opfattede hans protest som en ankebegæring. Jeg har dernæst i sag nr. 83 (s. 218) kritiseret Direktoratet for Ulykkesforsikringens, Ulykkesforsikrings-Rådets og Socialministeriets behandling af en ansøgning om tilladelse i henhold til ulykkesforsikringslovens § 4, stk. 2, til at sagsøge et rederi. Jeg har således bl. a. udtalt, at et anbringende om grundlaget for rederiets ansvar langt tidligere end sket burde have været efterprøvet ved

politiafhøring eller på anden måde. Yderligere fandt jeg, at det havde været rimeligt, om Socialministeriet havde gjort ansøgeren bekendt med det ved politiundersøgelsen fremkomne. Direktoratet burde endelig under hensyn til ansøgerens gentagne forespørgsler have givet nærmere oplysninger om årsagen til, at ansøgningen var blevet afslået.

I sag nr. 8 (s. 52) vedrørende Forsvarets Bygningstjenestes indkøb af trykluft-skum-aggregater har jeg fremhævet betydningen af, at en underordnet myndighed giver sideordnede myndigheder notits af indstillinger til højere myndighed om bevillinger, der har betydning for vedkommende sideordnede myndigheder (s. 68).

I sag nr. 14 (s. 79) fandt jeg, at Boligministeriet på et tidligere tidspunkt burde have tilkendegivet sin opfattelse vedrørende omfanget af en kommunegaranti for et statslån. I et tilfælde har jeg kritiseret, at en afgørelse, der indeholdt en fravigelse af et tidligere givet lånetilsagn, var truffet af Boligministeriets ikke-juridiske personale, nr. 80 (s. 213).

Jeg har i to tilfælde kritiseret, at vedkommende myndighed ikke i forbindelse med den trufne afgørelse havde gjort opmærksom på

en bestående adgang til at få afgørelsen indbragt for domstolene, nr. 41 (s. 150) og nr. 48 (s. 159).

I tre sager har jeg henledt vedkommende tjenestemandes opmærksomhed på, at misforståelser burde have være undgået, således med hensyn til om en politirapport skulle optages, nr. 21 (s. 93), om en telefonisk henvendelse vedrørende dyrplageri skulle betragtes som en anmeldelse, nr. 53 (s. 169), og om en sagfører repræsenterede en anmelder, nr. 79 (s. 212).

I 4 tilfælde har jeg fundet grundlag for at udtale mig om betydningen af en omhyggelig formulering af politirapporter, se nr. 43 (s. 153), 62 (s. 187), 71 (s. 199) og 74 (s. 204). I sag nr. 30 (s. 131) har jeg kritiseret, at en politibetjent havde afhørt to drenge uden tilkaldelse af en repræsentant for børneværnet, og i sag nr. 34 (s. 137) har jeg påtalt politiets fremgangsmåde ved anholdelsen af en kvinde.

Endelig har jeg i den under nr. 82 (s. 216) omtalte sag kritiseret, at et amts afgørelse om bortfald af et underholdsbidrag til et barn først var truffet efter at det sidste bidrag var forfaldet til betaling.

III. Supplerende oplysninger vedrørende sager omtalt i beretningen for året 1955.

De ved de enkelte sager anførte numre refererer til beretningen for året 1955.

1. *Analogisk anvendelse af § 70, stk. 2 og 3, i den gældende straffelov med hensyn til personer, overfor hvem der er truffet sikkerhedsforanstaltninger i henhold til § 38, stk. 2, i straffeloven af 1866. (J. nr. 12/55; beretn. 1955, s. 17—18).*

I skrivelse af 15. oktober 1956 har Justitsministeriet i forbindelse med sin skrivelse af 28. marts 1956 meddelt, at ministeriet efter brevveksling med rigsadvokaten har truffet bestemmelse om, at ministeriet fremtidig i medfør af grundsætningen i straffelovens § 70 vil anmode anklagemyndigheden om for domstolene at indbringe spørgsmål om ændring i eller ophævelse af sikkerhedsforanstaltninger, der er truffet i henhold til den tidligere straffelovs § 38, stk. 2.

Justitsministeriet oplyste samtidig, at der endnu i åndssvageanstalter, under åndssvage-

forsorg eller på sindssygehospital befinder sig 31 personer, der er dømt efter § 38, stk. 2, i den tidligere straffelov, og at ministeriet har taget op til overvejelse, om der ud fra princippet i straffelovens § 70, stk. 2, bør beskikkes en tilsynsværge for de personer, for hvem der ikke tidligere er beskikket en værge.

Samtidig meddelte ministeriet, at der af vedkommende ret den 30. juni 1956 er blevet beskikket en tilsynsværge for den forvarede, hvis henvendelse gav anledning til nærværende sags rejsning.

29. *Ændring af de i straffesager anvendte vidneindkaldelsesblanketter, således at det forhold, sigtelsen eller tiltalen angår, ikke anføres. (J. nr. 377/55; beretn. 1955, s. 78—79).*

I skrivelse af 10. oktober 1956 har Justitsministeriet meddelt, at der i de af statsadvokaterne i østre landsretskreds anvendte blanketter til indkaldelse af vidner i anke- og nævningsager ikke findes nogen angivelse af det forhold, tiltalen angår, ligesom dette ej heller er anført i de blanketter, der benyttes af Københavns politi til indkaldelse af vidner i domsmandssager og til de i retsplejelovens § 194 omhandlede afhøringer. Derimod anvender statsadvokaterne i vestre landsretskreds samt en del af dommer- og politimesterembederne vidneindkaldelsesblanketter, hvori tiltalens eller sigtelsens genstand er anført.

Justitsministeriet har samtidig anmodet

statsadvokaterne i vestre landsretskreds om fremtidig ikke i vidneindkaldelsesblanketterne at angive tiltalens genstand, medmindre dette undtagelsesvis må anses for påkrævet til vejledning for vidnet.

Med hensyn til de af politiet anvendte vidneindkaldelsesblanketter oplyste ministeriet, at et af rigspolitichefen nedsat udvalg arbejdede på en standardisering af politiets blanketter, og at ministeriet samtidig havde anmodet udvalget om snarest belejligt at optage spørgsmålet om en standardisering af blanketterne til indkaldelse af vidner i medfør af retsplejelovens § 194 og i domsmandssager til overvejelse med særligt henblik på det af mig rejste spørgsmål.

Endvidere oplyste Justitsministeriet, at et af ministeriet nedsat udvalg til standardisering af de ved dommerembederne sædvanligt anvendte blanketter, formularer m. v. havde udarbejdet udkast til blanketter til vidneindkaldelser, der er formuleret således, at der, bortset fra færdselssager, ikke findes nogen rubrik til angivelse af, hvad sigtelsen eller tiltalen i sagen går ud på.

Ved cirkulærskrivelse af 29. januar 1957

til dommerembederne har Justitsministeriet gjort disse bekendt med, at vidneindkaldelsesblanketter vil kunne rekvireres gennem Finansministeriets kommitterede for papir og tryksager efter nærmere meddelelse fra denne.

I skrivelse af 12. juni 1957 har rigspolitichefen meddelt, at han nu til brug for politikredsene har ladet trykke vidneindkaldelsesblanketter, hvis affattelse er i overensstemmelse med min henstilling.

45. Underretning til anmeldere om opgivelse af forfølgning af straffesager. (J. nr. 587/55; beretn. 1955, s. 99—102).

Rigsadvokaten meddelte den 7. september 1956, at anklagemyndigheden i april måned 1956 gennem Rigsadvokatens Meddelelsesblad nr. 1 er blevet instrueret således:

»Det er i nogle tilfælde forekommet, at der enten ikke er givet underretning til anmeldere om frafald af en indledet forfølgning eller sådan underretning først er givet længe efter beslutningen.

I denne anledning skal jeg til fremtidig iagttagelse af statsadvokaturerne udenfor København meddele følgende:

Når forfølgning opgives, bør anmelderen underrettes herom, såfremt han har retlig interesse deri, hvilket navnlig vil være tilfældet, når anmelderen er den ved den anmeldte lovovertrædelse direkte krænkede eller repræsenterer den direkte krænkede. Træffes beslutning om opgivelse af den videre forfølgning af statsadvokaten, underrettes anmelderen herom af statsadvokaten samtidig med beslutningen om forfølgningens opgivelse. Statsadvokaten kan dog, hvor dette af praktiske grunde findes hensigtsmæssigt, overlade til vedkommende politimester at foretage underretningen; i så fald gives der politimesteren pålæg herom i den enkelte sag. De foranstående regler gælder også, hvor beslutningen er truffet af rigsadvokaten. Sluttes sagen af politimesteren, påhviler det denne at give anmelderen underretning.

Det har sit forblivende ved den bestående ordning (cirkulærskrivelse herfra af 26. juni 1940), hvorefter det påhviler politimesteren at drage omsorg for, at der omgående gives

en sigtet meddelelse, når forfølgning mod ham opgives, og at forsyne sagen med angivelse af, at og hvornår sådan meddelelse er givet.«

Samtidig meddelte rigsadvokaten, at denne instruktion i anledning af min henstilling af 14. april 1956 er blevet suppleret i Rigsadvokatens Meddelelsesblad nr. 3, september 1956, hvori det anføres:

»I Rigsadvokatens Meddelelsesblad nr. 1, 1, er det foreskrevet, at det i sager, der sluttes af politimesteren, påhviler denne at give anmeldere underretning, når forfølgning opgives.

På given foranledning finder jeg anledning til at præcisere, at denne pligt til at give anmeldere, der har en rimelig interesse deri, underretning om, at forfølgning ikke vil blive indledet, eller at en påbegyndt forfølgning standses, ikke alene gælder i politisager, men også i statsadvokatsager, der sluttes af politimesteren på egen hånd i medfør af retsplejelovens § 805 eller i medfør af anordning nr. 199 af 13. juli 1927.

I lighed med hvad der er praksis i flertallet af statsadvokaturerne bør underretningen om, at en sag henlægges uden tiltale, indeholde oplysning om, at afgørelsen kan ændres af højere anklagemyndighed, og at der for adgangen til omgørelse ifølge retsplejeloven gælder en frist på 2 måneder.

I de af retsplejelovens § 805 og anordningen af 1927 omfattede sager kan meddelelsen gives mundtligt, og en henvisning til kla-

geadgangen er ikke nødvendig. Pligten gælder ikke med hensyn til anmeldere, hvis sager henlægges som uopklarede.

Der sker ikke herved nogen ændring i hidtil gældende praksis med hensyn til underretning af andre, f. eks. implicerede i færdselssager og forsikringselskaber.»

I skrivelsen af 7. september 1956 oplyste rigsadvokaten endvidere, at statsadvokaterne for Sjælland og i Sønderborg i tilslutning hertil havde fået pålæg om i deres meddelelser til anmeldere — i lighed med hvad der bruges ved de andre statsadvokaturer — at henvise til, at statsadvokatens afgørelse kan påklages til rigsadvokaten, og at der for adgangen til omgørelse ifølge retsplejelovent gælder en frist på 2 måneder. Rigsadvokaten havde derimod ment at burde overlade til statsadvokaternes egen afgørelse, om de ønsker at anvende trykte blanketter, da det i mange tilfælde vil være nødvendigt at give meddelelsen en særlig form.

Rigsadvokaten har endelig udtalt, at han ikke har fundet det rigtigt, at der i *alle* tilfælde gives underretning til anmeldere, uanset om disse kan antages at have en rimelig interesse i sådan underretning, idet det i et stort antal tilfælde på forhånd må anses for givet, at anmelderen ikke har nogen interesse i at blive gjort bekendt med sagens udfald (en tilfældig forbipasserende, der giver poli-

tiet meddelelse om at have set en person til-egne sig en udstillingsvare foran en forretning; en marskandiser, der rutinemæssigt anmelder til kriminalpolitiet, at der er blevet tilbudt ham muligvis stjalne effekter; et barn, der gør en politibetjent opmærksom på, at en mandsperson har taget barnets legokam-merat med sig ind i en trappeopgang; anmeldere af overtrædelser af færdselslovens § 16 osv.).

Herved har rigsadvokaten anført, at mens der i instruktionen fra april 1956 er anvendt udtrykket »retlig interesse«, er der i meddelelsesbladet for september 1956 benyttet ordene »rimelig interesse« for dermed at tilken-degive, at der ikke må anlægges en for snæ-ver forståelse af det opstillede kriterium. Det er rigsadvokatens hensigt, når anledning der-til gives, at understrege dette synspunkt.

Rigsadvokaten tilføjede, at underretning til anmeldere om sluttede statsadvokatsager for Københavns vedkommende sker fra Kø-benhavns politi, og at han havde anmodet statsadvokaten for København om at foran-ledige, at Københavns politi giver underret-ning om slutning af politisager i overensstem-melse med det i Rigsadvokatens Meddelel-sesblad foreskrevne.

Den 22. september 1956 meddelte jeg rigs-advokaten, at jeg herefter betragtede sagen som afsluttet.

46. *Offentliggørelse af forretningsordenen af 4. januar 1956 for Ankenævnet vedrørende Vareforsyningssager. (J. nr. 607/55; beretn. 1955, s. 102).*

Den af Handelsministeriet i medfør af § 10, stk. 3, i bekendtgørelse nr. 302 af 14. decem-ber 1955 af lov om erhvervsøkonomiske for-anstaltninger m. v. udfærdigede forretnings-orden af 4. januar 1956 for Ankenævnet ved-rørende Vareforsyningssager er bekendtgjort i Ministerialtidende 1956 som nr. 224.

Handelsministeriet har endvidere foran-le-diget, at den af ministeriet i medfør af § 18 i lov nr. 102 af 31. marts 1955 om tilsyn med monopoler og konkurrencebegrænsnin-ger fastsatte forretningsorden af 30. juni 1955 for Monopol-Ankenævnet er blevet optaget i Ministerialtidende 1956 som nr. 223.

49. *Wamberg-sagen m. v. (J. nr. 184/55 m. fl.; beretn. 1955, s. 105—106).*

Som omtalt side 106 i forrige års beretning havde jeg ved afgivelsen af min betænkning af 13. juni 1956 vedrørende Wamberg-sagen

m. v. ikke afsluttet mine undersøgelser af de klagepunkter, som var fremsat af dr. med. vet. Per Schambye.

Den 7. februar 1957 tilskrev jeg dr. Schambye således:

»I tilknytning til min undersøgelse af behandlingen af reservedyrlæge Kjeld Wamberg's doktordisputats ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole (i det følgende kaldet højskolen) modtog jeg i sommeren 1955 fra Landbrugsministeriet akterne i forskellige andre sager vedrørende højskolen, der i den forudgående tid havde været offentligt fremdraget af dagspressen.

Blandt disse akter var en skrivelse af 20. maj 1955 fra Dem til højskolens direktør, der havde videresendt den til ministeriet. I skrivelsen havde De, der i juni 1952 havde indleveret en afhandling til erhvervelse af den veterinærvidenskabelige doktorgrad, bl. a. anført, at De ved samtaler, hvor De havde diskuteret Deres afhandling »udfra saglige eller personlige motiver«, ikke havde udtalt ønsket om en klage over den sagkyndige behandling, ligesom De gav udtryk for, at De meget måtte beklage, at fortrolige oplysninger om denne sag fejlagtigt var benyttet i pressen med det formål at gribe ind, før den saglige bedømmelse af Deres afhandling havde fundet sin afslutning i det siddende bedømmelsesudvalg.

Som omtalt i indledningen til min betænkning vedrørende Wamberg-sagen havde jeg af denne skrivelse fået det indtryk, at De ikke ønskede forholdet mellem Dem og højskolen inddraget under min undersøgelse.

Foruden Deres skrivelse modtog jeg fra Landbrugsministeriet en redegørelse af 17. maj 1955 for den hidtidige behandling af Deres disputats. Redegørelsen var udarbejdet af de to sagkyndige bedømmere af disputatsen, professor Hans H. Ussing, Københavns Universitet, og professor J. Moustgaard, højskolen.

Den 22. december 1955 indsendte De, der var ansat som laborator ved højskolen, Deres afskedsansøgning til Landbrugsministeriet, idet De samtidig protesterede mod højskolens fremgangsmåde ved besættelsen af et ledigt professorat i dyrefysiologi, til hvilket De var ansøger.

Da De ikke overfor mig fremsatte noget klagemål, fandt jeg ikke grundlag for at inddrage dette forhold under min undersøgelse, men da jeg gennem artikler i dagspressen i slutningen af april 1956 fik kendskab til, at

De alligevel ønskede, at jeg skulle tage stilling til forskellige klagepunkter fra Deres side, anmodede jeg Landbrugsministeriet om at fremsende akterne vedrørende Deres afskedsansøgning, ligesom det den 4. maj 1956 under min samtale med Dem, ved hvilken De gav udtryk for ønsket om at klage over højskolens behandling af Deres ansøgning vedrørende professoratet, blev aftalt, at De indsendte en redegørelse for Deres klagepunkter.

Ved skrivelse af 1. september 1956 har jeg modtaget denne redegørelse, og jeg har derefter indhentet højskolens akter vedrørende Deres disputats og besættelsen af professoratet i dyrefysiologi samt protokollerne over undervisningsrådets og veterinærafdelingens møder.

Endelig har jeg i sagens anledning haft en samtale med professorerne Ussing og Moustgaard.

I det følgende behandler jeg i afsnit I Deres klage vedrørende bedømmelsen af Deres disputats og i afsnit II sagen vedrørende besættelsen af professoratet.

I. Doktordisputatsen.

I Deres protestskrivelse af 22. december 1955 har De ikke fremsat noget klagemål vedrørende behandlingen af Deres disputats, men i Deres redegørelse af 1. september 1956 til mig har De på flere punkter besværet Dem over denne behandling.

Af højskolens akter samt de sagkyndige bedømmers førnævnte redegørelse af 17. maj 1955 fremgår det, at De den 12. juni 1952 indsendte Deres afhandling »Eksperimentelle bestemmelser af det cirkulerende blodvolumen, hjertets minutvolumen og v.portaegennemstrømningen hos får« til bedømmelse for erhvervelse af den veterinærvidenskabelige doktorgrad.

Veterinærafdelingen anmodede derefter professor Ussing og professor H. Møllgaard om at foretage en bedømmelse af arbejdet. I en indstilling af 16. februar 1953 erklærede professor Møllgaard bl. a., at han ikke kunne gå med til, at arbejdet blev antaget til forsvar for doktorgraden, og samme resultat kom professor Ussing til i en indstilling af 30. april 1953, idet professoren dog gav udtryk for, at det eksperimentelle materiale i afhandlingen var af betydelig interesse,

og at en omarbejdelse ville tjene både afhandlingen og Dem bedst.

De to indstillinger blev forelagt på et møde i veterinærafdelingen den 29. maj 1953. På mødet blev der forelagt en skrivelse af 27. maj 1953, hvori professor Ussing erklærede, at han, selvom han ville foretrække en omarbejdelse af afhandlingen, dog ville være villig til at overveje sin stilling, såfremt en tredje bedømmer skulle være stemt for antagelse.

Ved afdelingens møde vedtoges det med 4 stemmer mod 3 at indstille til undervisningsrådet, at der valgtes et tredje medlem af bedømmelsesudvalget. Professor Møllgaard meddelte samtidig i skrivelse af 30. maj 1953 til rådet, at han ikke længere betragtede sig som medlem af udvalget, da han ikke ville tage ansvaret for, at afhandlingen blev antaget.

Undervisningsrådet fulgte afdelingens indstilling, og på et møde i afdelingen den 9. juni 1953 udpegedes professor Moustgaard som medlem af bedømmelsesudvalget, der herefter bestod af professorerne Ussing og Moustgaard.

Ved et nyt møde i afdelingen den 7. december 1953 blev der givet de to professorer tilladelse til at træde i forhandling med Dem om disputatsen, og i skrivelse af 10. december 1953 henstillede professorerne til Dem, at der blev foretaget visse supplerende undersøgelser og en sproglig omarbejdelse af afhandlingen.

I oktober 1954 modtog bedømmelsesudvalget fra Dem den nu væsentligt omarbejdede afhandling. I en fællesindstilling af 17. februar 1955 erklærede professorerne, at de ikke anså arbejdet for at være af en sådan videnskabelig kvalitet, at det kunne antages til forsvar, men forinden denne indstilling kom til behandling i veterinærafdelingen, udtalte de to professorer i en skrivelse af 16. marts 1955, at de var af den opfattelse, at der ville kunne opnås en væsentlig forbedring af afhandlingen ved inddragelse af 3 af Dem tidligere publicerede arbejder og ved sammenarbejdning af disse tidligere undersøgelser med de i afhandlingen forelagte undersøgelsesresultater. Professorerne anførte til slut, at de havde anset det for rigtigst udelukkende at bedømme afhandlingen i den form, den var forelagt dem, men de fandt det naturligt, at de af dem anførte synspunk-

ter vedrørende en fornyet omarbejdelse blev meddelt Dem.

På veterinærafdelingens møde den 17. marts 1955 enedes man om, at de to professorer skulle underrette Dem om, at de 3 tidligere arbejder kunne inddrages i bedømmelsen, og dette skete ved skrivelse af 1. april 1955. De foretog herefter påny en omarbejdelse af afhandlingen og indsendte den til fornyet bedømmelse den 16. maj 1955.

I en fællesindstilling af 18. november 1955 gik de to bedømmere trods nogen kritik mod såvel en del af arbejdets metodiske grundlag som mod forsøgsresultaternes vurdering og benyttelse ind for, at arbejdet blev antaget til forsvar, og dette tiltrådte veterinærafdelingen den 2. december 1955, hvorefter undervisningsrådet på et møde den 5. december 1955 besluttede at antage afhandlingen til forsvar for den veterinærvidenskabelige doktorgrad.

Forsvaret fandt sted den 26. juni 1956 og blev godkendt af undervisningsrådet den 24. september 1956.

I Deres redegørelse af 1. september 1956 har De udtalt, at De ikke ønsker at besvære Dem over professor Ussing, hvormod De på flere punkter har beklaget Dem over professorerne Møllgaards og Moustgaards optræden overfor Dem.

Forsåvidt angår professor Møllgaard har De alene henvist til, at professoren i 1946 og 1948 har modsat sig, at der blev bevilget Dem kandidatstipendier fra Det teknisk-videnskabelige Forskningsråd.

Da De imidlertid i Deres redegørelse ikke på nogen måde har underbygget Deres anbringende eller blot søgt at sandsynliggøre, at professor Møllgaards stillingtagen til Deres ansøgninger om stipendierne har været usagligt motiveret, har De ikke tilvejebragt grundlag for, at jeg kan optage Deres klage over professoren til undersøgelse.

Hvad angår professor Moustgaard har De anført, at De, efter at De første gang havde omarbejdet afhandlingen, efter telefonisk aftale afleverede den i september 1954 til professoren sammen med konceptet til det brev, hvormed De skulle fremsende afhandlingen, idet professor Moustgaard havde lovet at hjælpe Dem, således at brevet svarede til afhandlingen »og ikke hos professor Ussing skulle støde på vanskeligheder«. De har dernæst hævdet, at De i den følgende måned

flere gange telefonisk forsøgte at få konceptet tilbage, og at De tilsidst opsøgte professor Moustgaard, som meddelte, at han ikke havde ment, at afleveringen var endelig, men at han blot havde tilbudt Dem at læse den igennem før den officielle genindsendelse. De fik herefter konceptet til følgeskrivelsen tilbage i urettet stand og indsendte derpå den omarbejdede afhandling til begge professorer.

Professor Moustgaard har overfor mig udtalt, at han ikke kan erindre dette forhold, men han har i tidens løb under mange uformelle samtaler drøftet afhandlingen med Dem, og han vil ikke udelukke, at han kan have tilbudt Dem at læse afhandlingen igen før dens formelle fremsendelse til bedømmelse.

De har dernæst hævdet, at De umiddelbart før dr. Wamberg skulle forsvare sin disputats, hvilket skete den 25. februar 1955, fortroligt af professor H. Bendixen fik meddelelse om, at der til behandling i veterinærafdelingen forelå en indstilling fra de to bedømmere om forkastelse af Deres afhandling, og at professor Moustgaard den 26. februar 1955 udbad sig en samtale med Dem. Under denne samtale skal professoren have foreslået Dem at trække Deres afhandling tilbage fra højskolen og indlevere den til bedømmelse ved Universitetets filosofiske fakultet.

Professor Moustgaard udtalte ifølge Deres fremstilling endvidere, at han allerede havde talt med professor Ussing, der skulle have udtalt, at Universitetet i givet fald ville udpege Moustgaard som en af de sagkyndige bedømmere. De havde herefter foreholdt professor Moustgaard, at den af ham foreslåede fremgangsmåde ville medføre, at man ville mistænke Dem for at søge behandlingen af forkastelsen af Deres afhandling forhindret, og professoren skulle herefter have foreslået Dem, at De sammen med professor Bendixen henvendte Dem til professor Ussing og bad ham om at trække indstillingen af 17. februar 1955 tilbage, hvorefter professor Moustgaard også ville trække sin indstilling tilbage. Dette forslag afslog De imidlertid også.

De har endelig anført, at De kort tid efter blev indkaldt til et nyt møde med professor Moustgaard, og her blev Deres afhandling gennemdrøftet, hvorefter professoren foreslog en ny omarbejdelse med inddragelse af Deres tidligere arbejder, ligesom professoren nævn-

te, at han og professor Ussing ville sende veterinærafdelingen en skrivelse herom.

Jeg har forelagt Deres ovennævnte fremstilling af det i tiden mellem den 17. februar og 16. marts 1955 passerede for professorerne Moustgaard og Ussing. Professor Moustgaard har hertil udtalt, at det er rigtigt, at han med Dem har drøftet spørgsmålet om at lade afhandlingen indlevere ved Universitetets naturvidenskabelige fakultet i stedet for højskolen. Grunden til dette var det røre, der var opstået på højskolen i forbindelse med forsvaret af dr. Wambergs disputats.

Professor Ussing har overfor mig udtalt, at han som følge af forholdene ved højskolen på det daværende tidspunkt også havde været inde på tanken om at få afhandlingen overført til Universitetet, og han har herved bekræftet, at han i så fald ville være gået ind for, at Universitetet udpegede professor Moustgaard til medlem af dets bedømmelsesudvalg. Det havde været hans mening, at afhandlingen skulle indleveres, efter at den påny var blevet omarbejdet ved inddragelse af Deres tidligere arbejder. Der havde været et møde hos ham, hvori såvel professor Moustgaard som De deltog, og resultatet var blevet, at Moustgaard og han havde sendt den førnævnte skrivelse af 16. marts 1955 til undervisningsrådet.

På grundlag af det oplyste skal jeg udtale, at jeg ikke finder, at professor Moustgaard har begået nogen fejl i forbindelse med behandlingen af Deres afhandling.

II. Professoratet i dyrefysiologi.

Af veterinærafdelingens protokoller fremgår det, at afdelingen ved flere møder i foråret 1954 drøftede den fremtidige ordning af undervisningen i fysiologi ved højskolen, når professor Møllgaard på grund af alder trådte tilbage i efteråret 1955. Spørgsmålet blev også behandlet af undervisningsrådet, der nedsatte et udvalg, og forhandlingerne førte til, at der burde oprettes helt adskilte professorater i fysiologi for henholdsvis veterinærstuderende og landbrugsstuderende.

Ved et møde i veterinærafdelingen den 17. marts 1955 fastholdt man den tidligere trufne beslutning om adskillelsen af fysiologiundervisningen, således at det af professor Moustgaard beklædte professorat i endokrinologi

og seksualfysiologi blev omnormeret til et professorat i fysiologi for veterinærstuderende, mens det ved professor Møllgaards afgang ledigblivende professorat fremtidig skulle dække undervisningen i fysiologi for landbrugsstuderende.

Den 29. april 1955 opslog Landbrugsministeriet det ledige professorat med bemærkning om, at indehaveren »vil have at varetage undervisningen i dyrefysiologi for landbrugsstuderende«, samt at den pågældende eventuelt tillige ville være pligtig mod et årligt honorar at lede den dyrefysiologiske afdeling under Landøkonomisk Forsøgslaboratorium.

Det bemærkes herved, at Forsøgslaboratoriet henhører under Statens Husdyrbrugsudvalg, og at professor Møllgaard har været leder af laboratoriets dyrefysiologiske afdeling.

Da ansøgningsfristen udløb, var der ialt indkommet 6 ansøgninger, herunder en ansøgning fra Dem.

Den 27. juni 1955 nedsatte undervisningsrådet et udvalg til bedømmelse af de indkomne ansøgninger. Udvalget havde følgende sammensætning:

- Direktør N. Thorkil-Jensen (formand)
 professor H. Møllgaard
 — Hj. Clausen
 — L. Hansen Larsen
 — J. Moustgaard
 — E. K. Gabrielsen
 — K. Breirem, Norge
 — F. Schønheyder, Århus

Da professor Hj. Clausen var forhindret i at komme til stede ved udvalgets sidste møde, der blev afholdt den 22. og 23. november 1955, afgav han ved skrivelse af 14. oktober 1955 til direktøren indstilling, hvori han udtalte, at han fandt 4 af ansøgerne, og herunder Dem, kvalificerede, og at han af disse ansøgere ville anse forsøgsleder P. E. Jacobsen for den til stillingen bedst egnede. Professoren anførte endelig, at det, såfremt der ved udvalgets videre drøftelser blev enighed om at afholde professorkonkurrence, var hans opfattelse, at de 4 af ham nævnte ansøgere burde have adgang til at deltage.

Udvalget afgav den 23. november 1955 to indstillinger til undervisningsrådet. I en flertalsindstilling, underskrevet af professorerne Moustgaard og Hansen Larsen samt K. Brei-

rem, indstilledes laborator Jacobsen til professoratet, hvorimod professorerne Møllgaard, Gabrielsen og Schønheyder i en mindretalsindstilling gik ind for, at der afholdtes professorkonkurrence mellem laborator Jacobsen, dyrlæge J. Ludvigsen og forsøgsleder fru Grete Thorbek.

Direktøren underskrev ikke nogen af indstillingerne.

Professor Moustgaard har overfor mig oplyst, at han på bedømmelsesudvalgets møde den 22. november 1955 havde vist udvalgets medlemmer den af professor Ussing og ham udarbejdede indstilling af 18. november 1955 om antagelse af Deres disputats.

De to indstillinger og professor Clausens skrivelse af 14. oktober 1955 blev forelagt i undervisningsrådets møde den 5. december 1955, hvor flertallet gik ind for, at der skulle afholdes konkurrence. Under forhandlingerne blev der fra flere sider i rådet givet udtryk for, at De også burde have adgang til at deltage i konkurrencen, og det besluttedes at anmode bedømmelsesudvalget om en udtalelse om, hvem af ansøgerne der burde deltage, samt at henlede udvalgets opmærksomhed på de i rådet fremsatte ønsker om Deres deltagelse.

Ved skrivelse af 15. december 1955 til undervisningsrådet meddelte bedømmelsesudvalget, at det samlede udvalg indstillede, at konkurrencen afholdtes mellem de 3 ansøgere Jacobsen, Ludvigsen og Grete Thorbek.

Undervisningsrådet tiltrådte derefter den 19. december 1955 med 16 stemmer mod 1 bedømmelsesudvalgets indstilling.

Den 22. december 1955 indgav De heretter Deres afskedsansøgning til Landbrugsministeriet og protesterede samtidig mod:

1) at professoratet var opslået ledigt under fagbetegnelsen »dyrefysiologi«, men at det først ved bedømmelsesudvalgets behandling af ansøgningerne blev fastslået, at der ønskedes en lærestol i husdyrenes ernæringsfysiologi med specielt henblik på fodringslæren,

2) at man ved at træffe beslutningen om en offentlig konkurrence med deltagelse af tre af ansøgerne på forhånd havde diskvalificeret personer, hvis fysiologiske uddannelse måtte betragtes som både længere og mere alsidig end konkurrencedeltageres. De henviste herved til, at undervisningsrådet sam-

tidig havde antaget Deres disputats, der omhandler et rent fysiologisk arbejde til forsvaret, og til, at De i 1951 var ansøger til professoratet i endokrinologi og seksualfysiologi, hvor bedømmelsesudvalget betegnede Dem som kvalificeret til professoratet.

Landbrugsministeriet anmodede i anledning af Deres skrivelse højskolen om en udtalelse. I skrivelse af 5. januar 1956 svarede højskolen, at professoratet blev opslået som et professorat i dyrefysiologi, men at dette — som nævnt ovenfor — i opslaget var begrænset ved at stillingens indehaver skulle undervise i dyrefysiologi for landbrugsstuderende. Hvad dette indebærer fremgår af højskolens undervisnings- og eksamensplan, hvor faget »husdyrenes fysiologi« for landbrugsstuderende beskrives således: »Heraf gennemgås ernærings- og stofskiftesfysiologien samt udvalgte afsnit af kirtelfysiologien«.

Højskolen henviste dernæst til, at denne begrænsning i professoratets fagområde var blevet udtrykt i den enstemmige indstilling af 15. december 1955 fra bedømmelsesudvalget, hvori det om Dem og de to andre ansøgere, som udvalget ikke ville indstille til deltagelse i konkurrencen, anføres, »at ingen af de tre ansøgere ses at have nogen uddannelse i den moderne ernæringsfysiologiske kvantitative metoder og principper, idet udvalget gør opmærksom på, at dette fagområde omfatter den væsentligste del af, hvad der skal doceres for landbrugs- og mejeribrugsstuderende . . . «.

Hvad endelig angår det af Dem anførte vedrørende Deres ansøgning til professoratet i 1951 henviste højskolen til det daværende bedømmelsesudvalgs udtalelse af 29. april 1951. I konklusionen af udvalgets bemærkninger om Deres kvalifikationer anføres følgende: »Laborator Schambye har vel en uddannelse i biokemiske arbejdsmetoder, som væsentlig overgår de to førnævnte ansøgere, men han er endnu for ufærdig i sin uddannelse og for uerfaren indenfor store områder af det forskningsarbejde, der vil henhøre under den ansøgte stilling, således at udvalget ikke kan indstille ham på nærværende tidspunkt af hans udvikling.«

Landbrugsministeriet har i skrivelse af 25. april 1956 til mig udtalt, at ministeriet ikke har besvaret Deres protestskrivelse, da man fandt, at den ifølge sin form ikke krævede noget svar. Landbrugsministeriet har i den-

ne forbindelse gjort opmærksom på, at ministeriet i en meddelelse af 23. december 1955 til dagspressen oplyste, at ministeriet, efter at højskolen havde anmodet Statens Husdyrbrugsudvalg om en udtalelse vedrørende de tre konkurrencedeltageres kvalifikationer som leder af den dyrefysiologiske afdeling, havde anset det for rigtigst, at udvalget udtalte sig om samtlige ansøgere kvalifikationer på dette område samt om, hvorvidt udvalget fandt det ønskeligt, at en konkurrence kom til at omfatte alle ansøgere.

Efter gennemgang af det forelagte materiale udtalte Husdyrbrugsudvalget den 10. januar 1956 overfor Landbrugsministeriet, at man kunne tiltræde, at der afholdtes konkurrence mellem laborator Jacobsen, dyrlæge Ludvigsen og forsøgsleder Grete Thorbek, og i skrivelse af 13. februar 1956 til højskolen tiltrådte ministeriet dette, hvorefter konkurrence blev afholdt i midten af marts 1956.

Ved samtalen den 4. maj 1956 gjorde jeg Dem bekendt med højskolens skrivelse af 5. januar 1956 og med bedømmelsesudvalgets udtalelse af 29. april 1951.

I redegørelsen af 1. september 1956 har De herefter udtalt, at De, da De affattede Deres protest af 22. december 1955, ikke var bekendt med ordlyden af udtalelsen af 29. april 1951 fra bedømmelsesudvalget, men at De, under hensyn til at udvalget dengang omtalte Deres videnskabelige arbejde i rosende og forventningsfulde vendinger, må finde, at man i 1955 på det samme grundlag har rettet et ensidigt angreb på Deres personlige integritet som forsker og på Deres evner til selvstændigt videnskabeligt arbejde.

Jeg må efter det af Dem iøvrigt anførte gå ud fra, at De hermed sigter til følgende udtalelse i flertalsindstillingen af 23. november 1955:

»Ansøgerens publikationer omfatter mindre kliniske arbejder, vomfysiologiske arbejder, kredsløbsfysiologiske og mere syntetisk kemisk prægede arbejder. Alt i alt en på en måde imponerende produktion. Men det er vor opfattelse, at af de forelagte arbejder er de arbejder, ansøgeren har publiceret sammen med andre, betydelig bedre end de arbejder, som ansøgeren alene står med ansvaret for.

Når ansøgeren alene skal planlægge, udføre, vurdere og beskrive sine egne forsøgs-

resultater, må det siges, at han langt fra altid opfylder de krav, man med rimelighed kan stille med hensyn til kritisk vurdering af forsøgsmetoder og opnåede forsøgsresultater, ligesom hans fremstilling ikke altid er tilfredsstillende.«

Det bemærkes herved, at det i mindretalsindstillingen af samme dato anføres, at mindretallet med hensyn til Deres og to af de andre ansøgers videnskabelige produktion kan tilslutte sig flertallets anskuelser.

I forbindelse med en omtale af ordlyden af opslaget af 29. april 1955 og højskolens redegørelse af 5. januar 1956 for det undervisningsområde, der skulle henlægges til professoratet, har De anført, at bedømmelsesudvalget alene har udtalt sig om Deres kvalifikationer i ernæringsfysiologi, men har undladt at udtale sig om Deres kvalifikationer indenfor stofskiftefysiologien, der som fagområde er ligestillet med ernæringsfysiologien. De har herved anført, at De indenfor stofskiftefysiologien mener at have bedre kvalifikationer end de tre konkurrencedeltagere.

Jeg skal herved henlede Deres opmærksomhed på, at det vel er rigtigt, at stofskiftefysiologien ikke nævnes i bedømmelsesudval-

gets udtalelse af 15. december 1955 om konkurrencespørgsmålet, men at det i flertalsindstillingen af 23. november 1955, hvoraf De fra højskolen har modtaget afskrift i det omfang indstillingen angår Dem, bl. a. anføres, at De efter flertallets opfattelse ikke har dokumenteret et sådant kendskab til fysiologi som helhed »eller til stofskiftefysiologi i særdeleshed«, at De kan siges at være kvalificeret til professoratet.

På grundlag af det ovenfor anførte skal jeg udtale, at jeg, som allerede udtalt overfor Dem under samtalen den 4. maj 1956, ikke kan tage stilling til de af bedømmelsesudvalget i 1955 afgivne sagkyndige vurderinger af Deres videnskabelige arbejder og kvalifikationer.

Jeg skal dernæst udtale, at jeg ikke finder det sandsynliggjort, at det i 1955 nedsatte bedømmelsesudvalg eller enkelte af dets medlemmer har foretaget bedømmelsen af Deres kvalifikationer til professoratet ud fra usaglige motiver.

Endelig skal jeg udtale, at jeg under hensyn til det af højskolen oplyste ikke finder noget grundlag for at kritisere ordlyden af opslaget af 29. april 1955 vedrørende professoratet i dyrefysiologi.«

IV. Sager af almindelig interesse samt sager, der har givet anledning til udtalelser, henstillinger m. m.

I det følgende refereres de sager, som jeg efter de i § 13 i instruksen af 22. marts 1956 for Folketingets ombudsmand givne retningslinier har fundet at burde offentliggøre.

1. *Justitsministeriet og anklagemyndigheden havde ikke fundet grundlag for at rejse tiltale mod en række kvægavlsforeninger samt de i disse ansatte kvægavlsassistenter og dyrlæger for overtrædelse af konkurrenceloven og medicinallovgivningen i forbindelse med udført insemineringsarbejde og ufrugtbarhedsbekæmpelse. Afgørelserne gav ikke anledning til kritik.*

Under sagens behandling blev jeg opmærksom på, at Landbrugsministeriet ved bekendtgørelse nr. 373 af 22. december 1954 om dyrlægers udlevering af lægemidler havde fastsat, at kongelig anordning nr. 671 af 29. december 1917 bevarede sin gyldighed indtil videre, uanset at anordningen var ophævet ved § 86, stk. 2, i apotekerlov nr. 209 af 11. juni 1954. — Da Landbrugsministeriet havde udstedt bekendtgørelse nr. 272 af 1. november 1955 til afløsning af bekendtgørelsen af 22. december 1954, fandtes alene anledning til at fremhæve det formelt urigtige i ministeriets fremgangsmåde ved at udstede bekendtgørelsen af 22. december 1954. (J. nr. 5/55).

En række henvendelser fra dyrlæge Frede Precht, Svenstrup, vedrørende forskellige forhold, besvarede jeg i skrivelser af 18. november 1955, 14. og 26. november 1956. De to førstnævnte skrivelser har jeg ikke fundet grundlag for at medtage i beretningen. Skrivelsen af 26. november 1956 var sålydende:

»I flere hertil indsendte skrivelser har De besværet Dem over, at Justitsministeriet og anklagemyndigheden har undladt at rejse tiltale mod de i en række kvægavlsforeninger ansatte kvægavlsassistenter for overtrædelse af medicinallovgivningen samt mod foreningerne for overtrædelse af konkurrenceloven.

De har særlig anført, at kvægavlsassistenterne ved i forbindelse med insemineringsarbejdet at anvende det apotekerne forbeholdte jodpræparat Lugols opløsning til ufrugtbarhedsbekæmpelse hos kvæget overtræder apotekerloven, og at assistenterne ved ufrugtbarhedsbekæmpelsen tillige krænker den dyrlægerne ved § 1, stk. 6, i lov nr. 156

af 14. april 1920 om smitsomme sygdomme hos husdyrene meddelte eneret til at tage andenmands husdyr under behandling for smitsomme sygdomme.

Forsåvidt angår kvægavlsforeningerne har De hævdet, at disse i strid med § 12 i konkurrenceloven, jfr. lovbekendtgørelse nr. 80 af 31. marts 1937, yder tilgift ved uden særligt vederlag at lade kvægavlsassistenterne foretage ufrugtbarhedsbekæmpelse i forbindelse med inseminering af foreningernes medlemmers besætninger.

Endelig har De besværet Dem over, at Justitsministeriet intet har foretaget i anledning af, at De har anmeldt de ved forskellige kvægavlsforeninger ansatte dyrlæger for overtrædelse af apotekerlovgivningen.

I den anledning har jeg fra Justitsministeriet modtaget sagens akter tilligemed en redegørelse samt akterne i den mod Dem ved retten i Nibe købstad m. v. den 24. april 1952 pådømte straffesag for overtrædelse af apotekerloven. Herudover har jeg modtaget en

række bilag og genparter af skrivelser fra forskellige andre myndigheder.

I. Tiden fra november 1950 til 9. juni 1954.

Det fremgår af sagens akter, at De ved skrivelse af 6. november 1950 til politimesteren i Århus anmeldte dyrlæge K. V. Rottensten, dengang boende Skæring, pr. Hjortshøj, for overtrædelse af apotekerlovgivningen ved at udstede recepter til forskellige kvægavlsforeninger på Lugols opløsning, som på det tidspunkt var underkastet recepttvang i henhold til § 16 i Sundhedsstyrelsens cirkulære af 1. december 1949. Dyrlæge Rottensten erkendte, at han havde udstedt de nævnte recepter, hvorefter Sundhedsstyrelsen ved skrivelse af 15. marts 1951 indskærpede receptreglerne overfor dyrlægen, idet Sundhedsstyrelsen henviste til, at en recept ifølge det nævnte cirkulære er en af en læge, tandlæge eller dyrlæge i foreskreven form og for en bestemt patient udstedt ordination af et lægemiddel og således er at betragte som alene beregnet for den patient, for hvem den er udstedt. Dyrlæge Rottensten erklærede sig efter modtagelsen af Sundhedsstyrelsens skrivelse indforstået med ikke oftere at udstede de nævnte recepter.

I anledning af at De i den følgende tid gentagne gange anmodede rigsadvokaten og statsadvokaten i Ålborg om, at der måtte blive foretaget en nærmere undersøgelse af kvægavlsassistenternes anvendelse af Lugols opløsning og af visse stoffer (sulfanilamid og streptomycin), der tilsattes den ved insemineringen anvendte tyresperma, forelagde rigsadvokaten den 8. september 1952 sagen for Indenrigsministeriet, der indhentede en udtalelse af 13. oktober 1952 fra Sundhedsstyrelsen. I udtalelsen anførtes det, at den i forbindelse med den kunstige sædoverføring anvendte fortyndingsvæske indeholdende sulfanilamid og streptomycin, ikke kan anses som et lægemiddel, men er et teknisk hjælpemiddel, der anvendes som konservans og fortyndingsvæske for tyresperma, og at opløsningen derfor til det omhandlede formål ikke kan anses for at være en apotekerne forbeholdt vare.

Hvad angår Lugols opløsning udtalte Sundhedsstyrelsen, at dette præparat kun måtte udleveres ifølge recept, da det skulle anvendes til indvortes brug, og at det måtte

anses som hørende til de lægemidler, hvis salg og udlevering i medfør af § 19, stk. 1, i apotekerlov nr. 107 af 31. marts 1932, jfr. § 2, nr. 1 og 3, i anordning nr. 79 af 4. april 1929 om apotekerverer, er apotekerne forbeholdt, således at kvægavlsforeningernes udlevering af jodopløsningen måtte anses for stridende mod apotekerlovens § 19, stk. 1.

I anledning af at rigsadvokaten ved sin skrivelse af 8. september 1952 til Indenrigsministeriet havde anmodet om, at der tillige indhentes en udtalelse fra Landbrugsministeriet, fremsendte Indenrigsministeriet den 21. oktober 1952 sagen til Landbrugsministeriet, idet Indenrigsministeriet henholdt sig til Sundhedsstyrelsens ovennævnte erklæring.

I skrivelse af 6. januar 1953 udtalte Landbrugsministeriet, at anvendelsen af kvægavlsassistenter til inseminering og ufrugtbarhedsbekæmpelse var gennemført af landbruget uden godkendelse fra ministeriet, og at kvægavlsassistenternes behandling af kvæg for ufrugtbarhed havde vundet en så vid udbredelse i praksis, at den ikke længere kunne standses. Landbrugsministeriet henstillede derfor, at der blev gennemført fornøden ændring i de gældende bestemmelser, således at kvægavlsassistenterne på lovlig måde kunne rekvirere jod og præparater heraf til det nævnte formål.

Indenrigsministeriet forelagde påny sagen for Sundhedsstyrelsen, som den 18. august 1953 udtalte, at der ud fra erfaringer vedrørende den humane medicin intet skulle være til hinder for, at udleveringsreglerne ændres derhen, at det blev tilladt i håndkøb at udlevere jodopløsninger med et indhold af jod på indtil 10 pct. både til indvortes og udvortes brug.

Efter at Landbrugsministeriet den 25. november 1953 havde erklæret sig enig i Sundhedsstyrelsens forslag, anmodede Indenrigsministeriet den 5. december 1953 Sundhedsstyrelsen om snarest belejligt at ændre reglerne om rekvirering og udlevering af lægemidler, således at jodopløsninger med et indhold af jod på indtil 10 pct. fremtidig vil kunne udleveres i håndkøb på apotekerne såvel til indvortes som til udvortes brug.

Indenrigsministeriet underrettede samtidig rigsadvokaten om skrivelsen til Sundhedsstyrelsen og meddelte, at ministeriet herefter ganske skulle henstille, om der måtte findes tilstrækkeligt grundlag for tiltalerejsning mod

de kvægavlsassistenter, der efter ministeriets opfattelse havde handlet i strid med apotekerloven.

I skrivelser af 29. december 1953 og 27. februar 1954 til Justitsministeriet, til hvilket De på et tidligere tidspunkt ligeledes havde henvendt Dem, meddelte rigsadvokaten derefter, at han efter det om en forestående ændring af de hidtil gældende regler oplyste var sindet at undlade tiltale mod de forskellige kvægavlsforeninger og -assistenter, og at han måtte finde det upåkrævet nu at indlede politimæssig undersøgelse mod dr. Rottensten med henblik på tiltalerejsning.

I cirkulære af 11. maj 1954 bestemte Sundhedsstyrelsen bl. a., at jodopløsninger med et indhold af indtil 10 pct. jod fremtidig kunne udleveres såvel til indvortes som til udvortes brug i håndkøb fra apotekerne.

Ved skrivelse af 9. juni 1954 underrettede Justitsministeriet Dem om den foretagne ændring af udleveringsreglerne og meddelte, at ministeriet ikke fandt anledning til at foranledige tiltale rejst mod kvægavlsforeningerne, -assistenterne og dyrlæge Rottensten. Justitsministeriet bemærkede herved, at kvægavlsassistenternes anvendelse af Lugols opløsning til bekæmpelse af ufrugtbarhed hos køer ikke kunne anses for stridende mod bestemmelserne i den ovenfor nævnte anordning nr. 79 af 4. april 1929 om apotekervarer, hvorefter bl. a. jodpræparater kun må udbydes, forhandles og udleveres af apotekerne.

II. Tiden efter 9. juni 1954.

I den følgende tid protesterede De overfor Justitsministeriet mod denne afgørelse. De gjorde herunder gældende, at det forhold, at Lugols opløsning ikke længere er underkastet recepttvang, er uden betydning, da præparatet som håndkøbsvare stadig er et apotekerne forbeholdt lægemiddel i henhold til apotekerlovens § 19, stk. 1, jfr. § 34, stk. 1, i den nye apotekerlov nr. 209 af 11. juni 1954.

De gjorde dernæst gældende, at kvægavlsassistenterne ved ufrugtbarhedsbekæmpelsen tillige overtræder § 1, stk. 6, i lov nr. 156 af 14. april 1920 om smitsomme sygdomme hos husdyrene, da ufrugtbarhed hos kvæget i reglen skyldes smitsomme sygdomme, og da kvægavlsassistenterne ikke er i stand til at afgøre, om en foreliggende ufrugtbarhed er af smitsom karakter eller ej, hvorfor de ofte ved

bekæmpelsen vil gøre sig skyldig i krænkelse af den dyrlægerne ved den ovennævnte lovbestemmelse meddelte eneret på behandling af smitsomme sygdomme hos andenmands husdyr.

Justitsministeriet anmodede i den anledning den 2. august 1954 Landbrugsministeriet om en udtalelse vedrørende det sidstnævnte spørgsmål. Landbrugsministeriet indhentede en udtalelse fra Veterinærdirektoratet, som i skrivelse af 26. august 1954 erklærede, at en kvægavlsassistent overtræder den nævnte lovs § 1, stk. 6, hvis han behandler et dyr for ufrugtbarhed, der er forårsaget af en infektion, uanset hvilken behandlingsmåde han anvender. Ved skrivelse af 16. september 1954 fremsendte Landbrugsministeriet Veterinærdirektoratets udtalelse til Justitsministeriet, idet Landbrugsministeriet udtalte, at det af bevismæssige grunde, herunder navnlig med hensyn til om overtrædelse vil kunne tilregnes den pågældende som forsætlig eller uagtsom, må anses for særdeles vanskeligt at gennemføre sager af den omhandlede beskaffenhed til fældende dom.

Justitsministeriet anmodede derefter den 20. oktober 1954 rigsadvokaten om en udtalelse vedrørende spørgsmålet om tiltalerejsning mod kvægavlsassistenterne for overtrædelse af loven om smitsomme sygdomme hos husdyrene. Da De i skrivelse af 7. oktober 1954 havde anmeldt kvægavlsforeningerne for overtrædelse af konkurrencelovens tilgiftsbestemmelse, anmodede Justitsministeriet desuden rigsadvokaten om en udtalelse vedrørende dette spørgsmål.

Efter at rigsadvokaten den 12. november 1954 havde indhentet en udtalelse af 29. november 1954 fra statsadvokaten i Ålborg, meddelte han i skrivelse af 16. februar 1955 Justitsministeriet, at han var sindet at foranledige foretaget en nærmere undersøgelse vedrørende Deres sigtelse mod kvægavlsassistenterne for overtrædelse af apotekerlovens § 34 og § 1, stk. 6, i loven om smitsomme sygdomme hos husdyrene. Med hensyn til Deres påstand om kvægavlsforeningernes overtrædelse af konkurrenceloven tilsluttede rigsadvokaten sig statsadvokatens opfattelse, hvorefter ordningen med ufrugtbarhedsbekæmpelse ikke kunne antages at være i strid med konkurrenceloven allerede af den grund, at denne lov tager sigte på forholdene i det frie marked og ikke på forholdene mellem

en forening og dens medlemmer. Statsadvokaten havde desuden i erklæringen af 29. november 1954 henvist til, at tiltale for overtrædelse af konkurrencelovens § 12 om tilgift i henhold til samme lovs § 17 kun kan begæres af de foreninger og sammenslutninger, der er bemyndiget dertil af Handelsministeriet.

I anledning af nogle henvendelser fra Dem havde Justitsministeriet, allerede forinden rigsadvokatens udtalelse af 16. februar 1955 forelå, indhentet en udtalelse af 5. januar 1955 fra Sundhedsstyrelsen. I denne udtalelse anføres det med hensyn til spørgsmålet om Lugols opløsning, at Sundhedsstyrelsen kunne henholde sig til de synspunkter, der var lagt til grund i Justitsministeriets ovenfor nævnte skrivelse af 9. juni 1954 til Dem, idet Sundhedsstyrelsen forudsatte, at behandlingen af kvæget blev foretaget af assistenterne selv. Såfremt assistenterne derimod udleverede opløsningen til dyrenes ejere, for at disse kunne anvende den, forelå der efter Sundhedsstyrelsens opfattelse en overtrædelse af apotekerlovens § 19, stk. 3. Sundhedsstyrelsen fandt derimod, at spørgsmålet om, hvorvidt der ved anvendelsen eller udleveringen af opløsningen var opnået en vis fortjeneste for assistenten eller kvægavlsforeningen, var sagen uvedkommende, således at forstå, at en anvendelse ikke kunne blive ulovlig alene fordi der var opnået en fortjeneste i forbindelse med anvendelsen, og at en udlevering ikke blev lovlig fordi den var vederlagsfri.

Under hensyn til det af Dem i en skrivelse af 24. juni 1954 til Justitsministeriet anførte anmodede Sundhedsstyrelsen samtidig om, at der måtte blive foretaget en nærmere undersøgelse af, om de ved kvægavlsforeninger ansatte dyrlæger ved inseminering, ufrugtbarhedsbekæmpelse m. v. i almindelighed udleverer lægemidler, eventuelt tilberedt af dem selv, uden at de herfor fastsatte betingelser overholdes.

Den 11. marts 1955 sendte Justitsministeriet Sundhedsstyrelsens udtalelse af 5. januar 1955 til rigsadvokaten, der den 27. april 1955 sendte sagen til statsadvokaten i Ålborg med anmodning om, at der måtte blive foretaget en nærmere undersøgelse vedrørende de ovenfor nævnte forhold, bortset fra spørgsmålet om overtrædelse af konkurrenceloven. I den anledning blev De den 25. maj 1955 afhørt

af politiet, af hvis rapport det fremgår, at De med hensyn til kvægavlsforeningernes anvendelse af Lugols opløsning opgav navnene på forskellige gårdejere, hvis dyr var blevet behandlet af kvægavlsassistenter med opløsningen. Endvidere opgav De navnene på formændene for nogle kvægavlsforeninger og hævdede, at assistenternes anvendelse af opløsningen fandt sted i så godt som alle kvægavlsforeninger i Danmark.

Hvad angår dyrlægerne, der er ansat ved kvægavlsforeninger, opgav De navnene på 3 af disse dyrlæger, idet De hævdede, at disse og forøvrigt alle andre dyrlæger, der er ansat ved kvægavlsforeninger, udleverede medicin på andelsbasis, hvilket De mente var ulovligt, da medicin efter Deres opfattelse skal rekvireres til hver enkelt besætningssejer.

På forespørgsel oplyste De endelig, at De ikke var i stand til at angive noget konkret tilfælde, hvor kvægavlsassistenter har behandlet smitsomme arter af ufrugtbarhed hos kvæget, men De anførte, at alle børbetændelser er af smitsom natur, og at ufrugtbarhed hos kvæget for 90 pct. vedkommende skyldes børbetændelse, hvorfor De mente, at en kvægavlsassistent, hver gang han behandlede et kreatur med Lugols opløsning for børbetændelse, overtrådte § 1, stk. 6, i lov nr. 156 af 14. april 1920.

Politiet foretog herefter afhøring af formanden for en af de af Dem nævnte kvægavlsforeninger samt af denne forenings sekretær og af en af kvægavlsassistenterne. Endvidere afhørtes konsulenten for De samvirkende Kvægavlsforeninger i Danmark og de tre af Dem opgivne dyrlæger.

Ved disse afhøringer blev det oplyst, at kvægavlsassistenterne personlig anvender jodopløsningen ved behandlingen af kvæget og ikke udleverer den til dyrenes ejere.

En af dyrlægerne forklarede, at han indkøbte en vis portion medicin ad gangen. Denne medicin blev i første omgang betalt af foreningen, der så senere foretog opkrævninger hos de enkelte medlemmer, når foreningen fra dyrlægen havde fået opgivet, hvad han havde anvendt af medicin hos de pågældende medlemmer. I den forening, dyrlægen var knyttet til, anvendtes der ikke kvægavlsassistenter.

De to andre dyrlæger erklærede begge, at de aldrig havde udleveret medicin på andels-

basis, og de kunne ikke erkende sig skyldige i noget ulovligt.

Efter at sagen med de optagne politirapporter var tilbagesendt til rigsadvokaten, udtalte denne i skrivelse af 4. november 1955 til Justitsministeriet, at der, da det nu var oplyst, at dyrlægerne og kvægavlsassistenterne selv anvender jodopløsningen, ikke var tilstrækkeligt grundlag for at rejse tiltale mod de pågældende for overtrædelse af apotekerlovens § 34.

Med hensyn til spørgsmålet om overtrædelse af § 1, stk. 6, i loven om smitsomme sygdomme hos husdyrene udtalte rigsadvokaten, at der, i betragtning af at der ikke var anført konkrete tilfælde, hvor behandling var sket for smitsom ufrugtbarhed, og der iøvrigt ikke i almindelighed kunne siges noget om, hvorvidt ufrugtbarhed er infektiøs, ikke var anledning til at foretage videre vedrørende dette forhold. Det bemærkes herved, at der blandt sagens akter findes en afskrift af en skrivelse af 11. maj 1953 fra Det veterinære Sundhedsråd til Dem, hvori det udtales, at det ikke uden videre er klart, om ufrugtbarhed, som kan skyldes en række vidt forskellige årsager, kan anses for en smitsom sygdom i den forstand, hvori loven af 14. april 1920 anvender dette begreb.

Endelig fandt rigsadvokaten ikke, at der med hensyn til spørgsmålet om anvendelse af lægemidler var fremkommet noget, der kunne danne grundlag for tiltale mod dyrlægerne. Rigsadvokaten bemærkede herved, at de pågældende dyrlæger selv havde de syge dyr i kur.

Ved skrivelse af 21. december 1955 til Dem udtalte Justitsministeriet derefter, at kvægavlsassistenternes anvendelse af Lugols opløsning ikke kunne anses for at være stridende mod apotekerlovgivningen og de i henhold til denne udstedte bestemmelser angående forhandling af lægemidler, og at der ikke ved det i Deres skrivelse anførte eller ved sagens fornyede behandling var fremkommet oplysninger, som gav grundlag for at antage, at der i forbindelse med kvægavlsassistenternes virksomhed i strid med den nævnte lovgivning skete uddeling af eller forhandling med apotekerne forbeholdte varer.

Justitsministeriet udtalte dernæst, at der ikke ved de i sagen foretagne afhøringer var påvist tilfælde, hvor der var grundlag for at

antage at kvægavlsassistenter ved ufrugtbarhedsbekæmpelse havde gjort sig skyldige i overtrædelse af § 1, stk. 6, i loven om smitsomme sygdomme hos husdyrene.

Endelig meddelte Justitsministeriet, at der ikke ved de foretagne undersøgelser var fundet grundlag for at rejse tiltale mod de af Dem opgivne dyrlæger for overtrædelse af apotekerlovgivningen, hvorved det bemærkedes, at dyrlægerne selv havde haft de dyr, på hvilke præparaterne var anvendt, i kur.

III. Bemærkninger til sagen.

På grundlag af de foranstående oplysninger om sagens behandling samt den i indledningen nævnte redegørelse fra Justitsministeriet skal jeg herefter tage stilling til hvert enkelt af de af Dem fremdragne forhold, idet det samtidig bemærkes, at jeg ifølge ombudsmandsloven alene kan tage stilling til klager over personer, der virker i statens tjeneste, og at jeg derfor intet kan foretage i det omfang Deres klage måtte være rettet mod kvægavlsforeninger eller mod personer, der er ansat af disse foreninger.

A. Anvendelse af Lugols opløsning

I Justitsministeriets redegørelse anføres det bl. a., at det i apotekerlovens § 34, stk. 1, forbydes andre end apotekerne at forhandle og udlevere medicinalvarer. Ifølge Justitsministeriets opfattelse må ordene »forhandle« — respektive »udlevere« — forstås som omfattende overdragelse af medicinalvarer til en person på en sådan måde, at denne selvstændigt kan disponere over dem enten ved videresalg eller ved anvendelse af dem på sig selv eller andre. Derimod foreligger der ifølge redegørelsen ikke forhandling eller udlevering, såfremt den, der har købt et håndkøbspræparat på et apotek, anvender dette overfor andre i forbindelse med eller som nødvendigt led i en arbejdsydelse eller anden lignende virksomhed. En barber har således ret til at indkøbe håndkøbspræparater, som af ham antages at være virksomme mod hårfald, og enten selv eller ved sit personale anvende disse ved behandling af kunderne. Ligeledes kan man anvende håndkøbspræparater, der er velegnede til sprøjtning af frugttræer, ved erhvervsmæssig sprøjtning for andre, uden at der herved kan siges at foregå

en forhandling eller udlevering af præparatet i apotekerlovens forstand.

Lugols opløsning, der indkøbes af kvægavlsforeningen, anvendes af denne gennem funktionæren, kvægavlsassistenten, som et led i dennes arbejde for foreningen. Præparatet kommer ikke dyrenes ejere i hænde på en sådan måde, at de selvstændigt kan disponere over det, og der foreligger derfor ifølge Justitsministeriets opfattelse ikke forhandling eller udlevering af præparatet fra foreningens eller assistentens side. At jodopløsningen betales af dyrets ejer gennem kontingent til foreningen eller på anden måde, er efter Justitsministeriets opfattelse uden betydning.

Endelig anfører ministeriet, at en overdragelse af jodopløsningen til kvægavlsforeningens enkelte medlemmer, således at disse selv kan anvende den, ville være en overtrædelse af apotekerlovens § 34, og at det forhold, at der ville være tale om en overdragelse fra en forening til dens medlemmer, ikke kunne gøre nogen ændring heri.

Forsåvidt angår dyrlæge Rottenstens udstedelse af recepter til kvægavlsforeningerne på Lugols opløsning må jeg efter det oplyste lægge til grund, at dyrlægen herved har overtrådt reglerne for receptudstedelse i Sundhedsstyrelsens cirkulære af 1. december 1949. I betragtning af at dyrlægen efter modtagelse af Sundhedsstyrelsens skrivelse af 15. marts 1951 indstillede receptudstedelsen, og under hensyn til at recepttvangen for Lugols opløsning blev ophævet ved Sundhedsstyrelsens cirkulære af 11. maj 1954, finder jeg imidlertid ikke grundlag for at kritisere, at Justitsministeriet og rigsadvokaten har undladt at rejse tiltale mod dyrlægen.

Jeg finder ligeledes ikke grundlag for at kritisere Justitsministeriets og rigsadvokatens beslutninger i 1954 om at undlade at rejse tiltale mod kvægavlsforeningerne og kvægavlsassistenterne for anvendelse af Lugols opløsning, indtil præparatet blev gjort til håndkøbsvare. Det bemærkes herved, at det må anses for tvivlsomt, om foreningerne eller assistenterne overhovedet overtrådte apotekerlovgivningen ved at anvende den af dem på recept indkøbte jodopløsning på medlemmernes dyr.

Hvad endelig angår den af Justitsministeriet ved skrivelsen af 21. december 1955

trufne afgørelse angående kvægavlsassistenternes anvendelse af jodopløsningen, efter at præparatet var blevet håndkøbsvare, skal jeg udtale, at jeg kan tiltræde ministeriets ovenfor refererede fortolkning af apotekerlovens § 34 — der stemmer med det i Sundhedsstyrelsens skrivelse af 5. januar 1955 udtalte — hvorefter assistenternes personlige anvendelse af præparatet på kvæget ikke er i strid med denne lovbestemmelse, og at jeg derfor ikke kan kritisere den af Justitsministeriet trufne afgørelse om undladelse af tiltalerejsning, hvorved bemærkes, at der intet er oplyst om, at kvægavlsforeningerne eller kvægavlsassistenterne har udleveret jodopløsningen til dyrenes ejere.

B. § 1, stk. 6, i loven om smitsomme sygdomme hos husdyrene

Justitsministeriet har i sin redegørelse henvist til, at loven om smitsomme sygdomme hos husdyrene ikke indeholder nogen bestemmelse svarende til lægelovens § 25, stk. 1, 2. punktum, hvorefter den, der uden at have autorisation som læge behandler en person for en smitsom sygdom, ikke kan opnå fritagelse for straf, selvom han på grund af sin manglende lægekyndighed ikke har været i stand til at erkende sygdommens natur.

Således som loven om smitsomme sygdomme hos husdyrene er affattet, må det være en forudsætning for at rejse tiltale mod en kvægavlsassistent for overtrædelse af § 1, stk. 6, at det i det konkrete tilfælde kan påvises, at den foreliggende ufrugtbarhed er af smitsom karakter, og at den pågældende kvægavlsassistent har vidst eller i det mindste har haft formodning om, at ufrugtbarheden skyldtes en smitsom sygdom.

Da det efter de fra de veterinære myndigheder foreliggende udtalelser ikke kan antages, at ufrugtbarhed hos kvæget, der kan have forskellige årsager, altid er af infektiøs karakter, og da De ikke overfor politiet har kunnet opgive et konkret tilfælde, hvor en kvægavlsassistent har behandlet køer for ufrugtbarhed i tilfælde, hvor ufrugtbarheden skyldes en smitsom sygdom, finder jeg ikke grundlag for at kritisere Justitsministeriets afgørelse af 21. december 1955, hvorefter ministeriet ikke finder, at kvægavlsassistenter ved ufrugt-

barhedsbekæmpelse overtræder § 1, stk. 6, i loven om smitsomme sygdomme hos husdyrene.

C. Konkurrencelovens § 12 om tilgift

Det er overfor mig oplyst, at Handelsministeriet i skrivelse af 27. august 1955 til Dem har udtalt, at konkurrenceloven ikke indeholder bestemmelser, der tilsigter en regulering af forholdet mellem en faglig sammenslutning og dens medlemmer, og at det forhold, at kvægavlsassistenterne i forbindelse med insemineringsarbejdet uden vederlag udfører ufrugtbarhedsbekæmpelse hos kvægavlsforeningens medlemmer, ikke kan være i strid med denne lovs tilgiftsbestemmelse.

Idet bemærkes, at denne udtalelse er i overensstemmelse med den af rigsadvokaten i den ovenfor nævnte skrivelse af 16. februar 1955 til Justitsministeriet givne begrundelse for ikke at foretage videre vedrørende dette forhold, skal jeg meddele, at rigsadvokatens undladelse af at rejse tiltale må anses for berettiget.

D. De ved kvægavlsforeningerne ansatte dyrlæger

Ved den i 1955 foretagne politiuundersøgelse er der intet oplyst om, at de af Dem opgivne dyrlæger har udleveret lægemidler til anvendelse på dyr, som de pågældende ikke havde under behandling, jfr. herved apotekerlovens § 45. Jeg finder herefter ikke, at det kan kritiseres, at såvel rigsadvokaten som Justitsministeriet har fundet, at der ikke forelå grundlag for at rejse tiltale mod de pågældende dyrlæger for overtrædelse af apotekerlovens § 45.

Justitsministeriet har i anledning af Deres henvendelse overvejet, om der eventuelt forelå overtrædelse af § 4, stk. 5, i bekendtgørelse nr. 272 af 1. november 1955 om dyrlægers indkøb, distribuering og dispensering af lægemidler til dyr, hvorefter betalingen for udleverede og anvendte lægemidler ikke må indbefattes i betalingen for ydet dyrlægehjælp og beløbet for lægemidler på udstedte regninger skal opføres som en særlig post.

I sin redegørelse oplyser Justitsministeriet, at de pågældende dyrlæger i almindelighed

tager præparaterne hjem i større partier beregnet til samtlige besætninger indenfor foreningen, og således at betalingen i første omgang erlægges af foreningen. Udgiften fordeles derefter enten i forhold til antallet af behandlinger eller ved en regulering af kontingentet.

Efter Justitsministeriets opfattelse kan bestemmelsen i § 4, stk. 5, i bekendtgørelsen af 1. november 1955, der har karakter af en kontrolforskrift til fordel for dyrenes ejere, utvivlsomt ikke være til hinder for, at der indenfor kvægavlsforeningerne praktiseres en betalingsordning som den ovenfor nævnte.

Justitsministeriets opfattelse vedrørende dette spørgsmål kan jeg tiltræde.

IV. Andre ... spørgsmål.

I min skrivelse af 18. november 1955 meddelte jeg Dem i anledning af Deres henvendelse angående et tilskudsfoder mærket »Stop«, at Sundhedsstyrelsen havde henstillet til statsadvokaten i Ålborg, at der blev rejst tiltale mod fremstilleren og forhandlerne af præparatet for overtrædelse af bekendtgørelse nr. 224 af 8. juli 1955 og vareanordningen nr. 79 af 4. april 1929.

I tilslutning hertil skal jeg oplyse, at statsadvokaten i Ålborg har underrettet mig om, at politimesteren i Ålborg ved anklageskrift af 31. december 1955 har rejst tiltale mod fabrikanten af tilskudsfoderet, at sagen har været foretaget i kriminalretten i Ålborg den 7. februar og den 9. september 1956, og at sagen i sidstnævnte retsmøde på foranledning af tiltaltes forsvarer blev udsat til forelæggelse for Retslægerådet.

Da De endelig i forskellige skrivelser påny har fremdraget forholdet vedrørende Laboratoriet for Fjerkræundersøgelser, skal jeg meddele, at det må have sit forblivende ved min skrivelse af 18. november 1955, hvorefter jeg ikke ser mig i stand til at foretage noget vedrørende dette spørgsmål.

Ved gennemgangen af apotekerlovgivningen m. v. blev jeg opmærksom på Landbrugsministeriets bekendtgørelse nr. 373 af 22. december 1954 om dyrlægers udlevering af lægemidler.

Denne bekendtgørelse, der var udstedt med hjemmel i § 45, stk. 3, i apotekerlov

nr. 209 af 11. juni 1954, fastsatte, at bestemmelserne i kongelig anordning nr. 671 af 29. december 1917 om dyrlægers udlevering af lægemidler, som ændret ved kongelig anordning nr. 63 af 24. februar 1933, bevarede gyldigheden indtil videre, uanset at anordningen var ophævet ved § 86, stk. 2, i apotekerloven.

Da den kongelige anordning, der ikke gjorde dyrlægers adgang til at dispensere medicin betinget af en forudgående tilladelse fra veterinærmyndighederne, var i strid med apotekerlovens § 45, stk. 2, hvorefter en sådan tilladelse kræves, og da det synes administrativt uheldigt, at en kongelig anordning der er ophævet ved lov, påny sættes i kraft ved en bekendtgørelse, anmodede jeg den 18. november 1955 Landbrugsministeriet om en udtalelse. Samtidig bad jeg oplyst, om der forud for bekendtgørelsens udstedelse havde fundet forhandling sted med Indenrigsministeriet, jfr. apotekerlovens § 45, stk. 3.

I skrivelsen anførte jeg, at jeg var opmærksom på, at ministeriet ved bekendtgørelse nr. 272 af 1. november 1955, der skulle træde i kraft den 1. januar 1956, havde givet nye regler for dyrlægers dispensering af medicin, således at bekendtgørelsen af 22. december 1954 måtte antages at træde ud af kraft med udgangen af 1955.

Den 2. december 1955 meddelte Landbrugsministeriet, at man efter vedtagelsen af apotekerloven, der skulle træde i kraft den 1. januar 1955, den 10. juli 1954 anmodede de interesserede parter — herunder Indenrigsministeriet — om at udpege hver en repræsentant til at indtræde i et udvalg, som Landbrugsministeriet agtede at nedsætte med henblik på fremsættelse af et forslag til de forskrifter, som landbrugsministeren ifølge apotekerlovens § 45, stk. 3, skulle fastsætte for udøvelsen af de beføjelser med hensyn til lægemidler, som ifølge § 45, stk. 1 og 2, tilkommer dyrlægerne, og for tilsynet dermed.

Efter at indstillingerne om, hvem der skulle indtræde i udvalget, var modtaget, blev udvalget nedsat ved Landbrugsministeriets skrivelse af 2. september 1954, og udvalget påbegyndte straks sit arbejde.

I skrivelse af 9. december 1954 meddelte udvalget Landbrugsministeriet, at det ikke

ville være muligt at fremkomme med forslag til de omhandlede forskrifter så betids, at disse ville kunne træde i kraft den 1. januar 1955. Udvalget indstillede derfor, at gyldigheden af de gældende bestemmelser blev forlænget indtil videre, idet man påregnede at kunne afgive indstilling til Landbrugsministeriet i løbet af januar 1955.

Der var således ifølge Landbrugsministeriet ikke mulighed for at sætte nye bestemmelser i kraft ved de ophævede bestemmelser bortfaldt den 1. januar 1955, og der var heller ikke skabt grundlag for retningslinier, hvorefter Veterinærdirektoratet fremtidig kunne administrere bestemmelsen i apotekerlovens § 45, stk. 2. Under hensyn til at Veterinærdirektoratet efter nævnte lovbestemmelse frit kan meddele dyrlæger dispenseringsret, og at Landbrugsministeriet efter § 45, stk. 3, fastsætter de nærmere regler for udøvelsen af dispenserings- og distribueringsretten og derfor faktisk kunne have fastsat nøjagtig de samme regler som indeholdes i den kongelige anordning, fandt ministeriet det imidlertid forsvarligt at opretholde den nævnte kongelige anordnings bestemmelser i den korte tid, der ville hengå, indtil de nye bestemmelser kunne sættes i kraft.

Da udvalgets betænkning først forelå den 21. juni 1955, og da en henvendelse efter betænkningens afgivelse til Landbrugsministeriet fra Danmarks Apotekerforening, der havde været repræsenteret i udvalget, yderligere forhalede sagen, kunne de nye bestemmelser først udstedes i bekendtgørelsen af 1. november 1955 med ikrafttræden den 1. januar 1956.

Den 28. marts 1956 udtalte jeg overfor Landbrugsministeriet, at jeg tog ministeriets svar til efterretning. Jeg fandt dog ikke at kunne undlade at fremhæve det formelt urigtige i, at ministeriet ved bekendtgørelsen af 22. december 1954, der er udstedt i medfør af apotekerlovens § 45, stk. 3, havde fastsat, at bestemmelserne i den kongelige anordning nr. 671 af 29. december 1917, bevarede deres gyldighed indtil videre, uanset at de udtrykkelig var ophævet ved apotekerlovens § 86, stk. 2.

2. § 2 i lov nr. 43 af 11. februar 1942 om tilvirkning og forhandling m. m. af ost fandtes at give landbrugsministeren tilstrækkelig hjemmel til ved bekendtgørelse nr. 338 af 29. august 1947 at indføre en autorisationsordning vedrørende eksport af ost. Landbrugsministeren havde endvidere hjemmel til at kræve ostelager som betingelse for meddelelse af autorisation.

Udtalt, at Statskontrollen med Mejeriprodukter og Æg m. m. burde have besvaret to skrivelser af maj og juli 1953 fra Landbrugsministeriet hurtigere end sket, og at Landbrugsministeriet efter modtagelsen af en erindringsskrivelse af februar 1954 fra vedkommende private firma burde have draget omsorg for, at Statskontrollen straks besvarede ministeriets to ovennævnte skrivelser. (J. nr. 72/55).

I skrivelser af 14. april 1955 og 9. marts 1956 besværede firmaet Christian Nielsen, Århus, sig over, at Landbrugsministeriet ved skrivelse af 23. juli 1954 havde afslået en af firmaet indgivet ansøgning om autorisation som eksportør af dansk ost.

Fra Landbrugsministeriet modtog jeg sagens akter samt to udtalelser af 23. juli 1955 og 20. april 1956.

Det fremgik heraf, at firmaet ved skrivelse af 7. maj 1953 til Landbrugsministeriet havde foreslået, at der blev givet tilladelse for eksportfirmaer til i eget navn at fakturere de for autoriserede mejerier solgte partier ost.

Landbrugsministeriet anmodede i den anledning den 15. maj 1953 Mejeribrugets Osteeksportudvalg og Statskontrollen med Mejeriprodukter og Æg m. m. om udtalelser. I skrivelse af 27. maj 1953 svarede Osteeksportudvalget, at udskrivning af faktura samt hjemtagning af fakturabeløb i forbindelse med eksport af ost her fra landet efter udvalgets opfattelse burde foretages af autoriserede osteeksportører.

I skrivelse af 20. juni 1953 erindrede firmaet Landbrugsministeriet om den tidligere skrivelse, og ved skrivelse af 3. juli 1953 til firmaet meddelte ministeriet, at sagen beroede på brevveksling med Statskontrollen. Samtidig sendte ministeriet firmaets skrivelse af 20. juni 1953 til Statskontrollen og udbad sig svar snarest muligt.

Den 6. juli 1953 havde firmaets indehaver, Hellstern-Nielsen, en samtale med direktøren for Statskontrollen, og i skrivelser af 10. og 15. juli samt 26. september 1953 til Statskontrollen uddybede firmaet de synspunkter, Hellstern-Nielsen havde gjort gældende under samtalen med direktøren.

Den 12. februar 1954 erindrede firmaet påny ministeriet om sagen, og den 18. marts 1954 indsendte firmaet gennem Provinshan-

delskammeret en ansøgning til Landbrugsministeriet om meddelelse af autorisation til at udføre dansk ost. I ansøgningsskemaet havde firmaet undladt at udfylde spørgsmålene vedrørende lagerlokaler, idet firmaet ikke agtede at oprette ostelager, men foreløbig kun at eksportere ost direkte fra mejeri. — Ansøgningen blev af Landbrugsministeriet den 25. marts 1954 oversendt til Statskontrollen.

I skrivelse af 30. juni 1954 henledte firmaet, der ikke havde fået svar på ansøgningen om autorisation, landbrugsministerens opmærksomhed på ministeriets behandling af firmaets henvendelse. I skrivelsen besværede firmaet sig dels over ikke at have fået svar på de ovennævnte skrivelser af 7. maj og 20. juni 1953, dels over, at ministeriet og Statskontrollen som betingelse for meddelelse af autorisation til osteeksport stillede krav om, at den pågældende ansøger oprettede et ostelager, hvilket firmaet fandt var i strid med den dagældende bekendtgørelse nr. 338 af 29. august 1947 om kvalitetskontrol med og udførsel af dansk ost. Firmaet henviste herved til, at en autoriseret grossist i medfør af bekendtgørelsens § 9, stk. 6, kan udføre ost direkte fra autoriseret mejeri og derfor ikke behøver noget lager, samt til, at der efter firmaets opfattelse ikke i bekendtgørelsen stilles krav om ostelager som betingelse for autorisation.

Landbrugsministeriet sendte den 5. juli 1954 firmaets skrivelser af 12. februar og 30. juni 1954 til Statskontrollen med anmodning om en udtalelse. Statskontrollen svarede den 9. juli 1954 og henviste bl. a. til, at Statskontrollens direktør under samtalen den 6. juli 1953 med Hellstern-Nielsen havde redegjort for de gældende bestemmelser og grundlaget for dem.

I skrivelse af 23. juli 1954 til firmaet udtalte Landbrugsministeriet derefter, at det i

betragtning af samtalen med Statskontrollens direktør var urigtigt, når firmaet havde hævdet, at det intet havde hørt i sagen udover Landbrugsministeriets ovennævnte skrivelse af 3. juli 1953.

Ministeriet anførte endvidere, at det i § 9, stk. 1 og 2, i den ovennævnte bekendtgørelse af 29. august 1947 er fastsat, at ingen grossist må udføre ost her fra landet uden efter autorisation fra Landbrugsministeriet, og at det er en betingelse for autorisation, at grossistens lagerlokaler opfylder visse nærmere fastsatte krav. Ministeriet måtte derfor afvise påstanden om, at en autoriseret grossist ikke behøver at have lager, når han agter at udføre ost direkte fra mejeri. Endelig meddelte ministeriet, at firmaet for at opnå autorisation måtte opfylde de for tiden fastsatte betingelser, og at firmaet måtte være forbedret på, at disse betingelser i den kommende tid ville blive skærpet.

I skrivelse af 24. juli 1954 meddelte firmaet Landbrugsministeriet, at Hellstern-Nielsen under samtalen den 6. juli 1953 med Statskontrollens direktør havde foreslået, at der foreløbig blev givet firmaet autorisation til i eget navn at fakturere de af firmaet for danske autoriserede mejerier eksporterede ostepartier, og at direktøren noterede forslaget ned og lovede Hellstern-Nielsen at tage stilling dertil. Firmaet anførte påny, at der ikke i bekendtgørelsens § 9, stk. 1 og 2, er opstillet krav om ostelager som betingelse for autorisation, og fastholdt den indgivne klage over ministeriets behandling af sagen.

Den 29. juli 1954 fremsendte Landbrugsministeriet denne skrivelse til Statskontrollen til gennemsyn, og efter at Statskontrollen den 22. september 1954 havde tilbagesendt skrивelsen, henlagde ministeriet sagen.

I Landbrugsministeriets første udtalelse til mig anførtes det, at bestemmelserne om ost er fastsat i medfør af lov nr. 43 af 11. februar 1942 om tilvirkning og forhandling m. m. af ost, jfr. lov nr. 59 af 3. marts 1948. Landbrugsministeren kan i medfør af nævnte lov efter forhandling med De danske Mejeri-foreningers Fællesorganisation fastsætte bestemmelser vedrørende bl. a. udførsel her fra landet af ost. Blandt de af Landbrugsministeriet fastsatte bestemmelser er, at kun oste-grossister, der er autoriseret af ministeriet, må eksportere ost, jfr. § 9 i bekendtgørelsen af 29. august 1947. Undtaget herfra er alene

mejeriernes udførsel af ost af egen produktion.

Autorisation meddeles kun firmaer i ostebranchen eller firmaer, der samtidig med autorisationens udstedelse indretter sig på at drive osteforretning og således tilslutter sig branchen. Tilslutning til brancheforeninger el. lign. kommer overhovedet ikke i betragtning, men for udstedelse af autorisation kræves, at det pågældende firma skal have et lager, der opfylder visse bestemmelser. Kravet om lager skyldes dels, at lageret kan anses for et kriterium for firmaets tilknytning til branchen, dels, at de eksporterende grossister må være nærmest til at fremskaffe og opretholde den lagerkapacitet, der er en betingelse for, at osteeksporten kan afvikles på tilfredsstillende måde, i hvilken forbindelse ministeriet henviste til, at produktionens størrelse som helhed — ligesom størrelsen af produktionen af de enkelte ostesorter — ikke er eller kan blive jævn, og at behovet i udlandet heller ikke er jævnt.

Hvad angår det af firmaet anførte om, at det ikke af bestemmelserne i bekendtgørelsen af 29. august 1947 fremgår, at grossisten skal have lager, udtalte Landbrugsministeriet, at dette i hvert fald stedse har været en forudsætning, og at det også fremgår af, at det i tillægsbekendtgørelse nr. 220 af 22. juli 1953 er fastsat, at lagerlokalerne skal kunne rumme mindst 15.000 kg ost, opbevaret under forskriftsmæssige forhold. Denne sidste bestemmelse ville efter ministeriets opfattelse være meningsløs, såfremt et lager overhovedet ikke var krævet.

I anledning af at firmaet havde gjort gældende, at den fastsatte ordning er i strid med grundlovens § 74, anførte ministeriet endelig, at denne bestemmelse efter ministeriets opfattelse ikke finder anvendelse på det her omhandlede forhold, da der er tale om betingelser, som alle i princippet kan opfyldes, og som er fastsat ud fra generelle hensyn.

I skrivelse af 7. marts 1956 anmodede jeg Landbrugsministeriet om en fornyet udtalelse, i anledning af at der for så vidt angår smør, æg og fjerkræ er tilvejebragt udtrykkelig lovhjemmel for oprettelse af en autorisationsordning, mens der ikke i lov nr. 43 af 11. februar 1942 om tilvirkning og forhandling m. m. af ost, jfr. lov nr. 59 af 3. marts 1948, fandtes en tilsvarende klar lovhjemmel for en autorisationsordning vedrørende eks-

port af dansk ost, idet det i lovens § 2 alene er fastsat, at landbrugsministeren efter forhandling med De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation kan fastsætte bestemmelser vedrørende udførsel af ost.

I skrivelse af 20. april 1956 udtalte Landbrugsministeriet herefter, at den stadig gældende smørlov nr. 129 af 12. april 1911 fastsætter bestemmelser med hensyn til smørrets sammensætning, mærkning m. m., men ikke indeholder nogen almindelig bemyndigelse for landbrugsministeren til derudover at fastsætte bestemmelser. Gennemførelsen af en autorisationsordning for smørrets vedkommende krævede derfor en særlig lovhjemmel. Denne blev tilvejebragt ved lov nr. 41 af 11. februar 1942, jfr. nu lov nr. 162 af 24. maj 1955.

Med hensyn til æg og fjerkræ anførte Landbrugsministeriet, at lov nr. 119 af 22. marts 1947 om forhandling, udførsel og indførsel af æg og ægprodukter m. m. og lov nr. 386 af 22. februar 1939 om udførsel, indførsel og forhandling af fjerkræ begge er rammelove, hvori bemyndigelse er meddelt indenfor begrænsede områder, hvorfor det har været naturligt fra begyndelsen at fastsætte kravet om autorisation i disse love.

Landbrugsministeriet udtalte dernæst, at lov nr. 43 af 1. februar 1942 om tilvirkning og forhandling m. m. af ost, jfr. lov nr. 59 af 3. marts 1948, er en ren bemyndigelseslov, hvis ordlyd er meget nær den samme, som er anvendt i f. eks. lov nr. 93 af 4. maj 1927 om udførsel af mælkekonserver m. m., der afløste lov nr. 489 af 21. december 1923 om udførsel af tømælk m. m.

I medfør af loven af 1923 udstedtes bekendtgørelse nr. 144 af 12. april 1924 om udførsel af behandlet mælk eller fløde og i medfør af loven af 1927 bekendtgørelse nr. 273 af 26. oktober 1927 om udførsel af mælkekonserver, hvilke bekendtgørelser begge indeholder bestemmelser om autorisation.

I bemærkningerne til forslaget til loven af 1923 henvises til en som bilag 1 optrykt betænkning af et af Landbrugsministeriet nedsat udvalg, hvori bl. a. anføres: »Fabrikkerne skal være anerkendte af staten« (Rigsdagstidende 1923/24, tillæg A, sp. 2700 og 2705).

I bemærkningerne til forslaget til loven af 1927 (RT 1926/27, tillæg A, sp. 3408 f.) anføres det, at et af hovedpunkterne i bekendtgørelsen af 12. april 1924 er, at varen kun

må udføres her fra landet, når den er blevet tilvirket i en dertil af ministeriet autoriseret fabrik. I det til behandling af lovforslaget nedsatte udvalg fremsatte et af udvalgets medlemmer ønske om, at de i bekendtgørelsen indeholdte bestemmelser i noget ændret skikkelse blev optaget i selve loven, hvilket ønske imidlertid frafaldtes, efter at landbrugsministeren i udvalget havde givet tilsagn om såvidt muligt at optage i den nye bekendtgørelse de af det pågældende udvalgsmedlem ønskede bestemmelser (RT 1926/27, tillæg B, sp. 285 ff.).

Landbrugsministeriet slutter af dette, at man fra lovgivningsmagtens side har været ganske klar over, at der i medfør af de respektive love agtedes fastsat en autorisationsbestemmelse, men altså ikke har anset en udtrykkelig bemyndigelse hertil i loven for påkrævet, og anfører, at det forholder sig på tilsvarende måde med forslaget til lov nr. 59 af 3. marts 1948, ved hvilken osteloven af 11. februar 1942 blev forlænget, idet der i bemærkningerne til dette lovforslag (RT 1947/48, tillæg A, sp. 3599 f.) henvises til den i medfør af loven af 1942 udstedte bekendtgørelse nr. 338 af 29. august 1947. Dette viser efter Landbrugsministeriets opfattelse, at det har været oplyst, at der i henhold til den bestående lov var oprettet en autorisationsordning vedrørende eksport af dansk ost, uden at lovgivningsmagten har anset en udtrykkelig bemyndigelse hertil i loven for påkrævet.

Til det anførte udtalte jeg i skrivelse af 3. september 1956, at jeg var enig med Landbrugsministeriet i, at bestemmelserne i den af Landbrugsministeriet udstedte bekendtgørelse nr. 338 af 29. august 1947 om kvalitetskontrol med og udførsel af dansk ost, jfr. nu bekendtgørelse nr. 267 af 29. juli 1954, ikke er i strid med grundlovens § 74.

Efter det af Landbrugsministeriet oplyste vedrørende forarbejderne til lov nr. 93 af 4. maj 1927 om udførsel af mælkekonserver m. m. og lov nr. 59 af 3. marts 1948 om forlængelse af lov nr. 43 af 11. februar 1942 om tilvirkning og forhandling m. m. af ost, fandt jeg dernæst, at § 2 i osteloven af 11. februar 1942 har givet landbrugsministeren tilstrækkelig hjemmel til ved bekendtgørelsen af 29. august 1947 at indføre

en autorisationsordning vedrørende eksport af ost. Jeg fandt ligeledes, at landbrugsministeren har haft hjemmel for at kræve ostelager som betingelse for meddelelse af autorisation, hvorved jeg bemærkede, at stærke saglige grunde efter det oplyste taler for, at eksportørerne har lager. Jeg henvisede herved til, at en af ordførerne under Folketingets behandling den 16. januar 1942 af forslaget til loven af 11. februar 1942 udtalte, at lovforslagets formål bl. a. var »at sikre en tilstrækkelig lagring af ost, der sælges til udlandet. Dette sidste kan sandsynligvis under normale forhold betyde en del . . .« (RT 1941/42, Folketingets forhandlinger, sp. 871).

Gennemgangen af de med Landbrugsministeriets skrivelse af 23. juli 1955 fremsendte akter gav mig anledning til i min foranævnte skrivelse af 7. marts 1956 til Landbrugsministeriet at anmode om, at der blev indhentet en udtalelse fra Statskontrollen om årsagen til, at Landbrugsministeriets skrivelser af 15. maj og 3. juli 1953 først blev besvaret den 9. juli 1954.

Landbrugsministeriet fremsendte i den anledning en af Statskontrollen den 28. marts 1956 afgivet udtalelse. Det fremgik heraf, at Statskontrollens direktør i et møde i Mejeri-brugets Osteeksportudvalg den 13. maj 1953 havde rejst spørgsmålet om muligheden af, at firmaer udenfor ostebranchen under en eller anden form kunne deltage i eksporten af ost. Ved flere lejligheder havde der været rettet henvendelser til Statskontrollen fra eksportfirmaer, der mente at kunne sælge ost, indkøbt hos autoriserede osteeksportfirmaer, sammen med andre af dem forhandlede danske varer. Direktøren fandt, at der kunne være grund til at overveje, om der kunne findes en form, hvorunder sådanne salg i specielle tilfælde kunne muliggøres, men ved mødet i Osteeksportudvalget den 13. maj 1953 blev der fra forskellig side rejst indvending herimod, og man enedes derfor om at afvente behandlingen af spørgsmålet i bestyrelsen for De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation, da et lignende spørgsmål var rejst for smørrets vedkommende.

Efter at have drøftet spørgsmålet udtalte Fællesorganisationens bestyrelse i skrivelse af 15. juni 1953 til Statskontrollen bl. a., at det er af vital betydning for det samlede mejeri-

brug, at eksporten af dets produkter foregår under så betryggende former som muligt, og at bestyrelsen derfor måtte lægge afgørende vægt på, dels at kravet om autorisation opretholdes, dels at det hele og fulde ansvar for eksportforretningernes gennemførelse forbliver hos de dertil autoriserede eksportvirksomheder alene, hvilket bl. a. vil sige, at udskrivning af faktura og hjemtagning af fakturabeløb i forbindelse med eksport af smør og ost her fra landet kun foretages af de autoriserede eksportvirksomheder. Bestyrelsen frarådede derfor indtrængende, at der blev slækket på de nugældende betingelser for at opnå ret til eksport af smør og ost, idet man tværtimod fandt, at disse betingelser på forskellige punkter burde skærpes.

I den følgende tid fandt der forskellige forhandlinger sted, bl. a. ved et møde hos landbrugsministeren den 12. februar 1954, hvor man drøftede mulighederne for at åbne adgang for andre end de egentlige osteeksportører til at udføre ost her fra landet. Forhandlingerne tog ifølge Statskontrollens udtalelse ikke sigte på firmaets forhold, idet firmaet ville købe direkte fra mejeri, men Statskontrollen var dog af den opfattelse, at forhandlingerne ikke kunne anses for uden betydning for det i denne sag rejste spørgsmål.

Statskontrollen anførte endelig, at man på et tidligere tidspunkt kunne have tilbagesendt firmaets andragende til Landbrugsministeriet, men at direktøren var af den opfattelse, at han overfor Hellstern-Nielsen mundtligt havde gjort fuld rede for stillingen, og at der bestemt ikke var noget at opnå for firmaet, medmindre eksportbestemmelserne blev ændret.

I sin skrivelse af 20. april 1956 henholdt Landbrugsministeriet sig til Statskontrollens udtalelse og bemærkede, at firmaets indehaver i samtalen den 6. juli 1953 var blevet gjort bekendt med, at de gældende bestemmelser for meddelelse af autorisation til her fra landet at udføre ost måtte finde anvendelse også på hans forhold.

Jeg udtalte herefter, at Statskontrollen, uanset de igangværende overvejelser og forhandlinger, og uanset at direktøren mente den 6. juli 1953 at have givet firmaets indehaver en fuldstændig redegørelse for sagens stilling, burde have besvaret Landbrugsministeriets skrivelser af 15.

maj og 3. juli 1953 hurtigere end sket. Jeg fandt ligeledes, at Landbrugsministeriet i hvert fald efter modtagelsen af firmaets skrivelse af 12. februar 1954 burde have draget omsorg for, at Statskontrollen straks besvarede ministeriets skrivelser af 15. maj og 3. juli 1953, således at firmaet hurtigst muligt kunne modtage svar på henvendelserne af 7. maj og 20. juni 1953.

Den 24. november 1956 fremsendte firmaet en kopi af en samme dag til Landbrugsministeriet fremsendt skrivelse bl. a. vedrørende spørgsmålet om autorisation som osteeksportør og anmodede mig om at fremsætte en udtalelse vedrørende det i skrivelsen anførte.

Firmaet hævdede, at det, uanset om firmaet opnåede autorisation som osteeksportør, ville være muligt for Mejeribrugets Osteeksportudvalg at udelukke det fra osteeksport, og at det ikke ville kunne klage herover til Monopoltilsynet, da monopolloven ikke omfatter eksportforhold.

I skrivelsen til Landbrugsministeriet kritiserede firmaet på forskellige punkter de af ministeriet til mig tidligere givne oplysninger.

Fra Landbrugsministeriet modtog jeg den 15. februar 1957 en af ministeriet fra direktøren for Statskontrollen med Mejeriprodukter og Æg m. m. indhentet erklæring af 21. december 1956, hvortil ministeriet henholdt sig.

I direktørens erklæring oplyses det bl. a., at det forud for udstedelsen af autorisation som osteeksportør ikke undersøges, hvorvidt ansøgeren er tilsluttet Mejeribrugets Osteeksportudvalg, og at autorisation er udstedt i tilfælde, hvor sådan tilslutning ikke har foreligget.

Direktøren har dernæst anført, at der før udfærdigelsen af bekendtgørelse nr. 220 af

22. juli 1953, der indførte et minimumskrav på 15 tons for lagerets kapacitet, er godkendt enkelte lagre med noget mindre kapacitet. Disse er som helhed senere enten nedlagt eller udvidet. Der er endvidere autoriseret fire eksportfirmaer, uden at disse havde lager, men autorisationen er i disse tilfælde begrænset til at gælde udførsel af danablu, der normalt ikke lagres af eksportørerne. De pågældende firmaer havde allerede før krigen haft en specialeksport af danablu, og to af firmaerne har senere indrettet lagre og er gået over til også at eksportere andre ostesorter.

Endelig har direktøren oplyst, at der er truffet særlige aftaler med to firmaer indenfor levnedsmiddelbranchen, således at disse selv kan fakturere ost til oversøiske forbindelser, men osten købes hos autoriserede eksportører.

Den 11. marts 1957 meddelte jeg, at det af firmaet i skrivelsen til Landbrugsministeriet anførte ikke gav mig anledning til at ændre min afgørelse af 3. september 1956, hvorefter jeg fandt, at Landbrugsministeriet har haft tilstrækkelig hjemmel til at indføre en autorisationsordning vedrørende eksport af ost og til at kræve oste-lager som betingelse for meddelelse af autorisation.

Forsåvidt angik spørgsmålet vedrørende monopolloven udtalte jeg, at denne lov vel ikke antages at omfatte danske virksomheders eksportforhold, men at firmaet, såfremt det efter at have opnået autorisation som osteeksportør, på grund af konkurrenceaftaler blev afskåret fra at indkøbe ost fra danske mejerier, formentlig måtte kunne indbringe dette spørgsmål for Monopoltilsynet, uanset om firmaets indkøb af ost var foretaget med henblik på senere eksport.

3. *Ministeriet for offentlige Arbejder havde ikke fundet grundlag for at søge tilvejebragt statstilskud til opførelse af et dige ud for de truede arealer ved Gedser sydkyst.*

Udtalt, at staten formentlig ikke er ansvarlig for kystnedbrydning, der måtte være forårsaget af ændrede strømforhold som følge af statens anlæg af Gedser havn. — Sagen gav ikke anledning til kritik. (J. nr. 282/55).

Godsejer A. Tesdorpf, Gjedsergaard, Fiskebæk, besværede sig over, at de af Skelby-

Gedesby sogneråd og ham til Ministeriet for offentlige Arbejder indgavne andragender om

statsstøtte til opførelse af et dige ud for de truede arealer ved Gedser sydkyst var blevet afslået. Samtidig forespurgte godsejeren, om staten kunne tilpligtes at betale en sikring af kysten mellem Gedser by og Gedser odde, idet han herved anførte, at statens anlæg af Gedser havn med tilhørende moler og svajepads og uddybningen af Rødsand Rende havde medført en ændring af strømforholdene langs kysten og således forårsaget den nedbrydning af kysten, som nu finder sted.

Fra Ministeriet for offentlige Arbejder modtog jeg en udtalelse tilligemed ministeriets akter vedrørende sikringen af kysten mellem Gedser by og Gedser odde. Det fremgik heraf, at Gedser havn blev åbnet som privat havn i 1876 med indsejling ad Kroghage Dyb, og at Statsbanernes færgeforbindelse til Warnemünde blev åbnet i 1903, samt at der i den anledning blev tilvejebragt en ny indsejling til havnen ved gravning af Rødsand Rende, som siden med regelmæssige mellemrum har måttet oprensnes. Allerede inden stationsbyen Gedser opstod, havde man drøftet en inddigning ved Gedser, da der på den tid lå ca. 360 tdl. land omkring den vestlige pynt udsat for oversvømmelse. Der blev ikke bygget noget egentligt dige, men den daværende ejer af Frisenfelt forhøjede den naturlige havstok og skabte derved et værn mod oversvømmelse.

I 1934 rejste grundejerforeningen i Gedser spørgsmålet om en digebeskyttelse; der fandtes da øst for Gedser et 850 m langt dige, hvor kysten var rykket helt ind til digefoden, og gennem selve byen ydede en vold beplantet med fyr og mod vest banelegemet beskyttelse. Vandbygningsvæsenet udarbejdede et projekt til højere diger og en hofdebeskyttelse ud for det østlige dige, og de samlede udgifter blev anslået til 107.000 kr. Trafikministeriet bevilgede en trediedel og amt og sogn hver en sjettedel af udgifterne, ligesom en på grundejerforeningens begæring nedsat landvæsenkommission vedtog, at projektet skulle fremmes, og at der skulle udarbejdes en partsfordeling. Da partsfordelingen blev kendt, rejste der sig blandt beboerne i Gedser en del protester mod anlægget, idet der henvises til, at Gedser by kunne beskyttes af et ganske kort og langt billigere dige vinkelret på kysten. Da der stadig var modstand mod det store projekt, foreslog en i 1936 nyvalgt bestyrelse i grundejerforeningen overfor land-

væsenkommissionen, at der oprettedes to digelag, et for Gedser by og et for Frisenfelt. Herefter udarbejdede Vandbygningsvæsenet et ændret projekt til varetagelse af begge interesser. De samlede udgifter androg 65.000 kr. Men i marts 1937 begærede grundejerforeningen landvæsenkommissionen ophævet og sagen henlagt uden kendelse; sognerådet frarådede ligeledes at gå videre med sagen, mens kammerherreinde Tesdorpf, Frisenfelt, fortsat begærede sagen fremmet. Landvæsenkommissionen skønnede, at sagen havde aldeles overvejende betydning for Gedser og i langt mindre grad for Frisenfelt, og afsagde kendelse om, at sagen ikke skulle fremmes.

I 1942 anlagde Gedser grundejerforening syd for Gedser by og vinkelret på havdiget et dige (»skarndiget«), der få år efter blev yderligere udbygget. I årene 1940—46 rettede godsejer Tesdorpf forskellige henvendelser til Ministeriet for offentlige Arbejder og Arbejdsministeriet med henblik på igangsættelse af arbejder til sikring af kysten ud for hans ejendom, men ingen af disse andragender blev imødekommet, idet der bl.a. blev henvist til, at »skarndiget« beskyttede Gedser by, og at et kystdige til beskyttelse af de fortsat truede arealer (ca. 50 ha) var for kosteligt i forhold til værdien af arealet.

Herefter fremsatte godsejeren i 1946 anmodning om gennemførelse af et af civilingeniør H. Ewaldsen udarbejdet forslag til digeanlæg til 290.000 kr. På grundlag af dette andragende og projekt søgte myndighederne at få gennemført opførelsen af et tilbagetrasket kystdige og et lille bydige til ialt 140.000 kr. Der udarbejdedes en finansieringsplan, men da Skelby-Gedesby kommune ikke så sig i stand til at medvirke, kunne planen ikke gennemføres.

I juni 1953 indsendte Gedesby sogneråd til Ministeriet for offentlige Arbejder et projekt, hvorefter man ønskede at sikre kysten syd for Gedser ved bygning af en spærredæmning ved Kroghage Pynt. Sognerådet udtalte i den anledning, at det måtte betragtes som givet, at den stedfindende kraftige nedbrydning af kysten hovedsagelig skyldtes Statsbanernes anlæg af færgehavnen og gravningen af Rødsand Rende, og at staten havde en vis forpligtelse i spørgsmålet om kystens stabilisering. I projektet blev det iøvrigt anført, at en beskyttelse af kysten syd for byen ved hofdeanlæg måtte anses for uigennemførlig på

grund af den kraftige strøm i Kroghage Dyb. Udgifterne til projektet var anslået til 1.550.000 kr., subsidiært 1.400.000 kr.

Ministeriet for offentlige Arbejder forelagde sagen for Generaldirektoratet for Statsbanerne, der lod foretage en gennemgang af en række såvel ældre som nyere søkort og generalstabskort samt Vandbygningsdirektoratets registreringskort vedrørende de falsterske diger siden 1876. I skrivelse af 21. oktober 1953 udtalte generaldirektoratet på grundlag af undersøgelsen, at nedbrydningen af kysten har fundet sted såvel før som efter færgehavnens anlæg og omtrent i samme omfang, d. v. s. gennemsnitlig med $\frac{1}{2}$ —1 m årlig. Udsøkelserne var ganske vist sket ret uregelmæssigt, idet stormflodsbølger og dårlig vedligeholdelse af høfder og dige havde bevirket særlig store nedbrydninger i enkelte perioder. Statsbanerne kunne derfor ikke være enig med sognerådet i, at den øgede nedbrydning skyldtes anlægget af Gedser havn m. v.

Ministeriet for offentlige Arbejder havde samtidig forelagt sagen for Vandbygningsdirektoratet, der i skrivelse af 29. september 1953 frarådede projektet og med hensyn til betydningen af anlægget for Gedser by bl. a. udtalte, at Gedser havn må antages at have haft en vis skadelig indvirkning på kysten på visse strækninger, men at strømmen i dybet langs sydkysten, hvilket dyb antagelig har eksisteret i århundreder før havnens bygning, må formodes allerede fra meget gammel tid at have nedbrudt kysten, således at omfanget af den skade, havnen har forvoldt, kun er en begrænset del af de samlede skader. Angående påstanden om, at den gravede rende skulle have haft en skadelig virkning på kysten, udtalte direktoratet, at man på det foreliggende grundlag nærmest måtte antage, at rendens virkning i så henseende har været gunstig.

Efter at Ministeriet for offentlige Arbejder havde indhentet yderligere udtalelser over projektet fra Handelsministeriet og Forsvarsministeriet, udtalte ministeriet i skrivelse af 15. januar 1954, at man ikke så sig i stand til at søge det til gennemførelse af projektet fornødne statstilskud tilvejebragt.

Endelig havde Skelby-Gedesby sogneråd i februar 1955 forelagt Ministeriet for offentlige Arbejder og Statens Landvindingsudvalg et af civilingeniørerne H. M. Markersen og

søn udarbejdet nyt projekt til dige- og kystsikringsarbejder ved Gedser. Dette projekt, hvis anlægsudgifter var anslået til 600.000 kr., gik ud på at foretage en digebygning og en kystsikring ved hjælp af betonkasser og sten. Efter at Ministeriet for offentlige Arbejder havde indhentet udtalelser over projektet fra Vandbygningsvæsenet, der ikke kunne anbefale, at der ydedes tilskud til en beskyttelse af kysten i overensstemmelse med projektet, meddelte ministeriet i skrivelse af 14. juni 1955 sognerådet, at de anslåede anlægsudgifter for arbejdet efter ministeriets skøn ikke stod i et rimeligt forhold til værdien af de arealer øst for Gedser, der er tilstøttet beskyttet ved projektets gennemførelse, og at en forsvarlig beskyttelse af selve Gedser by ville kunne opnås på en betydelig billigere måde ved en forstærkning af »skarndiget« og en forhøjelse af diget gennem Gedser by. Endvidere udtalte ministeriet, at det ikke på det foreliggende grundlag anså det for formålstjenligt at gøre sagen til genstand for mundtlig forhandling med sognerådet, og udbad sig en udtalelse om, hvorvidt sognerådet måtte nære ønske om at lade et projekt til beskyttelse af Gedser by bringe til udførelse.

Ministeriet for offentlige Arbejder anførte i sin udtalelse til mig, at ministeriet på grundlag af de af Generaldirektoratet for Statsbanerne og vandbygningsdirektøren i sagen afgivne erklæringer havde anset det for godtgjort, at anlægget af Gedser havn ikke har en sådan forstærkende indflydelse på den gennem århundreder stedfindende nedbrydning af kysten mellem Gedser havn og Gedser odde, at staten derved har pådraget sig et erstatningsansvar overfor kystgrundejerne, hvortil kommer, at uddybningen af Rødsand Rende efter vandbygningsdirektørens opfattelse har haft en gunstig virkning på materialevandringen langs kysten.

Forsåvidt angik godsejerens beklagelse over, at de af ham og sognerådet indgivne andragender om statsstøtte til opførelse af et dige langs kysten af de truede arealer er blevet afslået, meddelte ministeriet, at der, som det fremgår af det foranstående, gennem en årrække har været forhandlet mellem ministeriet, Vandbygningsvæsenet og sognerådet om en forsvarlig sikring af de lave arealer ved Gedser sydkyst, og at man fra det offentlige side gang på gang har stillet sig

imødekomme og givet tilsagn om betydelige tilskud til projekternes udførelse. Ministeriet henviste herved til, at det udelukkende skyldes uenighed og ubeslutsomhed fra lokal side, herunder at Skelby-Gedesby sognekommune ikke har ment at kunne fremskaffe sin del af de anslåede anlægsudgifter, at projekterne ikke er blevet gennemført. Ministeriet gav endelig i sin udtalelse samme begrundelse for afslaget på andragendet om stats-tilskud til det i februar 1955 forelagte projekt som i den foran omtalte skrivelse af 14. juni 1955 til sognerådet i Skelby-Gedesby kommune.

Jeg meddelte herefter godsejer Tesdorpf, at jeg ifølge ombudsmandsloven i almindelighed kun kan beskæftige mig med klager over forhold, der ligger indenfor det sidste år inden klagens indgivelse, men at jeg dog havde fundet det rigtigst også at medtage behandlingen af det den 12. juni 1953 indsendte projekt i min undersøgelse. På grundlag af det for mig oplyste udtalte jeg, at jeg ikke fandt, at der ved udøvelsen af skønnet over, om de i 1953 og 1955 indgivne projekter til sikring af kysten ved

Gedser burde fremmes, eller ved projekternes behandling iøvrigt var begået fejl eller udvist forsømmelse af nogen statsmyndighed, og at sagen derfor ikke gav mig anledning til påtale.

Med hensyn til spørgsmålet om statens eventuelle ansvar for nedbrydningen af kysten syd for Gedser by meddelte jeg, at afgørelsen af dette spørgsmål henhører under domstolene. Jeg henlede dog opmærksomheden på, at det ikke ved de i sagen foreliggende oplysninger kunne anses for godtgjort, at anlægget af Gedser havn m. v. har medført en forstærket nedbrydning af kysten. Selvom dette imidlertid kunne sandsynliggøres, måtte jeg anse det for tvivlsomt, om anlægget af havnen m. v. kunne medføre noget erstatningsansvar for staten. — Jeg henviste herved til den af Højesteret den 6. november 1919 afsagte dom (U. f. R. 1920 s. 84), hvor det i en sag om skade forvoldt på en eng ved statens gennemgravning af Holmslands Klit udtaltes, at der hverken i loven, der hjemlede gennemgravningen, eller iøvrigt sås at være hjemmel for at pålægge staten pligt til at erstatte den opståede skade.

4. *Undersøgelse foretaget af egen drift i medfør af ombudsmandslovens § 6, 4. pkt., i anledning af oplysninger i pressen om, at cheffingeniøren under Grønlandsdepartementet (nu Ministeriet for Grønland) få år efter sin ansættelse som tjenestemand havde fået ferie med løn, at ferien havde varet i 2 år, og at man overvejede at afskedige cheffingeniøren med pension.*

Udtalt, at der som almindelig regel må vises megen tilbageholdenhed med at ansætte tjenestemænd i stillinger med højere grundløn end den i tjenestemandenslovens § 6, stk. 5, omhandlede (grundløn 5.100 eller derunder) efter en kortere tjeneste end 2 år.

Der fandtes dog ikke sikkert grundlag for at udtale kritik af den skete tjenestemandensansættelse.

Tjenestefritagelsen kunne efter ovenstående ikke anses for uforsvarlig. (J. nr. 288/55).

I begyndelsen af juni måned 1955 fremkom der i pressen oplysninger og kritiske bemærkninger om, at cheffingeniøren under Grønlandsdepartementet, civilingeniør, dr. J. Rüdinger, få år efter sin ansættelse som tjenestemand havde fået ferie med fuld løn, at ferien havde varet i 2 år, og at man overvejede at afskedige cheffingeniøren med pension.

Under hensyn til disse oplysninger fandt jeg det rigtigst i medfør af ombudsmandslo-

vens § 6, 4. punktum, af egen drift at undersøge Grønlandsdepartementets behandling af sagen.

Jeg havde derefter samtaler med minister Johs. Kjærboel, hovedrevisor H. Engmann, 3. Hovedrevisorat, departementschef Eske Brun, civilingeniør, dr. Rüdinger — fra hvem jeg modtog en del akter — og dr. Rüdinger sagfører. Endvidere modtog jeg fra Ministeriet for Grønland en genpart af ministeriets redegørelse af 13. oktober 1955 til

Statsrevisoratet for 1953/54, der havde udbedt sig en redegørelse for sagen, jfr. statsrevisorernes betænkning over statsregnskabet for finansåret 1953/54, side 101.

Det fremgik af de tilvejebragte oplysninger, at civilingeniør, dr. Rüdinger oprindelig blev ansat på honorarbasis fra 12. juni 1950, og at der ved normeringsloven for finansåret 1951/52 under Statsministeriet blev oprettet en tjenestemandsstilling som cheffingeniør. Dr. Rüdinger blev ansat i denne stilling fra den 1. april 1951, og ved normeringsloven blev der tillagt ham pensionsanciennitet fra 1. december 1947.

I 1951 viste der sig visse vanskeligheder, især med hensyn til afgrænsningen af, hvilke beføjelser cheffingeniøren havde i forholdet til sin afdelingsingeniør i Godthaab og dennes medarbejdere, og hvilke beføjelser administrationen i Grønland havde over for afdelingsingeniøren.

Cheffingeniøren var af den opfattelse, at afdelingsingeniøren af hensyn til koordineringen af teknisk organisation ikke burde være underordnet administrationen i Grønland, mens administrationen hævdede, at afdelingsingeniøren i lighed med statens øvrige institutioner i Grønland burde henhøre under denne, navnlig med hensyn til koordineringen af personalesager.

Departementschefen drøftede den 5. marts 1952 spørgsmålet med landshøvdingen i Grønland P. H. Lundsteen, afdelingschef Finn Nielsen og cheffingeniøren og resolvede derefter, at landshøvdingen som den danske stats øverste repræsentant i Grønland både reelt og formelt havde fuldmagt til at træffe afgørelser også inden for det tekniske felt, og at den hidtidige ordning med kontorfællesskab, fælles postgennemgang m. v. skulle fortsætte.

Endvidere bestemte departementschefen den 14. marts 1952, at al teknisk virksomhed i Grønland hørte under landshøvdingens område, og at det til disse virksomheder knyttede personale — det være sig afdelingsingeniøren i Godthaab, byggelederne, radioens personale etc. — stod under landshøvdingen.

I skrivelse af 25. marts 1952 til departementschefen frarådede cheffingeniøren på det bestemteste en ordning, der var baseret på departementschefens bestemmelser af 5. og 14. marts 1952.

Spørgsmålet om det nærmere samarbejde

mellem landshøvdingen og cheffingeniøren blev herefter hensendt til det af statsministeren den 14. maj 1952 nedsatte udvalg (i det følgende kaldet normeringsudvalget), hvis opgave det var »på baggrund af den grønlandske administrations nuværende ordning og med udgangspunkt i Grønlandskommissionens betænkning og den forventede udvikling i Grønland at stille forslag om tilrettelæggelsen af den grønlandske administration og deraf følgende normeringer«. Udvalget bestod af departementschef Eske Brun, som var formand, repræsentanter for Finansministeriet, 3. Hovedrevisorat og Forvaltningsnævnets sekretariat samt for Den kgl. grønlandske Handel og Grønlandsdepartementet, deriblandt cheffingeniøren.

Et underudvalg forelagde på normeringsudvalgets møde den 23. juni 1952 et forslag til bestemmelser vedrørende samarbejdet mellem landshøvdingen og den tekniske organisation i Grønland. Efter disse regler skulle afdelingsingeniøren i Godthaab være underlagt cheffingeniøren. Landshøvdingen skulle dog have lejlighed til at udtale sig i visse sager, ligesom han, når tungtvejende hensyn gjorde sig gældende, skulle have ret til at gribe ind i sagerne. Endvidere skulle landshøvdingen selvstændigt kunne træffe afgørelse i visse personalesager. Dette forslag (udkast I) blev den 23. juni 1952 tiltrådt af normeringsudvalget.

Den 22. september 1952 meddelte departementschefen telegrafisk landshøvdingen, at reglerne skulle træde i kraft den 1. oktober 1952. Landshøvdingen protesterede herimod, og kort tid efter kom han til København, hvorefter spørgsmålet påny blev drøftet i normeringsudvalget. På udvalgets møde den 24. oktober 1952 blev der fremlagt et af et underudvalg udarbejdet nyt forslag (udkast II), der er gengivet som bilag nedenfor s. 46—47.

Cheffingeniøren var ikke helt tilfreds med dette udkast og anførte bl. a., at det ikke kunne være meningen, at landshøvdingen skulle have beføjelse til at blive gjort bekendt med alle tekniske sager, ligesom han fandt det uheldigt, at der i forslaget stod, at landshøvdingen havde beføjelse til at tage et selvstændigt initiativ. — Der blev også fra anden side fremsat visse indvendinger mod udkastet, og man enedes derefter om at foretage visse rettelser og tilføjelser.

Den 24. oktober 1952 sendte departementschefen det rettede forslag (udkast III) til cheffingeniøren til udtalelse, og i skrivelse af 30. oktober 1952, stilet til departementschef Eske Brun, formand for normeringsudvalget, meddelte cheffingeniøren, at han under visse forudsætninger vedrørende fortolkningen kunne tiltræde dette forslag; især ville han sikre sig, at sager, som normalt skulle passere afdelingsingeniøren i Grønland, og som var af betydning for teknisk organisation som en enhed, skulle sendes til cheffingeniøren, før de eventuelt skulle videresendes til landshøvdingen til afgørelse.

Med departementets skrivelse af 1. november 1952 blev landshøvdingen herefter gjort bekendt med de udarbejdede samarbejdsregler, der bortset fra nogle mindre ændringer svarede til udkast III. Skrivelsen havde følgende ordlyd:

»Det af Statsministeriet nedsatte normeringsudvalg har på et antal møder drøftet spørgsmålet om samarbejdet mellem landshøvdingeembedet og Grønlands tekniske organisation, og som resultat af disse drøftelser er man nået til følgende regler som normgivende for dette samarbejde:

Grønlands tekniske organisation (GTO) er oprettet under Statsministeriets 2. departement, Grønlandsdepartementet, med det formål at sikre statens tekniske foranstaltninger i Grønland den bedste og mest fagmæssige udførelse og er organiseret som en enhed under cheffingeniøren. Afdelingsingeniøren i Godthaab såvel som de øvrige tekniske funktionærer i Grønland virker dog ikke blot som GTOs lokale instanser, men tillige som konsulenter for landshøvdingen og står til dennes rådighed i tekniske sager.

Det skønnes lige betydningsfuldt på den ene side at sikre, at landshøvdingen i sin egenskab af statens øverste repræsentant i Grønland har beføjelse til at blive gjort bekendt med alle tekniske sager og til at gribe ind i disse, og på den anden side at fastholde, at de tekniske organer i Grønland — som udtalt i kommissionsbetænkningen 2, pag. 47 — er en integrerende del af den samlede tekniske organisation.

Det følger af den for statsadministrationen gældende almindelige praksis, at afdelingsingeniøren, der er tjenestemand under teknisk organisation, på cheffingeniørens vegne

kun kan træffe afgørelse i sager, der er af en sådan karakter, at tilsvarende afgørelser i Danmark er henlagt til chefen for teknisk organisation.

Det er derfor ved angivelsen af ressortfordelingen for såvidt angår de under I A—C opregnede sager forudsat, at spørgsmål af almindelig administrativ karakter, som i Danmark ikke afgøres af teknisk organisation, men er henlagt til andre afdelinger i departementet, henhører under landshøvdingeembedet.

I. Statsarbejder.

A. Anlægsarbejder.

Landshøvdingen skal, inden anlægsarbejder iværksættes, have lejlighed til at udtale sig og fremkomme med indstillinger på grundlag af så nøje gennemarbejdede tegninger, situationsplaner og overslag som vel muligt. For såvidt der foretages væsentlige ændringer i tidligere ham forelagte planer, skal sagen forelægges ham til udtalelse.

Opståede spørgsmål vedrørende udførelsen af anlægsarbejderne forudsættes normalt afgjort mellem teknikerne indbyrdes efter direktiver fra Grønlandsdepartementets tekniske afdeling. Den tekniske afdeling bør her påse, at de flest mulige afgørelser henlægges til afdelingsingeniøren i Godthaab eller de lokale byggeledere.

I det omfang landshøvdingen måtte ønske det, skal han holdes orienteret i disse sager.

B. Vedligeholdelsesarbejder m. v.

1. Sædvanlige vedligeholdelsesarbejder (såsom udvendig maling af bygninger, reparation af tagpap, pladser, veje o. lign.): Afgørelsen træffes principielt af byggekomiteerne med indberetning til landshøvdingen. For så vidt enstemmighed ikke foreligger, skal sagen dog forelægges landshøvdingen.
2. Andre mindre arbejder af mere sædvanlig karakter (opførelse af udhuse, stalde og indhegninger, flytning af skillerum, anbringelse af døre og vinduer, nye spåntage, maling af værelser): Afgørelsen træffes endeligt af landshøvdingen efter forud indhentet erklæring fra afdelingsingeniøren.
3. Udvidelser, egentlige hovedreparationer, vej- og opfyldningsarbejder af større ka-

rakter: Der forholdes her på tilsvarende måde som ved egentlige anlægsarbejder, jfr. ovenfor.

C. Radio-, vejr- og eltjenesten, Holsteinsborg skibsværft, kulbruddet i Qutdligssat samt mindre, tekniske driftsvirksomheder, f. eks. værksteder og bådeværfter.

Driften ledes af teknisk organisation med de indskrænkninger, som følger af indledningen. Tvivlsspørgsmål om rækkefølgen af arbejder på skibs- og bådeværfter skal forelægges landshøvdingen til afgørelse, eventuelt under rekurs til Statsministeriet.

II. Kommunale arbejder af teknisk betonet karakter.

Statsministeriet stiller sin tekniske organisation til rådighed for kommunalbestyrelser og landsråd i det omfang, disse måtte ønske at gøre brug deraf.

Uden hensyn til sagens art har landshøvdingen i alle særlige tilfælde, hvor tungtvejende hensyn gør sig gældende, ret til at gribe ind, herunder også til at beordre et arbejde stoppet, indtil sagen har været forelagt ministeriet. Skønner landshøvdingen, at videregående foranstaltninger umiddelbart er nødvendige, således at der ikke er fornøden tid til at afvente ministeriets afgørelse, vil han i sådanne tilfælde kunne træffe afgørelse på egen hånd. Hvor det drejer sig om sager af rent teknisk karakter, forudsættes det, at landshøvdingen så vidt muligt på forhånd har drøftet sagen med afdelingsingeniøren.

Der påhviler i disse tilfælde landshøvdingen en pligt til omgående telegrafisk at indberette spørgsmålet til ministeriet. I denne indberetning må afdelingsingeniørens standpunkt oplyses.»

Den 11. november 1952 udsendte chefindeniøren en meddelelse til teknisk organisation i Grønland om de nye regler. I meddelelsen, som dr. Rüdinger har oplyst at han forinden afsendelsen havde forelagt departementschefen, anføres det bl. a. vedrørende radio-, vejr- og eltjenesten og arbejder på østkysten:

»Disse tekniske tjenester administreres direkte fra København, og alle sager vedrørende grønlandsk personale skal derfor sen-

des til teknisk afdeling i København, bortset fra sådanne sager, som bestyrerne i Grønland har bemyndigelse til at ordne selv.«

Landshøvdingen protesterede mod denne bestemmelse, og den 18. december 1952 udsendte Grønlandsdepartementet et trykt cirkulære til landshøvdingen og medarbejderne i Grønlands tekniske organisation m. v. I cirkulæret optog man samarbejdsreglerne således som de var gengivet i skrivelsen af 1. november 1952 og tilføjede følgende afsnit:

»Sager af personalemæssig karakter indsendes til afdelingsingeniøren (for så vidt de ikke efter det nedenfor anførte sendes direkte til København). Afdelingsingeniøren afgør, om sagen er af speciel lønteknisk karakter, i hvilket tilfælde den går til landshøvdingeembedet, eller af mere almenteknisk karakter, i hvilket tilfælde den viderebehandles i den tekniske organisation.

For løn- og personalesager fra de ovenfor under I. C nævnte institutioner opretholdes den hidtil praktiserede fremgangsmåde, hvorefter specielt bestillingsmandssager behandles i Grønland og altså indsendes til afdelingsingeniøren (og derfra eventuelt til landshøvdingeembedet, jfr. ovenfor), mens andre sager normalt går til København.

For Nordgrønlands vedkommende anvendes de samme regler, mens for Østgrønlands vedkommende hidtidig praksis opretholdes, hvorefter disse sager normalt indsendes direkte til København.«

Chefindeniør Rüdinger fandt, at de foran nævnte slutningsbestemmelser var en desavouering af ham, og fremsatte derfor indvendinger overfor departementschefen mod udsendelsen af det trykte cirkulære. I den anledning afgav departementschef Eske Brun den 18. december 1952 følgende notat til chefindeniøren:

»Jeg har nøje overvejet Deres indvendinger imod udsendelse af det cirkulære, jeg har affattet angående forholdet mellem TO og landshøvdingeembedet, og beklager at måtte meddele, at jeg er kommet til det resultat, at cirkulæret må udsendes nu.

Cirkulæret indeholder de regler, som blev fastsat ved Statsministeriets skrivelse af 1. november 1952, suppleret med nogle afsluttende bemærkninger om enkelte forhold,

hvilket supplement er i overensstemmelse med reglerne af 1. november.

Der er rejst tvivl om, hvorvidt Deres cirkulære af 11. november er i overensstemmelse med disse regler eller strider imod dem. Uanset om denne tvivl er berettiget eller ikke, er der kun een måde, hvormed det kan fastslås, hvad reglerne skal være, nemlig den at udgive reglerne i deres fulde ordlyd, således som cirkulæret gør det. Det havde måske været heldigere, hvis det kunne være undgået, men så heldige var vi altså ikke.

Med hensyn til Deres forbehold over for reglerne af 1. november kan jeg kun sige, at de er blevet meddelt departementet som Deres forståelse. Der forelå ikke nogen aktuel situation, som nødvendiggjorde, at denne forståelse blev accepteret eller ikke accepteret, og der foreligger det heller ikke i dag, og der er derfor hverken dengang eller nu taget stilling dertil.

Cirkulæret er derefter nu blevet udsendt.»

Chefingeniør Rüdinger, der bl. a. ikke kunne godkende 4. stk. i notatet af 18. december 1952, anmodede den 23. december 1952 om, at hans skrivelse af 30. oktober 1952 blev tilstillet normeringsudvalgets medlemmer. Det bemærkes herved, at skrivelsen er optaget som bilag 3 til udvalgets betænkning af 15. april 1953.

Den 3. marts 1953 anmodede chefingeniøren departementschefen om at måtte udsende følgende tillæg til meddelelse af 11. november 1952 til lederne af teknisk organisation i Grønland:

»I anledning af udsendelsen af cirkulære af 18. december 1952 om samarbejdet mellem landshøvdingeembedet og teknisk organisation skal hermed meddeles, at de i meddelelse af 11. november 1952 til GTOs ledere i Grønland givne instruktioner fortsat er gældende, idet blot meddelelsens punkt 2 skal ændres til:

2. Radio-, vejr- og eltjenesten i hele Grønland og østkystarbejder.

Disse tekniske tjenester administreres direkte fra København, og alle sager skal derfor sendes til København, på nær dels lønnings- og personalesager vedrørende grønlandsk personale, der indsendes til afdelingsingeniøren i Godthaab, og dels sådanne sa-

ger, som bestyrerne i Grønland har bemyndigelse til selv at ordne.»

Departementschefen afslog imidlertid anmodningen, og i normeringsudvalgets møde den 26. marts 1953 ønskede cheffingeniør Rüdinger bl. a. følgende mindretals-udtalelse indsat i udvalgets betænkning:

»Da man nu er i færd med at tilrettelægge teknisk organisations administration i Grønland i strid med normeringsudvalgets samarbejdsregler, uden om cheffingeniøren og uden at sikre ham den nødvendige mulighed for kontrol, og da departementschefen den 3. marts 1953 har nægtet cheffingeniøren tilfaldelse til at udsende de til afhjælpning af disse forhold fornødne instruktioner til afdelingsingeniøren i Godthaab og til teknisk organisations øvrige ledere i Grønland, skal mindretallet gøre opmærksom på, at under disse omstændigheder kan man ikke pålægge cheffingeniøren noget ansvar for den tekniske virksomhed i Grønland.»

Udvalgets øvrige medlemmer kunne ikke tiltræde, at dette blev indsat i betænkningen, da man fandt, at udvalgets opgave med hensyn til kompetenceforholdet mellem landshøvdingen og cheffingeniøren var afsluttet med udarbejdelsen af retningslinjerne vedrørende samarbejdet mellem landshøvdingen og teknisk organisation.

Ifølge mødereferatet udtalte departementschefen, at han havde bemærket sig, at cheffingeniøren i sin redegørelse havde gjort opmærksom på, at han under de vilkår, der var givet, måtte fralægge sig ansvaret for den tekniske virksomhed i Grønland.

I skrivelse af 2. maj 1953 bad dr. Rüdinger statsministeren om at tage sig af sagen, da han havde opgivet selv at få gennemført en tilfredsstillende ordning.

Under et møde i departementet den 11. maj 1953 vedrørende et regnskabsteknisk spørgsmål på skibsværftet i Holstensborg tilkendegav cheffingeniør Rüdinger, at han ikke mere havde ansvaret for de tekniske arbejder i Grønland.

Efter foretagen forelæggelse for statsministeren anmodede departementschef Eske Brun dr. Rüdinger om at tage ferie indtil videre.

Den 8. juni 1953 påbegyndte dr. Rüdinger

ger ferien og blev derefter ved kgl. resolution af 30. juni 1955 afskediget i nåde og med pension fra udgangen af september måned 1955 at regne.

I tiden efter den 8. juni 1953 blev der uden resultat udfoldet bestræbelser for at skaffe cheffingeniøren anden beskæftigelse under staten.

På baggrund af de ved min undersøgelse tilvejebragte oplysninger udtalte jeg den 6. december 1956 overfor Ministeriet for Grønland:

1. Uanset at reglen i tjenestemandslovens § 6, stk. 5, om 2 års tilfredsstillende aspiranttjeneste før fast ansættelse i tjenestemandstillinger udtrykkelig kun angår tjenestemandstillinger med grundløn 5.100 kr. eller derunder, må der dog som almindelig regel vises megen tilbageholdenhed med at ansætte tjenestemænd i stillinger med højere grundløn efter en kortere tjeneste end 2 år. Efter det oplyste finder jeg dog intet sikkert grundlag for at kritisere, at cheffingeniør Rüdinger blev tjenestemandsansat efter kun ca. 8 måneders tjeneste. Jeg lægger herved særlig vægt på det af Grønlandsministeriet anførte, hvorefter der var tale om ansættelse i en stilling, hvor man kunne gå ud fra, at længere prøvetid inden fast ansættelse ikke var påkrævet i betragtning af de krav, der stillede til den pågældendes kvalifikationer og hidtidige virksomhed, og i betragtning af at det var af afgørende betydning for cheffingeniør Rüdinger af hensyn til pensionsspørgsmålet, at han blev fast ansat så hurtigt som muligt.

2. At man, efter at der var opstået

uoverensstemmelser vedrørende kompetenceforholdene mellem cheffingeniøren og administrationen i Grønland, så sig nødsaget til at fritage cheffingeniøren for hans tjenestepligter, kan jeg efter omstændighederne heller ikke finde uforsvarligt. For en efterfølgende betragtning af sagen forekommer det ganske vist vanskeligt at forstå, at den cheffingeniøren bevilgede ferieordning kom til at strække sig over en så lang tid som godt 2 år, men administrationens begrundelse herfor, nemlig at man ikke ville skride til afskedigelse med pension, før alle muligheder var prøvet for at overføre cheffingeniøren til anden kvalificeret statstjeneste, finder jeg ikke at kunne afvise som uholdbar.

3. Hvad endelig angår den i juni 1955 truffene beslutning om afskedigelse af cheffingeniøren med pension, må jeg efter de foreliggende oplysninger antage, at denne udgang af sagen var den eneste praktisk mulige, efter at det definitivt havde vist sig, at der ikke kunne tilvejebringes en for alle parter tilfredsstillende løsning med hensyn til cheffingeniørens kompetence og ej heller — som anført ovenfor under 2. — kunne ske nogen overførelse til anden statstjeneste.

Det bemærkes, at Statsrevisoratet overfor mig har oplyst, at det på et møde den 9. juni 1956 vedtog at betragte sagen som afsluttet for statsrevisorernes vedkommende, efter at Folketinget i henhold til indstilling fra det om statsrevisorernes betænkning nedsatte udvalg havde afgjort sagen, jfr. FT 1955/56, tillæg B, sp. 341, og Ft forh. sp. 3768 og 3891.

Den 21. oktober 1952.

Forslag 2 til bestemmelser vedrørende samarbejdet mellem landshøvdingen og den tekniske organisation i Grønland.

Grønlands tekniske organisation (G.T.O.) er et hjælpeapparat for statsadministrationen i København og Grønland og er organiseret som en enhed under cheffingeniøren. Afdelingsingeniøren i Godthåb såvel som de øvrige tekniske funktionærer i Grønland virker dog ikke blot som G.T.O.s lokale instanser, men tillige som landshøvdingens konsulenter og medarbejdere.

Det skønnes lige betydningsfuldt på den ene side at sikre, at landshøvdingen i sin egenskab af statens øverste repræsentant i Grønland har beføjelse til at blive gjort bekendt med alle tekniske sager, til at gribe ind i disse, og til at tage et selvstændigt initiativ, og på den anden side at fastholde, at de tekniske organer i Grønland — som udtalt i kommissionsbetænkningen 2, pag. 47 — er en integrerende del af den samlede tekniske organisation.

I. Statsarbejder.

A. Anlægsarbejder.

Landshøvdingen skal, inden anlægsarbejder iværksættes, have lejlighed til at udtale sig og fremkomme med indstillinger på grundlag af så nøje gennemarbejdede tegninger, situationsplaner og overslag som vel muligt. For så vidt der foretages væsentlige ændringer i tidligere ham forelagte planer, skal sagen forelægges ham til udtalelse.

1) *Sager af udelukkende teknisk karakter* (tekniske ændringer af tegninger og beskrivelser, materialespørgsmål etc.). De opståede spørgsmål forudsættes normalt afgjort mellem teknikerne indbyrdes efter direktiver fra Grønlandsdepartementets tekniske afdeling. Den tekniske afdeling bør her påse, at de flest mulige afgørelser henlægges til afdelingsingeniøren i Godthåb eller de lokale byggeledere.

I det omfang, landshøvdingen måtte ønske det, skal han holdes orienteret i disse sager.

2) *Sager af blandet karakter.*

I alle sager af ikke udelukkende teknisk karakter henhører afgørelsen under den tekniske afdeling (i videst muligt omfang under lederen af teknisk kontor i Grønland), jfr. dog nedenfor pkt. III, men al korrespondance vedrørende sådanne sager forelægges umiddelbart landshøvdingen. For så vidt ingen korrespondance finder sted, og sagen er af større betydning, må landshøvdingen ligeledes underrettes omgående.

B. Vedligeholdelsesarbejder m. v.

1) Sædvanlige vedligeholdelsesarbejder (såsom udvendig maling af bygninger, reparation af tagpap, pladser, veje o. lign.): Afgørelsen træffes principielt af byggekomiteerne med indberetning til landshøvdingen. For så vidt enstemmighed ikke foreligger, skal sagen dog forelægges landshøvdingen.

2) Andre mindre arbejder af mere sædvanlig karakter (opførelse af udhuse, stalde og indhegninger, flytning af skillerum, anbringelse af døre og vinduer, nye spåntage, maling af værelser): Afgørelsen træffes endeligt af landshøvdingen efter forud indhentet erklæring fra afdelingsingeniøren.

3) Udvidelser, egentlige hovedreparationer, vej- og opfyldningsarbejder af større karakter: Der forholdes her på tilsvarende måde som ved egentlige anlægsarbejder, jfr. ovenfor.

C. Radio-, vejr- og eltjenesten, Holsteinsborg skibsværft, kulbruddet i Qutdligssat samt mindre tekniske driftsvirksomheder, f. eks. værksteder og bådewærfter.

Driften ledes af teknisk organisation med de indskrænkninger, som følger af bestemmelserne i afsnit

III. Herudover skal tvivlsspørgsmål om rækkefølgen af arbejder på skibs- og bådeværfter forelægges landshøvdingen til afgørelse, eventuelt under rekurs til Statsministeriet.

II. Kommunale arbejder af teknisk betonet karakter.

Statsministeriet stiller sin tekniske organisation til rådighed for kommunalbestyrelser og landsråd i det omfang, disse måtte ønske at gøre brug deraf.

III. Særlige bemyndigelser for landshøvdingen.

Ved ressortfordelingen mellem landshøvdingembedet og afdelingsingeniøren i Godthåb vedrørende sager af overvejende administrativ karakter skal følges samme praksis, som i Grønlandsdepartementet anvendes med hensyn til, hvad teknisk organisation skal lade andre kontorer (f. eks. lønningskontor, bogholderi) udføre af ekspeditioner.

Til belysning af foranstående kan som eksempel nævnes personale- og lønningsager. For tjenestemænds vedkommende og for det fra København udsendte personales vedkommende ekspederes sådanne sager efter gældende regler og praksis hyppigst i København, d. v. s. i personalekontoret efter forudgående forhandling med teknisk organisation. For de særlige grønlandske kategoriers vedkommende træffes afgørelserne efter gældende regler og praksis hyppigst i Grønland. Landshøvdingembedet (og på dets vegne det direkte herunder ansatte personale, f. eks. kærnerne) udfører her en virksomhed svarende til personalekontorets i København. Således ekspederes ansættelser af bestillingsmænd og afgørelser af tvivlstilfælde om løn-

beregninger til bestillingsmænd eller lejede i landshøvdingembedet, medens bedømmelse og udvælgelse af kandidater, placeringer, arbejdstildelinger o. s. v. foretages af den tekniske organisation selv.

Ligesom landshøvdingembedet virker som personalekontor overfor teknisk organisation, virker det (gennem kærnerne) som bogholderi for organisationen.

I følgende sager vil landshøvdingen (i reglen efter forudgående forhandling med afdelingsingeniøren) kunne træffe afgørelse på egen hånd:

Sager af disciplinær karakter.

Sager vedrørende passagerspørgsmål.

Sager vedrørende bolig- og indkvarteringsforhold, dog bortset fra teknisk tjenestes særlige arbejderbarakker.

Foretagelse af kasseeftersyn.

Til denne gruppe vil også kunne henlægges andre sager, hvor praktiske hensyn kan motivere, at afgørelsen overlades til landshøvdingen.

Under hensyn til sagens art har landshøvdingen i alle særlige tilfælde, hvor tungtvejende hensyn gør sig gældende, ret til at gribe ind, herunder også til at beordre et arbejde stoppet, indtil sagen har været forelagt ministeriet. Skønner landshøvdingen, at videregående foranstaltninger umiddelbart er nødvendige, således at der ikke er fornøden tid til at afvente ministeriets afgørelse, vil han i sådanne tilfælde kunne træffe afgørelse på egen hånd. Hvor det drejer sig om sager af rent teknisk karakter, forudsættes det, at landshøvdingen så vidt muligt på forhånd har drøftet sagen med afdelingsingeniøren.

Der påhviler i disse tilfælde landshøvdingen en pligt til omgående telegrafisk at indberette spørgsmålet til ministeriet. I denne indberetning må afdelingsingeniørens standpunkt belyses.

5. *Udtalt overfor Direktoratet for Ulykkesforsikringen, at det af principielle grunde havde været rigtigst, om direktoratet, forinden man tog stilling til et dagpenge-spørgsmål, havde indhentet en lægeerklæring, hvortil vedkommende arbejdsgiver i skrivelse til direktoratet havde henvist. (J. nr. 293/55).*

Den 12. juni 1955 besværede maskinarbejder Einar P. Orluff, Nyborg, sig over Direktoratet for Ulykkesforsikringens behandling af to sager vedrørende ulykkestilfælde, der var overgået ham under arbejde henholdsvis den 13. februar 1952 og den 10. maj 1954.

Orluff anførte herved bl. a. at direktoratet den 12. september 1953 havde fastsat hans invaliditetsgrad til 5 pct. og samtidig nægtet ham dagpenge for tiden 12.—20. juli 1953, i hvilket tidsrum han var sygemeldt, skønt det forhold, der bevirkede sygemeldingen, stod i forbindelse med ulykkestilfældet den 13. februar 1952.

Med hensyn til ulykkestilfældet den 10. maj 1954 besværede Orluff sig over, at direktoratet den 1. juni 1955 havde truffet afgørelse om, at ulykkestilfældet ikke havde medført en nedsættelse af hans erhvervsevne på 5 pct. eller derover, og at der derfor ikke ifølge ulykkesforsikringsloven tilkom ham nogen invaliditetserstatning.

Forsåvidt angik klagen over, at der var blevet nægtet Orluff dagpenge for tiden 12.—20. juli 1953, fremgik det af sagens akter, som jeg modtog fra direktoratet, at han ved ulykkestilfældet den 13. februar 1952 beskadede højre fod og herefter var sygemeldt indtil den 16. april 1952, og at han i denne tid oppebar dagpenge i henhold til ulykkesforsikringsloven.

Den 25. juli 1953 meddelte maskinarbejder Orluffs arbejdsgiver, Statsbanernes 2. distrikt, Direktoratet for Ulykkesforsikringen, at Orluff havde været sygemeldt i tiden 12.—20. juli 1953, og at der ifølge lægens sygemelding utvivlsomt var »en årsagssammenhæng mellem tilskadekomsten den 13. februar 1952 og lidelsen fra den 12. juli til den 20. juli 1953 (gigtlidelse i højre fodled)«. Distriktet anmodede under henvisning hertil om en ny dagpenge-kendelse.

I skrivelse af 16. september 1953, ved hvilken direktoratet underrettede Orluff om afgørelsen af 12. september 1953 af invaliditetsspørgsmålet, meddeltes det samtidig, at man ikke skønnede, at han var berettiget til at oppebære yderligere dagpenge. Dette

standpunkt fastholdt direktoratet senere den 25. januar 1954.

Ved skrivelse af 24. september 1953 på-ankede Orluff direktoratets afgørelse af invaliditetsspørgsmålet, men ikke dagpenge-spørgsmålet, til Ulykkesforsikrings-Rådet, som den 1. december 1953 tiltrådte direktoratets afgørelse af invaliditetsspørgsmålet.

I anledning af Orluffs henvendelse til mig anmodede jeg den 12. oktober 1955 direktoratet om en udtalelse om, på hvilket grundlag man havde skønnet, at Orluff ikke var berettiget til dagpenge for den nævnte sygdomsperiode.

Direktoratet foranledigede derefter spørgsmålet forelagt for Ulykkesforsikrings-Rådet, som, forinden det tog endelig stilling til sagen, ønskede nærmere oplysninger indhentet vedrørende årsagen til Orluffs arbejdsudygtighed i den nævnte periode. Direktoratet søgte i den anledning ved henvendelse til Statsbanernes 2. distrikt at fremskaffe den sygemelding, Orluffs læge i juli 1953 havde indsendt til Statsbanerne. Da Statsbanerne imidlertid ikke længere var i besiddelse af sygemeldingen, anmodede direktoratet ved skrivelse af 25. november 1955 Orluffs læge, Aage Rossing, Nyborg, om en udtalelse om grunden til arbejdsudygtighedsperioden i juli 1953. Den 9. januar 1956 svarede læge Rossing, at arbejdsudygtigheden skyldtes, at Orluff stadig vriskede om på foden, og at han pludselig mødte med stærk hævelse af fodleddet og smerter ved gang. Efter lægens opfattelse måtte tilfældet henregnes til følgerne af ulykkestilfældet den 13. februar 1952.

Sagen blev herefter behandlet på et møde i Ulykkesforsikrings-Rådet den 6. marts 1956, hvor rådet tiltrådte direktoratets afgørelse om, at der ikke tilkom Orluff dagpenge for den nævnte sygdomsperiode, idet rådet fandt, at arbejdsophøret ikke kunne anses for forårsaget af det ca. 1½ år i forvejen indtrufne ulykkestilfælde.

Som svar på en yderligere forespørgsel den 18. juli 1956 fra mig oplyste direktoratet i skrivelse af 2. august 1956, at Ulykkesforsikrings-Rådet ikke mente at kunne følge læge Rossings skøn angående årsagsforbindelsen

mellem arbejdsophøret i juli 1953 og ulykkestilfældet den 13. februar 1952, fordi der ikke ved de kort tid før arbejdsophøret den 12. juli 1953 af overlæge, dr. med. Martin Olesen, Nyborg, og overlæge, dr. med. Mogens Lund, Odense, foretagne specialundersøgelser blev forefundet sådanne objektive forandringer, som kunne begrunde Orluffs tilbøjelighed til at vrikke om på foden, og det måtte derfor — også under hensyn til at arbejdsophøret først fandt sted ca. 1½ år efter ulykkestilfældet — anses for usandsynligt, at arbejdsophøret kunne være forårsaget af ulykkestilfældet. Direktoratet oplyste endvidere, at man ikke efter modtagelsen af Statsbanernes 2. distrikts skrivelse af 25. juli 1953 havde indhentet den i skrivelsen omtalte lægeerklæring, forinden direktoratet den 12. september 1953 tog stilling til dagpenge-spørgsmålet. Direktoratet anførte som begrundelse herfor dels, at Statsbanernes 2. distrikt havde refereret lægens udtalelse på sygemeldingen, dels, at direktoratet af de ovenfor anførte grunde ikke havde anset det for påkrævet at indhente yderligere lægeudtalelser inden afgørelsen af dagpenge-spørgsmålet. Direktoratet bemærkede iøvrigt,

at lægen som begrundelse for sygemeldingen havde angivet gigtlidelse i højre fodled, men at en sådan lidelse ikke havde kunnet påvises ved de kort tid i forvejen foretagne speciallæge-undersøgelser.

Den 17. august 1956 udtalte jeg overfor Direktoratet for Ulykkesforsikringen, at jeg ud fra principielle betragtninger fandt, at det havde været rigtigst, om direktoratet, forinden man den 12. september 1953 tog stilling til dagpenge-spørgsmålet vedrørende sygdomsperioden i juli 1953, havde indhentet den i Statsbanernes 2. distrikts skrivelse af 25. juli 1953 omtalte lægeerklæring.

Jeg så mig derimod ikke i stand til at kritisere det af Direktoratet for Ulykkesforsikringen og Ulykkesforsikrings-Rådet udøvede skøn over, om der forelå en sådan årsagsforbindelse mellem ulykkestilfældet den 13. februar 1952 og arbejdsudygtighedsperioden i juli 1953, at der tilkom Orluff dagpenge for denne periode.

Klagen over behandlingen af sagen vedrørende ulykkestilfældet den 10. maj 1954 gav ikke anledning til kritik.

6. *Udtalt, at Direktoratet for Ulykkesforsikringen burde have behandlet en skriftlig protest mod en af direktoratet truffet og af Ulykkesforsikrings-Rådet tiltrådt afgørelse som en begæring om sagens indbringelse for højere myndighed. Når direktoratet ikke gjorde dette, burde det i hvert fald have gjort den pågældende bekendt med bestemmelserne i § 10, stk. 2, jfr. stk. 4, i ulykkesforsikringsloven og med, at hans skrivelse ikke blev opfattet som en begæring om forelæggelse for Socialministeriet. (J. nr. 317/55).*

Den 18. juni 1955 klagede elektrosvejer Heinrich Toft, Frederikssund, over, at der ikke var tillagt ham erstatning efter ulykkesforsikringsloven for en lidelse, som han mente at have pådraget sig den 7. december 1953 under arbejdet hos firmaet C. G. Thorborg, Therma A/S.

Fra Direktoratet for Ulykkesforsikringen indhentede jeg sagens akter tilligemed en udtalelse. Det fremgik heraf, at direktoratet den 6. januar 1954 modtog en anmeldelse om ulykkestilfældet fra arbejdsgiveren, der oplyste, at Toft den 10. december 1953 kl. ca. 11 under transport af jern på firmaets montageplads på Refshaleøen pludselig blev utilpas og besvimele. Da det ikke af anmeld-

delsen fremgik, hvorvidt der den pågældende dag var indtruffet nogen hændelse, som kunne formodes at være den umiddelbare årsag til besvimelsen, anmodede direktoratet den 27. januar 1954 Toft om nærmere oplysninger.

I skrivelse af 30. januar 1954 oplyste fru Toft, at hendes mand den 7. december 1953 under arbejde stødte hovedet mod en jernskinne, men at stødet ikke var hårdere, end at han efter at have sundet sig i nogle minutter fortsatte sit arbejde. I de følgende dage havde han dog en kraftig hovedpine, indtil han den 10. december besvimede og blev indlagt på Sundby hospital. Derfra blev han dagen efter overført til Bispebjerg ho-

spitals neurokirurgiske afdeling, hvor han blev opereret. Af en af direktoratet den 18. februar 1954 modtaget erklæring fra Bispebjerg hospital fremgik det, at der ved operationen var blevet konstateret en blødning fra et bristet aneurysma (udvidelse af en blodåre).

Den 12. april 1954 meddelte direktoratet, at Toft ikke var berettiget til erstatning efter ulykkesforsikringsloven, da lidelsen efter det foreliggende ikke kunne antages at være bevirket ved det den 7. december 1953 påserede.

Ved skrivelse af 17. maj 1954 indankede Toft direktoratets afgørelse for Ulykkesforsikrings-Rådet, der den 15. juni 1954 tiltrådte afgørelsen, hvilket meddeltes Toft ved skrivelse af 19. juni 1954.

Den 22. juni 1954 sendte Toft Direktoratet for Ulykkesforsikringen følgende brev:

»Vil meddele, at jeg ikke kan acceptere den af direktoratet truffene afgørelse, så nu må jeg lave en sag ud af det.«

Direktoratet for Ulykkesforsikringen, der ikke besvarede denne skrivelse, modtog ikke senere henvendelser fra Toft.

Da Ulykkesforsikrings-Rådets afgørelse af, om et anmeldt ulykkestilfælde kan anses for forvoldt under arbejde henhørende under ulykkesforsikringsloven, ifølge lovens § 10, stk. 2, jfr. stk. 4, kan indbringes for Socialministeriet inden en frist af 1 måned fra den om afgørelsen givne underretning, forelagde jeg den 4. oktober 1955 sagen for Socialministeriet, idet jeg forespurgte, om ministeriet på grundlag af Tofts skrivelse af 22. juni 1954 ville optage sagen til realitetsbehandling. Ministeriet meddelte i skrivelse af 2. december 1955, at man ikke fandt, at skrивelsen kunne opfattes som en indankning af Ulykkesforsikrings-Rådets afgørelse, og at ministeriet, da den i loven foreskrevne ankefrist var overskredet, ikke havde hjemmel til at tage sagen under påkendelse.

Efter en drøftelse med departementschefen i Socialministeriet anmodede jeg den 15. februar 1956 politimesteren i Frederikssund købstad m. v. om at foranledige Toft afhørt bl. a. for at få oplyst, hvilket formål han havde haft med sin skrivelse af 22. juni 1954 til Direktoratet for Ulykkesforsikringen. Den 23. februar 1956 oplyste Toft overfor poli-

tiet, at han den 22. juni 1954 var af den opfattelse, at Ulykkesforsikrings-Rådets afgørelse ikke kunne indankes for højere myndighed. Efter afsendelsen af skrивelsen af 22. juni 1954 havde Toft forhandlet telefonisk med en sagfører om sagen og havde herved fået det indtryk, at der ikke kunne foretages videre. Toft var først under en indlæggelse på Rigshospitalet i foråret 1955 blevet bekendt med den i ulykkesforsikringsloven hjemlede ankeadgang.

Den 8. marts 1956 forelagde jeg atter sagen for Socialministeriet og henstillede til ministeriets fornyede overvejelse, om ikke skrивelsen af 22. juni 1954 burde opfattes som en rettidigt fremsat anmodning om indbringelse af Ulykkesforsikrings-Rådets afgørelse af 19. juni 1954 for Socialministeriet.

Socialministeriet indhentede en udtalelse fra Retslægerådet, der efter at have givet en nærmere begrundelse udtalte, at det var rimeligt at antage, at hovedtraumet den 7. december 1953 har været årsag til alvorlig forværrelse af en tidligere bestående sygdom. I skrivelse af 17. december 1956 underrettede ministeriet Toft om, at ministeriet efter omstændighederne havde ment at kunne bortse fra, at den i ulykkesforsikringslovens § 10, stk. 4, fastsatte ankefrist var overskredet, og at ministeriet under hensyn til den af Retslægerådet afgivne udtalelse var af den formening, at den hos Toft konstaterede hjernelidelse i henseende til ulykkesforsikringsloven måtte anses for at være en følge af ulykkestilfældet den 7. december 1953. Socialministeriet havde derfor anmodet Direktoratet for Ulykkesforsikringen om at optage spørgsmålet om, hvorvidt der tilkom Toft ydelser efter ulykkesforsikringsloven, til fornyet overvejelse.

Den 2. januar 1957 udtalte jeg, at selv om direktoratets og rådets afgørelser af 12. april 1954 og 15. juni 1954 nu var blevet underkendt af Socialministeriet, fandt jeg ikke fornødent grundlag for at antage, at direktoratet og rådet ved udøvelsen af skønnet over, om ulykkestilfældet kunne begrunde krav på ydelser i henhold til ulykkesforsikringsloven, havde udvist forsømmelse, der kunne give anledning til påtale.

Derimod fandt jeg anledning til overfor Direktoratet for Ulykkesforsikringen at

udtale, at direktoratet burde have behandlet elektrosvejsers Tofts skrivelse af 22. juni 1954 som en begæring om sagens yderligere prøvelse ved rette myndighed og derfor fremsendt sagen til Socialministeriet. Når direktoratet ikke gjorde dette, burde det i hvert fald have gjort Toft

bekendt med bestemmelserne i § 10, stk. 2, jfr. stk. 4, i ulykkesforsikringsloven, lovebekg. nr. 198 af 12. april 1949, og med, at man ikke opfattede hans skrivelse som en anmodning om, at sagen måtte blive indbragt for Socialministeriet.

7. *Statsadvokaten for Sjælland havde uden at forelægge sagen for Sundhedsstyrelsen bestemt, at der på grund af bevisets stilling ikke fra anklagemyndighedens side ville være videre at foretage mod en sygeplejerske, der havde været sigtet for uagtsomt manddrab. — Udtalt, at det havde været rigtigst, om statsadvokaten, forinden der blev truffet afgørelse i sagen, havde forelagt den for Sundhedsstyrelsen til eventuel foranstaltning efter loven om autoriserede sygeplejersker. (J. nr. 393/55).*

Den 21. juli 1955 modtog jeg en klage over, at statsadvokaten for Sjælland havde sluttet en sag mod en sygeplejerske, der havde været sigtet for uagtsomt manddrab i forbindelse med en invaliderentenydens død den 23. september 1954 på et alderdomshjem.

Fra statsadvokaten for Sjælland modtog jeg sagens akter med en udtalelse, ligesom jeg indhentede udtalelser fra rigsadvokaten og Indenrigsministeriet.

Af de tilvejebragte oplysninger fremgik det, at den pågældende sygeplejerske den 23. september 1954 havde indgivet afdøde et sovemiddel, og at dette middel under hensyn til hans alkoholpåvirkede tilstand kunne have været medvirkende til hans død.

Efter afslutningen af politiets undersøgelser og efter at Retslægerådet den 18. november 1954 havde afgivet udtalelse i sagen, indstillede den pågældende politimester den 2. december 1954 til statsadvokaten for Sjælland, at der på grund af bevisets stilling ikke blev foretaget videre i sagen fra anklagemyndighedens side, hvilken indstilling statsadvokaten tiltrådte den 22. december 1954.

Statsadvokaten udtalte den 11. august 1955 overfor mig, at han, bl. a. under hensyn til den af Retslægerådet afgivne erklæring, havde skønnet, at sagen ikke ville kunne gennemføres til fældende dom.

Den 20. oktober 1955 forelagde jeg sagen for rigsadvokaten og henledte opmærksomheden på, at sagen ikke havde været forelagt Sundhedsstyrelsen.

På foranledning af rigsadvokaten udtalte statsadvokaten den 12. november 1955, at

sagen ikke havde været forelagt Sundhedsstyrelsen, da der under hensyn til den af Retslægerådet afgivne erklæring ikke efter hans skøn forelå forhold, der kunne karakteriseres som grov eller gentagen uagtsomhed eller forsømmelighed, jfr. herved § 4, stk. 2 og 3, i lov nr. 140 af 26. april 1933 om autoriserede sygeplejersker, som ændret ved lov nr. 133 af 30. marts 1943.

Rigsadvokaten udtalte den 21. november 1955, at han var enig med statsadvokaten i, at der ikke i sagen var grundlag for tiltale for uagtsomt manddrab.

Med hensyn til det rejste spørgsmål om, hvorvidt sagen inden statsadvokatens resolution burde have været forelagt Sundhedsstyrelsen, udtalte rigsadvokaten, at det ville have været det rigtigste, om sagen var blevet forelagt Sundhedsstyrelsen til eventuel foranstaltning efter sygeplejerskelovens § 4, stk. 3. Rigsadvokaten, der ønskede at forelægge sagen for Sundhedsstyrelsen, mente dog ikke, at statsadvokaten ved at undlade en sådan forelæggelse havde begået en fejl, der kunne give anledning til påtale.

Den 29. november 1955 tilbagesendte jeg sagen til rigsadvokaten, der forelagde den for Indenrigsministeriet, som den 6. marts 1956 meddelte, at Sundhedsstyrelsen havde udtalt, at styrelsen ikke fandt anledning til at træffe foranstaltninger overfor den pågældende sygeplejerske, og at styrelsen, foranlediget af nærværende sag, som man måtte have ønsket forelagt på et tidligere tidspunkt, ville overveje spørgsmålet om orientering i fremtiden af visse grupper af sygeplejersker med

hensyn til udviklingen indenfor medicingivning o. l. samt fastsættelse af regler for sygeplejerskers medicingivning på alderdomshjem m. m.

Indenrigsministeriet kunne tiltræde Sundhedsstyrelsens indstilling om, at der ikke blev truffet foranstaltninger overfor sygeplejersken.

| Den 21. september 1956 udtalte jeg, at

jeg ikke fandt, at der ved statsadvokatens udøvelse af skønnet over, om tiltale burde rejses, eller ved behandlingen af sagen iøvrigt var begået fejl eller udvist forsømmelse, som kunne give mig anledning til påtale, og at jeg kunne tiltræde rigsadvokatens og Sundhedsstyrelsens udtalelser om, at det ville have været det rigtigste, om statsadvokaten selv havde forelagt sagen for Sundhedsstyrelsen.

8. *Klage over Forsvarsministeriets og Forsvarets Bygningstjenestes behandling af en sag vedrørende indkøb af trykluft-skumaggregater til hangarbrug ved flyvevåbnet. På nogle punkter gav sagen anledning til kritik af Forsvarets Bygningstjeneste, jfr. afsnit VI (s. 67), der indeholder en samlet bedømmelse af sagen. (J. nr. 396/55).*

I anledning af henvendelser fra fabrikant Knud G. Sandberg, København, tilskrev jeg den 14. januar 1957 fabrikanten således:

»I skrivelse af 25. juli 1955 og ved flere personlige henvendelser har De besværet Dem over Forsvarsministeriets og Forsvarets Bygningstjenestes (i det følgende kaldet FBT) behandling siden 1953 af en sag vedrørende indkøb af trykluft-skumaggregater til hangarbrug ved flyvevåbnet.

Fra Forsvarsministeriet har jeg den 18. oktober 1955 modtaget en udtalelse iillegeme med sagens akter.

Efter samtaler med Dem den 3. november og den 10. november 1955 og med departementschefen i Forsvarsministeriet den 5. november 1955 anmodede jeg den 17. november 1955 Forsvarsministeriet om yderligere oplysninger, idet jeg samtidig bekræftede departementschefens mundtlige tilsagn om, at ministeriet ville forelægge sagen for kammeradvokaten til udtalelse om, hvorvidt der måtte antages at være grundlag for et erstatningskrav fra Deres side for de af Dem med henblik på en leverance afholdte udgifter.

Kammeradvokaten afgav sin udtalelse den 12. juni 1956, hvorefter Forsvarsministeriet den 27. juni 1956 påny fremsendte sagens akter med kammeradvokatens udtalelse og de af mig ønskede yderligere oplysninger.

Jeg har derefter haft samtaler med brandinspektør J. Ammitzbøll, Københavns Brandvæsen, vicebrandchef, dr. techn. J. Mygind, Frederiksberg Brandvæsen, oberst G. E. O.

Ehrenschild, civilingeniør Th. Becker, Flyvematerieltjenesten (i det følgende kaldet FMT), direktør, civilingeniør K. Arkil, firmaet H. Meisner-Jensen A/S, direktøren for FBT P. B. Jagd, overingeniør Sv. Reimers, FBT, overbygningskonduktør, arkitekt Henry Knudsen, Søværnets Bygningsdistrikt, samt civilingeniør O. W. Johannsen, der i efteråret 1956 fratrådte sin midlertidige stilling ved FBT.

I de følgende afsnit I—IV redegøres der for sagens udvikling, og i afsnit V omtales det civile retlige spørgsmål, mens mine bemærkninger vedrørende sagens behandling er samlet i afsnit VI.

I. Tiden fra april 1953 til 4. maj 1954.

I april 1953 afholdt De en demonstration i Københavns Lufthavn i Kastrup af det af Dem forhandlede, af Svenska Skumsläcknings Aktiebolaget, Stockholm, fremstillede trykluft-skumaggregat Mekano, der anvendes ved slukning af væskebrande i benzin, olie o. lign. Demonstrationen overværedes bl. a. af repræsentanter for flyvevåbnet, og i den følgende tid havde De ifølge Deres fremstilling lejlighed til ved forskellige forsøg og demonstrationer at forevise apparatet for FMTs repræsentant, civilingeniør Th. Becker.

I eftersommeren 1953 opstod der i forbindelse med en NATO-øvelse et akut behov ved flyvevåbnet for et mindre antal skumslukningsaggregater til hangarbrug. Ifølge

Forsvarsministeriets udtalelse af 18. oktober 1955 til mig var ministeriet orienteret om, at Mekano-aggregatet, der blev brugt af det svenske flyvevåben, var anvendeligt til formålet. Ministeriet nærede imidlertid betænkelighed ved anskaffelsen, fordi aggregatet måtte importeres fuldt færdigt, hvilket var beskæftigelses- og valutamæssigt mindre heldigt end hvis aggregatet kunne fremstilles her i landet. Ministeriet var desuden af den opfattelse, at den af Dem tilbudte pris på 2.440 kr. pr. stk. formentlig måtte kunne nedbringes.

I den anledning afholdtes der den 16. september 1953 et møde i ministeriet med repræsentanter for flyvevåbnet (bl. a. civilingeniør Becker) og FBT, der var repræsenteret ved overingeniør Reimers. På dette møde blev der af Forsvarsministeriet på grund af nødvendigheden af hurtig anskaffelse af et mindre antal aggregater givet FMT tilladelse til at indkøbe 6 Mekano-aggregater hos Dem. Disse aggregater havde De i forvejen hjemtaget, og ifølge Forsvarsministeriets udtalelse fandt købet sted i oktober 1953.

Forud for mødet i Forsvarsministeriet havde FBT, der er anskaffende myndighed for slukningsmateriel bl. a. også til hangarbrug for flyvevåbnet, indbudt til en licitation ved FBTs Vestre Flyvestationsdistrikt i Viborg. Ved denne licitation, hvori 5 danske firmaer deltog, havde man ønsket tilbud på et skumslukningsaggregat af ejektortypen, og ved licitationen afgav firmaet Protektor (John A. Stormlund), København, det billigste tilbud. Da civilingeniør Becker imidlertid på mødet i Forsvarsministeriet havde henstillet, at der ikke blev anskaffet aggregater efter ejektorprincippet, men derimod af en type svarende til Mekano, stillede FBT, der fra Vestre Flyvestationsdistrikt havde modtaget en indstilling i form af et kontraktudkast, sagen i bero.

Forsvarsministeriet havde samtidig pålagt FBT at søge at finde frem til danske firmaer, som var i stand til med et minimum af valutaudgift og om muligt til en lavere pris end det af Dem tilbudte aggregat at fremstille skumslukningsaggregater med nærmere specificerede kvalitetskrav, idet bl. a. flyvevåbnet fremover havde brug for et yderligere antal aggregater.

Ved skrivelse af 14. oktober 1953 til FBT meddelte FMT, at man havde undersøgt, hvilken type skumslukningsaggregater der

ville være mest effektiv, og at man havde fundet, at Mekano var det eneste, der opfyldte de i skrivelsen nærmere præciserede tekniske krav, som FMT fandt at måtte stille. FMT anmodede derfor om, at Mekano-aggregatet eller et i alle måder tilsvarende aggregat måtte blive foretrukket og indkøbt.

Den 21. december 1953 fandt der en demonstration sted i Kastrup-syd af Deres Mekano-aggregat og et af firmaet Protektor sammen med firmaet Ellehammer fremstillet aggregat. I en skrivelse samme dag til FBT udtalte FMT, at man efter denne demonstration var blevet yderligere overbevist om, at man af sikkerhedsmæssige grunde burde vælge Mekano-aggregaterne som den standardtype, der skulle indkøbes til hangarbrug. I skrivelse af 27. januar 1954 svarede FBT, at såvel dets repræsentanter som de særlige skumslukningsekspertter, der overværede demonstrationen den 21. december 1953, havde fundet, at det danske fabrikat ikke på noget punkt havde vist sig det svenske underlegent med hensyn til slukningsevne. Det anførtes derefter i skrivelsen, at de principper, hvorefter såvel det svenske som det danske aggregat var udformet, ifølge udtalelser fra de på dette område særligt sagkyndige ikke mentes at svare til, hvad man i den senere tid var nået til indenfor skumslukningsteknikken i andre lande, og at FBT derfor var betænkelig ved at gå ind for anskaffelse af flere af de efter FBTs opfattelse uforholdsmæssig dyre Mekano-aggregater. Endelig oplystes det, at FBT havde optaget forhandling med danske firmaer, »der nu fremstiller helt moderne typer, mellem hvilke der i nær fremtid med bistand af specielt sagkyndige vil blive foretaget udvalg«.

Overingeniør Reimers har overfor mig udtalt, at de »særlige skumslukningsekspertter«, der var hentydet til i FBTs skrivelse af 27. januar 1954, var repræsentanter for brandslukningstjenesten i Kastrup, herunder brandleder A. C. Høyer Johansen, mens civilingeniør Becker om det samme spørgsmål har udtalt, at han ikke kan huske, om der var nogle særlige skumslukningsekspertter til stede ved demonstrationen den 21. december 1953. Der havde været forskellige af Lufthavnens folk til stede og herunder Høyer Johansen, men Becker mener næppe det kan være ham, FBT henviste til i skrivelsen, da Høyer Johansen under demonstrationen havde givet

udtryk for, at Mekano-aggregatet var det andet overlegent.

Det bemærkes i denne forbindelse, at det overfor mig er oplyst, at der ikke foreligger nogen rapport vedrørende demonstrationen den 21. december 1953.

I slutningen af december 1953 havde FBT sat sig i forbindelse med brandinspektør Ammitzbøll, idet man på det tidspunkt ikke indenfor FBT havde nogen særlig brandteknisk sagkyndig, og i januar 1954 blev brandinspektøren anmodet om at bistå FBT ved udvælgelsen af et skumslukningsaggregat.

Den 9. februar 1954 afholdtes der møde mellem brandinspektør Ammitzbøll, civilingeniør Becker og civilingeniør Johannsen fra FBT, på hvilket møde man enedes om at anmode de danske firmaer H. Meisner-Jensen A/S, T. Smedegaard og Protektor (Stormlund) om at forsøge at fremstille et dansk skumslukningsapparat, der opfyldte visse tekniske betingelser.

Angående dette møde har brandinspektør Ammitzbøll udtalt, at såvel Meisner-Jensen A/S som T. Smedegaard tidligere havde fabrikeret (samlet) skumslukningsapparater af den heromhandlede størrelsesorden (150 l) og større. Protektor havde derimod ikke tidligere fremstillet sådanne apparater, men kun håndslukningsapparater, og Ammitzbøll havde derfor ikke ment, det var nødvendigt at rette henvendelse til dette firma, idet han var af den opfattelse, at firmaet ikke ville kunne magte opgaven. Civilingeniør Johannsen var imidlertid med henvisning til FBT's tidligere forbindelse med firmaet gået kraftigt ind for, at der også burde rettes henvendelse til Protektor. Dette var forekommet Ammitzbøll noget påfaldende, men han havde dog ikke fundet anledning til at fastholde sin indsigelse.

Civilingeniør Becker har udtalt, at man på mødet først var blevet enig om kun at medtage de danske firmaer, som tidligere havde fremstillet lignende apparater, det vil sige Meisner-Jensen og Smedegaard. Senere på mødet var civilingeniør Johannsen gået ind for, at der også burde rettes henvendelse til firmaet Protektor, uanset at dette firma ikke tidligere havde fremstillet sådanne apparater selv, men havde tilbudt apparater af andres fabrikat, i dette tilfælde firmaet Ellehammers.

Civilingeniør Johannsen har overfor mig

udtalt, at Protektor i realiteten var det firma, der burde spørges først, fordi det havde været det lavest bydende ved licitationen i Viborg i 1953. Det var derfor naturligst, at der også blev rettet en henvendelse til dette firma.

Endelig har overingeniør Reimers udtalt, at han ikke overværede mødet, men han fandt det af samme grunde som civilingeniør Johannsen naturligt, at Protektor også var blevet opfordret til at fremstille et skumslukningsaggregat. Overingeniøren har herved fremhævet, at firmaet efter licitationen i Viborg kunne have haft en rimelig forventning om at få leverancen.

Den 17. februar 1954 afholdtes der møde med repræsentanter for de tre danske firmaer, der gik ind på at fremstille prøveeksemplarer af trykluft-skumslukkere på grundlag af de på mødet angivne tekniske krav.

Den 6. april 1954 afholdtes der derefter en prøve på Holmen mellem de tre danske firmaer. Af den af brandinspektør Ammitzbøll udarbejdede rapport af 13. april 1954 fremgår det, at De ikke var indbudt til prøven, da FBT først ønskede at afholde forsøg med de dansk fremstillede aggregater. Da det af firmaet T. Smedegaard fremstillede aggregat var af ejektortypen, fandt man det ikke konditionsmæssigt, og man enedes herefter om den 26. april 1954 at lade afholde en demonstration mellem de to andre danske aggregater og Deres Mekano-aggregat. Indbydelsen til demonstrationen, der blev afholdt på Kastrup Flyveplads, udsendtes den 23. april 1956 af brandinspektør Ammitzbøll.

Ved denne demonstration blev der med de tre aggregater foretaget en kapacitetsprøve, en prøve angående kastevidden, et brandforsøg, hvor man prøvede skumvoldes bestandighed overfor brændende benzin, samt en prøve på dækningsevnen (vægprøve).

I en den 6. maj 1954 afgivet rapport vedrørende demonstrationen udtalte brandinspektør Ammitzbøll, at han ikke ville tage i betænkning at fremhæve Mekano-aggregatet som det i enhver henseende bedste. Brandinspektøren lagde i denne forbindelse særlig vægt på skumvoldsprøven, der viste »en betydelig overlegenhed for Mekano-aggregatet«.

I Deres oprindelige henvendelse har De hævdet, at demonstrationen i Kastrup den

26. april 1954 skulle være en afsluttende prøve. FBT har heroverfor i en skrivelse af 13. august 1955 anført, at det ikke fra FBTs side overfor Dem var tilkendegivet, at resultatet af bestemte prøver ville blive afgørende for, hvilket fabrikat man ville vælge, og at man ikke har givet udtryk for, at de afholdte prøver var andet og mere end et normalt led i bestræbelserne for at finde frem til et effektivt skumslukningsaggregat af såvidt muligt dansk fremstilling til den billigst mulige pris.

Brandinspektør Ammitzbøll har overfor mig udtalt, at det ikke var tilkendegivet firmaerne, at demonstrationen den 26. april 1954 var afsluttende. Man kan aldrig forud for en sådan prøve vide, om den vil give så afgørende resultater, at yderligere prøver bliver unødvendige. Efter prøven var imidlertid de tilstedeværende tjenestemænd enige om, at man ikke behøvede flere prøver; i hvert fald lå det i luften, at prøven måtte anses for afsluttende.

Civilingeniør Becker har overfor mig udtalt sig på samme måde om prøven, mens civilingeniør Johannsen har udtalt, at man havde håbet, at prøven kunne være den afsluttende. Arkitekt Knudsen og overingeniør Reimers (sidstnævnte overværede ikke prøven) har begge udtalt, at de ikke havde den opfattelse, at prøven var afsluttende.

Endelig har direktør Arkil, H. Meisner-Jensen A/S, udtalt, at man indenfor firmaet ikke havde haft indtryk af, at prøven var afsluttende.

II. Møderne i FBT den 4. og 5. maj 1954.

Den 4. maj 1954 afholdtes der i FBT et møde vedrørende demonstrationen den 26. april 1954 mellem brandinspektør Ammitzbøll, civilingeniør Becker, civilingeniør Johannsen og arkitekt H. Knudsen, Søværnets Bygningsdistrikt.

Brandinspektøren har om dette møde forklaret, at han havde den af ham udarbejdede oversigt over forsøgsresultaterne den 26. april 1954 med, mens rapporten, som nævnt foran, først blev afgivet den 6. maj 1954. Der havde på mødet været enighed om, at Mekano-aggregatet havde vist sig at være det bedste, og man havde drøftet, om ikke det var muligt at nedbringe de valutaudgifter, som anskaffelsen af dette ag-

gregat ville medføre. Brandinspektøren havde herunder foreslået, at man burde søge frem til en ordning, hvorefter det meste af aggregatet blev fremstillet i Danmark, således at man kun behøvede at importere selve skumarmaturet fra Sverige, og man enedes derefter om at indkalde Dem til et møde dagen efter.

Civilingeniør Becker har givet tilsvarende oplysninger om det på mødet den 4. maj 1954 passerede.

I mødet den 5. maj 1954 deltog De og de forannævnte. I Deres skrivelse af 25. juli 1955 har De anført, at civilingeniør Johannsen, der på FBTs vegne ledede mødet, indledte med at lykønske Dem til resultatet af prøven den 26. april 1954. Efter Deres fremstilling udtalte civilingeniøren dernæst, at sagen meget hurtigt ville blive fremsendt til Forsvarsministeriet med indstilling om indkøb af et antal Mekano-aggregater, men at det ville blive lettere at få bevilget det fornødne beløb til indkøbet, såfremt man kunne meddele ministeriet, at der arbejdedes på at fabrikere Mekano-aggregatet her i landet.

Efter at brandinspektør Ammitzbøll og civilingeniør Becker havde pointeret, at man forudsatte, at skumarmaturet fortsat skulle importeres, udtalte De ifølge Deres referat, at De allerede havde taget spørgsmålet om en fremstilling af væsentlige dele af aggregatet her i landet op til undersøgelse, og at der havde vist sig visse muligheder herfor, samt at en sådan dansk produktion viste tendens til en prisreduktion foreløbig på 10 pct. i forhold til den hidtidige pris på 2.440 kr. Da Deres undersøgelser var forbundet med visse omkostninger, anmodede De om oplysning om, hvor mange aggregater der skulle anskaffes, og hvor hurtigt sagen kunne ventes afsluttet.

Civilingeniør Johannsen svarede ifølge Deres referat, at det var FBTs hensigt meget hurtigt at fremsende indstilling til Forsvarsministeriet, og at De kunne indstille Dem på meget hurtigt at afgive endeligt tilbud på f. eks. 100 stk. aggregater, fremstillet her i landet. Ligeledes skal civilingeniøren have givet udtryk for, at ministeriets afgørelse ville foreligge meget hurtigt.

De forlod herefter mødet, og ifølge Deres oprindelige fremstilling aftalte De ved en telefonsamtale dagen efter med civilingeniør Johannsen, at De skriftligt skulle anmode

FBT om omgående skriftlig accept. De har ligeledes hævdet, at De få dage efter sendte FBT en skrivelse med en sådan anmodning, men at De ikke er i besiddelse af en genpart af skrivelserne.

Fra Forsvarsministeriet har jeg i den anledning modtaget afskrift af en skrivelse af 11. maj 1954 fra Dem til FBT. Skrivelsen har følgende ordlyd:

»Vedrørende leveringsmuligheder for MEKANO aggregater til brandslukning

I fortsættelse af drøftelserne på mødet i Forsvarets Bygningstjeneste den 4. ds. har jeg nu fornyet kontakten med de eventuelle danske underleverandører for at sikre overholdelsen af de foreløbig tilbudte leverings-terminer.

For at undgå forsinkelser i en eventuel leverance tillader jeg mig allerede nu at meddele, at de nævnte leverandører på en enkelt undtagelse nær gør opmærksom på, at de tilstundende ferielukninger, som jo tidsmæssigt ikke kan forventes at være sammenfaldende, ej heller hos leverandører af sekundære materialer, meget let kan resultere i en uheldig forskydning af leveringstidspunkterne.«

Ved samtalen med mig den 3. november 1955 har De udtalt, at det er skrivelserne af 11. maj 1954, De havde henvist til i henvendelsen hertil.

Brandinspektør Ammitzbøll har overfor mig udtalt, at han i det hele kan godkende Deres fremstilling af det på mødet den 5. maj 1954 passerende. Brandinspektøren har dernæst oplyst, at De overraskede de tilstedeværende ved allerede på egen hånd at have anstillet en del undersøgelser med hensyn til mulighederne for at fremstille væsentlige dele af aggregatet i Danmark. De gav omfattende oplysninger herom og ville gerne straks have et tilsagn om, at De ville få ordren, men civilingeniør Johannsen udtalte, at han ikke på stedet kunne give Dem noget tilsagn herom. Ifølge brandinspektørens opfattelse lod civilingeniøren Dem samtidig forstå, at det kun var rene formaliteter, der stod igen, og at FBT meget hurtigt ville indstille til Forsvarsministeriet, at man anskaffede Mekano-aggregater.

Brandinspektør Ammitzbøll har endelig udtalt, at civilingeniør Johannsen, efter at

De havde forladt mødet, havde erklæret, at De nu ville blive indstillet til ordren.

Flyverkommandoen har i en skrivelse af 7. september 1955 anført, at civilingeniør Becker overfor FMT har bekræftet hovedtrækkene i Deres fremstilling af de møder, hvori han har deltaget, idet han dog ikke fuldt ud kan bekræfte Deres fremstilling af mødet den 5. maj 1954, da han ikke sikkert erindrer, om civilingeniør Johannsen gav Dem et endeligt tilsagn om leverancen. Civilingeniør Becker havde desuden tilføjet, at han i Deres sted ikke ville have været i tvivl om sagens udfald, og at civilingeniør Johannsen, efter at De havde forladt mødet, klart havde udtalt overfor ham og brandinspektør Ammitzbøll, at De ville blive indstillet til ordren.

Civilingeniør Becker har dernæst overfor mig udtalt, at han ikke helt kan tiltræde Deres referat af mødet den 5. maj 1954. Der blev ikke på mødet givet Dem noget løfte om en ordre, men der fandt, mens De var til stede, en drøftelse sted, der efter Beckers opfattelse kan have givet Dem det indtryk, at De ville blive indstillet til ordren, selvom dette ikke på mødet blev sagt så afgjort til Dem, som De selv har refereret det.

Efter at De havde forladt mødet, havde civilingeniør Johannsen ifølge Beckers fremstilling udtalt, at FBT ville indstille Dem til ordren. Man var derefter enedes om, at FBT skulle sørge for at indhente pristilbud fra såvel Dem som firmaerne Meisner-Jensen og Protektor. Der var desuden enighed om, at FBT skulle indstille, at Mekano-aggregatet af tekniske grunde burde anskaffes, uanset om dette aggregat muligvis var noget dyrere end de to danske.

I den førnævnte skrivelse af 13. august 1955 har FBT udtalt, at mødet den 5. maj 1954 var rent orienterende, idet man af valutamæssige grunde ønskede at få konstateret, i hvilket omfang Mekano-aggregaterne kunne fremstilles her i landet, og at der ikke på mødet blev givet Dem noget ordre-tilsagn.

Civilingeniør Johannsen har overfor mig udtalt, at FBT forud for mødet den 5. maj 1954 havde fundet, at det var afgørende, om man kunne få Mekano-aggregatet til en væsentlig lavere pris, idet den oprindelige pris forekom altfor høj. Under mødet havde De redegjort for muligheden for, at store dele af aggregatet blev fremstillet her i landet,

ligesom De, såvidt civilingeniør Johannsen huskede, havde udtalt, at aggregatet nu kunne sælges for ca. 2.300 kr., hvoraf ca. 1.000 kr. udgjorde svensk valuta. Civilingeniøren har dernæst udtalt, at mødet kun var orienterende, og har bestridt, at der på mødet blev givet Dem noget ordre-tilsagn eller tilsagn om, at De ville blive indstillet til ordren. Det blev derimod tilkendegivet Dem, at De ikke kunne komme i betragtning, medmindre prisen på Mekano-aggregaterne blev nedsat ret væsentligt, og det er civilingeniør Johannsens opfattelse, at mødet resulterede i, at De skulle søge at få aggregatets pris og herunder også valutaudgifterne yderligere nedbragt, således at sagen beroede på Dem.

Endelig har civilingeniør Johannsen bestridt, at han, som hævdede af brandinspektør Ammitzbøll og civilingeniør Becker, efter at De havde forladt mødet havde udtalt, at FBT nu ville indstille Dem til ordren.

Arkitekt Knudsen har overfor mig oplyst, at mødet den 5. maj 1954 blev indledt med en drøftelse af forsøgsresultaterne. Man spurgte Dem derefter, om De kunne oplyse noget om mulighederne for, at væsentlige dele af Mekano-aggregatet kunne fremstilles her i landet, og om forbruget i svensk valuta. Ifølge arkitekten overraskede De mødedeltagerne ved at have fuldstændige skriftlige oplysninger om fremstillingsmulighederne her i landet, udgifterne herved og forbruget af svensk valuta. — De spurgte derefter, om De kunne forvente at få ordren, hvortil civilingeniør Johannsen svarede, at nu måtte man først se på det og gennemgå sagen. Arkitekten er sikker på, at der ikke på mødet blev givet Dem tilsagn om nogen ordre, og husker heller ikke, at det er blevet udtalt overfor Dem, at FBT ville indstille Mekano-aggregatet til ordren. Derimod husker han, at valutaproblemet og ministeriets eventuelle stilling hertil indgående blev drøftet.

Arkitekten har endelig udtalt, at civilingeniør Johannsen, efter at De havde forladt mødet, lovede civilingeniør Becker, at sagen skulle blive hurtigt behandlet, men andet husker han ikke. Det var dog arkitektens opfattelse, at De måtte betragtes som den, der på daværende tidspunkt havde den største chance for at få leverancen.

Oberst Ehrenskjöld, der indtil efteråret 1954 var leder af FBTs tekniske tjeneste, har

overfor mig oplyst, at han har fået referat af møderne den 4. og 5. maj 1954, og bemærkede i denne forbindelse, at han i det hele blev holdt løbende orienteret om sagen. Der er ikke givet ham nogen oplysning om, at der var givet Dem tilsagn af nogen art fra FBTs side. Obersten bemærkede herved, at civilingeniør Johannsen ikke havde en sådan stilling i FBT, at han kunne afgive tilsagn om ordre eller indstilling. Det var med vilje obersten lod sagen behandle på et lavt plan, da han fandt, at den ikke var tilstrækkeligt oplyst til indstilling til ministeriet.

Direktør Jagd har overfor mig udtalt, at det forhold, at civilingeniør Johannsen på FBTs vegne ledede mødet den 5. maj 1954, viste, at der kun har været tale om et orienterende møde. Havde det været meningen, at der skulle træffes egentlige afgørelser på mødet, ville man fra FBTs side have sørget for, at overingeniør Reimers eller en anden af de ledende tjenestemænd var til stede.

Endelig har overingeniør Reimers oplyst, at civilingeniør Johannsen straks efter møderne den 4. og 5. maj 1954 havde givet referat til ham, og at han ikke heraf havde fået det indtryk, at det var blevet aftalt, at FBT nu skulle foretage endelig indstilling. Overingeniøren har i denne forbindelse henvist til, at FBT ved skrivelse af 19. februar 1954 til Forsvarsministeriet havde anmodet om oplysning om, hvorvidt det svenske forsvar fortsat anvendte aggregater af Mekano-typen, eller om man var gået over til ejektor-typen. Forsvarsministeriet havde fremskaffet disse oplysninger gennem den danske militærattaché i Stockholm og havde ved skrivelse af 3. maj 1954, hvoraf jeg har modtaget afskrift, underrettet FBT om resultatet af undersøgelsen. Dette viser efter overingeniørens opfattelse, at møderne den 4. og 5. maj 1954 kun har været af orienterende karakter, da FBT næppe ville have truffet endelig afgørelse i sagen, før ministeriets svar forelå, hvilket først var tilfældet samtidig med mødernes afholdelse.

III. Tiden mellem den 5. maj og den 12. juli 1954.

I Deres henvendelse har De anført, at De i tiden indtil 1. juni 1954 rettede adskillige telefoniske henvendelser til civilingeniør Jo-

hannsen, og at denne den 11. juni 1954 meddelte Dem, at sagen forlængst var fremsendt til Forsvarsministeriet. De har dernæst anført, at civilingeniøren på samme tidspunkt meddelte brandinspektør Ammitzbøll og civilingeniør Becker, at sagen skulle afvente det første møde i det af Forsvarsministeriet nedsatte udvalg til indkøb og standardisering af brandslukningsmateriel (i det følgende kaldet brandudvalget), hvilket møde fandt sted den 16. juni 1954.

Civilingeniør Becker har overfor mig forklaret, at han i tiden efter mødet den 5. maj 1954 havde haft flere telefonsamtaler med civilingeniør Johannsen, der havde meddelt, at sagen var på ekspeditionsstadiet, og ved en telefonsamtale den 10. juni 1954 havde civilingeniør Johannsen lovet, at en indstilling ville afgå til Forsvarsministeriet indenfor en uge.

Den 15. juni 1954 havde civilingeniør Becker påny ringet civilingeniør Johannsen op, og denne havde nu udtalt, at man indenfor FBT ønskede at afvente det møde, der skulle finde sted i brandudvalget dagen efter.

Ved dette møde, hvori bl. a. overingeniør Reimers og civilingeniørerne Johannsen og Becker deltog, endes man ifølge Beckers fremstilling om, at sagen angående de heromhandlede skumslukningsaggregater skulle færdigbehandles af FBT og ham som repræsentant for FMT.

Efter mødet havde civilingeniør Becker en samtale med overingeniør Reimers og civilingeniør Johannsen, hvem han spurgte om grunden til, at sagen endnu ikke var ekspederet fra FBTs side. Overingeniøren havde ifølge Beckers forklaring bl. a. udtalt, at FBT havde været skuffet over den rapport, brandinspektør Ammitzbøll havde afgivet vedrørende prøven den 26. april 1954. Efter Beckers anmodning lovede overingeniøren, at FBT den næste dag telefonisk ville indhente pristilbud fra de tre firmaer, der havde deltaget i prøven, og således, at disse pristilbud kunne være FBT i hænde den 18. juni 1954. Overingeniøren havde derefter i Beckers påhør pålagt civilingeniør Johannsen at sørge for, at pristilbudene blev indhentet den næste dag.

Civilingeniør Becker har udleveret et af ham kort efter mødet den 16. juni 1954 udarbejdet notat, hvori det bl. a. anføres:

»Joh. henstillede til Th. B. at blive efter afslutningen af FUTSIBs møde for at drøfte sagen nærmere. — Efter lang diskussion endes man om telefonisk at anmode om pristilbud den 17-6 om formiddagen fra M. J., Stl. og Sandberg, således at tilbud kunne være FBT i hænde fredag den 18-6-1954. Samtidig meddelte Th. B., at FMTs kommentarer skulle fremkomme omgående. I eftermødet deltog fung. oing. Reimers og til at begynde med kptlt. Helmer-Hansen. Følgende blev bl. a. oplyst: FBT var skuffet over brinsp. A.s rapport og arbejdet med sagen.

.....

Ing. Joh. ønskede, at man skulle forespørge M. J. og Stormlund, om de var i stand til at fremstille aggregater svarende til de bedste forsøgsresultater. Th. B. imødegik dette skarpt og stillede sig ganske uforstående overfor denne yderligere forsinkelse af sagen og forbeholdt sig at indberette det passerede til FMT og FIK.«

Overingeniør Reimers har overfor mig udtalt, at han kan huske, at han efter mødet i brandudvalget havde en samtale med civilingeniør Becker, der under henvisning til brandfaren i hangarerne havde anmodet om en snarlig afgørelse. Såvidt overingeniøren kunne huske, havde han lovet civilingeniør Becker, at der nu hurtigst muligt skulle ske noget i sagen, men overingeniøren kunne ikke erindre, at han havde lovet, at FBT straks ville indhente pristilbud fra de tre firmaer.

Endelig har civilingeniør Johannsen udtalt, at han efter mødet den 5. maj 1954 flere gange var blevet ringet op af Becker, hvem han kun havde svaret, at sagen var under behandling. Med hensyn til samtalen med Becker den 16. juni 1954 har Johannsen udtalt, at han bestemt vil bestride, at overingeniør Reimers har lovet, at der straks ville blive indhentet pristilbud, ligesom Johannsen har bestridt, at overingeniøren har pålagt ham dagen efter at indhente tilbud fra de tre firmaer.

Ved skrivelse af 18. juni 1954 til FBT anførte FMT, at der på mødet i FBT den 5. maj 1954 var opnået enighed om at indstille til Forsvarsministeriet at anskaffe det fornødne antal Mekano-aggregater. FMT var imidlertid gennem sin repræsentant (ci-

vilingeniør Becker) i brandudvalget nu blevet opmærksom på, at indstilling ikke var foretaget, og anførte i den anledning, at det ikke var forsvarligt at lade de betydelige værdier, der fandtes i hangarerne, henstå uden fornøden brandsikring. FMT fremhævede desuden Mekano-aggregatet som det mest overlegne. Under henvisning til at der ved forhandling med Dem var opnået en prisreduktion på 186 kr. pr. aggregat og et tilsagn om, at 78,69 pct. af aggregatets pris repræsenterede dansk arbejde eller i Danmark indkøbte materialer, insisterede FMT på, at der uden yderligere forsinkelse fandt anskaffelse sted af det fornødne antal Mekano-aggregater.

Civilingeniør Becker har om denne skrivelse udtalt, at den er konciperet af ham og skal ses som en reaktion på det forhold, at FBT havde trukket sagen i langdrag.

FBT indhentede ikke pristilbud fra Dem eller firmaet Meisner-Jensen, men ved skrivelse af 8. juli 1954 til Forsvarsministeriet indstillede FBT, at der til anskaffelse af 175 af de af firmaet Protektor i samarbejde med firmaet Ellehammer fremstillede skumslukningsaggregater blev bevilget et beløb af 367.500 kr. Anskaffelsesprisen var anslået til ca. 2.000 kr. pr. aggregat eller ialt 350.000 kr., hvortil kom 5 pct. eller 17.500 kr. i administration. I skrivelsen anførtes det, at FBT på basis af en lang række prøver med Mekano-aggregatet og danske aggregater var blevet stående ved det af Protektor fremstillede aggregat, der ved de seneste for FBT afholdte demonstrationer havde vist sig at stå ganske på højde med det svenske aggregat såvel i ydeevne som i udstyr. FBT anførte endvidere, at prisen på de svenske aggregater, ca. 2.300 kr., var ca. 15 pct. højere end den danske pris på ca. 2.000 kr., hvortil kom, at ca. 1.000 kr. af de 2.300 kr. skulle udredes i svensk valuta.

FBT sendte ikke FMT nogen notits af denne skrivelse, men ved skrivelse af 12. juli 1954 svarede FBT på FMTs ovenfor nævnte skrivelse af 18. juni 1954. I FBTs skrivelse anføres det indledningsvis, at mødet den 5. maj 1954 var et rent orienterende møde, hvor De havde fået lejlighed til at redegøre for, hvor meget af Mekano-aggregatet der i givet fald ville kunne fremstilles her i landet, og hvor De havde oplyst, at prisen for aggregatet ville blive ca. 2.300 kr., hvoraf

1.000 kr. skulle udredes i svensk valuta. Det oplystes samtidig, at firmaet Protektor tidligere havde opgivet sin pris til ca. 2.000 kr., og at dette firma og samtlige FBTs repræsentanter ikke havde kunnet tiltræde brandinspektør Ammitzbølls opfattelse af, at der ved de sidst afholdte prøver havde været nogen nævneværdig forskel på Mekano-aggregatet og Protektor-aggregatet. Man fandt det således ikke rigtigt »at tillægge den nærmest laboratorieagtige prøve med en cirkulær højt opbygget skumvold, som lykkedes for det svenske aggregat, men mislykkedes for de danske fabrikater, afgørende betydning, når en umiddelbart derefter afholdt prøve med skumdækning af en lodret væg fuldt ud lykkedes for de danske fabrikater, men mislykkedes for det svenske, der kun delvis kunne dække det opgivne areal«.

FBT anførte videre, at firmaet Protektor, under henvisning til at De den 26. april 1954 havde fået lejlighed til at omgøre kapacitetsprøven, havde anmodet om at måtte omgøre skumvoldsprøven, et ønske som FBT »ikke mente at kunne afvise, hvilket blev meddelt brandinspektør Ammitzbøll, idet det efter aftale med fabrikkerne blev overladt brandinspektøren selv at bestemme, hvornår han ville overvære en sådan (omprøve)«. Der havde fundet en demonstration sted på firmaet Ellehammers værkstedsplads i overværelse af oberst Ehrenskjöld, overingeniør Reimers, civilingeniør Johannsen og arkitekt Knudsen, og ved denne lejlighed var det konstateret, at Protektor-aggregatet ikke på nogen måde stod tilbage for Deres aggregat.

Endelig anførtes det i skrivelsen til FMT, at FBT havde »indstillet til Forsvarsministeriet, at da såvel det svenske Mekano-aggregat som det helt dansk fremstillede Stormlund-Ellehammer-aggregat opfylder de krav, man idag kan stille til et sådant aggregat, må kun prisen og fremstillingslandet, efter bygningstjenestens opfattelse, være afgørende for, hvilket fabrikat man anskaffer«.

Da De overfor mig bl. a. har hævdet, at hverken brandinspektør Ammitzbøll eller civilingeniør Becker blev inviteret til den særlige prøve med Protektor-aggregatet, og at FBT har forsøgt at formå vicebrandchef Mygind, Frederiksberg, til i stedet for brandinspektør Ammitzbøll at overvære prøven, har jeg gennem Forsvarsministeriet modtaget en udtalelse af 8. december 1955 fra FBT.

I denne udtalelse anføres det, at prøven fandt sted efter ønske fra firmaet Protektor, da dette firma havde gjort gældende, at det — i modsætning til Dem — ikke ved demonstrationen den 26. april 1954 havde fået tilladelse til at omgøre en mislykket prøve, og da det nu havde erfaret, at brandinspektøren tillagde netop den for firmaet mislykkede prøve (skumvoldsprøven) afgørende betydning.

Ved omprøven blev alle de den 26. april 1954 foreskrevne prøver gentaget i overværelse af de fire før nævnte repræsentanter for FBT, hvorimod brandinspektør Ammitzbøll ikke accepterede indbydelsen om at komme til stede. FBT har herved tilføjet, at det er blevet oplyst, at firmaet Protektor havde tilbudt brandinspektøren at gentage demonstrationen til enhver tid, hvilket tilbud dog ikke blev benyttet.

Der blev ikke optaget nogen rapport over prøven, idet oberst Ehrenskjöld, der behandlede sagen i FBT, selv overværede prøven, hvorfor en rapport ikke blev anset for nødvendig. FBTs indstilling den 8. juli 1954 til Forsvarsministeriet var baseret på de fire repræsentanters opfattelse af, at Protektor-aggregatet stod ganske på højde med Mekano-aggregatet såvel i ydeevne som i udstyr.

FBT oplyser endelig i udtalelsen, at man ikke inden indstillingen til Forsvarsministeriet indhentede tilbud fra de tre oprindeligt interesserede firmaer, fordi firmaet Meisner-Jensen efter prøven den 26. april 1954 trak sig ud af konkurrencen, og fordi forudsætningen for, at Deres aggregat kunne komme i betragtning — dets påståede overlegenhed overfor Protektor-aggregatet — efter den af FBTs repræsentanter overværede demonstration ikke længere eksisterede.

På min anmodning har FBT undersøgt, hvornår den særlige prøve med Protektor-aggregatet fandt sted, og ved skrivelse af 24. oktober 1956 har FBT oplyst, at prøven menes at være afholdt den 24. maj 1954.

Brandinspektør Ammitzbøll har overfor mig udtalt, at han ikke blev inviteret til at deltage i prøven med Protektor-aggregatet. Han havde derimod i anledning af en henvendelse fra Dem, der var blevet urolig, fordi De ikke havde hørt noget, ringet civilingeniør Johannsen op, og under samtalen havde denne en passant meddelt, at der — vistnok dagen efter — skulle være en prøve med

Protektor. Civilingeniør Johannsen havde samtidig oplyst, at prøven afholdtes, fordi oberst Ehrenskjöld gerne ville se aggregatet, og fordi firmaet Protektor selv havde anmodet om tilladelse til endnu en gang at demonstrere aggregatet. Brandinspektøren mener bestemt at kunne huske, at han havde spurgt civilingeniør Johannsen, om det ville betyde nogen ændring i indstillingen, men dette havde Johannsen benægtet, idet han samtidig lod Ammitzbøll forstå, at prøven var uden enhver betydning. Ammitzbøll havde også spurgt, om han behøvede at komme til stede, og hertil havde Johannsen svaret, at det ikke var nødvendigt.

Brandinspektøren kunne under disse omstændigheder ikke godkende den fremstilling, FBT havde givet i skrivelsen af 12. juli 1954 til FMT og i den ovenfor nævnte udtalelse af 8. december 1955 angående den opfordring, han skulle have modtaget til at overvære prøven, ligesom han måtte bestride FBTs påstand om, at firmaet Protektor skulle have tilbudt ham til enhver tid at gentage demonstrationen.

Med hensyn til det af FBT anførte om, at De den 26. april 1954 fik tilladelse til at omgøre kapacitetsprøven, har brandinspektøren dernæst udtalt, at De og såvidt han huskede også et af de andre firmaer fik lov til to gange at aflægge kapacitetsprøven. Dette skyldtes imidlertid ikke, at de to firmaers første prøver havde været mislykkede, men udelukkende at firmaerne selv havde bedt om endnu en gang at få lov til at demonstrere deres aggregaters ydeevne, idet firmaerne var i besiddelse af den fornødne skumslukningsvæske. Efter brandinspektørens opfattelse kunne det forhold, at De havde demonstreret kapacitetsprøven mere end en gang, ikke være nogen rimelig grund for, at man senere imødekom Protektors ønske om at omgøre skumvoldsprøven.

Brandinspektøren har endelig fastholdt det af ham i rapporten af 6. maj 1954 indtagne standpunkt, hvorefter skumvoldsprøven var den mest afgørende, da den viste, hvorledes aggregaterne virkede i praksis.

Civilingeniør Becker har overfor mig udtalt, at hverken FMT eller han personlig havde fået nogen besked om den særlige prøve med Protektor-aggregatet, og han erfarede først ved FBTs skrivelse af 12. juli 1954, at prøven havde fundet sted.

Med hensyn til den af Dem den 26. april 1954 aflagte kapacitetsprøve har civilingeniøren forklaret, at forholdet var det, at Deres aggregat ved prøven efter ønske fra FMT var indstillet på normalskumtallet 10, mens de andre firmaer havde stillet deres aggregater på et højere skumtal. De fik derfor lov til at vise, at Deres aggregat kunne præstere det tilsvarende, når skumtallet blev sat i vejret. Civilingeniør Becker mener ligesom brandinspektøren ikke, at dette forhold kan være nogen rimelig grund til, at firmaet Protektor senere fik lov til at foretage en ny prøve.

Vicebrandchef Mygind har overfor mig udtalt, at han ikke var blevet anmodet af FBT om at medvirke som brandteknisk sagkyndig ved den særlige prøve med Protektor-aggregatet. Forholdet er det, at vicebrandchefen på et vist tidspunkt havde modtaget en henvendelse fra FBT om at medvirke ved anskaffelsen af nogle håndslukningsapparater. Under behandlingen af denne sag havde civilingeniør Johannsen en dag fortalt ham, at FBT også havde en sag løbende angående skumslukningsaggregater. Det var imidlertid under private former dette var blevet meddelt ham, og civilingeniør Johannsen havde ikke anmodet ham om at virke for FBT som sagkyndig i denne sag.

Direktør Arkil har udtalt overfor mig, at han står ganske uforstående overfor, at FBT i udtalelsen af 8. december 1955 har anført, at hans firma, Meisner-Jensen A/S, efter prøven den 26. april 1954 skulle have trukket sig ud af konkurrencen. Af en rapport i selskabets akter fremgår det, at en disponent i selskabet den 19. maj 1954 havde henvendt sig til FBT og talt med civilingeniør Johannsen, som ved den lejlighed bl. a. havde udtalt, at det ikke havde været FBTs tekniske afdelings mening, at der skulle være en konkurrence. Johannsen havde desuden anført, at man nu ville udforme de tekniske krav, man ville stille til aggregaterne, hvorefter disse krav ville blive forelagt firmaerne Meisner-Jensen og Protektor. Såfremt firmaerne erklærede, at de var i stand til at opfylde disse krav, ville deres aggregater blive afprøvet.

FBT havde ikke indenfor tidsrummet 5. maj—8. juli 1954 anmodet Meisner-Jensen om et pristilbud, og såvidt direktør Arkil kunne se af selskabets akter, var der for firmaets vedkommende ikke sket noget i sagen,

før disponenten den 30. august 1954 påny havde haft en samtale med civilingeniør Johannsen og bl. a. meddelt denne, at selskabet havde arbejdet videre med sagen og havde fundet frem til en forbedret udgave af det aggregat, som selskabet havde demonstreret den 26. april 1954.

Ved skrivelse af 1. oktober 1956 har direktør Arkil oplyst, at han efter samtalen med mig har drøftet sagen med sine medarbejdere, som har bekræftet de oplysninger, han havde givet mig.

Overingeniør Reimers har om det foreliggende spørgsmål udtalt, at han mente, at civilingeniør Becker var blevet inviteret til prøven med Protektor-aggregatet, men han tør ikke sige dette med sikkerhed. Overingeniøren havde anmodet civilingeniør Johannsen om at ringe til brandinspektør Ammitzbøll og opfordre ham til at komme til prøven, og Johannsen havde fortalt, at han havde rettet kraftige opfordringer til brandinspektøren, men denne havde tilsyneladende ikke nogen interesse i at komme, da han en gang for alle havde indtaget det standpunkt, at Mekano-aggregatet var de danske aggregater overlegent.

Med hensyn til firmaet Meisner-Jensen har overingeniøren udtalt, at firmaet ikke efter den 26. april 1954 satte sig i forbindelse med FBT, og han havde fået det absolutte indtryk, at firmaet ikke var interesseret i at ofre flere penge på sagen.

Hvad angår det forhold, at der ikke blev optaget nogen rapport vedrørende prøven med Protektor-aggregatet, har overingeniøren udtalt, at en sådan rapport af de ovenfor nævnte grunde ikke blev anset for nødvendig. Overingeniøren har herved bemærket, at det ikke er sædvanligt, at der bliver udfærdiget rapporter ved sådanne prøver, medmindre en særligt sagkyndig har været tilkaldt, idet denne da i reglen udfærdiger en rapport med sine eventuelle kommentarer.

På forespørgsel om, hvorfor FBT ikke havde kommunikeret indstillingen af 8. juli 1954 for FMT, har overingeniør Reimers udtalt, at FBT ifølge tidligere praksis ikke kommunikerede de skrivelser, der sendtes til Forsvarsministeriet, for andre myndigheder. Denne praksis var nu ændret, men i 1954 var dette forholdsvis nyt, og det beroede derfor muligvis på en fejl, at FMT ikke havde modtaget en notits af indstillingen. Hvad an-

går skrivelsen af 12. juli 1954 til FMT, underskrevet af overingeniøren, har denne udtalt, at det ikke har været hans hensigt på nogen måde at skjule det faktiske forhold for FMT.

Civilingeniør Johannsen har udtalt, at De ved demonstrationen den 26. april 1954 af brandinspektør Ammitzbøll fik lov til at omgøre kapacitetsprøven, fordi Deres aggregat ved det første forsøg ikke præsterede så meget som de to andre firmaers.

Med hensyn til prøven med Protektor-aggregatet har civilingeniøren forklaret, at han havde meddelt brandinspektøren, at prøven ville blive afholdt, men denne var tilsyneladende ikke interesseret.

Foreholdt brandinspektør Ammitzbølls ovenfor nævnte udtalelser har civilingeniør Johannsen erklæret, at han må bestride, at han har sagt til brandinspektøren, at prøven ikke var af betydning. Johannsen har hertil føjet, at han havde gjort brandinspektøren opmærksom på, at firmaet Protektor var villig til til enhver tid at gentage prøven overfor ham. Johannsen har derfor fastholdt, at han udtrykkelig havde opfordret brandinspektøren til at komme tilstede. — Derimod tør han ikke udtale sig om, hvorvidt civilingeniør Becker var blevet inviteret til at overvære prøven, eller — såfremt det ikke var tilfældet — hvorfor man havde undladt dette. Johannsen har dog herved henvist til, at det ikke var FBT, der arrangerede prøven, men firmaet Protektor, og dette har efter civilingeniørens opfattelse næppe været interesseret i besøg af en mand, der var gået stærkt ind for konkurrentens fabrikat.

Hvad endelig angår spørgsmålet om firmaet Meisner-Jensen har civilingeniør Johannsen udtalt, at også han havde haft det absolutte indtryk, at dette firma efter den 26. april 1954 ikke længere var interesseret i sagen og ikke ville ofre flere penge på forsøg. Med hensyn til disponentens besøg den 19. maj 1954 har civilingeniør Johannsen udtalt, at disponenten ofte aflagde almindelige rutinebesøg i FBT, men at han ikke havde nogen erindring om et særligt møde den 19. maj 1954.

Arkitekt Knudsen, der er brandslukningsekspert indenfor Søværnets Bygningsdistrikt, har oplyst, at De ved demonstrationen den 26. april 1954 fik lov til at omgøre kapacitetsprøven, hvorimod firmaet Protektor trods

anmodning herom ikke fik lov til at omgøre den for firmaet mislykkede skumvoldsprøve. Arkitekten husker, at han efter demonstrationen drøftede med en anden tjenestemand fra Søværnet, at den, der udførte skumvoldsprøven først på den angivne plads, havde en fordel fremfor de andre. — Lige før mødet den 4. maj 1954 havde arkitekten talt med civilingeniør Johannsen. Begge var da enige om, at skumvoldsprøven ikke havde været foretaget under helt tilfredsstillende forhold.

Efter møderne den 4. og 5. maj 1954 har arkitekten ikke haft yderligere med sagen at gøre, bortset fra at han efter anmodning fra civilingeniør Johannsen overværede demonstrationen den 24. maj 1954 og den senere demonstration af Meisner-Jensens aggregat i januar 1955. Ved demonstrationen den 24. maj blev der foretaget skumvoldsprøve og kasteprøve, men ikke de to andre prøver. De to foretagne prøver lykkedes fuldt så godt som de bedste prøver i Kastrup. De tilstedeværende var enige om, at der ikke var grund til at foretage de to andre prøver og til at optage rapport.

Oberst Ehrenskjöld har oplyst, at han var til stede ved demonstrationen i Kastrup den 26. april 1954. Han husker, at det var den almindelige opfattelse blandt FBTs repræsentanter, at demonstrationen ikke var helt fyldestgørende. Obersten var personlig ikke tilfreds med prøven. Firmaet Protektor pressede på for at foretage en ny demonstration. Obersten fandt det rimeligt, at firmaet fik lov dertil under friere former, således at han som ansvarlig leder fik mulighed for en mere personlig gennemgang af det danske aggregats konstruktion. På samme måde har man gennem årene forholdt sig i mange andre sager.

Det var den almindelige opfattelse blandt FBTs repræsentanter ved demonstrationen den 24. maj 1954, at Protektor-aggregatets ydelse fuldt ud stod på højde med det bedste, der blev vist i Kastrup. Obersten husker, at man medbragte oversigten over resultaterne fra Kastrup, og at man sammenholdt de nye resultater med oversigten. Det var herefter hans opfattelse, at man kunne få et absolut brugeligt dansk aggregat, og at det var forsvarligt at anvende den opgivne pris som grundlag for et overslag til indstilling om bevilling og indhentning af tilbud.

Med hensyn til FBTs indstilling af 8. juli

1954 og skrivelsen af 12. juli 1954 til FMT har obersten oplyst, at han ikke har haft disse skrivelser forelagt, før de blev afsendt, da han på det pågældende tidspunkt var på ferie i udlandet.

Endelig har obersten vedrørende indstillingen af 8. juli 1954 henledt opmærksomheden på, at den normale fremgangsmåde i tilfælde, hvor FBT endnu ikke har en bevilling, er, at man gør ministeriet bekendt med de påregnelige udgifter og i et tilfælde som det foreliggende med, at fabrikatet kan fremstilles her i landet. Hvis ikke sagen haster stærkt, vil man i indstillingen anmode om tilvejebringelse af bevilling og eventuelt om bemyndigelse til at indhente tilbud. Hvis sagen haster, vil man eventuelt søge om bemyndigelse til straks at indhente tilbud.

Direktør Jagd har vedrørende indstillingen af 8. juli 1954, som han havde underskrevet, oplyst, at han havde fået det indtryk, at Meisner-Jensen havde trukket sig ud af sagen. Da FMT i skrivelsen af 18. juni 1954 havde ønsket en hurtig afgørelse, og da han havde forstået, at den særlige prøve med Protektor-aggregatet viste, at dette aggregat opfyldte betingelserne, havde han ikke haft noget imod at underskrive indstillingen, idet Protektor-aggregatet også var billigere end Mekano-aggregatet og ikke krævede udenlandsk valuta.

I skrivelse af 24. oktober 1956 har direktør Jagd nu på grundlag af de ved min undersøgelse tilvejebragte oplysninger resumeret sin opfattelse således:

»Udfra ønsket om hurtigt at brandsikre flyvevåbnets hangarer og fly ønskede flyvematerieltjenestens repræsentant (og flyvevåbnet) omgående anskaffelse af et stort antal af det allerede tidligere i et begrænset antal indkøbte, tilfredsstillende virkende, men ret bekostelige svenske aggregater; denne opfattelse blev i sommeren 1954 støttet af brandsinspektør Ammitzbøll.

Udfra ønsket om at opnå det billigst mulige, ikke udenlandsk valuta krævende aggregat ønskede bygningstjenestens repræsentanter at søge at nå frem til et dansk, tilfredsstillende virkende aggregat.

Prøverne i Kastrup den 26. april 1954 gav kun et tilfredsstillende resultat for det afprøvede svenske Mekano-aggregat.

Bygningstjenestens repræsentanter imøde-

kom gentagne anmodninger fra Protektor om overværelse af ovennævnte fornyede demonstration af dette firmas danske aggregat, der ved denne lejlighed viste sig at kunne opfylde de for Kastrup-prøven stillede krav, og bygningstjenesten bøjede sig herefter for flyvevåbnets ønske om hurtig anskaffelse af skumslukningsaggregater, afstod fra afholdelse af den principielt ønskede licitation og indstillede til Forsvarsministeriet om anskaffelse af det på dette tidspunkt billigste, tilfredsstillende virkende aggregat.

Efter det nu foreliggende anser jeg det for uomtvisteligt, at firmaet Meisner-Jensen ikke var uinteresseret i at komme i betragtning ved en eventuel leverance, men jeg finder dog anledning til at fremholde, at dette firma ikke har vist noget initiativ med hensyn til — efter det mindre tilfredsstillende forløb af demonstrationen i Kastrup den 26. april 1954 af firmaets aggregat — at påvise, at aggregatet kunne bringes til at opfylde de stillede krav; et sådant initiativ udviste firmaet Protektor, og jeg nærer derfor ikke tvivl om, at bygningstjenestens repræsentanter — der selv havde foranlediget, at firmaet Meisner-Jensen blev indkaldt til deltagelse i demonstrationen i Kastrup — har handlet udfra den overbevisning, at dette firmas manglende initiativ var et udtryk for, at man havde opgivet på det tidspunkt at komme i betragtning.

På baggrund af sagens senere udvikling er det evident, at det havde været ønskeligt, — om brandsinspektør Ammitzbøll og civilingeniør Becker var blevet utvetydigt indbudt til at overvære den fornyede demonstration af Protektors aggregat, og

— om der var rettet henvendelse i maj-juni 1956 fra bygningstjenesten til firmaet Meisner-Jensen om udførelse af en tilsvarende fornyet demonstration og til at give pristilbud under forudsætning af prøvens tilfredsstillende udfald, således som det efter bygningstjenestens indstilling skete ved licitationen i januar 1955.

Dette er ikke sket, hvad jeg beklager, men jeg finder det dog rimeligt for forståelsen heraf at fremholde, at flyvevåbnets og bygningstjenestens direkte forhandlingsrepræsentanter i denne sag efter det senere oplyste synes at have haft et gensidigt indtryk af ikke-saglige motiver for de indtagne stand-

punkter med hensyn til firmavalg, der gør det forståeligt for mig, hvorledes de i sagen nu klarlagte misforståelser er opstået, og bygningstjenestens repræsentanter er stedse gået ind for det til ethvert tidspunkt billigst tilbudte, tilfredsstillende virkende aggregat.»

IV. Tiden efter 12. juli 1954.

Civilingeniør Becker har overfor mig henvist til, at det ikke fremgår klart af FBTs skrivelse af 12. juli 1954 til FMT, at der 4 dage før var afsendt en indstilling til Forsvarsministeriet. Civilingeniøren havde i tiden efter modtagelsen af FBTs skrivelse telefonisk søgt oplysning hos civilingeniør Johannsen om, hvorvidt der var afgået en indstilling, men da han ikke kunne få noget svar herpå, satte han sig den 25. august 1954 i forbindelse med flyvevåbnets forbindelsesofficer i Forsvarsministeriet, kaptajn, nu oberstløjtnant J. Horskjær. Denne henvendte sig i ministeriet, der den 31. august 1954 fremsendte FBTs indstilling af 8. juli 1954 til Flyverkommandoen, som videresendte den til FMT til udtalelse.

I en af civilingeniør Becker konciperet skrivelse af 20. september 1954 til Forsvarsministeriet tog Flyverkommandoen skarpt afstand fra FBTs indstilling og fastholdt, at Mekano-aggregatet måtte anses for det til formålet bedst egnede. I skrивelsen gives der et referat af sagens hidtidige forløb, hvorved det bl. a. hævdes, at civilingeniør Johannsen, efter at De havde forladt mødet den 5. maj 1954, havde lovet de øvrige tilstedeværende at fremskynde en indstilling til ministeriet angående indkøb af Mekano-aggregater, idet der dog først skulle indhentes pristilbud fra de tre firmaer.

Det oplystes endvidere i skrивelsen, at FBT hverken før eller efter indstillingen af 8. juli 1954 havde anmodet Dem om et endeligt tilbud, og at De overfor FMT havde oplyst, at prisen for Mekano-aggregaterne nu var 2.040 kr. pr. aggregat, hvoraf 420 kr. skulle udredes i svensk valuta, samt at forskellen på denne pris og den af Dem på mødet den 5. maj 1954 opgivne orienterende pris på ca. 2.300 kr. (heraf ca. 1.300 kr. i dansk valuta) skyldtes, at Deres forhandlinger med såvel svenske som danske underleverandører havde givet et gunstigere resultat, end De »ved det orienterende møde havde turdet håbe«.

Civilingeniør Johannsen har overfor mig afvist, at han i tiden efter den 12. juli 1954 overfor civilingeniør Becker har forsøgt at skjule det forhold, at FBT havde afgivet indstilling til Forsvarsministeriet om køb af Protektor-aggregaterne.

Forsvarsministeriet har med skrивelsen af 27. juni 1956 til mig fremsendt en udtalelse af 20. januar 1956 fra oberstløjtnant Horskjær, der bekræfter civilingeniør Beckers oplysninger om hans henvendelse til oberstløjtnanten. Forsvarsministeriet har tilføjet, at selvom oberstløjtnantens henvendelse ikke havde fundet sted, ville sagen i overensstemmelse med ministeriets normale forretningsgang være blevet sendt til udtalelse i Flyverkommandoen.

Den 22. september 1954 fremsendte Forsvarsministeriet Flyverkommandoens skrivelse af 20. september 1954 til FBT med anmodning om en udtalelse, og den 15. december 1954 svarede FBT, at Flyverkommandoens skrivelse ikke indeholdt noget for FBT nyt, bortset fra oplysningen om Deres sidste pristilbud på 2.040 kr. I FBTs skrivelse anføres dernæst følgende:

»Da Forsvarets Bygningstjeneste ikke ser, hvorledes dette — at en væsentlig del af aggregatet udføres her i landet — kan motivere et nedslag i prisen på ialt ca. kr. 500, uden at kvaliteten af aggregatet i væsentlig grad forringes, og da der endnu ikke foreligger et således delvis dansk fremstillet »svensk« aggregat, der dog stadig vil forde, at kr. 420 udredes i svensk valuta, har Forsvarets Bygningstjeneste overensstemmende med Flyverkommandoens henstilling drøftet sagen med brandinspektør Ammitzbøll, hvis tidligere udtalelser har været baseret på det rent svenskbyggede aggregat, og som heller ikke har overværet de sidste prøver med de rent danskbyggede aggregater.«

Endelig anfører FBT, at man herefter var enig med brandinspektøren i, at det mest formålstjenlige måtte være, at der nu blev indhentet endelige tilbud med pris og leveringsbetingelser fra de tre firmaer med oplysning om, i hvor stort omfang aggregaterne kunne fremstilles som dansk arbejde, samt om, hvornår eventuel leverance kunne påbegyndes efter accept, idet aggregaterne, inden afgørelse blev truffet, burde underkastes

nogle i samråd med brandinspektøren udarbejdede prøver.

Direktør Jagd har overfor mig udtalt, at det skyldtes en ekspeditionsfejl, at besvarelsen af Forsvarsministeriets skrivelse havde trukket så forholdsvis længe ud.

Brandinspektør Ammitzbøll har udtalt, at han engang i slutningen af 1954 var blevet kaldt til et møde i Forsvarsministeriet med kaptajn, nu oberstløjtnant P. E. Jacobsen. Ammitzbøll havde under dette møde oplyst, at han vidste, at Meisner-Jensen havde arbejdet videre med skumslukningsaggregaterne, og at firmaet vistnok havde opnået væsentlige forbedringer. Da oberstløjtnanten havde spurgt, om det ikke herefter var det bedste, at der blev indhentet endeligt tilbud fra de tre firmaer og eventuelt arrangeret en ny prøve, havde Ammitzbøll såvidt han husker svaret, at det vel måtte være en forudsætning herfor, at ministeriet mente, at en sådan fremgangsmåde ikke stred mod tidligere løfter til Dem.

Resultatet var herefter blevet, at FBT havde sat sig i forbindelse med brandinspektøren, og på grundlag af de forhandlinger, der blev ført, blev FBTs skrivelse af 15. december 1954 til ministeriet affattet.

De havde forinden ved skrivelse af 17. november 1954 til Forsvarsministeriet spurgt, om der snart kunne forventes en endelig afgørelse. I den følgende tid havde De flere samtaler i ministeriet med oberstløjtnant P. E. Jacobsen og kaptajn H. G. P. Jensen, og under en samtale den 22. december 1954 afleverede De et fritblivende tilbud på 2.040 kr. pr. Mekano-aggregat.

Forsvarsministeriet pålagde derefter ved skrivelse af 29. december 1954 FBT at indhente tilbud ved bunden licitation mellem de tre firmaer, og i skrivelse af 30. december 1954 fra FBT blev De tilligemed de to andre firmaer opfordret til at afgive tilbud ved licitationen, der skulle afholdes den 7. januar 1955. Forsvarsministeriet havde dernæst ved skrivelse af 30. december 1954 underrettet Dem om, at ministeriet havde pålagt FBT til den 7. januar 1955 at indhente tilbud fra de tre firmaer og pålagt et af ministeriet nedsat udvalg samme dag at fremsende indstilling på grundlag af de indkomne tilbud.

I anledning af at De i Deres skrivelse til mig har anført, at licitationen var i strid

med de udtalelser, oberstløjtnant Jacobsen havde fremsat overfor Dem under Deres samtaler i ministeriet i december 1954, har Forsvarsministeriet i skrivelsen af 18. oktober 1955 udtalt, at de overvejelser, der fandt sted i ministeriet såvel før som efter at De havde afleveret Deres tilbud af 22. december 1954, havde sigte på at søge sagen færdigbehandlet snarest muligt og herunder at få klaring på, hvorvidt de interesserede danske firmaer så sig i stand til indenfor en nærmere fremtid at fremkomme med tilbud på et konditions-mæssigt aggregat, således at ministeriet ville blive i stand til at tage stilling til en ordreafgivelse.

Forsvarsministeriet er af den opfattelse, at De ikke kunne undgå at have forstået dette, idet oberstløjtnant Jacobsen under mødet den 22. december 1954, i relation til hvad der iøvrigt også blev fremført fra oberstløjtnantens side under et møde den 14. december 1954, bl. a. tydeligt klarlagde for Dem, at Forsvarsministeriet ikke kunne afgøre sagen alene på grundlag af det separat indgivne tilbud, men at også de interesserede danske firmaer måtte have lejlighed til at fremsætte tilbud, såfremt de ønskede det.

Desuden oplyste oberstløjtnanten Dem den 22. december 1954 om, at det måtte forventes, at Forsvarsministeriet ville have alle eventuelle tilbud ind på een og samme dag, og ifølge ministeriets skrivelse havde De ingen indvendinger herimod.

For at give alle tilbudsgivere ens vilkår med hensyn til tidsfrist og andre forhold vedrørende deltagelsen i tilbudsgivningen besluttede Forsvarsministeriet derfor den 29. december 1954, at tilbud fra de interesserede firmaer skulle fremlægges samtidig (7. januar 1955) på grundlag af indkaldelse fra FBT.

I den hensigt bl. a. at undgå misforståelser hos Dem om denne afgørelse fik De underretning herom fra Forsvarsministeriet ved skrivelsen af 30. december 1954.

Forsvarsministeriet har endvidere anført, at oberstløjtnant Jacobsen den 3. januar 1955 forhandlede med Dem om den videre behandling af det af Dem den 22. december 1954 til ministeriet indgivne tilbud, idet oberstløjtnanten herunder fremhævede, at De nøje burde overveje den i tilbudet givne pris, idet De måtte forudse en skarp konkurrence.

De ønskede først, at tilbudet uændret skulle betragtes som indgået, og at det skulle tilsendes FBT af ministeriet den 7. januar 1955. Heroverfor fremholdt oberstløjtnanten, at en sådan behandling af tilbudet ikke var aldeles uangribelig, idet tilbudet — selvom det efter modtagelsen den 22. december 1954 havde været opbevaret i oberstløjtnantens aflåsede box — dog var afleveret i åben tilstand, og at De for at udelukke enhver mulighed for senere misforståelser eller kritik burde tage det tilbage og selv aflevere det til FBT den 7. januar 1955.

Herved ville der samtidig blive givet Dem fornøden mulighed for påny at overveje Deres tilbudspris.

Dagen efter anmodede De telefonisk om at få tilbudet tilbage, hvilken anmodning blev efterkommet.

Ved licitationen den 7. januar 1955 afgang såvel De som firmaerne Meisner-Jensen og Protektor tilbud, og ved åbningen af tilbudene viste det sig, at tilbudet fra Meisner-Jensen på 1.648 kr. pr. aggregat var det laveste, mens Protektors tilbud lød på 1.834,85 kr. og Deres på 2.040 kr.

Licitationsmaterialet blev derefter overgivet til det førnævnte brandudvalg, som i en skrivelse af 7. januar 1955 til FBT udtalte, at udvalget, under hensyn til at Meisner-Jensens tilbud lå ca. 20 pct. under Deres, og til, at det ikke som Deres tilbud krævede udenlandsk valuta, fandt, at det billigste tilbud burde antages, under forudsætning af at det iøvrigt tilfredsstillende de i licitationsbetingelserne stillede særlige krav.

Civilingeniør Becker havde som medlem af udvalget taget det forbehold, at han på baggrund af prøven den 26. april 1954 måtte fastholde, at Mekano-aggregatet stadig måtte betragtes som det teknisk bedste.

FBT videresendte samme dag sagen til Forsvarsministeriet, idet FBT meddelte, at man snarest ville lade afholde prøver med Meisner-Jensens aggregat.

Ved skrivelse af 20. januar 1955 tiltrådte Forsvarsministeriet dette, hvorefter prøverne blev afholdt den 27. og 28. januar 1955 under kontrol og ledelse af brandinspektør Ammitzbøll og repræsentanter for brandudvalget, herunder FMT. Ved rapporter af henholdsvis 29. og 31. januar 1955 anbefalede såvel brandinspektøren som udvalget, at det af Meisner-Jensen fremstillede aggregat blev

anskaffet, da dette ved prøverne havde vist sig at opfylde de stillede betingelser.

Ved skrivelse af 15. februar 1955 pålagde Forsvarsministeriet derefter FBT at anskaffe 175 aggregater af dette fabrikat, og disse aggregater er efter endt fremstilling fordelt på de udpegede flyvepladser.

Den 4. februar 1955 tilsendte De Forsvarsministeriet, med henblik på et endnu udækket behov for skumslukningsaggregater, et nyt tilbud på Mekano-aggregater, lydende på 162.100 kr. pr. 100 stk., d. v. s. en lidt lavere pris pr. aggregat end den af Meisner-Jensen ved licitationen tilbudte.

Forsvarsministeriet har i skrivelsen af 18. oktober 1955 til mig anført, at en antagelse af dette kort tid efter licitationens afholdelse indgivne tilbud efter ministeriets opfattelse ville have været en afgjort tilsidesættelse af licitationsordningens principper og formål og ville medføre berettiget indsigelse fra de øvrige i licitationen deltagende tilbudsgivere, samt at Deres nye tilbud efter ministeriets skøn måtte tages som en bekræftelse på, at det ved licitationen fremkomne prisniveau var rimeligt.

I anledning af Deres tilbud af 4. februar 1955 underrettede ministeriet Dem ved skrivelse af 1. april 1955 om, at ministeriet ville være opmærksom på tilbudet, såfremt der skulle blive tale om yderligere indkøb af skumslukningsaggregater til flyvevåbnet.

De har imidlertid senere, ved skrivelse af 28. august 1955, tilbagekaldt tilbudet af 4. februar 1955.

Ministeriet har iøvrigt oplyst, at da De i slutningen af 1954 havde meddelt, at De havde hjemtaget 5 svenske aggregater efter samtaler med Flyvestation København, besluttede ministeriet den 27. april 1955 på Flyverkommandoens anbefaling at anskaffe to af disse aggregater, som det ikke var lykkedes Dem at afhænde til anden side.

V. Det civile retlige spørgsmål.

I skrivelsen af 18. oktober 1955 udtalte Forsvarsministeriet, at ministeriet for sit vedkommende måtte anse det for godtgjort, at der ikke under mødet den 5. maj 1954 var givet Dem noget tilsagn om, at De ville blive indstillet til den omhandlede ordre.

Forsåvidt angår eventuelle udtalelser fra civilingeniør Johannsen, efter at De havde

forladt mødet, har ministeriet dernæst anført, at sådanne interne udtalelser hverken kan binde FBTs ledelse eller ministeriet til at meddele Dem orden.

Under de foreliggende omstændigheder fandt jeg det herefter rigtigst, at spørgsmålet om, hvorvidt der forelå erstatningsansvar for Deres eventuelle tab blev forelagt kammeradvokaten, der i den ovenfor nævnte skrivelse af 12. juni 1956 har udtalt, at der efter hans opfattelse intet grundlag er for et erstatningskrav fra Deres side for de af Dem påståede tab.

Under sagens behandling har Justitsministeriet den 26. juli 1956 efter underhåndsdrøftelse med mig meddelt Dem fri proces under den erstatningssag, De agtede at anlægge mod Forsvarsministeriet, og det er overfor mig oplyst, at De har udtaget stævning mod ministeriet ved Østre Landsret, hvor sagen vil komme til domsforhandling i slutningen af februar 1957.

Da spørgsmålet om, hvorvidt der den 5. maj 1954 blev givet Dem tilsagn om en ordre eller om indstilling til Forsvarsministeriet om køb af Deres fabrikat, samt om De i den anledning har krav på erstatning, må antages at komme til bedømmelse under den af Dem mod Forsvarsministeriet anlagte retssag, finder jeg ikke anledning til at fremsætte bemærkninger vedrørende dette civilretlige spørgsmål.

VI. Bemærkninger til sagen.

I det følgende fremsætter jeg mine bemærkninger til sagens behandling indenfor de enkelte tidsafsnit.

ad I. Tiden fra april 1953 til 4. maj 1954

Efter det om den i august 1953 foretagne licitation i Viborg oplyste må jeg anse det for rimeligt, at FBT i februar 1954 gik ind for, at der også skulle rettes opfordring til firmaet Protektor om at fremstille et skumslukningsaggregat.

Jeg finder det dernæst ikke tilstrækkelig godtgjort, at det *forud* for demonstrationen den 26. april 1954 var tilkendegivet Dem, at den skulle være afsluttende. Efter de udtalelser, der er fremsat overfor mig, kan det heller ikke betragtes som godtgjort, at der *efter* demonstrationen var enighed om, at den var afsluttende.

Sagens behandling indenfor dette tidsrum giver mig herefter ikke anledning til kritik.

ad II. Møderne i FBT den 4. og 5. maj 1954

Om det på disse møder passerede foreligger der overfor mig divergerende oplysninger.

Da det som foran under afsnit V anført må antages, at domstolene vil komme til at tage stilling til det på møderne passerede, finder jeg ikke at burde udtale mig herom.

ad III. Tiden mellem den 5. maj og den 12. juli 1954

a) Den særlige prøve den 24. maj 1954 med Protektor-aggregatet

Vedrørende denne prøve bemærkes indledningsvis, at jeg ikke kan kritisere, at FBT imødekom firmaet Protektors ønske om afholdelse af en ny prøve, og at Deres påstand om, at FBT skulle have forsøgt at formå vicebrandchef Mygind til at overvære prøven i stedet for brandinspektør Ammitzbøll, må anses for ubegrundet.

Jeg finder imidlertid, at når FBT indvilgede i at overvære den nye prøve, burde man have sikret sig, at FBTs repræsentant, civilingeniør Becker, og især den udpegede sagkyndige, brandinspektør Ammitzbøll, var til stede ved prøven, så meget mere som den blev afgørende for FBTs indstilling af 8. juli 1954. Efter de foreliggende oplysninger må jeg lægge til grund, at civilingeniør Becker ikke har været tilstede til prøven. Jeg finder det dernæst ikke godtgjort, at brandinspektør Ammitzbøll har modtaget en opfordring til at overvære prøven, hvorved bemærkes, at en sådan opfordring i hvert fald ikke ses at være givet, da brandinspektøren telefonisk henvendte sig til civilingeniør Johannsen dagen før prøven.

Jeg finder herefter, at FBT på dette punkt har begået en fejl.

Det havde dernæst været heldigt, om der var blevet udarbejdet en skriftlig oversigt over resultaterne ved prøven med Protektor-aggregatet.

b) *FBTs indstilling af 8. juli 1954 til Forsvarsministeriet*

Efter det oplyste må det antages, at spørgsmålet om anskaffelsen af aggregaterne er blevet indgående drøftet mellem civilingeniør Becker, overingeniør Reimers og civilingeniør Johannsen efter mødet i brandudvalget den 16. juni 1954. Selvom jeg ikke efter overingeniør Reimers' og civilingeniør Johannsens udtalelser kan anse det for godt gjort, at der ved denne lejlighed blev givet civilingeniør Becker løfte om, at der skulle indhentes tilbud fra de interesserede firmaer, havde FBT i hvert fald efter modtagelsen af FMTs skrivelse af 18. juni 1954 al anledning til at indhente nærmere oplysninger om Deres og firmaet Meisner-Jensens priser, bl. a. under hensyn til at FMT gav oplysning om Deres prisreduktion på 186 kr. pr. aggregat og om, at valutaforbruget pr. aggregat kunne nedbringes til knapt 500 kr. (78,69 pct. dansk arbejde).

Hertil kommer, at FBT efter det på mødet den 5. maj 1954 passerede ikke kunne være af den opfattelse, at Deres tilbud på mødet måtte anses for endeligt. Jeg henviser herved til civilingeniør Johannsens foran omtalte udtalelse om, at mødet den 5. maj 1954 sluttede med, at det blev tilkendegivet Dem, at De burde søge Deres pris yderligere nedbragt.

Som det fremgår af min undersøgelse, ville det ved indhentning af oplysninger om priser m. v. også være blevet undgået, at man i FBT havde fået den urigtige opfattelse, at firmaet Meisner-Jensen havde trukket sig ud af konkurrencen.

Jeg finder herefter, at FBT, der i tiden fra prøven den 24. maj 1954 hos firmaet Ellehammer har haft rigelig tid til at indhente nærmere prisoplysninger m. v. fra Dem og Meisner-Jensen, har begået en alvorlig fejl ved at undlade dette, inden man den 8. juli 1954 anmodede om bevilling til indkøb af skumslukningsaggregater hos firmaet Protektor.

I indstillingen af 8. juli 1954 er det som foran nævnt anført, at Deres pris

var ca. 2.300 kr. pr. aggregat, og at valutaforbruget heraf var ca. 1.000 kr.

Under hensyn til de af FMT i skrivelsen af 18. juni 1954 givne oplysninger om Deres prisreduktion og om valutaforbruget på knapt 500 kr. pr. aggregat har jeg samtidig hermed overfor FBT tilkendegivet, at det må anses for meget uheldigt, at man ikke har givet korrekte oplysninger i indstillingen af 8. juli 1954 til Forsvarsministeriet.

Da det fremgår af det oplyste, at FBT ikke har givet FMT notits af indstillingen af 8. juli 1954, finder jeg anledning til at udtale, at det ud fra almindelige administrative principper må være rigtigst, at notits gives i et tilfælde som det foreliggende, hvor der var afgivet indstilling om bevilling til indkøb hos et bestemt firma. Da det er oplyst, at dette nu også er sædvanlig praksis, giver dette forhold mig ikke anledning til yderligere bemærkninger. Derimod finder jeg at måtte kritisere, at det ikke klart fremgik af FBTs skrivelse af 12. juli 1954 til FMT, der tydeligt havde tilkendegivet sit standpunkt i sagen og havde givet udtryk for sagens hastende karakter, at man 4 dage før havde anmodet Forsvarsministeriet om bevilling til anskaffelse af 175 stk. Protektor-aggregater.

ad IV. Tiden efter den 12. juli 1954

Efter det af Forsvarsministeriet oplyste må jeg antage, at ministeriet, uanset om oberstløjtnant Horskjær havde henvendt sig eller ej, ville have forelagt FBTs indstilling af 8. juli 1954 for flyvevåbnet, inden endelig afgørelse blev truffet.

Da direktør Jagd dernæst har oplyst, at det skyldtes en ekspeditionsfejl, at FBT først besvarede Forsvarsministeriets skrivelse af 22. september 1954 den 15. december 1954, finder jeg ikke anledning til bemærkninger vedrørende dette forhold.

Som sagen havde udviklet sig, kan jeg tiltræde, at Forsvarsministeriet bragte sagen til afslutning ved den 29. december 1954 at beordre pristilbud indhentet ved bunden licitation mellem Dem og de to andre firmaer.

I tilknytning hertil skal jeg udtale, at

Forsvarsministeriets behandling af sagen ikke giver mig anledning til bemærkninger.

Det tilføjes endelig, at de i det foregående fremdragne til dels stærkt kritisable forhold dog ikke har givet mig et sådant indtryk af sagen og dens bevisligheder, at jeg — udover den hermed udtalte kritik — har fundet det påkrævet yderligere at foranledige strafferetlig eller disciplinær undersøgelse indledet mod nogen.

Jeg har samtidig hermed tilkendegivet Forsvarsministeriet og FBT min opfattelse af sagen og kan herefter ikke foretage videre i anledning af Deres henvendelse.»

Østre Landsret har ved dom afsagt den 18. marts 1957 (III. afd. nr. 371/1956) frifundet Forsvarsministeriet for det af fabrikant Sandberg rejste erstatningskrav.

I dommen udtales bl. a. følgende:

»Sagsøgeren har efter sin egen fremstilling været klar over, at ingen af deltagerne i mødet den 5. maj 1954 — der alle beskæftigede sig med sagen på det tekniske plan — havde beføjelse til at træffe nogen bestemmelse om ordrens endelige placering, og dette er efter de afgivne forklaringer yderligere blevet nævnt på mødet. Sagsøgeren har videre været klar over, at der i den endelige stillingtagen til sagen ville indgå overvejelser med

hensyn til pris og valutaforbrug, hvorom han efter mødet endnu skulle meddele sluttelige oplysninger for det af ham forhandlede aggregats vedkommende. Under disse omstændigheder findes sagsøgeren, selvom man ville lægge til grund, at der efter den almindelige holdning på mødet er skabt en forventning hos ham om, at de tilstedeværende i alle tilfælde ville gå ind for anskaffelse af mekanoapparatet, ikke at kunne støtte noget krav overfor Forsvarsministeriet på, at dette under sagens videre udvikling ikke blev tilfældet, og at han ikke ved den endelige afgørelse opnåede leverancen. En forudsætning for et sådant krav måtte i alt fald være, at Bygningstjenestens repræsentant allerede på mødet havde klarhed over, at man ikke kunne indstille mekanoapparatet uanset udfaldet af sagsøgerens undersøgelser, eller at den senere beslutning om anskaffelse af et andet apparat blev truffet af usaglige grunde. Ingen af delene findes der holdepunkter for at antage. Tværtimod findes den endelige afgørelse med hensyn til anskaffelsen efter licitationen den 7. januar 1955 truffet med fuld hensyntagen til sagsøgerens interesser ved den adgang, der blev givet ham til deltagelse i licitationen på lige fod med de konkurrerende firmaer. Sagsøgtes frifindelsespåstand vil herefter være at tage til følge.»

9. *Forsvarsministeriet havde den 16. maj 1955 truffet bestemmelse om, at en påtænkt udvidelse af natjagerstyrken skulle udskydes indtil videre. Fem navigatorelever, der i marts, juni og juli 1955 efter eget ønske var overført fra flyveskolen til navigatørskolen, fik den 14. september 1955 meddelelse om, at deres uddannelse var standset med øjeblikkelig virkning. — Udtalt overfor Forsvarsministeriet og chefen for flyvevåbnet, at det måtte kritiseres, at der var hengået ca. 4 måneder fra ministeriets beslutning om ikke at udvide natjagerstyrken, til de pågældende navigatorelever fik meddelelse om, at uddannelsen var indstillet, samt at det især fandtes uheldigt, at der efter ministeriets afgørelse af 16. maj 1955 blev optaget nye elever på navigatørskolen, uden at der fra flyvevåbnets side blev taget forbehold med hensyn til en eventuel afbrydelse af uddannelsen. (J. nr. 502/55).*

Den 26. september 1955 klagede Torben Rode, Knud Møller Hansen, Bent Martinus Kondrup Maul, Bent Larsen og Jørn Kauffmann over, at deres uddannelse til navigatører i flyvevåbnet den 14. september 1955 blev standset med øjeblikkelig virkning, og anmodede om bistand til fra Forsvarsmini-

steriet at få udbetalt en erstatning i anledning af det passerede, herunder bl. a. for tab af flyvertillæg.

Fra Forsvarsministeriet modtog jeg to udtalelser af 16. januar og 23. juni 1956 samt sagens akter. Det fremgik heraf, at de pågældende oprindeligt blev optaget på flyveskolen,

men da det under uddannelsen blev konstateret, at de ikke var i besiddelse af det fornødne håndlag for flyvning, blev Møller Hansen, Jørn Kauffmann og Bent Larsen efter eget ønske overført til navigatørskolen den 28. marts 1955. Bent Maul blev overført dertil den 8. juni og Torben Rode den 27. juli 1955, ligeledes efter eget ønske.

Ved optagelsen på navigatørskolen forpligtede hver enkelt sig til, såfremt han fandtes egnet, at forrette tjeneste i 6 år i flyvevåbnet, og fra dettes side blev der ikke taget forbehold med hensyn til afbrydelse af uddannelsen foranlediget af uforudsete omstændigheder.

Den 16. maj 1955 blev der af Forsvarsministeriet truffet bestemmelse om, at en påtænkt udvidelse af natjagerstyrken skulle udskydes indtil videre, og mens flyvevåbnet tidligere havde haft behov for tilgang af navigatører, var der nu et mindre overskud af denne personalekategori.

Da uddannelsen af navigatører er meget bekostelig, fandt flyvevåbnet det under hensyn til den økonomiske situation uforvarligt at fortsætte uddannelsen, idet det ikke ville være muligt at anvende navigatørerne efter endt uddannelse. Den 14. september 1955 meddelte chefen for træningskommandoen navigatøreleverne, at uddannelsen var stillet i bero indtil videre.

Ved et møde nogle dage senere hos chefen for flyvevåbnet blev de pågældende alle orienteret om baggrunden for den trufne beslutning, og der blev givet dem oplysning om, hvilke andre fremtidsmuligheder de havde indenfor flyvevåbnet. De ønskede dog alle at blive overført til aftjening af den resterende værnepligt, hvilket herefter skete.

Forsvarsministeriet anførte overfor mig, at man ikke, da beslutningen om at undlade at udvide natjagerstyrken blev truffet, var opmærksom på, hvilken indflydelse denne bestemmelse kunne få på den igangværende

navigatøruddannelse, og ministeriet havde ikke på noget senere tidspunkt fundet anledning til at gribe ind i Flyverkommandoens dispositioner for den igangværende uddannelses videre forløb. Endvidere måtte ændringen i antallet af planlagte eskadriller medføre væsentlige ændringer i flyvevåbnets operative planlægning, og en omlægning af uddannelsen, der i denne forbindelse kun var et af mange problemer, kunne ikke finde sted med kort varsel.

Forsvarsministeriet mente derfor ikke overfor flyvevåbnet at kunne rejse kritik i anledning af den tid, der var medgået fra ministeriet traf sin ovennævnte bestemmelse om ikke at foretage nogen udvidelse af natjagerstyrken, og til eleverne afgik fra navigatøruddannelse.

Med hensyn til erstatningskravet oplyste ministeriet, at navigatørelever ikke er berettigede til at modtage flyvertillæg, før uddannelsen i Canada er afsluttet med tilfredsstillende resultat, og at ca. 30 pct. af de navigatørelever, der hidtil havde påbegyndt uddannelsen i Canada, ikke havde været i stand til at gennemføre den.

Den 10. september 1956 udtalte jeg overfor Forsvarsministeriet, at jeg uanset det af ministeriet anførte måtte finde det kritisabelt, at der var hengået ca. 4 måneder fra ministeriets beslutning om ikke at udvide natjagerstyrken, til de pågældende navigatørelever fik meddelelse om, at navigatøruddannelsen blev indstillet. Jeg fandt det især uheldigt, at der efter ministeriets afgørelse den 16. maj 1955 blev optaget nye elever på navigatørskolen, uden at der fra flyvevåbnets side blev taget forbehold med hensyn til en eventuel afbrydelse af uddannelsen.

Da erstatningsspørgsmålet henhører under domstolenes afgørelse, tog jeg ikke stilling til dette spørgsmål.

- 10.** *Justitsministeriet havde meddelt afslag på en ansøgning om fritagelse for at svare afgift for polititilsyn ved cykelløb på cykelbanen i Ordrup. — Sagen, hvori spørgsmålet om hjemmelen for opkrævning af polititilsynsafgift blev undersøgt, gav ikke anledning til kritik. (J. nr. 530/55).*

Den 31. oktober 1955 rettede Dansk Bicycle Club henvendelse til mig vedrørende et af

Justitsministeriet ved skrivelse af 11. oktober 1955 meddelt afslag på klubbens andragende

om fritagelse for at svare afgift for polititilsyn ved cykelløb på Ordrup-cykelbanen. Klubben henviste særlig til, at der ved andre arrangementer som cirkusforestillinger, gadeløb o. l. ikke betales for polititilsyn, og at der ikke synes at være grund til denne forskelsbehandling.

Fra Justitsministeriet modtog jeg sagens akter med en udtalelse. Det fremgik heraf, at klubben den 22. april 1955 ansøgte Justitsministeriet om fritagelse for at betale afgift for polititilsynet, og at ansøgningen blev behandlet sammen med tilsvarende ansøgninger fra Amager Travelskab, Det danske Travelskab og Foreningen til den ædle Hesteavl's Fremme.

Justitsministeriet forelagde sagen for politimesteren i Københavns amts nordre birk, der bl. a. udtalte, at der i nordre birk kun kræves betaling for polititilsyn ved offentlige forlystelser, stævner o. l., til hvis afholdelse der kræves særlig tilladelse, såfremt det af offentlige hensyn er nødvendigt at have særligt polititilsyn. Endvidere anså politimesteren det for påkrævet at have polititilsyn med cirkusforestillinger, boksekampe, løbene på Klampenborg Galopbane, Charlottenlund Traverbane og Ordrup-cykelbanen samt ved motorløb; politimesteren henviste forsåvidt angår banerne til den særlige spænding og stemning, som spillene medfører, det letbevægelige publikum og den lette adgang til køb af øl ved de udendørs boder på banerne, ligesom han oplyste, at der i anledning af løbene er forefaldet ret alvorlige episoder på banerne, hvor det har været nødvendigt for politiet at gribe ind, og der har flere gange været en ret ophidset publikumsstemning, som efter politimesterens opfattelse ikke har givet anledning til episoder, fordi der var polititilsyn.

Sagen havde endvidere været forelagt politimestrene i Københavns amts søndre birk og Frederiksberg birk samt politidirektøren i København, der havde oplyst, at der er polititilsyn ved Amager Speedway, Vinterbanen i Forum, dueløbene ved Sdr. Fasanvej, professionelle boksestævner i KB-Hallen og i Tivoli.

Endelig havde rigspolitichefen udtalt, at han af hensyn til konsekvenserne ikke kunne

anbefale en fritagelse for at svare afgift for tilsynene.

På dette grundlag afslog Justitsministeriet i skrivelser af 10. og 11. oktober 1955 de indgivne ansøgninger.

Justitsministeriet udtalte ved sagens fremsendelse til mig, at det ifølge ministeriets cirkulære nr. 94 af 22. juni 1928 angående polititilsyn ved offentlige forlystelser, foreningsfester m. v. tilkommer vedkommende politimester efter et i hvert enkelt tilfælde foretaget skøn at afgøre, om særligt polititilsyn er nødvendigt af offentlige hensyn, og at ministeriet ikke havde fundet grundlag for at tilsidesætte det af politimestrene udøvede skøn.

Den 24. april 1956 udtalte jeg, at jeg ikke fandt, at politimesteren i Københavns amts nordre birk ved udøvelsen af skønnet over, hvorvidt der skal være polititilsyn på Ordrup-cykelbanen, sås at have begået nogen fejl, og at jeg derfor heller ikke fandt grundlag for kritik af Justitsministeriets afgørelse.

Sagen gav mig anledning til at undersøge, hvilken hjemmel der findes for at opkræve betaling for polititilsyn. Der sås ikke i lov nr. 21 af 4. februar 1871 om politiet udenfor København at være udtrykkelig hjemmel for opkrævningen, men denne bygger på en administrativ praksis, der går langt tilbage i det forrige århundrede. Lovligheden af denne praksis er dog draget i tvivl i den nyeste forvaltningsretlige teori, jfr. professor Poul Andersen: Dansk Forvaltningsret, 2. udg. 1946, s. 409, note 3 (jfr. 3. udg. 1956, s. 389, note 3).

Spørgsmålet om politiets berettigelse til at kræve betaling for polititilsyn henhører imidlertid under domstolenes afgørelse, og jeg meddelte derfor klubben, at jeg ikke kunne udtale mig herom.

Jeg oplyste samtidig, at spørgsmål, der minder noget om det foreliggende, har været forelagt domstolene, jfr. højesteretsdomme af 4. juni 1928 (U. f. R. 1928, s. 675) og 15. december 1938 (U. f. R. 1939, s. 93), hvor Højesteret fandt, at der var fornøden hjemmel for de trufne administrative bestemmelser.

- 11.** *Under behandlingen af en klage over en af Direktoratet for Sygekassevæsenet truffet afgørelse blev det oplyst, at der i folkeforsikringslovens § 20, stk. 5, således som denne er affattet ved lov nr. 81 af 31. marts 1953, fejlagtigt er henvist også til § 20, stk. 3. — Sagen gav ikke anledning til kritik af direktoratets afgørelse, men Socialministeriets opmærksomhed blev henledt på det ønskelige i, at der ved en eventuel ændring af folkeforsikringsloven stilles forslag om, at henvisningen i § 20, stk. 5, til § 20, stk. 3, udgår. (J. nr. 551/55).*

Den 14. november 1955 klagede underdirektør S. Andersen, Randers, over, at sygekassen »Randers« den 11. november 1953 havde meddelt, at han efter de i medfør af lov nr. 81 af 31. marts 1953 stedsfundne ændringer i folkeforsikringslovens § 20 fra 1. januar 1954 at regne ikke længere som bidragydende medlem af sygekassen kunne sikre sig ret til begravelseshjælp gennem denne. Endvidere klagede han over, at sygekassen havde afslået at udbetale de af ham gennem årene til begravelseshjælpen indbetalte bidrag.

Da tilsynet med sygekasserne ifølge ombudsmandsloven falder udenfor mit virksomhedsområde, oversendte jeg den 29. november 1955 sagen til Direktoratet for Sygekassevæsenet, der den 14. juni 1956 meddelte underdirektør Andersen, at han ikke havde krav på fortsat at være sikret begravelseshjælp gennem sygekassen, og at der ikke var hjemmel for at udbetale ham genkøbsværdien af begravelsesforsikringen.

Den 15. juni 1956 klagede underdirektør Andersen til mig over direktoratets afgørelse, og den 23. juli 1956 fremsendte direktoratet sagens akter tilligemed en redegørelse.

Af det oplyste fremgik det bl. a., at underdirektør Andersen som følge af den ved folkeforsikringsloven af 20. maj 1933 indførte forsikringspligt blev bidragydende medlem af Dronningborg sogns sygekasse, ligesom han samtidig blev medlem af den sygekassen tilknyttede begravelseskasse. Den 15. marts 1943 blev han overflyttet til sygekassen »Randers« som bidragydende medlem med ret til begravelseshjælp.

Den 11. november 1953 modtog underdirektøren fra sygekassen »Randers« meddelelse om, at han ikke efter den 1. januar 1954 gennem sygekassen kunne sikre sig begravelseshjælp. Samtidig oplyste sygekassen, at Andersen havde ret til at få sin forsikring overført til Danske Sygekassers Udligningskasse for Begravelseshjælp. Den 13. november 1953 meddelte Andersen sygekassen,

at han ønskede at være sikret begravelseshjælp i sygekassen, og såfremt dette ikke kunne ske, ønskede han de af ham gennem årene indbetalte bidrag udbetalt.

Sygekassen »Randers« svarede den 8. december 1953, at efter folkeforsikringsloven skulle sygekassen overføre forsikringen til udligningskassen, hvorfor sygekassen ikke kunne udbetale de indbetalte bidrag.

Direktoratet for Sygekassevæsenet beholdt sig i skrivelsen af 23. juli 1956 til sin afgørelse af 14. juni 1956 og meddelte bl. a. følgende:

»1) Underdirektør Andersens principale krav på fortsat at få sin begravelsesforsikring forvaltet af sygekassen.

Ved § 20 i folkeforsikringsloven af 31. marts 1953 ændredes sygekassernes ydelse af begravelseshjælp fra at være en langfristet forsikring hvilende på livsforsikringsprincippet til at blive en almindelig sygekasseydelse (kortfristet forsikring), som kun omfatter alle nydende medlemmer samt den særlige gruppe af bidragydende medlemmer, som er overgået til denne medlemsret, enten

a) fordi de har opbrugt nyderetten i kassen, eller

b) fordi de som rentenydere har fået ophold på et alderdomshjems sygeafdeling.

Man gik herved bort fra livsforsikringsprincippet og over til en udligningsordning, hvor begravelseshjælpen betales af det almindelige sygekassekontingent og det årlige rentebeløb, som den af »De statsanerkendte Sygekassers Genforsikring af Begravelseshjælp« gennem sin 50 år lange virksomhed opsparede formue, ca. 69,7 mill. kr., afkaster.

Indtil 1. januar 1954 bestod Genforsikringens medlemsbestand imidlertid, foruden af fornævnte medlemmer, endvidere af ca. 260.000 flere, nemlig sådanne, som, når de af andre end de under a) og b) nævnte grunde blev bidragydende, ikke efter be-

stemmelserne i folkeforsikringsloven af 30. maj 1940 længere havde pligt til at være begravelsesforsikrede, men havde benyttet den dem givne adgang til at bibeholde den som nydende medlemmer erhvervede begravelsesforsikring.

Begravelsesforsikringen for disse sidstnævnte medlemmer, hvortil hr. og fru Andersen hører, kunne man naturligvis ikke fratrage dem ved overgangen til nyordningen pr. 1. januar 1954, og derfor gav man dem ved § 20, stk. 3, i folkeforsikringsloven af 11. juli 1953 adgang til at bibeholde de forsikringer, de før 1. januar 1954 »havde krav på gennem sygekassernes indtil da bestående genforsikring af begravelseshjælp«.

Det udtales udtrykkelig, at de har dette krav på begravelseshjælp fra den i § 20, stk. 5, omhandlede udligningskasse »på betingelse af fortsat betaling af præmie efter 1. januar 1954«.

Man har altså for disse medlemmer opretholdt den for dem gældende forsikringsordning, medens man for sygekassernes nydende medlemmer og de i henhold til folkeforsikringslovens § 21, stk. 2, og § 38, stk. 3, bidragydende medlemmer har indført en begravelseshjælp i form af en almindelig sygekasseydelse, som er genstand for årlig udligning.

Den nævnte forsikringsordning vil efterhånden høre op af sig selv, nemlig når de personer, som før 1. januar 1954 havde det oftomtalte krav på »Genforsikringen« er døde. Bestemmelsen i § 20, stk. 3, er således en »overgangsbestemmelse«.

Formelt kan underdirektør Andersen nok have ret i sin påstand om, at hans begravelseshjælp efter § 20, stk. 3, ifølge ordlyden af § 20, stk. 5, skal forvaltes af sygekassen. Det må imidlertid efter direktoratets opfattelse betragtes som en lapsus, at der i stk. 5 tales om begravelseshjælp i henhold til stk. 1—3; der burde have stået stk. 1—2. Forklaringen på, at denne lapsus har indsneget sig, kan være, at man ved stk. 5 alene har villet præcisere det negative, at den i § 20, stk. 4, omhandlede begravelseshjælp til de nydende medlemmers børn under 15 år ikke er genstand for udligning og således ikke får noget »tilskud« fra de årlige renter af den af »Genforsikringen« opsparede formue. (Under den gamle ordning var børnebegravelseshjælpen (heller) ikke genforsikret).

Forklaringen kan også være, at man ved de oprindelige lovudkast regnede med, at begravelseshjælp til den her omhandlede kategori af forsikrede skulle udbetales gennem sygekasserne, således at henvisningen til stk. 3 er blevet stående som en — nu fejlagtig — henvisning til stk. 3 i en tidligere skikkelse.

Hensigten med nyordningen var at lade sygekasserne selv administrere den nye begravelseshjælp og at lade udligningskassen tage sig af resterne af den gamle begravelsesordning, nemlig de frivilligt fortsatte forsikringer, indtil de pågældende forsikrede var uddøde.

Dette kommer da også til udtryk i den på grundlag af bestemmelserne i folkeforsikringslovens § 20 udarbejdede vedtægt for »Danske Sygekassers Udligningskasse for Begravelseshjælp«, idet det i dennes § 3 udtales, at »personer, der den 31. december 1953 var begravelsesforsikrede, kan opretholde deres adgang til begravelseshjælp med det den 31. december 1953 sikrede beløb, selvom de efter nævnte dato ophører med at være nydende eller hvilende nydende medlemmer af sygeforsikringen. De pågældendes begravelsesforsikring opretholdes da direkte gennem udligningskassen mod fortsat betaling af præmie til denne«. (De nysnævnte »hvilende nydende medlemmer« er de i folkeforsikringslovens § 21, stk. 2, og de i § 38, stk. 3, omhandlede).

Denne vedtægt er godkendt af Arbejds- og Socialministeriet den 5. august 1953.

Reelt har underdirektør Andersen således ikke ret i sin argumentation, og det turde være indlysende, at når han har krav på sin begravelseshjælp fra udligningskassen, har han til gengæld — hvis han ønsker at opretholde dette krav — pligt til at betale præmien for begravelsesforsikringen til udligningskassen, således som det udtrykkelig står anført i § 3 i udligningskassens vedtægt.

2) Underdirektør Andersens subsidiære krav på udbetaling af tilbagekøbsværdien.

Der er naturligvis ikke tale om, at udligningskassen vil løbe fra sin forpligtelse til at udbetale begravelseshjælp, når underdirektør Andersen er afgået ved døden. Han har hidtil været medlem af udligningskassen (dens forgænger »Genforsikringen«) og forbliver at være dette, når han betaler sine præmier til denne. I forholdet mellem hr. Andersen og

udligningskassen sker der kun den ændring, at sygekassen »Randers« fra den 1. januar 1954 at regne er ophørt med at være mellemmand, d. v. s. den der på udligningskassens vegne modtager præmien og udbetaler begravelseshjælpen. Var det udligningskassen, der afviste ham, er det klart, at den måtte udrede erstatning, f. eks. i form af udbetaling af tilbagekøbsværdien; men når der intet steds for udligningskassens vedkommende findes positive bestemmelser om udbetaling af genkøbsværdien, hvis medlemmerne ikke længere ønsker at være medlemmer, kan disse ikke i en sådan situation have noget krav på en sådan udbetaling.«

Den 13. november 1956 forelagde jeg sagen for Socialministeriet, der den 9. maj 1957 udtalte, at man med hensyn til affattelsen af § 20, stk. 5, i folkeforsikringsloven som ændret ved lov nr. 81 af 31. marts 1953 kunne henholde sig til den af Direktoratet for Sygekassevæsenet i skrivelsen af 23. juli 1956 meddelte oplysning om, at henvisningen til stk. 3 formentlig er blevet stående som en — nu fejlagtig — henvisning til det tilsvarende stykke i en tidligere udformning af lovforslaget.

Ministeriet oplyste herved, at stk. 3 i det første udkast til ændring af folkeforsikringslovens § 20 (udarbejdet af sygekassernes organisationer i forening) havde følgende ordlyd:

»Andre bidragydende medlemmer end de i stk. 1 omhandlede, hvem der ved denne lovs ikrafttræden er sikret begravelseshjælp, kan efter bestemmelserne i stk. 2 fortsætte denne begravelsesforsikring.«

Dette forslag forudsatte, at hjælpen også til disse personer blev ydet af sygekassen.

Denne bestemmelse blev på foranledning af Direktoratet for Sygekassevæsenet i det endelige lovforslag ændret til den nuværende affattelse, hvorefter de pågældende ifølge § 20, stk. 3, fik krav på hjælp fra udligningskassen mod fortsat betaling af præmie. Ændringen blev foretaget, uden at der blev foretaget den herefter nødvendige rettelse af udkastet til stk. 4, der svarede til den gennemførte lovs stk. 5.

Den i § 20, stk. 5, nævnte »sygekassens risiko i henhold til stk. 3« eksisterer, som det fremgår af § 20, stk. 3, overhovedet

ikke, og der kan derfor ikke tillægges den i sig selv intetsigende henvisning til § 20, stk. 3, nogen betydning. Socialministeriet var derfor enig med Direktoratet for Sygekassevæsenet og udligningskassens bestyrelse i, at underdirektør Andersen ikke efter 1. januar 1954 havde krav på at bevare sin og sin hustrus begravelsesforsikring direkte i sygekassen »Randers«; som følge af lovændringen måtte han herefter være henvist til en forsikring direkte i udligningskassen.

For en fuldstændigheds skyld har ministeriet bemærket, at der i de statsanerkendte sygekasser og i Statsbanepersonalets Sygekasse findes et mindre antal bidragydende medlemmer med ret til begravelseshjælp, men at dette alene drejer sig om personer, der tager midlertidigt ophold i udlandet eller i Grønland, personer, der sejler i udenrigsfart, samt personer, som fængselsmyndighederne, åndssvageforsorgen eller sindssygehospitalerne kræver skal overføres til bidragydende medlemmer, og disse personers særstilling er kun begrundet i rent praktiske og administrative forhold.

Forsåvidt angik spørgsmålet om, hvorvidt underdirektør Andersen havde krav på tilbagebetaling af de erlagte bidrag til begravelseshjælpen eller en del heraf, hvis han ikke ønskede sin begravelseshjælp overført til udligningskassen, har ministeriet udtalt, at ved ændringen i 1953 af folkeforsikringslovens § 20, stk. 3, sikredes de omhandlede personers ret til en bestemt ydelse, forudsat at de vedbliver med at betale præmien — der iøvrigt for tiden er lavere end før lovændringen — ligesom den tidligere genforsikrings kapital overførtes til udligningskassen som sikkerhed for denne ret. I udligningskassen bevares den overførte kapital efter herom fastsatte regler. De reelle vilkår for begravelseshjælpen var således ikke forringet ved den gennemførte ændring af administrationen; så længe den pågældende fortsætter sin begravelsesforsikring under de former, den nugældende lov fastsætter, er hans ret til hjælpen med andre ord bevaret i samme omfang som hidtil.

Ministeriet udtalte endvidere, at man uafhængigt af dette spørgsmål måtte afgøre spørgsmålet om, hvorvidt en person ved udtræden af forsikringen måtte have noget krav i anledning af de gennem årene betalte præmier.

Ifølge de for ministeriet foreliggende oplysninger opnåede underdirektør S. Andersen og hustru første gang ret til begravelseshjælp ved deres indtræden som nydende medlemmer af Dronningborg sogns syge- og begravelseskasse i 1934. På dette tidspunkt og indtil 1940 var lovgrundlaget for begravelsesforsikringen lov nr. 60 af 27. marts 1929 om tilsyn med begravelseskasser, og ifølge denne lov udøvedes tilsynet af direktøren for sygekassevæsenet, i det omfang en begravelseskasse skulle underkastes tilsyn.

Loven af 1929 indeholdt ingen bestemmelser om ret til godtgørelse for medlemmer ved udtræden eller kassens opløsning, og ifølge de af direktøren for sygekassevæsenet udarbejdede overflytningsregler for medlemmer af statskontrollerede begravelseskasser sås heller ikke fastsat nogen regel om overførelse af kapital mellem kasserne ved en overflytning.

Ved lov nr. 282 af 30. maj 1940 ændredes folkeforsikringslovens § 20, således at begravelseshjælp blev en pligtig ydelse for sygekasserne. Ifølge § 20, stk. 3, kunne et medlems ret til begravelseshjælp bevares ved overgang til at være bidragydende eller til medlemsskab i en fortsættelseskasse. Ifølge lovens § 3, jfr. bekendtgørelse nr. 703 af 30. december 1940, skulle sygekassen overtage samtlige en begravelseskasses forpligtelser, herunder også forpligtelsen til at yde den begravelseshjælp, som personer, der ikke var medlemmer af sygekassen, havde sikret sig i den opløste begravelseskasse, når en til en anerkendt sygekasse knyttet begravelseskasse opløstes ved lovens ikrafttræden, således at dens formue i overensstemmelse med vedtægtens bestemmelse eller en på en generalforsamling truffet beslutning overgik til sygekassen. Den del af disse forpligtelser, der ikke kunne genforsikres — hvilket ifølge folkeforsikringslovens § 20, stk. 7, var det normale — skulle sikres ved henlæggelse af en forsikringsmæssigt beregnet reserve. Der blev ikke fastsat regler om ret til udtrædelsesgodtgørelse m. m. i den anledning, men alene givet regler om sikringen af kravet på hjælp, når udbetalingen heraf blev aktuel.

Loven af 27. marts 1929 ophævedes ved lov nr. 355 af 1. juli 1940 om tilsyn med begravelseskasser og ligbrændingsforeninger. Den nye lovs formål var at indføre tilsyn ved Forsikringsrådet med de begravelseskasser

m. v., der ikke var knyttet til nogen sygekasse og derfor ikke blev ophævet ved ændringen af folkeforsikringsloven og den dermed følgende overførelse af begravelseskassernes funktioner til sygekasserne.

Ifølge § 3, stk. 1, i loven af 1. juli 1940 skal der nu i en under denne lov hørende begravelseskasses vedtægt fastsættes bestemmelser om bl. a. udtrædelsesgodtgørelse. Herom siges i motiverne (Rigsdagstidende 1939/40, tillæg A, sp. 4607) bl. a., at »det må anses rimeligt, at udtrædende medlemmer får udtrædelsesgodtgørelse«, og at »det må forventes, at adskillige personer, som nu er medlemmer af begravelseskasser og ligbrændingsforeninger, vil udtræde af disse, når begravelsesforsikring bliver obligatorisk for nydende medlemmer af sygekasserne«.

Efter ministeriets opfattelse synes hele formuleringen af 1929- og 1940-lovene, motiverne og det forhold, at der ikke ved overflytning mellem de til sygekasserne knyttede begravelseskasser efter de før 1940 gældende regler fandt kapitaloverførsel sted mellem kasserne, at gøre det klart, at der først ved loven af 1. juli 1940 indførtes regler om udtrædelsesgodtgørelser, og at disse regler derfor kun gælder for denne lovs område.

Da underdirektør Andersen aldrig har haft rettigheder udenfor det område, der er dækket af § 2, nr. 1, i lov nr. 60 af 27. marts 1929 og altså senere folkeforsikringsloven som ændret i 1940 og derefter, er der ikke ifølge loven eller ved vedtægt eller aftale givet ham ret til udtrædelsesgodtgørelse el. lign.

Socialministeriet var derfor enig med Direktoratet for Sygekassevæsenet og udligningskassens bestyrelse i, at der ikke tilkom underdirektør Andersen nogen ret til tilbagebetaling af indbetalte bidrag, såfremt han måtte udtræde af forsikringen.

Ministeriet tilføjede, at det foran omtalte spørgsmål i forbindelse med folkeforsikringslovens § 20, stk. 5, og de deri indeholdte henvisninger ikke kunne medføre nogen ændring i denne opfattelse.

Den 18. juni 1957 udtalte jeg, at jeg ikke fandt grundlag for at kritisere direktoratets afgørelse af 14. juni 1956, hvorefter underdirektør Andersen ikke har krav på fortsat at have sikret sig begravelseshjælp i sygekassen »Randers«. Jeg lagde herved særlig vægt på, at der er fornøden

lovhjemmel for, at kravet på begravelseshjælp kan overføres til den ved lov nr. 81 af 31. marts 1953 oprettede udligningskasse.

Efter det af Socialministeriet anførte om årsagen til, at der i folkeforsikringslovens § 20, stk. 5, fejlagtigt er henvist også til § 20, stk. 3, fandt jeg ikke, at der kunne tillægges denne henvisning nogen retlig betydning ved bedømmelsen af det omhandlede spørgsmål. Sagen gav mig dog anledning til at henlede Socialministeriets opmærksomhed på det ønskelige i, at man ved en eventuel ændring af folkeforsikringsloven stiller forslag om, at henvisningen i § 20, stk. 5, til § 20, stk. 3, udgår.

Med hensyn til spørgsmålet om udtræ-

delsesgodtgørelse udtalte jeg, at der ikke er tilvejebragt lovhjemmel for, at der kan kræves udtrædelsesgodtgørelse indenfor folkeforsikringslovens område, og at jeg ikke fandt, at et med hjemmel i denne lov begrundet krav på begravelseshjælp kunne ligestilles med en i et forsikringsselskab tegnet forsikring eller med medlemsrettighederne i en af de i lov nr. 355 af 1. juli 1940 omhandlede begravelseskasser og ligbrændingsforeninger. Jeg kunne derfor ikke kritisere Direktoratet for Sygekassevæsenets afgørelse af dette spørgsmål, men tilføjede dog, at underdirektør Andersen formentlig ville have mulighed for at indbringe spørgsmålet for domstolene til endelig afgørelse.

- 12.** *Arbejdsnævnet havde truffet afgørelse om, at et medlem af en arbejdsløshedskasse ikke kunne få udbetalt arbejdsløshedsunderstøttelse som forsørger, uagtet han ved bidragsresolutioner i henhold til § 7, stk. 1, i lov om offentlig forsorg var blevet tilpligtet overfor det offentlige at udrede bidrag til dækning af offentlig hjælp ydet hans fraseparerede hustru. — Sagen gav ikke anledning til kritik. (J. nr. 559/55).*

Et medlem N af en arbejdsløshedskasse i Lemvig klagede den 19. november 1955 over, at han ikke havde kunnet få udbetalt arbejdsløshedsunderstøttelse som forsørger, uagtet han ved bidragsresolutioner i henhold til forsorgslovens § 7, stk. 1, var blevet tilpligtet at udrede bidrag overfor det offentlige til forsørgelse af hans fraseparerede hustru.

Fra Arbejdsdirektoratet modtog jeg sagens akter med en udtalelse, ligesom jeg fra Ringkøbing amt modtog akterne vedrørende bidragssagen. Det fremgik heraf, at N den 27. juni 1954 indgik ægteskab. I slutningen af september 1954 forlod han hjemmet og blev separeret ved dom afsagt den 12. januar 1955 af retten for Lemvig købstad m. v., bl. a. på vilkår at ingen af parterne skulle betale bidrag til den andens underhold. I de perioder, hvor han efter separationen havde været arbejdsløs, havde han fået udbetalt arbejdsløshedsunderstøttelse efter satsen for ikke-forsørgere.

Det fremgik endvidere, at det sociale udvalg i Lemvig den 21. oktober 1954 begyndte at udbetale kommunehjælp til hans fraseparerede hustru, hvilken hjælp N ifølge forsorgslovens §§ 2 og 15 er pligtig at tilbagebetale.

Den 17. maj 1955 klagede N til Socialministeriet over, at han kun fik udbetalt understøttelse som ikke-forsørger, og denne skrivelse oversendte Socialministeriet til Arbejdsdirektoratet til videre foranstaltning.

Den 21. september 1955 meddelte Arbejdsdirektoratet, at arbejdsløshedskassen og det sociale udvalg i Lemvig bl. a. havde oplyst, at N's hustru havde oppebåret kommunehjælp, og at man forgæves havde afkrævet N den udbetalte hjælp. Under hensyn til at N således ikke havde opfyldt sin forsørgerpligt overfor hustruen, fandt Arbejdsdirektoratet ikke grundlag for at anerkende, at der udbetaltes ham understøttelse efter de for forsørgere gældende regler.

Det bemærkes herved, at Arbejdsdirektoratet i cirkulære nr. 4 af 6. januar 1947 med senere ændringer til de statsanerkendte arbejdsløhedskasser bl. a. har bestemt, at medlemmer, der er fraseparerede, og som fører selvstændig husholdning i egen selvstændig lejlighed, kan få understøttelse som forsørgere, hvis ægteskabet har haft en vis varighed, normalt mindst 1 år. Endvidere kan medlemmer anerkendes som forsørgere, hvis de betaler underholdsbidrag af en sådan størrelse, at det udgør en væsentlig del af de på-

gældende understøttede personers underhold. I almindelighed kan kun bidrag til et beløb af mindst 1200 kr. årlig betragtes som væsentligt bidrag, ligesom det kræves, at bidraget regelmæssigt er erlagt for tiden forud for arbejdsløshedens indtræden.

Den 24. august 1955 havde det sociale udvalg i Lemvig udfærdiget bidragsresolution, hvorefter N skulle betale 20 kr. ugentlig fra den 24. august 1955 at regne til dækning af det offentliges udgifter til forsørgelse af hans fraseparerede hustru. I henhold til denne resolution blev der i tiden 1.—22. september 1955 tilbageholdt ialt 60 kr. af N's løn, og i skrivelse af 4. september 1955 til Ringkøbing amt besværede N sig over det sociale udvalgs resolution.

Den 23. september 1955 anmodede N Arbejdsdirektoratet om at ændre afgørelsen af 21. september 1955 og gjorde gældende, at han havde opfyldt sin forsørgerpligt. Direktoratet meddelte den 21. januar 1956 efter at have indhentet udtalelser fra det sociale udvalg i Lemvig og fra arbejdsløshedskassen, at sagen den 17. januar 1956 havde været forelagt Arbejdsnævnet, der enstemmigt havde vedtaget allerede under hensyn til den korte varighed af ægteskabet at tiltræde direktoratets afgørelse af 21. september 1955, hvorefter N ikke kunne få udbetalt arbejdsløshedsunderstøttelse som forsørger.

Den 14. april 1956 meddelte dernæst Ringkøbing amt N, at man intet fandt at erindre mod det sociale udvalgs beslutning af 24. august 1955 om at pålægge ham at udrede 20 kr. ugentlig til tilbagebetaling af den til hans fraseparerede hustru ydede hjælp. Am-

tet oplyste endvidere, at resolutionen af 24. august 1955 ifølge § 10 i lov om offentlig forsorg skulle have været udstedt af amtet, og at man derfor den 14. april 1956 havde udfærdiget en ny resolution, hvorefter N fra den 24. august 1955 at regne og indtil videre hver uge skulle udrede 20 kr. Bidragene forfaldt første gang til betaling den 18. april 1956 med ialt 680 kr.

Da tilbageholdelse i N's løn i tiden 1.—22. september 1955 således var sket på grundlag af en resolution, der ikke var udfærdiget af rette myndighed, anmodede jeg den 26. april 1956 Socialministeriet om en udtalelse om, hvorvidt det tilbageholdte beløb, 60 kr., burde tilbagebetales N. Ministeriet udtalte den 29. august 1956, at N efter ministeriets formening ville kunne rejse krav overfor det sociale udvalg om beløbets tilbagebetaling, men at udvalget overfor et sådant krav måtte være berettiget til at bringe kravet i henhold til den af amtet udfærdigede resolution i modregning.

Den 13. september 1956 meddelte jeg, at tilsynet med de kommunale myndigheder ifølge ombudsmandsloven falder udenfor mit virksomhedsområde, og at jeg derfor ikke kunne foretage videre for så vidt angik det sociale udvalg.

Jeg fandt dernæst ikke grundlag for at kritisere den af Arbejdsnævnet den 17. januar 1956 truffene afgørelse eller Ringkøbing amts afgørelse af 14. april 1956, ligesom Socialministeriets udtalelse angående tilbagebetalingen af de 60 kr. ikke gav mig anledning til bemærkninger.

- 13.** *Landsskatteretten havde afsagt kendelse, uden at der i overensstemmelse med § 7, stk. 6, i Landsskatterettens forretningsorden af 7. juli 1942 var givet skatteyderen lejlighed til at udtale sig vedrørende en af vedkommende vurderingsråd fremsat udtalelse. — Da Landsskatteretten genoptog sagen, fandtes der alene anledning til at henlede rettens opmærksomhed på betydningen af, at bestemmelsen i forretningsordenens § 7, stk. 6, overholdes. (J. nr. 567/55).*

Den 22. november 1955 besværede en gård-ejer sig over, at Landsskatteretten ved kendelse af 9. december 1954 havde bestemt, at der ikke tilkom ham ret til over indkomsten for skatteåret 1952/53 at afskrive en værdiforringelse af hans ejendom som følge

af brunkulsbrydning. Gårdejereren henviste herved til en af vurderingsmændene i den pågældende kommune den 12. januar 1955 afgivet erklæring, hvorefter grundvandet på ejendommen var sunket.

Fra Landsskatteretten modtog jeg en ud-

talelse af 5. december 1955 tilligemed sagens akter. Det fremgik heraf, at gårdejereren ved selvangivelsen af sin indkomst for skatteåret 1952/53 over indkomsten havde foretaget en afskrivning på 4.000 kr. på grund af forringelse af hans ejendom som følge af brunkulsbrydning, og at afskrivningen begrundedes med, at grundvandsstanden som følge af den stedfundne brydning var sunket.

Af denne afskrivning godkendte såvel sognerådet som skatterådet et beløb af 1000 kr., således at den selvangivne indkomst på dette punkt forhøjedes med 3.000 kr.

Skatterådets ansættelse blev den 30. juli 1952 påklaget til Landsskatteretten af gård-ejerens revisor, der oplyste, at der i årene 1945—50 havde været foretaget brunkulsbrydning på ejendommen, og gjorde gældende, at denne brydning havde til følge, at grundvandsstanden på ejendommen var sunket, hvilket dog først var blevet konstateret i sommeren 1951.

Efter at repræsentanter for Landsskatteretten den 29. januar 1953 havde afholdt møde med revisoren om sagen, blev denne gennem Statens Ligningsdirektorat forelagt vedkommende vurderingsråd, der den 10. oktober 1953 udtalte, at der ikke var sket nogen forringelse af ejendommen, idet grundvandsstanden måtte anses for at være normal, efter at brydningen var ophørt.

Den 23. oktober 1953 tiltrådte Ligningsdirektoratet vurderingsrådets udtalelse og tilbagesendte sagen til Landsskatteretten.

Den 9. december 1954 afsagde Landsskatteretten kendelse, hvorefter der ikke fandtes grundlag for at indrømme afskrivning af noget beløb. I kendelsen anføres bl. a., at »det for Landsskatteretten iøvrigt er oplyst, at en værdiforringelse som den af klageren oplyste ikke foreligger, og at grundvandsstanden ikke er sunket specielt på klagerens ejendom.

Da der efter det for retten oplyste ikke er foretaget brunkulsbrydning på klagerens ejendom i det til grund for ansættelsen liggende kalenderår, og da afskrivning af en konstant værdiforringelse i hvert fald kun kan ske indenfor det i det pågældende år opnåede driftsoverskud, vil der allerede af den grund ikke kunne tilkomme klageren ret til afskrivning af noget beløb«.

Den 24. december 1954 forespurgte revisoren Landsskatteretten om, hvorfra retten

havde modtaget oplysning om, at ejendommen ikke blev forringet ved den stedfundne udnyttelse. Samtidig anmodede revisoren om, at gårdejerens skatteansættelser for skatteårene 1946/47—1951/52 måtte blive ændret, således at der indrømmedes skattefri afskrivning for den forringelse, der var påført ejendommen ved brunkulsbrydning 1945—50.

Ved kendelse af 23. juni 1955 afviste Landsskatteretten en behandling af de sidstnævnte skatteansættelser, idet fristen for påklage til Landsskatteretten i betydeligt omfang var overskredet. Den 27. juni 1955 underrettede Landsskatteretten revisoren om, hvorfra man havde modtaget oplysningen om, at der ikke var sket værdiforringelse af ejendommen.

Landsskatteretten oplyste i sin udtalelse til mig, at vurderingsmændenes erklæring af 12. januar 1955 ikke tidligere havde været forelagt retten.

Da det ikke af sagen fremgik, om gård-ejereren eller dennes revisor havde haft lejlighed til at udtale sig om vurderingsrådets erklæring af 10. oktober 1953 vedrørende grundvandsstanden, forelagde jeg dette spørgsmål for Landsskatteretten. Det bemærkes herved, at det i § 7, stk. 6, i Landsskatterettens forretningsorden af 7. juli 1942 bestemmes, at »såfremt der forelægges retten positive oplysninger, der strider mod de oplysninger, som klageren har anført i sin klage til dokumentation af sin påstand, og klageren ikke under den forberedende behandling af sagen har godkendt de nye oplysningers rigtighed, skal retten inden kendelsens afsigelse give klageren lejlighed til ved mindst 2 ugers frist at udtale sig skriftligt«.

Den 19. september 1956 oplyste Landsskatteretten, at erklæringen af 10. oktober 1953 ikke havde været forelagt gårdejereren eller revisoren. Landsskatteretten udtalte samtidig, at det måtte erkendes, at der — for så vidt den af vurderingsrådet afgivne erklæring af 10. oktober 1953 skønnedes at måtte henføres til de positive oplysninger, der omhandles i forretningsordenens § 7, stk. 6, og ikke nærmere måtte betegnes som et af rådet afgivet skøn — ved sagens behandling var sket en fejl, ved at der ikke var givet gårdejereren eller revisoren lejlighed til at udtale sig om erklæringen. Landsskatteretten meddelte samtidig, at det, således som sagen

havde foreligget oplyst for retten, var tvivlsomt, om den pågældende erklæring havde været afgørende for sagens udfald, men at retten dog efter omstændighederne, bl. a. under hensyn til erklæringen af 12. januar 1955 fra vurderingsrådet, ville optage sagen til fornyet behandling og drøftelse med gårdejereren.

Jeg udtalte herefter den 5. oktober 1956, at jeg fandt, at erklæringen af 10. oktober 1953 indeholdt positive oplysninger, der

stred mod det i klagen til Landsskatteretten anførte om grundvandsstanden, og at det derfor måtte anses for en fejl, at retten ikke gjorde gårdejereren eller dennes revisor bekendt med erklæringens indhold. Da retten havde genoptaget sagen, hvorved gårdejereren ville få mulighed for at imødegå det i erklæringen af 10. oktober 1953 anførte, gav sagen mig alene anledning til at henlede rettens opmærksomhed på betydningen af, at bestemmelsen i forretningsordenens § 7, stk. 6, overholdes.

- 14.** *I en for Indenrigsministeriet indbragt sag vedrørende omfanget af en kommunes garanti for et statslån i henhold til byggestøtteleven havde Boligministeriet ikke givet udtryk for sin opfattelse af spørgsmålet, men alene udtalt, at afgørelsen af dette henhørte under domstolene. Indenrigsministeriet mente herefter ikke at burde udtale sig om spørgsmålet og henviste til domstolene.*

Efter at den pågældende bygherre havde rettet henvendelse hertil, optog Boligministeriet sagen til fornyet overvejelse og meddelte kommunen, at ministeriet ikke anså kommunens fremgangsmåde for at have været i overensstemmelse med byggestøttelevens regler. — Udtalt, at det havde været ønskeligt, om Boligministeriet på et tidligere tidspunkt og i hvert fald overfor Indenrigsministeriet havde givet udtryk for sin opfattelse. (J. nr. 611/55).

Den 17. december 1955 besværede værkmeister Ingvar Andreas Knudsen, Rødding, Spøttrup, sig over, at det ham ved Boligministeriets skrivelse af 10. september 1954 anviste statslån med pant i ejendommen matr. nr. 5 bm af Rødding m. fl. byer, Rødding sogn i Rødding kommune, var mindre end det lån, hvortil han efter modtagelsen af sognerådets tilsagn om kommunegaranti og ministeriets tilsagnsskrivelse af 5. oktober 1953 mente at være berettiget.

Den 12. november 1956 modtog jeg fra Boligministeriet sagens akter, efter at ministeriet i forståelse med mig havde optaget sagen til fornyet overvejelse.

Det fremgik af sagen, at værkmeister Knudsen den 3. september 1953 indgav ansøgning om ydelse af et statslån i medfør af § 49 i byggestøtteleven, jfr. lovebekendtgørelse nr. 288 af 14. juni 1951, til opførelse af et beboelseshus til en samlet anslået anskaffelsessum af 46.600 kr. Ifølge ansøgningsskemaet forventedes byggeforetagendet finansieret således:

Kredit- og hypotekforeningslån...	kr. 15.000
Statslån	- 26.900
Eget indskud (10 pct. af anskaffelsessummen)	- 4.700
	kr. 46.600

Ansøgningen om statslånets ydelse var af-fattet på sædvanligt ansøgningsskema, og ved ansøgningens videresendelse til Boligministeriet anbefalede sognerådet, at statslånets størrelse blev fastsat til 26.900 kr. i overensstemmelse med finansieringsplanen. Sognerådet havde udfyldt skemaets rubrik for spørgsmålet om, hvorvidt kommunen i overensstemmelse med lovens § 50, jfr. § 5, ville garantere for statslån til den pågældende ejendom, med »ja«. Ifølge § 50 kunne lånegrænsen forhøjes med 10 pct., hvis kommunegaranti tilbydes for den del af lånet, der får sikkerhed efter 80 pct. af anskaffelsessummen eller værdien.

I skrivelse af 5. oktober 1953 meddelte Boligministeriet derefter tilsagn om ydelse af et statslån på indtil 18.600 kr., således at

statslånet sammenlagt med foranstående prioriteter højest måtte udgøre 41.900 kr. eller højest 90 pct. af anskaffelsessummen, idet Boligministeriet i overensstemmelse med fast praksis forudsatte optaget foranstående lån med 50 pct. eller 23.300 kr. Boligministeriet stillede dog samtidig i udsigt, at man ville forhøje statslånet, hvis forudprioriteringen ikke opnåedes med det forudsatte beløb. Samtidig blev det i tilsagnet fastsat som lånebetingungelse, at kommunegaranti skulle ydes i overensstemmelse med lovens regler herom.

Den 16. juli 1954 indgav værkfører Knudsen udbetalingsbegæring, hvoraf det fremgik, at den endelige anskaffelsessum androg 47.492 kr. 68 øre, og at der alene kunne opnås kredit- og hypotekforeningslån på ialt 12.700 kr.

Sognerådet godkendte anskaffelsessummen ved påtegning af 12. august 1954 på udbetalingsbegæringen, idet rådet dog samtidig fastholdt kun at ville anbefale og yde garanti for et statslån på 26.900 kr. Herefter anviste Boligministeriet den 10. september 1954 statslånet med 26.900 kr.

På Knudsens vegne ansøgte hans revisor Rødding kommune om forhøjelse af den tilsagte kommunegaranti for det omhandlede statslån fra 26.900 kr. til i hvert fald 29.200 kr., hvilken ansøgning sognerådet afslog den 24. september 1954.

Den 25. september 1954 indgav revisoren til Boligministeriet begæring om udbetaling af statslån på ialt 30.000 kr., hvilket beløb sammenlagt med de foranstående prioriteter svarede til 90 pct. af anskaffelsessummen.

Den 23. oktober 1954 meddelte Boligministeriet, at man ikke havde hjemmel til at forhøje det bevilgede statslån, idet sognerådet ikke havde ønsket at udvide sin garantiforpligtelse udover det ved den oprindelige statslånsansøgning forudsatte beløb 26.900 kr.

Den 16. maj 1955 forelagde revisoren sagen for Indenrigsministeriet, idet han, bl. a. under henvisning til indholdet af de i byggestøtteleven indeholdte regler om ydelse af kommunegaranti, gjorde gældende, at den af Rødding kommune påtagne garantiforpligtelse måtte antages at omfatte den del af et eventuelt statslån i det omhandlede beboelseshus, der fik sikkerhed efter 80 pct., men indenfor 90 pct. af den af Boligministeriet godkendte endelige anskaffelsessum, uanset

om hele statslånet måtte komme til at overstige det ved statslånsansøgningens indgivelse beregnede statslån.

Indenrigsministeriet indhentede herefter en udtalelse fra Boligministeriet, der den 10. oktober 1955 meddelte, at spørgsmålet om, i hvilket omfang kommunen overfor Knudsen havde påtaget sig at yde garanti, formentlig måtte henhøre under domstolenes afgørelse. Boligministeriet bemærkede dog samtidig, at man — såfremt sognerådet ved dom måtte blive tilpligtet at yde yderligere garanti — ville være sindet at foretage en forhøjelse af statslånet til 29.600 kr.

Amtmanden over Viborg amt havde dernæst i en af Indenrigsministeriet indhentet erklæring udtalt, at Viborg amtsråd savnede hjemmel til at give sognerådet pålæg om at yde garanti ud over hvad sognerådet selv ønskede.

Den 11. januar 1956 meddelte Indenrigsministeriet, at ministeriet kunne henholde sig til det af amtmanden over Viborg amt udtalte, idet ministeriet samtidig bemærkede, at man ikke havde ment at burde udtale sig om spørgsmålet om omfanget af den sognerådet i henhold til det oprindelige tilsagn påhvilende garantiforpligtelse, hvorfor Indenrigsministeriet i overensstemmelse med det af Boligministeriet indtagne standpunkt måtte henvise spørgsmålet til afgørelse ved domstolene.

Efter at jeg den 30. december 1955 havde forelagt Knudsens henvendelse for Boligministeriet, forelagde ministeriet den 12. april 1956 påny sagen for sognerådet. I skrivelsen anførte Boligministeriet bl. a., at »den garanti, som sognerådet oprindeligt påtog sig, omfattede et beløb på 4.660 kr., nemlig den del af statslånet, som lå over risikogrænsen 80 pct. af anskaffelsessummen«, der oprindeligt var anslået til 46.600 kr.

Boligministeriet anførte samtidig, at det forøgede statslånsbehov, der blev følgen af den ovenfor nævnte forhøjelse af anskaffelsessummen og den formidskede forudprioritering, imidlertid ikke medførte nogen forøget risiko for kommunen, der fortsat kun ville komme til at garantere for den del af statslånet, der oversteg risikogrænsen 80 pct. eller i forhold til den endeligt godkendte anskaffelsessum højest 4.704 kr. Såfremt statslånet begrænsedes til det af kommunen indstillede beløb 26.900 kr., ville det kommunegarante-

rede beløb kun komme til at andrage 2.000 kr.

Ministeriet udtalte endelig, at »da det efter det således foreliggende må stille sig usikkert, hvorvidt sognerådet har været berettiget til at begrænse den garanti, som sognerådet oprindelig har påtaget sig, fra 4.660 kr. til 2.000 kr. — navnlig på baggrund af, at der ikke er indtruffet omstændigheder, der har medført en reel forøgelse af byrden ved den påtagne garanti — skal ministeriet henstille til sognerådets overvejelse eventuelt at tage sagen op til fornyet behandling«.

Efter at Boligministeriet den 24. juli 1956 havde erindret sognerådet om sagen, meddelte dette den 29. august 1956, at man, da 1. og 2. prioritetslånene ved den endelige prioritering kun kunne opnås med noget mindre beløb end forudsat i den oprindelige låneansøgning, havde ment det rigtigt at begrænse statslånets størrelse og derved kommunens garantiforpligtelse til det beløb, der svarede til det ved lånetilsagnet forudsatte.

Samtidig udtalte sognerådet, at man nu var villig til at udvide kommunegarantien indenfor lovens rammer, såfremt Boligministeriet ville holde for, at sognerådets tidligere fremgangsmåde måtte anses for ikke at være i overensstemmelse med byggestøttelovens regler.

Den 29. september 1956 meddelte Boligministeriet sognerådet, at dettes fremgangsmåde efter ministeriets mening ikke kunne anses for at have været stemmende med byggestøttelovens regler.

Boligministeriet lagde herved navnlig vægt på, at sognerådet hverken i forbindelse med det ved den oprindelige låneansøgning givne tilsagn om kommunegaranti eller efter ministeriets ved lånetilsagnet givne sædvanlige løfte om forhøjelse af statslånet, såfremt foranstående prioritetslån ikke opnåedes med de forudsatte beløb, udtrykkeligt havde tilkendegivet, at garantien var begrænset til et ved ansøgningen forudsat beløb.

Ministeriet meddelte videre i skrivelsen, at man havde besluttet i henhold til § 49 i byggestøtteloven og i overensstemmelse med sognerådets beslutning af 29. august 1956 at forhøje statslånet med 2.700 kr. fra 26.900 til 29.600 kr.

Den 4. december 1956 anmodede jeg Boligministeriet om en udtalelse, idet jeg særlig bad oplyst, hvad der var årsagen til, at

Boligministeriet først ved skrivelsen af 12. april 1956 havde tilkendegivet sognerådet sin opfattelse af omfanget af kommunens forpligtelse ifølge garantitilsagnet af 12. september 1953.

Boligministeriet oplyste den 4. januar 1957, at administrationen af statslån til parcelbyggeri omfatter et meget betydeligt antal sager, og at ekspeditionen af de enkelte lånesager, der normalt er af meget ensartet karakter, er lagt i hænderne på et ikke-juridisk personale. Dette forhold i forbindelse med ønsket om den hurtigst mulige ekspedition af sagerne forudsætter imidlertid klare og ofte noget »håndfaste« regler for sagernes behandling.

Som en sådan ekspeditionsregel gælder ifølge Boligministeriets udtalelse, at man ved udbetaling af lån, der forudsætter kommunegaranti, normalt skal følge kommunens indstilling i sagen. I langt det overvejende antal tilfælde vil den endelige kommunegaranti fuldt ud dække kommunens oprindelige tilsagn eller vel endda overstige det. I de tilfælde, hvor kommunen nægter at opfylde et tidligere givet kautionstilsagn, vil det ofte være begrundet i forhold, som kommunen bedre end ministeriet kan bedømme, og ministeriet har derfor fundet det rigtigst, at kommunerne og bygherrerne selv søger at komme til rette om opståede tvivlsspørgsmål, uden at ministeriet lægger pres på kommunen eller giver udtryk for sin opfattelse af en eventuel retssags udfald.

Boligministeriet anførte herved, at de udtalelser, som ministeriet havde afgivet dels overfor revisoren i skrivelsen af 23. oktober 1954 og dels overfor Indenrigsministeriet i skrivelsen af 10. oktober 1955, var ekspederet i overensstemmelse med de nævnte principielle retningslinier.

Den 23. januar 1957 udtalte jeg, at jeg ifølge ombudsmandsloven ikke havde indseende med den kommunale — herunder den amtskommunale — forvaltning, og at jeg derfor ikke kunne foretage noget for såvidt angik sognerådets eller amtsrådets behandling af sagen.

Vedrørende Boligministeriets behandling af sagen udtalte jeg, at jeg efter samtlige foreliggende oplysninger om ekspeditionen af statslånsager ikke fandt grundlag for at kritisere, at Boligministe-

riet den 10. september 1954 anviste statslånet med 26.900 kr. under hensyn til det af sognerådet den 12. august 1954 tagne forbehold.

Jeg fandt derimod, at det havde været ønskeligt, om Boligministeriet i anledning af revisorens henvendelse af 25. september 1954 i skrivelsen af 23. oktober 1954 eller

i hvert fald i erklæringen af 10. oktober 1955 til Indenrigsministeriet havde givet udtryk for sin opfattelse med hensyn til omfanget af kommunens garantiforpligtelse, således som dette var sket i ministeriets skrivelse af 12. april 1956 til sognerådet.

- 15.** *Det i henhold til § 21 i lov nr. 43 af 14. marts 1955 om forbrugsbegrænsende foranstaltninger nedsatte nævn havde bestemt, at et af et aktieselskab fremstillet bomuldsbindegarn (cottex) var afgiftspligtigt, og at visse typer af hørbindegarn ikke var det. Finansministeriet havde dernæst bestemt, at bomuldsbindegarnet ikke i medfør af lovens § 4, stk. 1, kunne fritages for afgiften. — Finansministeriets og nævnets afgørelser gav ikke anledning til kritik.*

Direktøren for et aktieselskab, der bl. a. fremstillede hørbindegarn, havde deltaget som tilforordnet branchekyndig i et nævnsmøde, hvor spørgsmålet om afgiftspligten for cottex blev behandlet. — Udtalt, at nævnet af principielle grunde ikke burde have ladet direktøren deltage som tilforordnet branchekyndig uden på forhånd at have sikret sig, at der fra det andet selskabs side ikke ville blive rejst nogen indvending mod dette.

Nævnet har ikke kunnet anerkende min opfattelse på dette punkt. (J. nr. 618/55).

Den 20. december 1955 klagede højesterets-sagfører Niels Klerk som sagfører for A/S De Danske Bomuldsspinderier og firmaet Fritz Krüger over, at Finansministeriet havde resolveret, at et af Bomuldsspinderierne fremstillet bomuldsbindegarn (cottex) ikke kunne fritages for afgift i henhold til lov nr. 43 af 14. marts 1955 om forbrugsbegrænsende foranstaltninger, mens visse typer af hørbindegarn, der fremstilles af A/S Jacob Holm og Sønner, er fritaget for afgift. Højesterets-sagføreren gjorde herved særlig opmærksom på, at direktør Asger Gjessing fra A/S Jacob Holm og Sønner havde deltaget som tilforordnet branchekyndig i det i henhold til lovens § 21 nedsatte nævns møde den 9. september 1955, hvor spørgsmålet om afgiftspligten for cottex blev behandlet.

Af de fra Finansministeriet modtagne akter fremgik det, at firmaet Fritz Krüger den 15. marts 1955 ansøgte Finansministeriet om afgiftsfritagelse for cottex, og at A/S De danske Bomuldsspinderier ved skrivelse af 17. marts 1955 til Finansministeriet støttede denne ansøgning, idet Bomuldsspinderierne bl. a. henviste til, at bindegarn af hør og hørblår formentlig ville blive fritaget for afgift.

Ved skrivelse af 19. marts 1955 meddelte

Finansministeriet Bomuldsspinderierne, at hverken cottex eller bindegarn af hør eller hørblår ville kunne fritages for afgift.

Foreningen af danske Tovværksfabrikker ansøgte den 24. marts 1955 Finansministeriet om, at varegrupperne manila og hør, der ikke nævnes i loven, måtte blive fritaget for afgift. Foreningen anførte herved, at manila, der også kaldes manilahamp, formentlig direkte kunne henføres under gruppen hamp, at fabrikkerne varer af hør og hamp både prismæssigt og kvalitetsmæssigt ligger på samme niveau, og at det selv for en fagmand kan være vanskeligt at se forskel på disse varer.

Denne ansøgning blev forelagt § 21-nævnet, der den 29. marts 1955 bl. a. besluttede, at garn, reb og tovværk af manila er afgiftsfrit, og at tilsvarende varer af hør er afgiftspligtige. Nævnet anbefalede samtidig overfor Finansministeriet, at garn, reb og tovværk af hør over en vis tykkelse blev fritaget for afgift i medfør af lovens § 4, stk. 1. Finansministeriet bevilgede derefter afgiftsfritagelse for visse grovere kvaliteter ufarvet hørgarn.

Den 20. april 1955 anmodede Bomuldsspinderierne om, at Finansministeriets afgørelse af 19. marts 1955 vedrørende cottex

måtte blive forelagt nævnet, idet det særlig anførtes, at cottex udelukkende anvendes til indpakkingsformål, hvilket efter spinderiernes opfattelse kunne betegnes som teknisk brug, således at der var mulighed for afgiftsfritagelse i medfør af lovens § 4, stk. 1.

Under behandlingen af denne henvendelse fik nævnet forevist forskellige prøver af afgiftsfrit og afgiftspligtigt bindegarn af hør til sammenligning med cottex. Nævnet besluttede herefter den 16. maj 1955, at cottex var afgiftspligtigt, og at afgiftsfritagelse efter § 4, stk. 1, ikke kunne anbefales.

Efter at Bomuldsspinderierne den 17. maj 1955 havde indsendt forskellige supplerende oplysninger, meddelte Finansministeriet ved skrivelse af 23. maj 1955, at nævnet havde udtalt, at cottex var omfattet af afgiftspligten, og at der ikke i medfør af lovens § 4 kunne meddeles afgiftsfritagelse til den omhandlede vare, der anvendes til indpakkingsformål o. l.

Da det overfor højesteretssagfører Klerk var oplyst, at myndighederne ved den trufne afgørelse var gået ud fra, at cottex blev solgt til samme forbrugere og samme formål som afgiftspligtigt hørblårgarn m. v., anmodede han den 22. juni 1955 om genoptagelse af sagen, idet han vedlagde forskellige erklæringer, hvorefter denne forudsætning ikke var rigtig.

Sagen blev herefter påny forelagt nævnet i et møde den 17. august 1955, hvor højesteretssagføreren bl. a. oplyste, at salget af cottex på grund af afgiftspligten var halveret. Det blev af grosserer Krüger anført, at praktiske administrative hensyn ikke kunne begrunde afgiftsfritagelsen for hør, idet vanskeligheden ved at skelne hørgarnet fra hampegarnet ingen praktisk betydning ville få, fordi der ikke finder import af hørgarn sted, og fordi Jacob Holm og Sønner er det eneste firma, der fremstiller hørbindegarn.

Nævnet besluttede at udsætte behandlingen af sagen, idet Departementet for Told- og Forbrugsafgifter samtidig forhandlede med Jacob Holm og Sønner med henblik på tilbagekaldelse af den meddelte afgiftsfritagelse for visse hørgarner.

Den 9. september 1955 holdt nævnet atter møde, hvor direktør Asger Gjessing, Jacob Holm og Sønner, og grosserer Jens Tufvesson deltog som branchekyndige. Direktør Gjessing oplyste, at Jacob Holm og Sønners

salg af bindegarn i perioden siden afgiftens indførelse var faldet med 30—40 pct., selvom dette bindegarn ikke var afgiftspligtigt, og at årsagen til denne nedgang såvel som til nedgangen i cottex-salget måtte søges i import af hampebindegarn fra Ungarn til dumpingpriser. Direktøren udtalte videre, at selskabet, såfremt afgiftsfritagelsen for hør blev tilbagekaldt, ville omlægge produktionen til hampebindegarn, hvilket imidlertid ville medføre, at de danske hørsæketterier mistede muligheden for at afsætte affaldsprodukterne. Endelig anførte direktøren, at afgiftsfritagelse for cottex også måtte medføre fritagelse for de hørgarner, der er belagt med afgift.

Nævnet drøftede dernæst mulighederne for en afgiftsfritagelse for ufarvet bomuldsbindegarn, hvorved grosserer Krüger anførte, at dette ikke havde større interesse, idet 90 pct. af cottex-salget lå i det farvede garn.

I nævnets mødereferat er det videre anført, at »da direktør Gjessing nærmest måtte betragtes som part i sagen, drøftede nævnet sagen med grosserer Tufvesson, efter at de øvrige mødedeltagere havde forladt mødet«. Under disse drøftelser udtalte grosserer Tufvesson, at garn, der anvendes på samme måde, bør behandles ens i afgiftsmæssig henseende, hvorfor han anbefalede at fritage det ufarvede bomuldsbindegarn for afgift.

I skrivelse af 12. september 1955 henlede højesteretssagføreren nævnets opmærksomhed på direktør Gjessings deltagelse i mødet den 9. september og omtalte, at den af Finansministeriet udsendte vejledning til lovens afsnit I under afgiftsfrie varer nævner garn, reb og tovværk af manila, på trods af at dette ikke nævnes i loven, hvorfor han mente, at en tilsvarende formåls- og fornuftsbestemt fortolkning måtte anvendes overfor bindegarn af bomuld. — Samtidig hermed modtog nævnet den 12. september 1955 fra Jacob Holm og Sønner nærmere oplysninger om den stedfundne nedgang i dette selskabs salg af sejlgarn i 1955.

På nævnets møde den 5. oktober 1955 refererede kontorchef Hjort en telefonsamtale, han havde haft med direktør Gjessing, der havde udtalt, at det med sikkerhed måtte forventes, at Jacob Holm og Sønner måtte omlægge sin produktion fra indenlandsk hør til udenlandsk hamp, såfremt afgiftsfritagel-

sen tilbagekaldtes. Direktør Gjessing havde yderligere udtalt, at Jacob Holm og Sønner ikke ønskede, at der ved afgørelsen af, om fritagelsen for hør-garn skulle tilbagekaldes, skulle tages hensyn til dette selskab, men at man ved sagens afgørelse alene skulle tage stillingen for dansk hør- dyrkning i betragtning.

Nævnet besluttede, at man ikke kunne anbefale fritagelse efter lovens § 4, stk. 1, for cottex, men at man ville henstille til Finansministeriets afgørelse, hvorvidt den indrømmede fritagelse for visse kvaliteter hør-garn fortsat burde opretholdes. Nævnet tilskrev Finansministeriet i overensstemmelse hermed den 19. oktober 1955 og gjorde samtidig højesteretssagfører Klerk bekendt med skrivelsen.

Departementet for Told- og Forbrugsafgifter indstillede den 22. oktober til finansministeren, at man ikke udvidede afgiftsfritagelserne for bindegarn og tovværk til at omfatte farvede varer af bomuld og hør, og at den allerede meddelte afgiftsfritagelse for visse hør-garner opretholdtes. I indstillingen anførtes det bl. a., at cottex overvejende anvendes til indpakning, og at dette efter departementets opfattelse ikke kan betegnes som »teknisk anvendelse«. Det anførtes videre, at påstanden om, at cottex finder samme anvendelse som det afgiftsfrie hør-garn, formentlig kun delvis var rigtig, idet især det flerfarvede cottex (der udgør den overvejende del af salget) fremtræder langt finere og blødere end det afgiftsfrie hør-garn og derfor må antages især at finde anvendelse ved finere indpakning. Det anførtes iøvrigt, at ikke alene cottex, men også mange andre former for indpakningsgarn, f. eks. poleret bomuldsejlgarn, finere hør-garn, farvet hør-garn, kunstbast og cellophangarn er afgiftspligtige.

Med hensyn til spørgsmålet om at tilbagekalde den tidligere indrømmede afgiftsfritagelse for visse kvaliteter garn af hør blev det endelig gjort gældende, at en sådan tilbagekaldelse ville medføre, at den danske fabrik, som i væsentlig grad fremstiller bindegarn af hør, omlagde produktionen til afgiftsfrit hamp, hvilket ikke ville være til nogen fordel for Bomuldsspinderierne, men derimod ville bevirke, at de danske hørskætterier mistede muligheden for afsætning af den grove del af hørtaverne. Departementet henviste herved til, at De danske Hørskætteriers Fæl-

lesudvalg i skrivelse af 4. oktober 1955 havde udtalt, at rebfabrikkerne, herunder Jacob Holm og Sønner, igennem årene havde været den næststørste aftager af skættehør, og at det derfor var af meget væsentlig betydning for hørskætterierne, at en fortsættelse af disse leveringer ikke blev vanskeliggjort af afgifter el. lign., som kunne animere rebindustrien til anvendelse af andre råmaterialer som f. eks. importeret hamp.

Departementet meddelte herefter i skrivelse af 2. november 1955, at finansministeren havde resolveret, at der ikke kunne meddeles afgiftsfritagelse for cottex-bindegarn, og at den gældende afgiftsfritagelse for visse kvaliteter ufarvet hør-garn fortsat skulle opretholdes.

Den 9. november 1955 protesterede De danske Bomuldsspinderier mod denne afgørelse, idet selskabet samtidig anmodede om en redegørelse for, med hvilken hjemmel der var indrømmet afgiftsfritagelse for hørbindegarn. Selskabet bemærkede herved, at man tidligere havde påvist, at der ikke fandt nogen import sted af hørbindegarn, og at den påståede vanskelighed ved at skelne dette garn fra andet var uden betydning.

Departementet meddelte herefter ved skrivelse af 15. november 1955, at den bevilgede afgiftsfritagelse for visse kvaliteter garn af hør var indrømmet med hjemmel i lovens § 4, stk. 1, samt at denne fritagelsesbestemmelse ikke kunne bringes i anvendelse overfor cottex.

I anledning af den af højesteretssagfører Klerk til mig indgivne klage blev sagen påny forelagt § 21-nævnet, der, efter at sagen havde været behandlet på møder den 20. og 27. januar 1956, på et møde den 22. februar 1956 fastholdt afgørelsen om, at garn, reb og tovværk af manila var afgiftsfrit. Det havde været afgørende for nævnet, at manilataver, selvom den plante, hvoraf de udvindes, botanisk er en anden end hamp, dog er af en art og har en anvendelse svarende til hampens, og at manila ofte betegnes som manilahamp, således også i Meyers vareleksikon og i toldtariffens løbenr. 159, jfr. lov nr. 645 af 14. december 1940.

Nævnet fastholdt endvidere afgørelsen om, at garn, reb og tovværk af bomuld eller hør var afgiftspligtigt, og at nævnet ikke kunne anbefale afgiftsfritagelse for bindegarn af bomuld eller hør til indpakningsformål, idet

nævnet ikke betragtede varens anvendelse til dette formål som teknisk brug.

Endvidere udtalte nævnet, at praktiske administrative hensyn i særlig grad talte for at meddele afgiftsfritagelse for visse grove hør-garner i medfør af lovens § 4, stk. 1.

Forsåvidt angik det i højesteretssagfører Klerks henvendelse anførte vedrørende direktør Gjessings stilling som branchekyndig for nævnet, udtalte nævnet, at de tilforordnede branchekyndige ikke er medlemmer af nævnet og derfor heller ikke har stemmeret. Direktør Gjessing havde ved forhandlingen den 9. september 1955 kun haft adgang til at udtale sig overfor nævnet på lige fod med De danske Bomuldsspinderier, idet direktør Gjessing, uanset at han i listen over mødedeltagere var angivet som branchekyndig, på grund af sin særlige interesse i sagen ikke deltog i nævnets efterfølgende drøftelse sammen med den anden nævnet tilforordnede branchekyndige. Ifølge nævnets udtalelse blev dette sidste i højesteretssagførerens overværelse af nævnets formand tilkendegivet direktør Gjessing, der var fuldt indforstået hermed.

I en redegørelse af 6. marts 1956 tog departementet stilling til en række af de af højesteretssagfører Klerk fremdragne spørgsmål. Det anførtes herunder, at afgiftsfritagelsen for visse grovere kvaliteter ufarvet hør-garn ikke specielt var meddelt Jacob Holm og Sønner, men også omfattede andre producenters tilsvarende varer samt importeret garn, at de finere kvaliteter hør-garn, som kan sammenlignes med cottex, ikke var fritaget for afgift, og at den meddelte afgiftsfritagelse for visse grove kvaliteter ufarvet hør-garn ikke var begrundet i varens anvendelse til teknisk formål, men i praktiske administrative hensyn, idet de fritagne varer var meget vanskelige at skelne fra tilsvarende varer fremstillet af hamp. Det anførtes videre, at de administrative vanskeligheder ved at skelne hør-garn fra tilsvarende varer fremstillet af hamp ikke alene har betydning for kontrollen med Jacob Holm og Sønners virksomhed, men i højere grad for kontrollen med grossisterne, der handler med de pågældende varer, idet en stor del af kontrollen med disse virksomheders rigtige afgiftserlæggelse sker ved kontroleftersyn hos detailhandlere, hvor det vil være af væsentlig betydning, at toldvæsenets personale straks kan afgøre, om

de forefundne varer er afgiftspligtige eller afgiftsfrie.

Departementet anførte endvidere, at det ikke var rigtigt, at afgiftsfrit hørbindegarn kun fremstilles af Jacob Holm og Sønner, idet sådanne varer også fremstilles af andre danske virksomheder, eller at der ikke importeres hør-garn af de afgiftsfrie typer; der havde således fornylig for departementet foreligget en sag, hvoraf det fremgik, at der i 1955 var importeret ikke ubetydelige partier afgiftsfrit hør-garn.

Den 19. april 1956 udtalte jeg, at der ikke ved det af nævnet og finansministeren udøvede skøn sås at være begået fejl eller udvist forsømmelse.

At man i forbindelse med afgørelsen af, om den for visse grove hør-garner meddelte afgiftsfritagelse burde tilbagekaldes, havde overvejet tilbagekaldelsens betydning for den indenlandske hørproduktion, kunne ikke anses for uberettiget.

Forsåvidt angik direktør Asger Gjessings deltagelse som branchekyndig i nævns-mødet den 9. september 1955 udtalte jeg, at der ganske vist måtte lægges vægt på, at nævnet efter det oplyste utvetydigt havde tilkendegivet de tilstedeværende, at direktør Gjessing ikke kunne deltage i nævnets efterfølgende interne drøftelse af sagen; men uanset dette måtte jeg dog udfra principielle betragtninger finde, at nævnet ikke burde have ladet direktøren deltage som tilforordnet branchekyndig i den forudgående forhandling om det foreliggende spørgsmål uden på forhånd at have sikret sig, at der ikke fra Bomuldsspinderiernes side ville blive rejst nogen indvending mod dette.

Efter henstilling fra § 21-nævnet fremsendte Finansministeriet den 9. juli 1956 en af nævnet den 8. juni 1956 afgivet udtalelse, hvorefter nævnet ikke var enig i det af mig anførte vedrørende direktør Gjessings deltagelse i mødet den 9. september 1955. Nævnet anførte, at det var ubestrideligt at det havde stået klart for alle mødets deltagere, at direktør Gjessing var nævnets tilforordnede. Desuden var det efter sagens hele udvikling klart, at mødet havde til formål at få alle synspunkter vedrørende afgiftspligten for de omhandlede varer frem, og at det spe-

cielt var nævnets ønske, at såvel fremstillerne af bomuldsbindegarn (De danske Bomuldsspinderier) som fremstillerne af hørbindegarn, repræsenteret ved A/S Jacob Holm og Sønner (direktør Gjessing), skulle have lejlighed til i en almindelig drøftelse af problemerne samtidig at fremsætte deres synspunkter. Der blev da heller ikke af klagerne eller deres sagfører på noget tidspunkt under mødet protesteret mod direktør Gjessings deltagelse i mødet under påberåbelse af hans stilling som tilforordnet.

Yderligere henviste nævnet til, at direktør Gjessing i mødet kun havde haft adgang til at udtale sig overfor nævnet på lige fod med Bomuldsspinderierne. På grund af sin særlige interesse i sagen deltog direktør Gjessing ikke i nævnets efterfølgende drøftelse med den anden tilforordnede, hvilket blev tilkendegivet mødedeltagerne af nævnets formand, inden direktør Gjessing og Bomuldsspinderiernes repræsentanter samtidig forlod mødet.

Nævnet afviste herefter, at der kunne rejses berettiget kritik mod nævnets fremgangsmåde ved behandlingen af den omhandlede sag.

Den 13. juli 1956 fremsendte jeg nævnets udtalelse til højesteretssagfører Klerk, idet jeg bad ham meddele mig, om han ønskede at udtale sig vedrørende de bemærkninger i nævnets udtalelse, som angik ham og hans klienter.

Højesteretssagføreren meddelte den 7. januar 1957, at han havde gennemgået nævnets udtalelse sammen med sine klienter, og at de ikke fandt, at der var fremkommet nye relevante oplysninger.

Den 5. februar 1957 udtalte jeg der efter overfor nævnet:

»I mødelisten for nævnsmødet den 9. september 1955 anføres direktør Asger Gjessing som mødedeltager i sin egenskab af »branchekyndig tilforordnet nævnet«, og i mødereferatet hedder det i overensstemmelse hermed: »Som branchekyndige tilforordnet nævnet deltog direktør Asger Gjessing og grosserer Jens Tufvesson«. Højesteretssagfører Klerk har dels i skrivelse af 12. september 1955 til nævnet, dels i den til mig indgivne klage besværet sig over direktør Gjessings deltagelse i mødet i den anførte egenskab.

I betragtning af direktør Gjessings utvivlsomme partsinteresse i sagen har jeg ikke ment helt at kunne afvise denne besværing, idet jeg dog har udtalt, at der måtte lægges vægt på de af nævnet anførte synspunkter til forsvar for det passerende, hvorfor min kritik — som det også fremgår af denne — alene var af principiel karakter, sigtende til at forebygge misforståelser og klager i fremtidige sager. På den nu ved nævnets udtalelse af 8. juni 1956 givne anledning, hvilken udtalelse er uimodsagt fra klagerens side, vil jeg gerne præcisere som min opfattelse, at der efter alt foreliggende ikke er reelt grundlag for at antage, at der ved den konkret stedfundne sagsbehandling er begået nogen fejl til skade for klagerens interesser.«

- 16.** *Handelsministeriet havde i medfør af § 31 i lovebekendtgørelse nr. 343 af 19. juli 1950 om tilsyn med pensionskasser meddelt Kjøbenhavns Telefon Aktieselskab og Jydsk Telefon Aktieselskab dispensation fra lovens § 8 om sammensætningen af pensionskassens bestyrelse og § 9 om udtrædelsesgodtgørelse. — Sagen gav ikke anledning til kritik. (J. nr. 624/55).*

I anledning af en henvendelse af 23. december 1955 fra Centralorganisationen for Telefonstanden i Danmark tilskrev jeg den 10. november 1956 Centralorganisationen således:

»I skrivelse af 23. december 1955 har Centralorganisationen besværet sig over, at Han-

delsministeriet ved skrivelser af 17. marts 1953 i medfør af § 31 i lovebekendtgørelse nr. 343 af 19. juli 1950 om tilsyn med pensionskasser har meddelt Kjøbenhavns Telefon Aktieselskab og Jydsk Telefon Aktieselskab (i det følgende benævnt henholdsvis KTAS og JTAS) dispensation fra lovens §§ 8 og 9.

Centralorganisationen har dernæst besværet sig over, at Handelsministeriet har truffet sin afgørelse, uden at der — trods tidligere tilsagn herom — blev givet repræsentanter for organisationen lejlighed til mundtligt at gøre handelsministeren bekendt med dens synspunkter.

Fra Handelsministeriet har jeg modtaget sagens akter tilligemed en udtalelse. Det fremgår heraf, at det i vedtægterne for de to selskabers pensionsfonds er bestemt, at fondene ledes af hvert selskabs bestyrelse, og at der i begge selskabers pensionsreglementer er optaget bestemmelser angående udtrædelsesgodtgørelse til tjenestemænd, der afskediges uden pension. Ifølge disse bestemmelser, der svarer til bestemmelsen i § 50, stk. 3, i tjenestemandsløven nr. 301 af 6. juni 1946, udbetales der ved fratrædelsen de pågældende tjenestemænd de af dem selv indbetalte pensionsbidrag med renter 4 pct. p. a. af det ved hvert års begyndelse indestående beløb med tillæg af 2 pct. af de i fratrædelsesåret tilkomne beløb. Det bemærkes i denne forbindelse, at pensionsreglementerne er udarbejdet som en overenskomst mellem De samvirkende Telefonselskaber og de forskellige forhandlingsberettigede personaleorganisationer, herunder Centralorganisationen.

Ved § 9, stk. 1 og 2, i den oprindelige lov om tilsyn med pensionskasser nr. 183 af 11. maj 1935 var det bestemt, at en pensionskasses vedtægter ikke måtte indeholde regler, hvorved et medlem, der udtrådte af kassen uden at opnå ret til pension, blev udelukket fra mindst at erholde et beløb svarende til medlemmets egne pensionsbidrag og de af vedkommende virksomhed for ham indbetalte faste bidrag med tillæg af renter, men med fradrag af den forsikringsrisiko, som pensionskassen havde båret for ham. Såfremt udtrædelsen skyldtes, at medlemmet havde opsagt sin stilling, eller såfremt den pågældende ikke havde været medlem af kassen i mindst 10 år, behøvede udtrædelsesgodtgørelsen dog ikke at udgøre mere end medlemmets egne bidrag med renter, men med fradrag af en forholdsmæssig del af pensionskassens forsikringsrisiko.

De ved de koncessionerede telefonselskaber oprettede pensionsfonds var omfattet af loven, men ved approbationen af vedtægterne for pensionsfondene og af pensionsreglementerne dispensererede Handelsministeriet med

hjemmel i lovens § 31 fra flere af lovens bestemmelser og herunder også fra de ovennævnte bestemmelser vedrørende udtrædelsesgodtgørelse.

Ved lov nr. 270 af 31. maj 1950 ændredes forskellige af pensionskasselovens regler, herunder reglerne i § 8, stk. 1, og i § 9, stk. 2.

Ifølge den nye § 8, stk. 1, skal bestyrelsen for en pensionskasse, såfremt Handelsministeriet ikke under hensyn til kassens forhold tillader en anden sammensætning, bestå af en formand og et lige antal bestyrelsesmedlemmer, hvoraf mindst halvdelen skal vælges af og blandt medlemmerne i pensionskassen. Ved den nye formulering af § 9, stk. 2, bestemmes det, at pensionskassen ikke behøver at udbetale den store udtrædelsesgodtgørelse (medlemmets og virksomhedens bidrag m. v.), såfremt den pågældende ikke har været medlem af kassen i 5 år. Samtidig ophævedes den særlige bestemmelse om virkningen af egen opsigelse med hensyn til udtrædelsesgodtgørelsens størrelse.

I oktober 1950 foreslog De samvirkende Telefonselskaber Centralorganisationen, at der blev foretaget visse ændringer i pensionsreglementerne for KTAS og JTAS, hvilke ændringer Handelsministeriet tidligere havde henstillet gennemført.

Ved skrivelse af 8. november 1950 meddelte Centralorganisationen, at man ønskede en forhandling om ændringerne, idet Centralorganisationen ønskede pensionsreglementernes bestemmelser om udtrædelsesgodtgørelse ændret, så de kom i overensstemmelse med pensionskasselovens § 9 i dens nye formulering, ligesom Centralorganisationen ønskede bestemmelserne i pensionsfondenes vedtægter om bestyrelsens sammensætning ændret i overensstemmelse med den nye § 8, stk. 1, i pensionskasseloven.

Da det ikke ved en forhandling den 4. januar 1951 lykkedes at opnå enighed om de ønskede ændringer, anmodede Centralorganisationen ved skrivelse af 12. januar 1951 Handelsministeriet om ikke at meddele telefonselskaberne dispensation fra de nye regler i pensionskasseloven.

Ved skrivelse af 22. januar 1951 anmodede KTAS Ministeriet for offentlige Arbejder om at forelægge spørgsmålet om dispensation fra §§ 8 og 9 for Handelsministeriet. Denne anmodning tilsluttede JTAS sig senere. Til støtte for andragendet om dispensation fra

§ 8 anførte KTAS, at Handelsministeriet utvivlsomt havde ment at kunne godkende, at selskabets bestyrelse tillige bestyrede pensionsfonden, fordi Telefonudvalget i sin betænkning af 21. december 1937 (side 22—23) havde anbefalet, at der ikke oprettedes en særlig bestyrelse for pensionsfonden. KTAS anførte herved, at de grunde, der havde været bestemmende for Telefonudvalget, fortsat forelå. Selskabet henviste herved særlig til, at staten, der har aktiemajoriteten i selskabet og udpeger flertallet af bestyrelsens medlemmer, dermed har overtaget hovedansvaret for selskabets administration, og at man må gå ud fra, at bestyrelsen vil være i stand til at administrere pensionsfonden med tilbørligt hensyn til lovgivningen og personalets interesser.

Hvad angår spørgsmålet om dispensation fra § 9 anførte KTAS, at selskabets regler om udtrædelsesgodtgørelse er identiske med tjenestemandslovens regler, hvilket står i forbindelse med, at selskabets pensionsordning i det store og hele er opbygget på samme måde som statens, idet dog pensionsbidraget fra selskabets tjenestemænd kun udgør 3 pct. Selskabet fandt, at det ville være urimeligt at afkræve dets abonnenter den merudgift, som ville fremkomme, hvis man ud af en lov, der vel formelt gjaldt selskabet, men reelt kun i ringe grad vedrørte det, tog en for personalet særlig fordelagtig bestemmelse og føjede denne til en ordning, der hviler på et helt andet grundlag, og som utvivlsomt ligesom statens pensionsordning er mere fordelagtig for personalet, end en ordning, der er opbygget efter de almindelige retningslinier i private pensionskasser, ville være.

I anledning af telefonselskabernes henvendelser indhentede Ministeriet for offentlige Arbejder en udtalelse af 7. marts 1951 fra Telefontilsynet. I udtalelsen henviste tilsynet bl. a. til, at en ændring af selskabernes pensionsbestemmelser ville betyde en afvigelse fra den hidtil tilstræbte ensartethed mellem selskabernes og statens pensionsordning, hvilket ville kunne volde vanskeligheder i tilfælde af statens senere overtagelse af selskaberne.

Med hensyn til spørgsmålet om sammenlægningen af pensionsfondenes bestyrelser tilsluttede Telefontilsynet sig selskabernes synspunkter og anførte endvidere, at per-

sonalet ikke ved at opnå repræsentation i bestyrelserne ville få lejlighed til at bedømme pensionsager, da denne opgave såvel efter lønoverenskomsterne som pensionsreglementerne er overladt til selskabernes ledelse, hvilket er en naturlig konsekvens af, at personalet kun kan gøre pensionskrav gældende overfor vedkommende selskab, men ikke overfor dettes pensionsfond.

Hvad angår udtrædelsesgodtgørelsen tilsluttede Telefontilsynet sig ligeledes selskabernes synspunkter.

Ved skrivelse af 29. marts 1951 fremsendte Ministeriet for offentlige Arbejder sagen til Handelsministeriet, idet det indtrængende henstillede, at de fornødne dispensationer meddeltes.

Handelsministeriet forelagde derefter sagen for Forsikringsrådet, som den 25. august og 2. november 1951 udtalte, at rådet ikke kunne anbefale, at de ansøgte dispensationer meddeltes. Det anførtes herved, at pensionsreglementernes bestemmelser om udtrædelsesgodtgørelse ikke hidtil har været i overensstemmelse med pensionskasselovens bestemmelser, men at medlemmerne dog ikke har været stillet væsentligt ringere, end de ville have været, hvis bestemmelserne havde været affattet i overensstemmelse med pensionskasselovens § 9 i dens hidtidige affattelse, da de udtrådte medlemmer i alle de tilfælde, hvor de selv sagde op, havde fået nogenlunde samme udtrædelsesgodtgørelse, som de ville have haft krav på efter lovens regler. Hvis pensionsreglementerne imidlertid ikke nu blev ændret, ville medlemmerne efter rådets opfattelse ved udtrædelse i mangfoldige tilfælde blive væsentlig ringere stillet, end hvis de nye regler i pensionskasselovens § 9 blev anvendt.

Handelsministeriet forelagde Forsikringsrådets udtalelser for Ministeriet for offentlige Arbejder, som i den anledning indhentede erklæringer af 23. april 1952 fra KTAS og af 25. april 1952 fra JTAS, der begge fandt, at der ikke af Forsikringsrådet var fremført afgørende argumenter imod deres begrundelser for dispensationsandragenderne.

Ministeriet for offentlige Arbejder fremsendte ved skrivelser af 6. og 12. maj 1952 selskabernes udtalelser til Handelsministeriet og henstillede påny, at dispensationerne blev meddelt.

Den 20. januar 1953 fandt der en mundt-

lig forhandling sted om sagen i Ministeriet for offentlige Arbejder mellem repræsentanter for Handelsministeriet, Ministeriet for offentlige Arbejder, Forsikringsrådet, Telefonsynet og telefonselskaberne.

Af et notat af 12. februar 1953 vedrørende forhandlingen den 20. januar 1953 fremgår det, at telefonselskaberne med hensyn til spørgsmålet om bestyrelsens sammensætning havde henvist til, at fondens bestyrelse ingen indflydelse har på pensionernes størrelse eller midlernes anbringelse, da størstedelen af pensionsfondenes midler er anbragt i selskaberne og bestemmelse herom træffes af Telefonsynet efter forhandling med Forsikringsrådet. Selskaberne havde dernæst henvist til, at de to pensionsfonds omfatter ialt 5—6.000 medlemmer, der bor meget spredt, hvorfor det ville være meget vanskeligt for de forhandlingsberettigede organisationer at vælge medlemmer til bestyrelserne.

Forsikringsrådet fastholdt under forhandlingen ikke at kunne anbefale en dispensation fra § 8 og henviste herved til, at pensionskassernes bestyrelser andre steder heller ikke har ret meget indflydelse, hvorfor rådet ikke fandt at kunne tillægge selskabernes argument herom megen vægt.

Med hensyn til spørgsmålet om udtrædelsesgodtgørelse havde telefonselskaberne henvist til, at selskabernes tjenestemænd ved pensionsreglementerne var tilsikret reguleringstillæg til pensionerne og pension ved afskedigelse på grund af sygdom eller anden dem utilregnelig årsag, hvilket er goder, som normalt vil være uopnåelige i private pensionskasser. Det ville under disse omstændigheder ikke være rimeligt, om personalet på et enkelt begrænset punkt, hvor reglerne for private pensionskasser kunne medføre en fordel, kunne påberåbe sig disse regler for derved af de to systemer at uddrage, hvad der var mest fordelagtigt i begge systemer.

I et af Ministeriet for offentlige Arbejder efter forhandlingen den 20. januar 1953 udarbejdet notat anføres det dernæst, at pensionsfondene, for hvilke de nærmere regler er fastsat i de af ministeriet i henhold til telefonkoncessionerne udfærdigede regnskabsreglementer, er oprettet for at sikre statskassen mod risikoen ved den pensionsbyrde, som staten ville få pålagt ved en eventuel statsovertagelse af telefonselskaberne. Ifølge notatet har personalet og selskabernes pensio-

nister ikke noget krav på fondene, da alle pensioner udredes af selskabernes drift. Det anføres dernæst, at en pligt for selskaberne til at yde den store udtrædelsesgodtgørelse i overensstemmelse med pensionskasselovens § 9 på grund af den nøje sammenhæng mellem statens og selskabernes pensionsordning ville fremkalde et stærkt og velbegrundet krav om, at tilsvarende forbedring gennemføres i tjenestemandsløvens pensionsregler, specielt såfremt staten overtager selskaberne.

Endelig henvises der i notatet til, at Fyns kommunale Telefonselskab ikke falder ind under pensionskasseloven, men at de for dette selskabs personale gældende lønnings- og pensionsbestemmelser er de samme som ved KTAS og JTAS. Såfremt de ansøgte dispensationer ikke bevilges, måtte det ifølge notatet forventes, at personalet ved det kommunale telefonselskab også ville forlange den store udtrædelsesgodtgørelse, hvilket man, som overenskomstforholdene ved telefonselskaberne er, næppe ville kunne afslå. Dette ville atter medføre, at kravet om indførelse af en tilsvarende bestemmelse i statstjenesten og ved kommuner og kommunale virksomheder ville kunne fremsættes med yderligere styrke.

Ministeriet for offentlige Arbejder havde underrettet Finansministeriet om de foreliggende problemer, hvilket medførte, at Finansministeriet i begyndelsen af marts 1953 indtrængende henstillede til Handelsministeriet, at dispensationerne meddeltes.

Ved skrivelse af 17. marts 1953 meddelte Handelsministeriet derefter selskaberne den ansøgte dispensation som gældende indtil videre, og ved skrivelse af 23. marts 1953 underrettedes Centralorganisationen om den trufne afgørelse.

I skrivelse af 27. marts 1953 til Handelsministeriet protesterede organisationen mod afgørelsen, idet man forsåvidt angår spørgsmålet om bestyrelsens sammensætning henviste til, at KTAS har en gæld til pensionsfonden på godt 53,5 mill. kr., og at JTASs gæld til sin pensionsfond udgør godt 20,3 mill. kr. Organisationens fandt det ubilligt, at selskabernes bestyrelser ved tillige at bestyre pensionsfondene var enerådende administratorer af deres egen gæld, mens personalet ingen indflydelse havde på, hvorledes de af det indbetalte pensionsbidrag administreres.

Ved skrivelse af 4. maj 1953 til Central-

organisationen meddelte Handelsministeriet derefter, at ministeriet havde ment at måtte give de to selskaber den ansøgte dispensation på grundlag af meget indtrængende henstillinger fra Finansministeriet og Ministeriet for offentlige Arbejder, der lagde megen vægt på, at det ved en sådan dispensation blev muliggjort at videreføre den hidtil bestående ordning.

I den af Handelsministeriet overfor mig afgivne udtalelse har ministeriet endelig udtalt, at ministeriet under de foreliggende forhold anså det for rettest at undlade at gribe ind i den bestående ordning.

Den 25. oktober 1956 har repræsentanter for Centralorganisationen dernæst haft lejlighed til mundtligt at forelægge deres synspunkter for mig.

Herefter skal jeg udtale, at jeg ikke finder, at Handelsministeriet ved udøvelsen af skønnet over, om der burde meddeles telefonselskaberne dispensation fra pensionskasselovens § 9 vedrørende udtrædelsesgodtgørelsen, har handlet udenfor rammerne af den ministeriet ved samme lovs § 31 tillagte beføjelse, og at jeg herefter ikke kan kritisere den trufne afgørelse, der er begrundet i de stærke saglige argumenter, som Ministeriet for offentlige Arbejder og Finansministeriet anførte til fordel for dispensationens meddelelse.

Med hensyn til den meddelte dispensation fra pensionskasselovens § 8 vedrørende sammensætningen af pensionsfondens bestyrelse skal jeg udtale, at den af Handelsministeriet trufne afgørelse også på dette punkt falder indenfor den ministeriet ved loven tillagte beføjelse. Selvom der ikke kan tillægges de argumenter, der er anført til støtte for dispensationen fra § 8, helt den samme vægt som argumenterne for dispensationen fra § 9, finder jeg dog ikke, at de tilvejebragte oplysninger kan give mig tilstrækkeligt grundlag for at kritisere Handelsministeriets afgørelse.

Hvad endelig angår Centralorganisationens klage over, at der, trods tilsagn herom i efteråret 1952, ikke blev givet repræsentanter for organisationen lejlighed til foretræde for den daværende handelsminister, forinden ministeriet traf sin afgørelse, skal jeg meddele, at jeg ikke finder fornødent grundlag for at optage dette forhold til særskilt undersøgelse, hvorved bemærkes, at jeg ifølge ombudsmandsloven i almindelighed ikke kan beskæftige mig med klager over forhold, der ligger mere end 1 år tilbage i tiden.

Jeg kan herefter ikke foretage videre i anledning af Centralorganisationens henvendelse.»

- 17.** *Et amtsligningsinspektorat havde den 5. november 1954 anmodet Statens Ligningsdirektorat om at træffe afgørelse i en sag. Ligningsdirektoratet havde ikke besvaret en erindringsskrivelse af 17. august 1955 fra amtsligningsinspektoratet og ekspederede først sagen efter klage hertil. — Ligningsdirektoratet beklagede forsinkelsen. (J. nr. 35/56).*

Den 8. januar 1956 besværede en fiskeskipper sig over, at skatterådet for Grenå skattekreds for skatteåret 1953/54 havde indkomstbeskattet ham af hans indskud på 3.900 kr. i et gensidigt forsikringsselskab for fiskesfartøjer, som han i forbindelse med salg af en halvpарт i en fiskekutter havde fået udbetalt.

Den 1. februar 1956 forelagde jeg sagen for Statens Ligningsdirektorat, der den 26. april 1956 underrettede mig om, at direktoratet den 25. april 1956 havde meddelt Amtsligningsinspektoratet for Randers amt og

skatterådet for Grenå skattekreds, at fiskeskipperen for skatteåret 1953/54 alene var pligtig til i den skattepligtige indkomst at medregne den i året 1952 eventuelt stedfundne tilskrivning til hans indestående i skibsforsikringsforeningen. Ligningsdirektoratet havde samtidig anmodet skatterådet om at berigtige skatteansættelsen i overensstemmelse hermed.

Den 19. maj 1956 anmodede jeg Ligningsdirektoratet om en udtalelse angående den tid, der var medgået til behandlingen af sa-

gen. Den 23. maj 1956 fremsendte Ligningsdirektoratet sagens akter og oplyste, at Grenå skattekontor den 28. oktober 1954 havde forelagt sagen for Amtsligningsinspektoratet for Randers amt, der den 5. november 1954 havde anmodet Ligningsdirektoratet om at træffe afgørelse.

Det fremgik endvidere, at sagen gentagne gange havde været stillet i bero på afslutningen af en principiel sag vedrørende beskatning af beløb, indestående i »De gensidige Søassuranceforeninger«, at amtsligningsinspektoratet den 17. august 1955 på foranledning af Grenå ligningskommission havde bragt sagen i erindring, og at den derefter blev stillet i bero uden underretning til de lokale myndigheder og fiskeskipperen.

Direktoratet udtalte, at sagen ved en beklagelig fejltagelse unødigt havde beroet på den formelle afslutning af ovennævnte principielle sag.

Den 30. maj 1956 udtalte jeg, at direktoratet i hvert fald i anledning af amtsligningsinspektoratets forespørgsel af 17. august 1955 burde have meddelt, hvorpå sagen beroede. Under hensyn til Ligningsdirektoratets beklagelse af sagens ekspedition fandt jeg imidlertid at kunne undlade at foretage videre, idet jeg forudsatte, at vedkommende tjenestemand blev gjort bekendt med min skrivelse.

- 18.** *Klage fra en fængselsfange over, at en medfange var beskæftiget med statistisk arbejde vedrørende recidivprocenten for psykopatforvarede og fængselsfanger. — Sagen gav ikke anledning til kritik. (J. nr. 42/56).* ✓

Den 8. januar 1956 klagede en fange i statsfængslet i Vridsløselille over, at en medfange var beskæftiget med statistisk arbejde vedrørende recidivprocenten for psykopatforvarede og fængselsfanger. Klageren anførte herved, at den pågældende fange havde fået materiale stillet til rådighed indeholdende navne på medfanger og personlige oplysninger om disse.

Jeg indhentede herefter udtalelser såvel fra Direktoratet for Fængselsvæsenet som fra inspektøren for statsfængslet i Vridsløselille og overlægen ved Psykopatanstalterne i Herstedvester.

Det fremgik heraf, at den pågældende fange var beskæftiget med at udarbejde en statistik vedrørende de i psykopatforvaringsanstalten i tiden 1935—51 indsatte og løsladte forvarede. Fangen fik ikke til brug ved arbejdet opgivet navne eller personlige oplysninger vedrørende de personer, der omfattedes af statistikken, men alene forenklede fakta.

Direktoratet oplyste, at fangens beskæftigelse var iværksat af direktoratet efter forhandling med inspektøren for statsfængslet og overlægen ved psykopatforvaringsanstalterne.

Endvidere udtalte direktoratet, at man var enig i, at fanger ikke bør beskæftiges med arbejde, hvorved de får oplysninger om medfangers personlige forhold. I det omhandlede tilfælde havde direktoratet dog ment det forsvarligt, at fangen blev beskæftiget med statistik-arbejdet, idet man herved havde taget hensyn til fangens forhold og til, at man kunne benytte sig af hans særlige kvalifikationer til et arbejde, som det i længere tid havde været ønskeligt at få iværksat.

Den 31. juli 1956 udtalte jeg, at den af direktoratet truffene ordning vedrørende fangens beskæftigelse ikke gav mig anledning til kritik.

- 19.** *Udtalt overfor Arbejdsdirektoratet, at det var ønskeligt, at direktoratet, i tilfælde hvor Arbejdsmåvnets afgørelse af en klage over en af Arbejdsdirektoratet truffet beslutning ikke er enstemmig, meddeler den, hvem afgørelsen angår, at han indenfor 1 måned*

kan indanke sagen for Socialministeriet, jfr. § 35, stk. 5, i bekendtgørelse nr. 43 af 18. februar 1952 af lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v.

Samtidig henstillet til Socialministeriet, at den af Indenrigsministeriet den 4. november 1922 i medfør af § 35, stk. 5, i lov nr. 529 af 22. december 1921 om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. m. udfærdigede forretningsorden for Arbejdsnævnet optages i Lov- eller Ministerialtidende. Henledt ministeriets opmærksomhed på, at forretningsordenen ikke ses at være ændret, efter at Arbejdsnævnets organisation ifølge lov nr. 151 af 1. juli 1927 er blevet ændret. (J. nr. 73/56).

En skorstensfejersvend klagede den 26. januar 1956 over en af Arbejdsdirektoratet den 7. november 1955 truffet og af Arbejdsnævnet den 29. november 1955 tiltrådt afgørelse, hvorefter der ikke tilkom ham arbejdsløshedsunderstøttelse fra Skorstensfejersvendenes Arbejdsløshedskasse. Klagen blev forelagt for Arbejdsdirektoratet. Inden jeg havde modtaget svar derfra, trak skorstensfejersvenden sin klage tilbage, da han havde opnået at blive anerkendt som berettiget til understøttelse af arbejdsløshedskassen.

Sagen gav mig imidlertid anledning til bl. a. at anmode Arbejdsdirektoratet om en udtalelse om, hvorvidt direktoratet i tilfælde, hvor Arbejdsnævnets afgørelser ikke er enstemmige, meddeler den, hvem afgørelsen angår, at han indenfor 1 måned kan indanke sagen for Socialministeriet, jfr. § 35, stk. 5, i bekendtgørelse nr. 43 af 18. februar 1952 af lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v.

Den 6. november 1956 meddelte Arbejdsdirektoratet, at det ikke i almindelighed anses for påkrævet at gøre arbejdsløshedskasse-medlemmer særlig opmærksom på, at de i tilfælde, hvor der ved nævnets afgørelse er afgivet dissenterende votum, har adgang til indenfor den ovennævnte frist at indanke sagen for Socialministeriet. Arbejdsdirektoratet henviste i denne forbindelse til, at der i § 33, stk. 1, i arbejdsløshedskassernes vedtægter indeholdes en bestemmelse, hvorefter medlemmerne har pligt til at gøre sig bekendt med de for kassen gældende vedtægtsbestemmelser, således at ukendskab til vedtægten ikke kan påberåbes som grundlag for erhvervelse af rettigheder eller fritagelse for forpligtelser overfor arbejdsløshedskassen, samt til, at vedtægterne i § 9, stk. 4, indeholder en udførlig bestemmelse om ankeadgang og ankefrist.

Det fremgår af § 10, stk. 2, i mønstervedtægt for statsanerkendte arbejdsløshedskas-

ser, at medlemmerne ved optagelse i arbejdsløshedskassen får udleveret et eksemplar af vedtægten.

Den 17. december 1956 udtalte jeg, at uanset at et medlem således havde en almindelig adgang til at gøre sig bekendt med mulighederne for indbringelse af nævnets afgørelser for Socialministeriet, ville jeg dog, under hensyn til at det ikke ubetinget kan påregnes, at et medlem i den konkrete situation erindrer de i vedtægten herom anførte bestemmelser, finde det ønskeligt, om direktoratet, i tilfælde hvor Arbejdsnævnets afgørelse ikke er enstemmig, meddeler den, hvem afgørelsen angår — eventuelt ved en henvisning til vedtægtens § 9 — at sagen inden 1 måned kan indbringes for Socialministeriet.

Den 20. februar 1957 meddelte Arbejdsdirektoratet, at man havde imødekommet min henstilling.

Under sagens behandling blev jeg opmærksom på, at den af Indenrigsministeriet den 4. november 1922 i medfør af § 35, stk. 5, i lov nr. 529 af 22. december 1921 for Arbejdsnævnet udfærdigede forretningsorden ikke var optaget i Lov- eller Ministerialtidende. Da jeg fandt, at forretningsordenen kan have interesse for offentligheden, henstillede jeg under henvisning til lov af 25. juni 1870 om udgivelse af en lovtidende og en ministerialtidende til Socialministeriet, at forretningsordenen blev optaget i en af de nævnte publikationer.

Jeg henledte samtidig ministeriets opmærksomhed på, at forretningsordenen ikke ses at være ændret, efter at Arbejdsnævnets organisation ifølge lov nr. 151 af 1. juli 1927 om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. m. er blevet ændret, således at det består af 2 afdelinger.

- 20.** *Undersøgelse af varigheden af det tidsrum, der medgår, inden personer, der skal ind-sættes (eller genindsættes) i forvaringsanstalterne for psykopater, kan overføres til ved-kommende anstalt. (J. nr. 87/56).*

Den 1. februar 1956 klagede NN over, at han hensad i Vestre Fængsel, uanset at det ved en af Københavns Byret den 30. december 1955 afsagt kendelse var bestemt, at han skulle genindsættes i forvaringsanstalt for psykopater.

Fra overlægen ved Psykopatanstalterne i Herstedvester modtog jeg den 28. februar 1956 en udtalelse, hvoraf det fremgik, at anstalten den 10. januar 1956 modtog Vestre Fængsels anmeldelse af 7. januar 1956 om NNs modtagelse på anstalten. Der var allerede anmeldt 16 personer til modtagelse på anstalten, men efter henstilling fra forsorgs-kontoret ved psykopatanstalten blev NN før hans tur overført til anstalten den 6. februar 1956.

Overlægen oplyste endvidere, at venteti-den for psykopatforvarede på grund af den herskende pladsmangel ofte var 2—3 må-neder.

Da NN efter det oplyste var blevet over-ført til anstalten så hurtigt, som forhold-dene havde gjort det muligt, meddelte jeg den 10. april 1956, at jeg ikke kunne fore-tage videre forsåvidt angik ham.

Under hensyn til overlægens udtalelse om ventetidens sædvanlige længde anmo-dede jeg samtidig Justitsministeriet om en udtalelse om, hvilke foranstaltninger der kunne træffes for at nedbringe den.

Den 30. juli 1956 oplyste Justitsministeriet efter at have indhentet erklæringer fra over-lægerne ved de to psykopatanstalter, at Psy-kopatanstalterne i Herstedvester i tiden 1. januar—1. maj 1956 havde haft ventetider på 2—2½ måned mellem anmeldelse og ind-kaldelse, mens psykopatafdelingen i Stats-fængslet i Horsens i samme periode havde kunnet indskrænke ventetiden til under 1

måned i gennemsnit. I samme tidsrum var antallet af anmeldte psykopatforvarede, som til stadighed ventede på indkaldelse til an-stalterne i Herstedvester, faldet fra 15 til 12 personer, mens psykopatafdelingen i Hor-sens havde kunnet indkalde forvarede, efter-hånden som de anmeldtes.

Ministeriet udtalte videre, at den byg-ningsmæssige kapacitet i Horsens vel har været tilstrækkelig til, at man kunne have optaget de forvarede, som ventede indkal-delse til Psykopatanstalterne i Herstedvester, men en ændret indkaldelse ville dels komme i strid med de fastlagte principper for for-delingen af forvarede mellem de to anstalter, dels stille større krav til den behandlings-mæssige kapacitet i Horsens, end denne an-stalt mente sig i stand til at honorere med det forhåndenværende personale.

Under henvisning til, at der nu ifølge op-lysning fra overlægen ved Psykopatanstalterne i Herstedvester ingen ventetid var ved indkaldelse til Psykopatanstalterne i Hersted-vester, skønnede ministeriet, at der ikke for tiden var anledning til at foretage ændringer i principperne for fordelingen af de forva-rede. Ministeriet bemærkede i denne forbin-delse, at man overvejede i den nærmeste fremtid at søge tilvejebragt mulighed for til-knytning af endnu en afdelingslægestilling ved Psykopatanstalten i Horsens, og såfremt ventetiden ved indkaldelse til Psykopatan-stalterne i Herstedvester skulle blive ufor-holdsmæssig lang, ville ministeriet overveje at lempe fordelingsreglerne i det omfang hensynet til mulighederne for ambulant be-handling gjorde det forsvarligt.

Den 7. august 1956 meddelte jeg Ju-stitsministeriet, at jeg efter de af ministe-riet givne oplysninger ikke fandt grundlag for at foretage videre i sagen.

- 21.** *En række borgere i Kolding og omegn klagede over 3. jydsk statsadvokatars behand-ling af to straffesager m. v. — De påklagede forhold gav ikke anledning til kritik.
På grundlag af det ved undersøgelsen fremkomne udtalt,
at en besøgstilladelse til en fængslets pårørende ikke uden tvingende grund bør til-bagekaldes,*

at det måtte anses for uheldigt, at der først efter tre måneders forløb blev optaget rapport vedrørende et vidnes forklaring, og at en opstået misforståelse med hensyn til, om rapporten straks skulle have været udfærdiget, kunne og burde være undgået ved en klar tilkendegivelse fra statsadvokaturen til vedkommende kriminalassistent.

Klagerne havde fremsat ønske om, at jeg indhentede oplysninger fra 5 navngivne personer i politiets tjeneste. Da statsadvokaten fik sagen til udtalelse, indhentede han erklæringer fra 3 af disse, inden de havde afgivet forklaring overfor mig. — Udtalt, at dette af principielle grunde ikke burde have fundet sted. (J. nr. 92/56).

I anledning af en af landsretssagfører A. Lykke Jørgensen, Odense, den 1. juni 1956 fremsendt henvendelse af 31. maj 1956 fra 16 borgere i Kolding og omegn tilskrev jeg den 1. marts 1957 landsretssagføreren således:

»Den 1. juni 1956 har De fremsendt en den 31. maj 1956 dateret anmodning fra 16 borgere i Kolding og omegn til mig om at foretage en undersøgelse af en række klager over den af statsadvokaturen i Sønderborg foretagne behandling af de nu afsluttede straffesager mod assistent Hans Dvinge, Kolding, m. fl. (den såkaldte motorkontorsag) og mod redaktør Vilh. J. Behrens, Kolding Folkeblad.

Anmodningen er underskrevet af borgmester P. Beirholm, mejeridirektør Carlo Bæk, slagteridirektør K. V. Torpe, værkfører Jørgen Jacobsen, taksator Kaj Borch, møbelhandler Holger Arp, købmand Svend Anker, stationsforstander C. M. Damborg, direktør J. Sejer Sørensen, fabrikant Holger Diedrichsen, sognepræst P. Tobiassen, grosserer Johs. Larsen, alle Kolding, samt automobilforhandler Conrad T. Møller, Vejle, direktør E. Lerche, Lunderskov, gårdejer M. Kyed, Hesselballe, pr. Gravens, og proprietær A. Vind Thomsen, Bøgelund, pr. Dalby.

Efter Deres anmodning havde jeg den 7. juni 1956 en samtale med Dem, taksator Borch og direktør Lerche. Herunder udtalte De, at De ville fremsende en supplerende redegørelse, som jeg modtog den 5. juli 1956, og som er underskrevet af 7 af de foran nævnte.

Ved skrivelse af 12. juli 1956 har jeg derpå forelagt klagen for statsadvokat Dines Kirk, som den 2. august 1956 har afgivet en udtalelse.

Jeg har derefter indfordret akterne vedrørende de to straffesager samt akterne vedrørende den i foråret 1956 rejste tjenestemandssag mod politimester Steen H. Clausen, Kolding, og enkelte andre akter.

I anledning af at det i skrivelsen af 5. juli 1956 er anført, at politifuldmægtig J. Bruhn, Århus, tidligere Kolding, kriminaloverbetjent H. P. Vitmar, Kolding, kontormedhjælper Fritz Erlann Jensen, Kolding, kriminalassistent H. Østerberg og kriminaloverbetjent Anker Nielsen, begge rigspolitichefens rejseafdeling, kunne give supplerende oplysninger om de påklagede forhold, har jeg den 26. oktober og 7. november 1956 haft samtaler med de pågældende.

Referater af de stedfundne samtaler blev efter at være godkendt af de pågældende tilsendt statsadvokaten til udtalelse, og den 27. november 1956 afgav statsadvokaten en fornyet udtalelse, hvorefter jeg den 5. december 1956 havde en samtale med statsadvokaten og statsadvokatfuldmægtig Ole Simonsen, Sønderborg. Det statsadvokaten tilsendte referat af denne samtale modtog jeg tilbage gennem rigsadvokaten den 5. januar 1957.

Det bemærkes, at jeg har anmodet kriminaldommer E. G. Strøbech, Kolding, om oplysning vedrørende et enkelt under sagens behandling fremdraget spørgsmål, ligesom jeg har indhentet en udtalelse fra rigsadvokaten.

I det følgende giver jeg i afsnit I en oversigt over motorkontorsagens og de dertil knyttede sagers forløb, hvorefter jeg i afsnit II gennemgår de enkelte klagepunkter. Jeg har fundet det mest hensigtsmæssigt at fremsætte mine bemærkninger til hvert enkelt punkt for sig. I afsnit III gennemgår jeg på tilsvarende måde nogle spørgsmål, som er blevet rejst i forbindelse med min undersøgelse, hvorefter jeg i afsnit IV fremsætter afsluttende bemærkninger.

I. Oversigt over motorkontorsagens og de dertil knyttede sagers forløb.

I årene efter krigen tog synings- og registreringsvirksomheden ved motorkontorerne et kraftigt opsving. I 1949 kom den motor-

sagkyndige i Kolding, civilingeniør A. Viuff, til skade under tjeneste og blev derved delvis uarbejdsdygtig. På grund af det stadig stigende arbejde så den motorsagkyndige sig i juni 1952 nødsaget til at anmode Justitsministeriet om aflastning, men denne henvendelse blev i ministeriet stillet i bero, da et udvalg på daværende tidspunkt arbejdede med de motorsagkyndiges forhold.

Ved skrivelse af 21. januar 1953 til kontorchef H. Schaumburg-Christensen, Justitsministeriet, henstillede politimester Clausen, at der måtte blive skaffet civilingeniør Viuff kvalificeret medhjælp, da han ikke kunne overkomme arbejdet alene. I skrivelsen anførte politimesteren bl. a., at de i § 23 i motorbekendtgørelse nr. 192 af 30. juni 1932 krævede eftersyn ikke kunne overkommes.

Den 23. januar 1953 havde politimester Clausen en samtale i Justitsministeriet med kontorchef Schaumburg-Christensen, og den 17. marts 1953 blev færdselsbetjent, civilingeniør Erik Børge Møller beordret til assistance for civilingeniør Viuff indtil 1. april 1953.

Den 5. maj 1953 anbefalede politimesteren påny overfor Justitsministeriet, at der blev skaffet assistance, og den 6. maj 1953 konstituerede ministeriet civilingeniør Møller som motorsagkyndig, idet civilingeniør Viuff samtidig fratrådte.

Civilingeniør Møller blev indtil den 1. april 1954 lønnet som færdselsbetjent, mens han derefter som andre motorsagkyndige er blevet aflønnet gennem andel i gebyrerne.

A. Motorkontorsagen

I sommeren og efteråret 1954 blev civilingeniør Møller opmærksom på flere tilfælde, hvor brugte motorvogne var blevet indregistreret af Kolding motorkontor, uden at det foreskrevne syn var afholdt.

Ifølge motorbekendtgørelsens § 22 skal tidligere her i landet indregistrerede motorkøretøjer, der har været afmeldt i mere end 3 måneder, altid fremstilles for den motorsagkyndige ved ny indregistrering. Tidligere indregistrerede motorkøretøjer, der har været afmeldt indenfor de sidste 3 måneder, eller som ønskes omregistreret i anledning af ejerskifte, skal ifølge § 23 i almindelighed henvises til eftersyn hos den motorsagkyndige inden indregistreringen. Sådant eftersyn kan dog ifølge § 23, stk. 3, undlades, når det af

indregistreringsattesten eller af andre oplysninger om køretøjet fremgår, at der ikke er forløbet 5 år fra dets første indregistrering, eller når det af indregistreringsattesten eller en påtegning på denne fremgår, at motorkøretøjet er synet og godkendt af en motorsagkyndig for mindre end 2 år siden. Hvis motorkøretøjet gør et mangelfuldt eller for sømt indtryk, skal det dog ifølge § 23, stk. 4, altid henvises til eftersyn.

Civilingeniøren hørte samtidig fra forskellig side, at nogle kunne få registreret brugte vogne uden syn, mens andre ikke kunne. Af en mekaniker blev civilingeniøren gjort opmærksom på, at en Renault-vogn af årgang 1939 på en bestemt dag ville blive indregistreret uden syn. Da dette skete, og da det af vognens motorpapirer fremgik, at den skulle have været synet, gjorde civilingeniøren nu afdøde politikommissær H. G. Kleberg, der havde tilsynet med motorkontoret, opmærksom herpå.

Kort tid efter gennemgik civilingeniør Møller sammen med politifuldmægtig Christiani nogle af motorkontorets registre og konstaterede, at flere vogne var blevet indregistreret uden afholdelse af det påbudte syn. Civilingeniøren henvendte sig derefter i begyndelsen af december 1954 til politimester Clausen, hvem han underrettede om de oplysninger, han var i besiddelse af, og politimesteren lovede ham en redegørelse. I anledning af civilingeniørens tidligere henvendelse til politikommissær Kleberg samt en konkret sag vedrørende indregistrering af en brugt vogn uden syn udarbejdede politikommissær Kleberg den 8. december 1954 en notits til politimesteren og anførte heri bl. a., at den motorsagkyndige havde gjort ham opmærksom på, at motorkontoret i mange tilfælde havde tilsidesat bestemmelserne om syn i motorbekendtgørelsens § 23, stk. 3, og at han havde indskærpet assistent Dvinge bestemmelserne om fremstilling af motorkøretøjer til syn og pålagt ham nøje at overholde dem i fremtiden.

Civilingeniøren, der ikke blev gjort bekendt med denne notits, underrettede den 10. januar 1955 mundtligt kontorchef Grau, Justitsministeriet, om sine betænkeligheder, og ved skrivelse af 1. februar 1955 rettede han henvendelse til statsadvokat Kirk om forholdene. Statsadvokaten drøftede derefter den 4. februar 1955 sagen ved et møde i Justitsministeriet med departementschefen.

Omtrent samtidig havde politifuldmægtig Christiani underrettet daværende fuldmægtig Juul-Olsen, Justitsministeriet, om forholdene ved motorkontoret, og det blev på mødet den 4. februar 1955 bestemt, at der skulle foretages kasseinspektion ved politimesterembedet i Kolding den 14. februar 1955.

Efter anmodning fra departementschefen havde statsadvokat Kirk den 8. februar 1955 en samtale med civilingeniør Møller, der nærmere uddybede det af ham i skrivelsen af 1. februar 1955 anførte, og ved skrivelse af 9. februar 1955 underrettede statsadvokat Kirk departementschefen om civilingeniørens udtalelser.

Ved kasseinspektionen den 14. februar 1955 blev det konstateret, at en lang række motorvogne var indregistreret uden foretagelse af det foreskrevne syn, og statsadvokaten blev i den anledning samme dag telefonisk kaldt til Kolding. Ved statsadvokatens ankomst havde kontorist på motorkontoret Johannes Outzen overfor politiet tilstået at have modtaget bestikkelse i enkelte tilfælde og var blevet anholdt.

Samme dag blev lederen af motorkontoret, assistent Dvinge, og automobilforhandler E. Kjærhus, Kolding, der begge sigtedes for bestikkelse, samt handelsmand G. Damgaard Madsen, Kolding, der sigtedes for dokumentfalsk og for bestikkelse af Outzen, anholdt. De anholdte blev alle fremstillet i Kolding kriminalret den 15. februar 1955 sammen med den da også anholdte karetmager Vilh. Hansen, der sigtedes for i et tilfælde at have ydet Outzen bestikkelse. Kriminalretten fængslede Outzen, Vilh. Hansen og Damgaard Madsen, hvorimod retten løslod Dvinge og Kjærhus. Alle kendelserne blev kæret til Vestre Landsret, som ved kendelse af 17. februar 1955 stadfæstede kriminalrettens fængslingskendelser og tillige afsagde fængslingskendelse over Dvinge og Kjærhus, idet Landsretten fandt, at de med skellig grund var sigtede for bestikkelse.

I den følgende tid blev der under ledelse af statsadvokatfuldmægtig Simonsen, Sønderborg, og med assistance fra rigspolitichefens rejseafdeling foretaget meget omfattende undersøgelser vedrørende de i de senere år foretagne indregistreringer af motorkøretøjer på motorkontoret. Under sagens gang

blev yderligere to automobilhandlere fængslet og en mekaniker anholdt.

Fængslingsfristerne blev i den følgende tid på anklagemyndighedens anmodning flere gange forlænget af kriminalretten, og spørgsmålet om forlængelse af fængslingen af Dvinge og enkelte andre blev den 11. marts 1955 forelagt Vestre Landsret, som stadfæstede den fortsatte fængsling.

Assistent Dvinge var herefter fængslet i tiden 17. februar—21. marts 1955, mens automobilhandler Kjærhus var fængslet i tiden 17. februar—8. marts 1955. Begge blev løsladt på anklagemyndighedens foranledning, og det samme gjaldt alle de øvrige fængslede.

Efter anmodning fra Justitsministeriet blev der i ministeriet den 28. marts 1955 afholdt et møde, hvori justitsministeren, departementschefen og andre af ministeriets tjenestemænd, rigspolitichefen, statsadvokat Kirk og statsadvokatfuldmægtig Simonsen deltog. Statsadvokaten afleverede en skriftlig oversigt over det hidtidige forløb af motorkontorsagen, og omfanget af undersøgelsen blev drøftet.

Den 4. juni 1955 fremsendte statsadvokaten motorkontorsagens akter og udkast til anklageskrift til rigsadvokaten, der den 5. juli 1955 med enkelte mindre ændringer tiltrådte udkastet. Anklageskriftet, der blev udfærdiget den 8. juli 1955, omfattede assistent Dvinge, kontorist Outzen og 10 andre.

Sagen blev domsforhandlet ved kriminalretten i Kolding i tiden 24. oktober—16. november 1955, og for anklagemyndigheden mødte statsadvokatfuldmægtig Simonsen.

Ved kriminalrettens dom den 24. november 1955 blev assistent Dvinge idømt straf af hæfte i 30 dage, som ansås udstået med varetægtsfængslet. Assistent Dvinge blev frifundet for sigtelsen for bestikkelse (forhold Va) og 4 andre forhold (forhold VI a 2, 3 og 4 samt forhold VIII), hvorimod han dømtes for overtrædelse af straffelovens §§ 155 og 156 (forhold VII) ved i et tilfælde at have omskrevet en motorattest med udeladelse af den motorsagkyndiges påtegning om forskellige mangler ved vognen, og for overtrædelse af § 156 (forhold VI a 1) ved i en lang række tilfælde i tiden 1. juni 1952—1. december 1954 i strid med de gældende bestemmelser at have indregistreret eller ladet motorkontorets personale indregistrere

motorkøretøjer uden forudgående syn (motorbekendtgørelsens § 23).

Ved dommen blev de øvrige tiltalte dømt med undtagelse af automobilhandler Vagn Jacobsen, Kolding, der blev frifundet.

Kriminalrettens dom blev anket til Vestre Landsret af 5 domfældte, herunder Dvinge og Kjærhus, og anklagemyndigheden kontraankede for alle appellanternes vedkommende. De øvrige domfældte modtog dommen, og anklagemyndigheden fandt ikke grundlag for at anke overfor disse eller overfor den frifundne automobilhandler.

Ved Vestre Landsrets dom af 24. marts 1956 blev automobilhandler Kjærhus, der ved kriminalrettens dom var idømt 30 dagbøder à 50 kr. for overtrædelse af straffelovens § 156, jfr. § 23, og motorbekendtgørelsens § 23 (medvirken til, at motorkontoret registrerede motorkøretøjer uden syn), frifundet for de mod ham rejste sigtelser, herunder sigtelsen for bestikkelse, for hvilken han også var blevet frifundet ved kriminalrettens dom. I erstatning for uforskyldt varetægtsfængsel blev der tillagt automobilhandleren 4.000 kr.

Landsretten stadfæstede dommen over assistent Dvinge, idet retten henførte forholdet vedrørende registreringerne uden forudgående syn (forhold VI a 1) under straffelovens § 155 og forholdet med den omskrevne motorattest (forhold VII) under straffelovens § 175, stk. 1, jfr. § 154. Landsretten dømte dernæst i modsætning til kriminalretten Dvinge for overtrædelse af straffelovens § 157 med hensyn til indregistrering uden overholdelse af de herfor foreskrevne regler af 3 vogne, der delvis var fremstillet på en karosserifabrik, af hvilken han var medejer (forhold VI a 2, 3 og 4).

De tre andre apellanter blev også domfældt ved Landsretten, for tos vedkommende med visse mindre skærper.

B. Injuriesagen mod redaktør Behrens

I den foran omtalte notits af 8. december 1954 til politimesteren havde politikommisær Kleberg bl. a. anført:

»Bestemmelserne om fremstilling af motorkøretøjer til syn ved indregistreringer blev indskærpet assistent Dvinge med pålæg om at foranledige disse nøje overholdt i fremtiden, hvortil han erklærede, at han allerede

har truffet foranstaltninger til, at alle sager vedrørende indregistreringer fremtidig forelægges ham eller hans stedfortræder, forinden de indføres i registeret, bl. a. for at påse, at de her omhandlede bestemmelser overholdes.

Det blev samtidig tilkendegivet assistenten, at de her omhandlede syn skal foretages uden gebyr, hvilket han erkendte at have forstået.»

Det bemærkes herved, at det i motorbekendtgørelsens § 23, stk. 5, bestemmes, at der ikke skal betales gebyr for de i § 23, stk. 3, omhandlede eftersyn.

Den 17. februar 1955 indberettede politimester Clausen til Justitsministeriet, at politikommisær Kleberg havde henledt opmærksomheden på, at der formentlig i ret udstrakt grad var blevet opkrævet gebyr ved fremstilling til syn af ældre motorkøretøjer. Politikommisæren havde straks påtalt dette forhold overfor assistent Dvinge og foranlediget det standset.

Det hedder herefter i indberetningen:

»Den motorsagkyndige blev samtidig af politikommisæren gjort bekendt med, at den omhandlede gebyropkrævning var i strid med bekendtgørelsens § 23, stk. 5, hvilket han afviste med, at han ikke kendte til, hvilke gebyrer der tilkom ham.»

Den 15. marts 1955 indeholdt Kolding Folkeblad på forsiden en 3-spaltet artikel med overskriften: »Motoraffæren i Kolding tager opsigtsvækkende udvikling« og: »Indberetning fra politimesterembedet til Justitsministeriet om den konstituerede motorsagkyndiges opkrævning af gebyrer«.

I artiklen anførtes det bl. a., at civilingeniør Møller uretmæssigt havde opkrævet og oppebåret gebyrer à 12 kr. ved syn af brugtvogne ved ejerskifte og foranlediget gebyrerne indbetalt på motorkontoret, hvor han senere hævdede dem. Det anførtes endvidere, at flere personer, der var klar over, at opkrævningen var i strid med loven, havde nægtet at betale, uden at civilingeniør Møller havde reageret på denne vægring, og at der var opstået en uoverensstemmelse mellem civilingeniøren og assistent Dvinge, fordi motorkontoret ikke fortsat ønskede at modtage de gebyrindbetalinger, som civilingeniøren senere hævdede.

I anledning af denne artikel foretog stats-

advokat Kirk i de følgende dage undersøgelser med henblik på at få oplyst, hvorfra bladet havde kendskabet til politimesterens indberetning. Ved en afhøring af civilingeniør Møller den 16. marts 1955 udtalte denne, at han som motorsagkyndig intet som helst havde med opkrævningen af gebyrer at gøre, da denne udelukkende foretoges af motorkontoret, som ligeledes bestemte, om der skulle betales gebyr eller ej. Civilingeniøren anførte endvidere, at der aldrig fra publikums side var blevet klaget til ham over gebyrspørgsmålet, og der var ikke med hans vidende rettet sådanne klager til motorkontoret.

Da civilingeniør Møller fandt, at artiklen, der var blevet gengivet i enkelte andre dagblade, indeholdt sigtelser mod ham for forhold, der — hvis de var sande — måtte antages at medføre fortabelse af hans beskikkelse som motorsagkyndig, anmodede han ved skrivelse af 18. april 1955 til statsadvokaten i Sønderborg om offentlig påtale mod den eller de for artiklerne ansvarlige.

Efter at statsadvokaten havde forelagt sagen for rigsadvokaten beordrede denne den 5. juli 1955 i medfør af presselovens § 7 til tale rejst mod Kolding Folkeblads ansvarshavende redaktør, Vilh. J. Behrens, for overtrædelse af straffelovens § 267, stk. 1, jfr. stk. 3.

Ved Kolding kriminalrets dom af 17. september 1955 blev redaktør Behrens idømt 40 dagbøder à 50 kr. De i avisartiklen indeholdte ærekrænkende sigtelser blev kendt ubeføjede, og redaktøren dømtes til at betale civilingeniør Møller en erstatning på 5000 kr. og i sagsomkostninger 3000 kr. Endelig blev redaktøren i medfør af presselovens § 11 dømt til at foranledige domsgrunde og domsslutning offentliggjort i Kolding Folkeblad og til at betale civilingeniøren 1000 kr. til bestridelse af dommens kundgørelse i andre dagblade.

Dommen blev ikke appelleret, og statsadvokaten meddelte fuldbyrdelsesordre den 3. oktober 1955.

C. Disciplinærsagen

Den 19. marts 1955 havde statsadvokaten indberettet til Justitsministeriet, at han fandt, at der burde indledes tjenstlig undersøgelse, jfr. tjenstemandslovens § 17, mod politikommissær Kleberg, og i skrivelse af 31. marts 1955 meddelte Justitsministeriet, at

iværksættelse af en sådan undersøgelse burde afvente udfaldet af motorkontorsagen.

Efter afsigelsen af kriminalrettens dom af 17. september 1955 i sagen mod redaktør Behrens rejste statsadvokaten overfor rigsadvokaten spørgsmålet om tjenstlig undersøgelse mod politimester Clausen og politikommissær Kleberg. Den 6. oktober 1955 tiltrådte rigsadvokaten denne indstilling overfor Justitsministeriet, der i skrivelse af 30. december 1955 til rigsadvokaten anmodede konstitueret statsadvokat P. Lindegaard om at foretage en undersøgelse og udarbejde en skriftlig fremstilling, men før statsadvokaten havde påbegyndt afhøringen, afgik politikommissær Kleberg den 8. januar 1956 ved døden.

Den 1. og 2. februar 1956 foretog statsadvokat Lindegaard afhøringer i Kolding, og den 8. februar 1956 afgav statsadvokaten indberetning til Justitsministeriet om resultatet af undersøgelsen.

På grundlag af denne indberetning besluttede Justitsministeriet at rejse tjenstemandsag mod politimester Clausen, og ved skrivelse af 10. marts 1956 anmodede ministeriet landsdommer A. Blom-Andersen om i medfør af tjenstemandslovens § 17 at afholde tjenstemandsforhør over politimesteren. Dette forhør afholdtes den 11.—13. april 1956.

Politimesterens bisidder, højesteretssagfører Mogens Møller, Odense, fremsendte den 30. april 1956 et skriftligt indlæg, og den 19. maj 1956 afgav landsdommer Blom-Andersen indstilling til Justitsministeriet, hvorefter ministeriet ved skrivelse af 2. juli 1956 tildelede politimesteren en alvorlig irettesættelse for hans forhold på en række punkter, særlig i forbindelse med de foran nævnte sager.

II. De enkelte klagepunkter.

1) I skrivelsen af 31. maj 1956 hertil er det anført, at anklagemyndigheden under motorkontorsagen betegnede det som ligegyldigt, om det blev påvist, at mange andre politikredse fulgte en tilsvarende praksis som motorkontoret i Kolding med indregistrering af brugte vogne uden forudgående syn. Under retssagen mod redaktør Behrens blev fremlagt en skrivelse fra Justitsministeriet, hvorefter — ifølge klagerens referat — »de af den motorsagkyndige foretagne værkstedssyn

var i strid med hans stilling«. Men heroverfor gjorde statsadvokat Kirk, der procederede denne sag for anklagemyndigheden, gældende, at civilingeniør Møller havde handlet i overensstemmelse med en praksis, som de fleste motorsagkyndige fulgte.

Klagerne rejser nu det spørgsmål, hvorledes en praksis, der efter Justitsministeriets opfattelse er uforenelig med den motorsagkyndiges stilling, kan blive accepteret, fordi de øvrige motorsagkyndige handler i strid med ministeriets opfattelse, mens en assistent, der følger en praksis, som hans forgænger har fulgt, og som, indtil motorkontorsagen kom frem, blev fulgt i mange andre politikredse, bliver straffet. Klagerne spørger, hvorledes statsadvokaturen i to parallelle forhold, hvor der begge steder er tale om tjenestemænd, kan indtage »to helt modsatte synspunkter«.

Den omtalte skrivelse fra Justitsministeriet er en skrivelse af 12. september 1955 til redaktør Behrens' forsvarer, landsretssagfører W. Lynæs, Kolding. Skrivelsen var foranlediget af, at landsretssagføreren havde tilsendt Justitsministeriet nogle kvitteringer på 10 og 15 kr., udstedt af den motorsagkyndige for honorarer ved undersøgelse af motorkøretøjer på forskellige værksteder. Landsretssagfører Lynæs havde samtidig spurgt Justitsministeriet, om dette var bekendt med og billigede, at »sådanne gebyrer for værkstedseftersyn opkræves og oppebæres af den motorsagkyndige«. Landsretssagføreren havde dernæst spurgt, om den motorsagkyndige selv kunne beholde gebyrerne, eller om de af ham skulle indbetales på motorkontoret.

I skrivelsen af 12. september 1955 udtalte Justitsministeriet bl. a., at der var tale om et vederlag i henhold til særlig aftale mellem den motorsagkyndige og vedkommende automobilfirma og ikke om et i henhold til offentlig bestemmelse fastsat gebyr, hvorfor der ikke opstod spørgsmål om, hvorvidt vederlaget burde være afregnet med motorkontoret, som ikke ville have haft hjemmel til at modtage et sådant vederlag.

Justitsministeriet tilføjede, at ministeriet havde tilkendegivet civilingeniør Møller, at det ikke var foreneligt med hans stilling som Justitsministeriets motorsagkyndige, at han beregnede sig honorar for bistand med undersøgelse af motorkøretøjer og ydelse af vejledning i forbindelse hermed, hvadenten det drejede sig om værkstedsundersøgelse af

køretøjer, der var anmeldt til indregistrering, eller han i andre tilfælde ydede bistand ved reparation eller fremstilling af køretøjer.

Statsadvokat Kirk har i sin erklæring af 2. august 1956 udtalt, at han med hensyn til berettigelsen af at rejse tiltale for overtrædelse af motorbekendtgørelsens § 23 kan indskrænke sig til at henvise til de af Kolding kriminalret og Vestre Landsret afsagte domme i motorkontorsagen.

Med hensyn til værkstedssynene har statsadvokaten anført, at handelsmand Damgaard Madsen den 16. marts 1955 havde udtalt overfor Jydske Tidende, at han i et tilfælde var blevet afkrævet 22 kr. for syn af en brugt vogn. De 12 kr. blev erlagt på motorkontoret og de 10 kr. til den motorsagkyndige privat.

Statsadvokaten havde bl. a. i den anledning samme dag en samtale med civilingeniør Møller, der forklarede, at han undertiden, dels efter anmodning, dels når han selv fandt det påkrævet, at en brugt vogn blev undersøgt adskilt på værksted, havde foretaget sådanne undersøgelser og betragtet dette som rådgivende ingeniørvirksomhed og herfor beregnet sig et beskedent vederlag af sædvanligvis 10 kr. og aldrig over 15 kr.

Statsadvokaten anfører videre, at landsretssagfører Lynæs under injuriesagen, der udelukkende angik de egentlige gebyrer, der indbetales på motorkontoret, havde fremdraget honorarerne for værkstedssynene.

Endvidere havde politikommissær Kleberg den 3. september 1955 på grundlag af kvitteringer for disse værkstedssyn, modtaget fra landsretssagfører Lynæs, afgivet en indberetning til politimester Clausen, som samme dag indberettede forholdet til Justitsministeriet og spurgte, om han burde indlede en undersøgelse, og om den motorsagkyndige burde forrette tjeneste, mens en eventuel undersøgelse fandt sted. Politimesteren underrettede ikke statsadvokaten om indberetningen, men Justitsministeriet forelagde den 5. september 1955 indberetningen for statsadvokaten, som i skrivelse af 6. september 1955 til rigsadvokaten bl. a. udtalte, at honorarerne for værkstedssynene ikke vedrører betalingen for almindelige synsforretninger og ej heller motorkontorets regnskaber.

Statsadvokaten har overfor mig henvist til, at Landsforeningen af Justitsministeriets motorsagkyndige til brug for sagen mod redak-

tør Behrens afgav en erklæring af 16. juni 1955, hvorefter foreningen anså det for rimeligt, at der af den motorsagkyndige for anvendelse af ekstraordinært megen tid ved værkstedsundersøgelser og for befordring beregnes et honorar, fastsat efter omstændighederne i det enkelte tilfælde. En lignende erklæring blev efter anmodning af statsadvokaten afgivet den 31. august 1955 af den motorsagkyndige i Esbjerg, ingeniør Frede Jensen.

Endvidere har statsadvokaten udtalt, at der ikke har været tale om noget strafbart forhold fra civilingeniør Møllers side. Justitsministeriet har da også i skrivelse af 8. december 1955 som svar på en forespørgsel fra folketingsmand, politimester Vagn Bro udtalt, at ministeriet ikke har fundet grundlag for at foretage noget overfor civilingeniøren. Justitsministeriet har heller ikke foretaget noget overfor de andre motorsagkyndige, der havde opkrævet tilsvarende vederlag for værkstedssyn. Ministeriet har dog fundet anledning til den 5. december 1955 at udsende et cirkulære om værkstedseftersyn m. v., hvorefter de motorsagkyndige ikke må beregne sig honorar for værkstedseftersynene o. lign., hvorimod de, når eftersyn i medfør af motorbekendtgørelsens § 29, stk. 2, foretages udenfor det sædvanlige syningssted, er berettigede til at afkræve anmelderen befordringsgodtgørelse og timepenge efter nærmere fastsatte regler.

Ved bedømmelsen af klagerne påstand om, at statsadvokaten i to parallelle forhold har indtaget modstridende standpunkter, må jeg lægge til grund, at såvel Kolding kriminalret som Vestre Landsret, uanset hvad der under sagen var oplyst om praksis i andre politikredse, har fundet, at der forelå strafansvar for assistent Dvinges vedkommende for de ved Kolding motorkontor foretagne indregistreringer af brugte vogne uden forudgående syn, mens det efter det oplyste må antages, at civilingeniør Møller ikke har begået noget strafbart ved at oppebære honorar for de af ham foretagne værkstedsundersøgelser. At Justitsministeriet har tilkendegivet civilingeniør Møller, at det ikke var foreneligt med hans stilling som motorsagkyndig, at han beregnede sig honorar for de nævnte undersøgelser, samt med virkning for

fremtiden har forbudt de motorsagkyndige at beregne sig sådanne honorarer, kan ikke udviske denne forskel.

Under disse omstændigheder finder jeg, at de to af klagerne fremdragne forhold ikke kan betegnes som strafferetligt parallelle.

Det tilføjes, at det rejste spørgsmål om, hvorvidt der i andre politikredse blev fulgt en lignende praksis som ved motorkontoret i Kolding med hensyn til indregistrering uden forudgående syn, og om der i denne henseende fra statsadvokaturens side er foretaget en forskelsbehandling, omtales nedenfor under punkt 12.

2) Under injuriesagen mod redaktør Behrens ønskede forsvarer oplysninger om den af den motorsagkyndige førte kassebog. Ifølge klagerne skrivelse af 31. maj 1956 skal statsadvokat Kirk i den anledning under proceduren have udtalt, at »han var revnende ligeglad med den motorsagkyndiges regnskabsbog«. I skrivelsen spørges derefter, om anklagemyndigheden kan fremsætte en sådan udtalelse om en af Justitsministeriet beordret og af politimesteren autoriseret regnskabsbog.

Statsadvokat Kirk har i sin skrivelse af 2. august 1956 anført, at landsretssagfører Lynæs først under proceduren rejste det spørgsmål, om den motorsagkyndige ud fra den af ham førte journal burde eller kunne drage slutninger med hensyn til, at der ulovligt blev oppebåret gebyrer. Dette bestred statsadvokaten, uden at han erindrer ordvalget.

Jeg skal herefter udtale, at der under en retssag må tilkomme de procederende parter en betydelig frihed i ordvalget, og at det fremdragne forhold ikke kan give mig grundlag for kritik.

3) Klagerne besværer sig over, at statsadvokaturen i kæreskriftet af 16. februar 1955 til Vestre Landsret har anført, at den motorsagkyndige havde »*underhåndsoplysninger*» om, at man kunne få vogne indregistreret uden syn mod at betale 50—100 kr. Det gøres herved gældende, at dette referat var urigtigt, da den motorsagkyndige som vidne i et senere retsmøde skal have fastslået, at han aldrig havde meddelt dette til statsadvokaturen, men alene havde fastslået, at han havde hørt *rygter* herom. Klagerne me-

ner, at der er en meget væsentlig forskel på at have hørt rygter om et forhold og at have underhåndsoplysninger, og finder det i høj grad uforståeligt, at »statsadvokaturen i et kæreskrift fremsætter udtalelser, der indebærer et bevis om et forhold, der kun foreligger rygter om«.

I kæreskriftet anføres bl. a.:

»Efter at den motorsagkyndige i Kolding, ingeniør Erik Børge Møller, gennem nogen tid havde fået underhåndsoplysninger om, at det var muligt på motorkontoret i Kolding at få indregistreret motorkøretøjer, der ikke var blevet underkastet lovpligtigt syn af den motorsagkyndige, når man herfor betalte beløb varierende fra 50 til 100 kr., følte han sig foruroliget og satte sig i forbindelse med såvel justitsministeriet som statsadvokaturen om sagen.

.....

Under [efterforskningen] erkendte den på motorkontoret ansatte kontorist, sigt. Outzen, sig skyldig i at have modtaget bestikkelse i nogle få tilfælde for at indregistrere vogne uden syning. Han og den daglige leder af motorkontoret, assistent Dvinge, blev anholdt. Dvinge erkendte i vidt omfang at have ladet vogne indregistrere uden syning, men nægtede bestemt at have modtaget vederlag herfor.

.....

Der henvises til, at de mange oplysninger om muligheder for at få motorkøretøjer indregistreret uden syn mod betaling underbygges ved Outzens tilståelse om, at han har modtaget bestikkelse, at der i en lang række tilfælde faktisk har fundet indregistrering sted uden det nødvendige syn, at det til den motorsagkyndige blev oplyst, at en bestemt vogn på en bestemt dag ville blive indregistreret uden syn, hvilket også skete, og at denne vogn såvel som talrige andre kom fra Kjøerhus, der næsten aldrig fik sine vogne synet.

Endvidere henvises til det forhold, at Dvinge er medejer af en karosserifabrik og har endelig indregistreret en herfra udgået vogn, uagtet den, som ikke opfyldende lovens betingelser ifølge den motorsagkyndiges påtegning, kun kunne indregistreres midlertidigt, og at han, efter at justitsministeriet den 9/10 1954 havde givet afslag på ansøgning om, at

vognen måtte indregistreres, fortsat har ladet den køre uden ændringer.

Som det fremgår af sagen, forestår en lang række undersøgelser med gennemgang af hele motorregistret og afhøring af talrige vidner, og da det i en sag af denne art er afgørende for efterforskningen, at de sigtede holdes afsondret, påstås [fængsling] for samtlige af de kære omhandlede.»

Statsadvokat Kirk har overfor mig henholdt sig til kæreskriftet og til de af kriminalretten og Vestre Landsret afsagte kendelser af 15. og 17. februar 1955.

Statsadvokaten har anført, at højesterets-sagfører Mogens Møller, der var forsvarer for Kjøerhus, under sagens behandling i Vestre Landsret havde udtalt, at statsadvokaten havde vildledt Landsretten i kæreskriftet, og at kriminalretten i sin kendelse havde fastslået, hvad der forelå. Fuldmægtig Simonson havde ifølge et af ham udfærdiget notat repliceret ved at redegøre for de oplysninger, der forelå den 16. februar 1955, og ved at henviser til, at indholdet af kriminalrettens kendelse af 15. februar 1955 var Landsretten bekendt. Ifølge statsadvokatens udtalelse blev der ikke af Landsretten fremsat bemærkninger til dette punkt.

Statsadvokat Kirk har endelig anført, at der ikke i retsbogsudskrifterne vedrørende civilingeniør Møllers vidneforklaringer findes nogen udtalelse af den af klagerne nævnte art.

På grundlag af det således oplyste skal jeg udtale, at det ikke kan kritiseres, at statsadvokaturen i indledningen af kæreskriftet af 16. februar 1955 har anvendt udtrykket »underhåndsoplysninger« om de meddelelser, der var tilgået den motorsagkyndige forud for sagens rejsning. Det bemærkes herved, at udtrykket ikke — som hævdet i skrivelsen af 31. maj 1956 — indebærer, at der er bevis for det, oplysningerne går ud på.

Det må yderligere fremhæves, at det ikke i kæreskriftet er anført, at der skulle foreligge underhåndsoplysninger om, at assistent Dvinge skulle have modtaget bestikkelse, og at det tværtimod anføres, at Dvinge bestemt nægter at have modtaget noget vederlag for de af ham foretagne indregistreringer uden syn.

4) Under punkt 4 i skrivelsen af 31. maj 1956 anføres det, at statsadvokatfuldmægtig Simonsen den 16. februar 1955 foretog en afhøring af nu afdøde politikommissær Kleberg, og at rapporten efter politikommissærens død må tillægges en ret væsentlig betydning. I skrivelsen anføres derefter: »Denne rapport må formodes at have et urigtigt indhold, idet de i rapporten citerede udtalelser af konstitueret landsdommer Juul-Olsen af denne er fastslået at være urigtige. — Det, at de af statsadvokaturen selv udarbejdede rapporter ikke svarer til det rent faktisk passerede, finder vi forkasteligt.«

Den pågældende afhøring, der overværedes af fuldmægtig Juul-Olsen, var af orienterende art og havde hovedsagelig til formål at tilvejebringe oplysning om den almindelige ekspeditionsform på motorkontoret. I slutningen af fuldmægtig Simonsens ret kortfattede rapport hedder det:

»Kpt. [d. v. s. Kleberg] har ikke selv givet retningslinier m. h. t., om syning af vogne kunne undlades før indregistreringen. Når det brændte på, har han gjort pm. opmærksom herpå, og denne har så talt med jmst. (Juul-Olsen), der havde givet besked på at handle efter konduite. (fm. J-O. indskød, at han i sådanne tilf. har sagt, at der kunne handles efter konduite m. h. t. at indreg. vogne, hvis kvalitet man ikke havde mistanke til, og i så fald skulle det påses, at de senere blev fremstillet til syn. Havde man mistanke til vognene, måtte de ikke indreg.)«

Under en afhøring i kriminalretten den 14. november 1955 udtalte fuldmægtig Juul-Olsen ifølge retsbogen om det her foreliggende spørgsmål:

».... I den periode, hvor den motorsagkyndige ikke kunne overkomme synene af vognene, har han ikke anvist motorkontoret anden lempelse end udskydning af synene af nye personmotorvogne og motorcykler. På anden måde har han ikke antydnet mulighed for lempelser for motorkontoret.

På forespørgsel erklærer han, at han ikke vil bestride, at han har sagt, at man skulle handle »efter konduite«, og at man skulle »få det til at glide«, og han vil ikke afvise, at han ikke altid har præciseret, at det kun kunne ske ved udsættelse af synene af nye personmotorvogne og motorcykler.«

Endelig har fuldmægtig Juul-Olsen den 16. marts 1956 afgivet forklaring i Vestre Landsret, og det hedder i retsbogen herom:

»Vidnet har aldrig givet nogen anvisning på, at man på motorkontoret skulle kunne fravige § 23. Vidnet husker ikke, om vidnet i det hele taget har givet motorkontoret nogen forholdsordre med hensyn til § 23. — Vidnet mener ikke at have udtalt sig som i ekstrakt A, pag. 62, anført.«

Det bemærkes, at der herved henvises til rapporten af 16. februar 1955.

Fuldmægtig Simonsen har i en erklæring af 10. juli 1956 udtalt, at man ved at sammenholde de tre udtalelser fra Juul-Olsen vil se, at der ikke deri nødvendigvis ligger de uoverensstemmelser, som nu indfortolkes. Efter fuldmægtig Simonsens opfattelse er forholdet klarest præciseret i underretsprotokollet, hvoraf det fremgår, at Juul-Olsen alene vil have henvist motorkontoret til at *udskyde* (ikke undlade) syn af *nye* vogne, men at han vel ikke hver gang har gentaget, at han kun talte om nye køretøjer.

Fuldmægtig Simonsen har tilføjet, at han i rapporten af 16. februar 1955 nøje har gengivet fuldmægtig Juul-Olsens udtalelse, således som han ved den lejlighed opfattede den.

Statsadvokat Kirk har i skrivelsen af 2. august 1956 udtalt, at der ikke er nogen grund til at antage, at fuldmægtig Simonsen ikke ganske nøje har gengivet Juul-Olsens udtalelse, som han opfattede den. Statsadvokaten har tilføjet, at forsvaret under proceduren angreb fuldmægtig Juul-Olsen og påberåbte sig, at rapporten var optaget af statsadvokaturen.

Efter det foreliggende finder jeg ikke, at der er noget at bebrejde statsadvokatfuldmægtig Simonsen i forbindelse med rapporten af 16. februar 1955.

5) Under omtale af, at politimester Clausen under en afhøring i kriminalretten om sine forhandlinger med Justitsministeriet meddelte, at hans koncepter til skrivelser til Justitsministeriet var bortkommet, bebrejdes det i skrivelsen af 31. maj 1956 statsadvokatfuldmægtig Simonsen, at han fortsatte afhøringen, til trods for at de pågældende kon-

cepter, hvorpå politimesteren havde gjort notater om de mundtlige forhandlinger, var i statsadvokatens besiddelse og først blev fremlagt i retten efter forsvarernes provokationer.

Det fremgår af retsbogen, at politimester Clausen blev afhørt i kriminalretten den 26. oktober 1955 under domsforhandlingen i motorkontorsagen bl. a. om sin til Justitsministeriet indsendte skrivelse af 21. januar 1953, som blev foreholdt ham, og om hans forhandling i Justitsministeriet den 23. januar 1953 bl. a. om vanskelighederne med at overholde § 23, stk. 3-synene.

Ifølge retsbogen meddelte højesteretssagfører Mogens Møller ved begyndelsen af et retsmøde den 1. november 1955, at han ved en samtale dagen før med politimesteren havde erfaret, at koncepterne til korrespondancen med Justitsministeriet i længere tid havde været udlånt til statsadvokaturen, hvor de også beroede, da politimesteren blev afhørt den 26. oktober 1955. I samme retsmøde fremlagde fuldmægtig Simonsen en ekstrakt indeholdende de pågældende koncepter med bilag og påtegnede kommentarer.

Dette forhold gav anledning til, at forsvarret i retsmødet den 1. november 1955 rettede et ret skarpt angreb på anklagemyndigheden, hvilket angreb blev gengivet i dagspressen.

På statsadvokat Kirks anmodning har fuldmægtig Simonsen den 9. november 1955 udfærdiget en notits om det passede. Det fremgår heraf, at politimesteren formentlig den 28. eller 29. oktober 1955 rettede henvendelse til fuldmægtigen og meddelte, at han forgæves havde eftersøgt koncepterne til sine skrivelser til Justitsministeriet, og at han spurgte, om det ikke var muligt, at statsadvokaturen havde lånt dem i foråret ved sagens opkomst, da andre koncepter blev udlånt.

Fuldmægtig Simonsen lovede at undersøge forholdet, når han søndag den 30. oktober 1955 kom til Sønderborg. Ved denne undersøgelse blev koncepterne fundet, og der blev samme dag taget afskrifter til brug for retten og forsvarerne. På konceptet til skrivelser af 21. januar 1953 havde politimesteren gjort notater om sin forhandling i Justitsministeriet den 23. januar 1953.

Ifølge fuldmægtig Simonsens notits afle-

verede han den 31. oktober 1955 om middagen koncepterne til politimesteren og spurgte, om han ville have noget imod, at de blev fremlagt i retten. Politimesteren svarede, at det kunne han ikke tænke sig, men han ville gerne have lejlighed til at gennemse dem først. Det blev herefter aftalt, at fuldmægtig Simonsen skulle henvende sig til politimesteren den næste dag og afhente koncepterne til fremlæggelse i retten.

Ifølge notitsen overholdt politimesteren imidlertid ikke denne aftale, men havde fortrukket at lade forsvarerne få meddelelse om, at koncepterne nu ville blive fremlagt.

Fuldmægtig Simonsen har endelig i notitsen tilføjet, at politimesteren inden retsmødet den 1. november 1955 havde haft lejlighed til, hvis han ønskede det, at underrette fuldmægtigen, idet de mødtes på gangen mellem politikammerets forskellige kontorer. Da politimesteren var i følge med to af forsvarerne, rettede fuldmægtig Simonsen ingen henvendelse til ham.

Statsadvokat Kirk har i sin skrivelse af 2. august 1956 til mig oplyst, at han søndag den 30. oktober 1955 på statsadvokatens kontor i Sønderborg mødtes med fuldmægtig Simonsen, der ikke et øjeblik havde tænkt, at koncepterne ikke skulle fremlægges.

I statsadvokat Lindegaards redegørelse af 8. februar 1956 til Justitsministeriet er der om nærværende spørgsmål bl. a. anført følgende:

»Under afhøringen af politimesteren i motorkontorsagen den 26. oktober 1955 blev der rejst spørgsmål om ordlyden af de indberetninger, der var sendt fra embedet til Justitsministeriet om vanskelighederne ved at overkomme synene, og politimesteren blev opfordret til at fremskaffe koncepterne til dem. Da politimesteren ikke var i stand til at finde disse koncepter, faldt det ham ind, at de muligvis befandt sig blandt noget materiale, som statsadvokatfuldmægtig Simonsen ved undersøgelsens begyndelse havde fået adgang til.«

På grundlag af det ovenfor nævnte skal jeg udtale, at de pågældende koncepter burde have været til stede i retten ved afhøringen af politimesteren den 26. oktober 1955. Efter det oplyste må det imidlertid antages, at undladelsen heraf skyldes en

fejltagelse, og forholdet giver mig derfor ikke anledning til yderligere bemærkninger.

6) Det gøres gældende, at det er i strid med de almindelige regler, at statsadvokaturen efter dommerens anmodning havde tilsendt kontorchef Grau, Justitsministeriet, retsbogsudskrifterne i sagen, forinden han skulle afhøres som vidne i retten.

Det pågældende retsmøde blev afholdt den 14. november 1955 af Kolding kriminalret på domhuset i København.

Statsadvokat Kirk har overfor mig udtalt, at han den 4. november 1955 efter anmodning af retten tilsendte kontorchef Grau retsbogen, for at kontorchefen inden retsmødet kunne gennemgå ministeriets relevante referater. I følgeskrivelsen havde statsadvokaten henledt kontorchefens opmærksomhed på nogle bestemte forklaringer, der var optaget i retsbogen.

Statsadvokaten har dernæst oplyst, at det her omhandlede spørgsmål tidligere har været rejst i Dansk Dommer- og Politikontoristforenings medlemsblad for januar-februar 1956, og at han i skrivelse af 8. februar 1956 til rigsadvokaten fremsatte sine bemærkninger til denne artikel. Statsadvokaten anførte bl. a., at kontorchef Grau først blev chef for Justitsministeriets 3. kontor den 1. april 1954 og således ikke kunne udtale sig om de forhandlinger, Justitsministeriet havde haft med politimesterembedet i Kolding i perioden forud for konstitutionen af civilingeniør Møller. Formålet med at føre kontorchefen som vidne var for en stor del, at han skulle tage stilling til spørgsmål, der var rejst under straffesagen om forskellige sager, der havde foreligget i Justitsministeriet. Hvis der skulle være nogen mening i at afhøre kontorchef Grau herom, måtte han have lejlighed til at gennemgå ministeriets referater i disse sager inden afhøringen.

I en notits af 10. juli 1956 har fuldmægtig Simonsen anført, at kontorchef Grau under retsmødet i København udtalte, at han havde opfattet forholdet således, at retsbogen var tilsendt ham, for at han i ministeriet kunne finde de sager frem, der var på tale.

Efter det oplyste må det antages, at fremsendelsen af retsbogsudskrifterne er sket på rettens foranledning og — omend der er tale om et i forbindelse med vidne-

afhøring usædvanligt skridt — har været lovmedholdelig.

7) Klagerne anfører, at såvel assistent Dvinge som automobilhandlerne Kjørhus og Vagn Jacobsen i anklageskriftet af 8. juli 1955 var tiltalt for dokumentfalsk, idet der ved auktionsvogne var udstedt nye indregistreringsattester uden auktionspåtegning. Ved kriminalrettens dom af 24. november 1955 blev de frifundet for dette forhold. Klagerne kritiserer, at tiltalen for dette forhold blev fastholdt af anklagemyndigheden under anken mod Dvinge og Kjørhus, hvorimod der ikke blev appelleret overfor Vagn Jacobsen.

Det bemærkes hertil, at det omtalte forhold i anklageskriftet er henført under forhold VIII, og at der ikke i dette forhold var rejst tiltale for dokumentfalsk, men for overtrædelse af straffelovens § 175 (intellektuelt falsk), subsidiært straffelovens § 176, stk. 3, (fjernelse af lovligt anbragt mærke) og for Dvinges vedkommende subsidiært straffelovens §§ 155 og 157. Tiltalen omfattede for Kjørhus' vedkommende indregistrering af mindst 6 vogne og for Vagn Jacobsens vedkommende mindst 2.

Statsadvokat Kirk har udtalt, at han efter afsigelsen af underretsdommen i motorkontorsagen i skrivelse af 26. november 1955 afgav indstilling til rigsadvokaten om ankens omfang.

Med hensyn til Dvinge og Kjørhus, der begge straks havde anket de dem overgæede domme, indstillede statsadvokaten, at tiltalen opretholdtes mod dem også forsåvidt angår forholdet med auktionsvognene. Statsadvokaten har overfor mig oplyst, at han i det oprindelige udkast til anklageskriftet ved underretten ikke havde medtaget dette forhold, men at det blev indføjet i anklageskriftet af rigsadvokaten. Hvad angår Vagn Jacobsen anførte statsadvokaten i skrivelsen af 26. november 1955, at Jacobsen foruden at være frifundet for tiltale for bedrageri (forhold X), ved hvilken frifindelse statsadvokaten kunne akkviescere, var blevet frifundet for tiltalen for i to tilfælde at have fået auktionsvogne indregistreret med omskrivning af attesten uden syn (forhold VIII). I det ene tilfælde havde han ikke selv købt vognen på auktion, men erhvervet den efter mellemhandel, og det kunne efter statsadvokatens opfattelse ikke bevises, om han nogensinde

havde haft attest med auktionspåtegning, idet den af ham til motorkontoret afleverede attest var bortkastet efter omskrivningen. Der blev herefter kun ét tilfælde tilbage, hvor omskrivning af en auktionsvogns attest ikke kunne forklares, men dette fandt statsadvokaten var for spinkelt et grundlag til at opretholde tiltalen mod ham. Statsadvokaten indstillede derfor, at frifindelsesdommen over Vagn Jacobsen ikke blev anket.

Ved skrivelse af 2. december 1955 tiltrådte rigsadvokaten statsadvokatens indstilling i dens helhed.

Ved Vestre Landsrets dom af 24. marts 1956 blev Dvinge og Kjørhus frifundet for tiltalen i dette forhold.

Politifuldmægtig Bruhn, der indtil den 1. januar 1956 gjorde tjeneste ved politimesterembedet i Kolding, har overfor mig udtalt, at han har hørt, at Vagn Jacobsen hos sin beskikkede forsvarer landsretssagfører Jørgen Wolf, Kolding, skulle have deponeret et stort antal regninger eller kvitteringer for bespising og befording af den motorsagkyndige med anmodning om, at de i »fornødent fald« måtte blive fremlagt eller dokumenteret i et offentligt retsmøde, og at den motorsagkyndige skulle have opsøgt Vagn Jacobsen og anmodet ham om at afstå derfra, idet den motorsagkyndige til gengæld ville søge at påvirke statsadvokaturen til en lempeligere holdning overfor Vagn Jacobsen.

Politifuldmægtigen har dernæst anført, at han under en samtale, han i anden anledning havde med landsretssagfører Wolf, fik bekræftet, at denne var i besiddelse af et antal regninger som omhandlet, men af hensyn til sin klient ønskede landsretssagføreren ikke på daværende tidspunkt at uddybe spørgsmålet nærmere.

Jeg har forelagt politifuldmægtig Bruhns udtalelse for statsadvokat Kirk, der den 27. november 1956 har fremsendt en udtalelse fra fuldmægtig Simonsen, som anfører, at politifuldmægtigens fremstilling af forholdet med de hos landsretssagfører Wolf deponerede kvitteringer ikke synes at være rigtig. Fuldmægtig Simonsen har herved henvist til, at forholdet vedrørende de omtalte kvitteringer blev undersøgt af politiet, forinden injuriesagen og motorkontorsagen blev behandlet i kriminalretten. Anledningen til undersøgelsen var, at der mellem de kvitteringer fra den motorsagkyndige for værksteds-

syn, som landsretssagfører Lynæs før domsforhandlingen i injuriesagen havde indsendt til Justitsministeriet, jfr. ovenfor under punkt 1, var 4 kvitteringer udstedt til Vagn Jacobsen.

Til rapport af 8. september 1955 har Vagn Jacobsen bl. a. udtalt, at han ikke kunne forstå, hvorledes politiet var kommet i besiddelse af kvitteringerne. Han havde haft flere henvendelser om udlevering af kvitteringerne, men havde meddelt de pågældende, at han ikke ville have noget med det at gøre, og han havde afleveret alle sine papirer til landsretssagfører Wolf, hvorfor det måtte være derfra, kvitteringerne var blevet udleveret.

Vagn Jacobsen blev den 16. september 1955 afhørt som vidne i injuriesagen og forklarede her på samme måde om de henvendelser, han havde modtaget angående udlevering af kvitteringer fra den motorsagkyndige, og at han havde overladt kvitteringerne til landsretssagfører Wolf.

Landsretssagfører Lynæs oplyste i retten, at han havde anmodet landsretssagfører Wolf om udlån af kvitteringerne.

Fuldmægtig Simonsen har endelig udtalt overfor mig, at den motorsagkyndige ikke har rettet henvendelse til statsadvokaturen om behandlingen af Vagn Jacobsens sag, og denne udtalelse har statsadvokat Kirk tiltrådt.

Det fremgår af det oplyste, at afgørelsen af ankespørgsmålet er truffet af rigsadvokaten og ikke af statsadvokat Kirk.

Jeg skal dernæst udtale, at statsadvokatens indstilling af 26. november 1955 har givet en fuldt ud tilstrækkelig og saglig begrundelse for indstillingen om at undlade anke forsåvidt angår Vagn Jacobsen. De af politifuldmægtig Bruhn fremdragne forlydender er efter de foreliggende oplysninger uden hold i virkeligheden.

Der findes herefter intet grundlag for kritik vedrørende dette forhold.

8) Som et eksempel på, at statsadvokaturen skal have optrådt illoyalt henvises i skrivelsen af 31. maj 1956 til, at De som assistent Dvinges forsvarer under et retsmøde den 8. marts 1955 protesterede mod en forlængelse af fængslingen, idet De bl. a. beklagede Dem over, at Dvinges foresatte, poli-

timester Clausen og politikommissær Kleberg endnu ikke var afhørt. Fuldmægtig Simonsen meddelte, at en sådan afhøring ville finde sted samme dag, hvorefter dommeren forlængede fængslingen bl. a. med den begrundelse, at Dvinges foresatte endnu ikke var blevet afhørt.

Klagerne besværer sig over, at fuldmægtig Simonsen lod dette passere, til trods for at han selv den 16. februar 1955 havde afhørt politikommissær Kleberg, og at anklagemyndigheden allerede den 15. februar 1955 gennem politimesteren havde modtaget en redegørelse vedrørende indregistreringerne uden forudgående syn. Efter klagernes opfattelse var underretten ikke bekendt med rapporten vedrørende Klebergs forklaring og med redegørelsen.

Det skal her bemærkes, at Landsretten den 11. marts 1955 stadfæstede underrettens kendelse om fængslingsfristens forlængelse.

Statsadvokat Kirk har til mig udtalt, at han den 8. marts 1955 kom til Kolding for at foretage en generel afhøring af politimesteren og politikommissæren. Da statsadvokaten ankom, var retsmødet endnu ikke forbi, og det blev oplyst, at han netop var kommet til Kolding af hensyn til disse afhøringer.

Med hensyn til fuldmægtig Simonsens afhøring den 16. februar 1955 af politikommissæren har statsadvokaten anført, at denne afhøring var rent foreløbig angående motor-kontorets almindelige ekspeditionsform m. v., men ikke vedrørte sagens realitet.

Den af klagerne nævnte redegørelse fra politimesteren vedrørende indregistreringerne uden syn må efter statsadvokatens opfattelse sigte til den ovenfor under afsnit I A og B omtalte indberetning af 8. december 1954 fra politikommissær Kleberg til politimesteren.

Statsadvokaten har overfor mig anført, at det er muligt, at indberetningen ikke var fremlagt i retsmødet den 8. marts 1955, men at alle bilag under en efterforskning ikke kan fremlægges omgående. Statsadvokaten var selv først blevet bekendt med den ved afhøringen af politimesteren den 8. marts 1955, hvorefter indberetningen indgik i sagen.

Politifuldmægtig Bruhn har overfor mig hævdet, at såvel politimesteren som politikommissær Kleberg blev afhørt umiddelbart efter Dvinges anholdelse, og at politimeste-

ren var blevet kaldt til afhøring på domhuset hos statsadvokat Kirk kl. 1 om natten.

Statsadvokaten har hertil bemærket, at politimesteren og politikommissæren — bortset fra den korte orienterende afhøring den 16. februar 1955 af den sidstnævnte — første gang blev afhørt den 8. marts 1955.

Hvad angår politifuldmægtig Bruhns øvrige påstande har statsadvokaten udtalt, at politimester Clausen under statsadvokatens afhøring i Kolding den 18. marts 1955 til konstatering af ophavsmanden til artiklen i Kolding Folkeblad for den 15. marts 1955 blev afhørt som nr. 2, hvilket såvidt statsadvokaten erindrer foregik inden middag. Statsadvokaten lovede, som naturligt var, politimesteren at gøre ham bekendt med det fremkomne, og dette skete omkring kl. 24.

Efter gennemgang af den af politikommissær Kleberg før sagens rejsning udarbejdede indberetning af 8. december 1954 til politimesteren skal jeg udtale, at den ikke indeholder nogen for straffesagens behandling fyldestgørende redegørelse for indregistreringerne uden syn.

Det fremgår dernæst af den af fuldmægtig Simonsen foretagne afhøring den 16. februar 1955 af politikommissær Kleberg, at afhøringen var af orienterende karakter.

Endelig er politimester Clausen, såvidt ses af akterne, første gang blevet afhørt den 8. marts 1955.

Jeg må herefter afvise påstanden om, at statsadvokaturen eller i særdeleshed fuldmægtig Simonsen har optrådt illoyalt ved ikke at henlede kriminalrettens opmærksomhed på rapporten af 16. februar 1955 og indberetningen af 8. december 1954.

g) Under dette punkt besværer klagerne sig over, at statsadvokaturen arrangerede eller prøvede at arrangere et møde mellem den motorsagkyndige og de embedsmænd, der kom til Kolding for under foregivende af kasseeftersyn at rejse sagen, uden at give politimesteren, mod hvem der først på et senere tidspunkt var tale om tjenestemandssag, nogen meddelelse herom.

Hertil har statsadvokat Kirk udtalt, at han som nævnt ovenfor i afsnit I A den 4. februar 1955 var til møde med departementschef Boas og andre embedsmænd i Justits-

ministeriet, hvor man vedtog at påbegynde kasseeftersyn mandag den 14. februar 1955. Efter aftale med departementschefen havde statsadvokaten den 8. februar 1955 en samtale med den motorsagkyndige og gav i skrivelsen af 9. februar 1955, departementschefen et referat af de oplysninger, civilingeniør Møller havde givet under samtalen. I skrivelsen anførte statsadvokaten, at civilingeniør Møller gerne ville tale med dem, der skulle forestå den kommende undersøgelse, og at civilingeniøren havde foreslået, at de opsogte ham i hans hjem søndag aften (d. v. s. den 13. februar 1955), da han anså en orienterende samtale for formålstjenlig.

Statsadvokaten har dernæst udtalt, at han ikke kan se, hvorfor Justitsministeriets embedsmænd ikke skulle kunne mødes med ministeriets egen motorsagkyndige, og at han ikke anså sig for berettiget til at give politimesterembedet oplysning om Justitsministeriets dispositioner.

Endelig har statsadvokat Kirk anført, at politimester Clausen ikke, som det blev anført af en af forsvarerne under proceduren for Landsretten, blev holdt udenfor undersøgelsen. Fuldmægtig Simonsen orienterede hver uge, når han i anledning af sagen var i Kolding, politimesteren om efterforskningens øjeblikkelige stade, og politimesteren blev således, indtil han i august 1955 rejste på ferie, underrettet om alt. Efter at politimesteren den 3. september 1955 uden at underrette statsadvokaturen indsendte den ovenfor under punkt 1 nævnte indberetning af 3. september 1955 om værkstedssynene til Justitsministeriet, ophørte statsadvokaturen dog med at holde politimesteren underrettet.

Efter det oplyste skal jeg udtale, at det ikke kan kritiseres, at Justitsministeriets kasseinspektør og dennes medhjælper for påbegyndelsen af undersøgelsen på motor-kontoret søgte oplysninger tilvejebragt ved direkte henvendelser til den motorsagkyndige, og at det ej heller kan kritiseres, at statsadvokaten i skrivelsen af 9. februar 1955 til departementschefen tiltrådte den motorsagkyndiges forslag om et møde.

10) Klagerne har besværet sig over, at politikommissær Kleberg, der var indkaldt som vidne i sagen mod redaktør Behrens,

efter statsadvokaturens begæring blev holdt isoleret i retssalen under en kortere pause, umiddelbart efter at politikommissæren var kommet ind i retssalen til afhøring.

Ifølge retsbogen blev politikommissær Kleberg afhørt som sidste vidne den 15. september 1955 i den nævnte sag, efter at politimester Clausen tidligere på dagen havde været afhørt.

Ifølge referatet af retsmødet i Jydske Tidende for 16. september 1955 var det på foranledning af højesteretssagfører Teist, der repræsenterede den motorsagkyndige, at dommeren anmodede politikommissæren om at forblive i retslokalet under pausen, mens det i referatet i Kolding Folkeblad for samme dag anføres, at statsadvokaten gik med til dommerens forslag om en pause på betingelse af, at politikommissæren forblev i retslokalet. Forholdet nævnes ikke i referaterne i Kolding Avis og Tidens Tegn.

Forholdet blev dernæst offentligt fremdraget i sognepræst P. Tobiassens tale ved politikommissær Klebergs begravelse den 12. januar 1956.

Statsadvokat Kirk har overfor mig oplyst, at han i en til rigsadvokaten fremsendt oversigt af 21. januar 1956 over de to sagers hidtidige forløb bl. a. har anført følgende:

»Det er rigtigt, at der under afhøringen af politikommissæren holdtes en kortere pause, og politikommissæren blev herunder, såvidt jeg husker efter henstilling fra højesteretssagfører Teist, men med min fulde billigelse, i retssalen, hvilket var absolut påkrævet, når henses til tilstedeværelsen af pårørende og andre vidner. Henstillingen rettedes gennem dommeren, som efter min erindring muligt blev i retssalen i pausen.

Der er ikke på noget tidligere tidspunkt rettet besværing til mig om dette punkt.«

Statsadvokaten har henholdt sig til denne fremstilling og har desuden henvist til en skrivelse af 24. januar 1956 fra kriminaldommer Strøbech til rigsadvokaten. I denne skrivelse anføres det, at da politikommissæren skulle afhøres, blev der samtidig fremsat begæring om en pause, og retsmødet blev udsat et kvarter, hvorfor det blev henstillet til politikommissæren at vente i retssalen under pausen. Ifølge kriminaldommeren var der ingen, der protesterede mod denne ordning,

heller ikke politikommissæren, skønt han senere under pausen henvendte sig til dommeren, da denne atter var i retssalen. Dommeren fandt det derfor ganske ubeføjet at »fremstille denne helt rimelige og af alle godkendte forholdsregel som en »isolering« og som et overgreb».

Statsadvokat Kirk har endelig anført, at dommeren tiltrådte begæringen, og at der ikke fra politikommissærens side blev rejst nogen indvending.

Politifuldmægtig Bruhn har overfor mig udtalt, at han vidste, at politikommissæren havde været tilsagt til at møde som vidne i retten, og at han havde ventet på sit kontor fra kl. 10, men først blev tilsagt ved 19-tiden. Såvidt Bruhn husker, henvendte politikommissæren sig samme aften efter at have afgivet forklaring i retten privat til Bruhn og besværede sig over, hvad der var passeret. Kleberg havde ved denne lejlighed været meget opbragt og havde efter Bruhns opfattelse først og fremmest rettet sin vrede mod dommeren.

Politikommissæren havde også forevist Bruhn indkaldelsen til retsmødet og oplyst, at den skulle gemmes, da han ville benytte den ved en senere klage eventuelt til mig over den behandling, han havde været genstand for.

Statsadvokat Kirk har i skrivelsen af 27. november 1956 til mig oplyst, at vidneindkaldelserne til injuriersagen blev sendt til politimesteren den 29. august 1955, og at det i en følgeskrivelse var tilføjet, at politikommissæren og 4 på motorkontoret beskæftigede vidner uanset de på indkaldelserne anførte tidspunkter selvsagt ville kunne afvente den nærmere tilkaldelse på deres kontorer, men at de ikke uden rettens tilladelse måtte forlade domhuset. (Såvel politikontoret som motorkontoret i Kolding findes på domhuset).

Endelig har jeg fra politikommissær Klebergs søn, maskinmester Mogens Kleberg, Kolding, modtaget en skrivelse af 2. januar 1957, hvori det bl. a. anføres, at politikommissæren efter afhøringen i injuriersagen havde sagt, at han, når der var faldet dom i sagen, ville klage til mig over, at han skulle blive i retten under pausen.

Jeg skal herefter udtale, at det ikke ved min undersøgelse med sikkerhed er blevet fastslået, om det var statsadvokaten eller

højesteretssagfører Teist, der henstillede til dommeren, at politikommissæren skulle forblive i retssalen under pausen.

Selvom anmodningen måtte være fremsat af statsadvokaten, ligger ansvaret for den pågældende forholdsregel hos dommeren, til hvis afgørelse jeg ifølge ombudsmandsloven ikke kan tage stilling.

Jeg kan derfor ikke udtale mig vedrørende dette punkt.

11) I skrivelsen af 31. maj 1956 er det endelig fremdraget, at politifuldmægtig Bruhn, efter at han som vidne i motorkontorsagen havde afgivet forklaring om en samtale, han havde haft med fuldmægtig Juul-Olsen, blev ringet op fra Justitsministeriet med besked om at søge en politifuldmægtigstilling i Bogen, hvilket klagerne betragter som et forsøg på tvang overfor Bruhn. I denne forbindelse anføres det, at det ikke kan påvises, at dette forhold vedrører statsadvokaturen.

Politifuldmægtig Bruhn har overfor mig oplyst, at han den 28. oktober 1955 blev afhørt i retten som vidne i motorkontorsagen. Under denne afhøring forklarede han, at fuldmægtig Juul-Olsen under en samtale, de havde haft, mens Juul-Olsen var i Kolding i forbindelse med kasseinspektionen i februar 1955, havde udtalt, at Justitsministeriet var klar over, at det havde sin del af ansvaret for det passerede, og at ministeriet ikke ville løbe fra dette ansvar. Denne udtalelse var efter vidneafhøringen blevet slået ret stort op i Kolding-bladene.

Bruhn havde, da kontorchef Borg Hansen, Justitsministeriet, i februar 1955 var i Kolding, talt med ham om betimeligheden af, at han, der siden 1945 havde været i Kolding, fik et andet embede.

Få dage efter at Bruhn havde afgivet vidneforklaring, ringede kontorchef Borg Hansen til politimester Clausen vedrørende fuldmægtigstillingen i Bogen. Efter telefonsamtalen meddelte politimesteren Bruhn, at kontorchefen havde spurgt, hvorledes Bruhn ville stille sig til at blive flyttet til Bogen, og at kontorchefen havde tilføjet, at han måtte have svar samme dag, og at der skulle særdeles vægtige grunde til, for at det ikke skulle blive en tvangsforflyttelse.

Bruhn har endvidere anført, at han under hensyn til henvendelsens skarpe form og den

deri indeholdte trusel bad politimesteren meddele kontorchef Borg Hansen, at han ikke ville indgå på flytning til Bogense. Vistnok dagen efter havde Bruhn, der hævder ad omveje at være blevet gjort bekendt med en fortrolig indberetning fra statsadvokat Kirk til departementschef Boas, og som var indstillet på, at der ville blive rejst tjenestemandssag, haft en samtale med en folketingsmand, og efter denne samtale fastholdt Bruhn sin vægring ved at lade sig forflytte til Bogense.

Nogle dage senere havde politimester Clausen i København en samtale med kontorchef Borg Hansen, og efter sin hjemkomst skal politimesteren have fortalt Bruhn, at kontorchefen havde fastholdt, at han (Bruhn) skulle væk fra Kolding, og at han, hvis han ikke ville til Bogense, snarest muligt måtte søge et andet sted hen.

Kort tid efter blev der udsendt meddelelse om en ledig politifuldmægtigstilling ved Hasle herred, og Bruhn indsendte da en skriftlig meddelelse om, at han gerne ville modtage forflyttelse dertil. Det var dog ikke noget ønske hos ham at komme til den nye stilling, men under de foreliggende omstændigheder fandt Bruhn det ikke tilrådeligt at forblive i Kolding.

Statsadvokat Kirk har i skrivelsen af 27. november 1956 udtalt, at han intet har haft med forflyttelsen af politifuldmægtig Bruhn at gøre, og at han ikke ved, hvad det er for en fortrolig indberetning til departementschef Boas, Bruhn hentyder til. Statsadvokaten henviser herved til, at Bruhn ikke er nævnt i skrivelsen af 9. februar 1955 til departementschefen, og efter dette tidspunkt har statsadvokaten hverken mundtligt eller skriftligt været i forbindelse med departementschefen, bortset fra at de begge deltog i det ovenfor i afsnit I A nævnte møde i Justitsministeriet den 28. marts 1955.

Justitsministeriet har overfor mig oplyst, at der ingen som helst forbindelse har været mellem politifuldmægtig Bruhns forklaring i kriminalretten i motorkontorsagen og ministeriets henvendelse til politimesteren angående Bruhns forflyttelse til Bogense, idet denne henvendelse var begrundet i helt andre forhold, herunder at Bruhn havde forrettet tjeneste i Kolding i så lang tid, at han efter ministeriets almindelige praksis stod for forflyttelse.

Dette forhold giver mig herefter ikke anledning til bemærkninger.

12) I klagerens skrivelse af 5. juli 1956 til mig anføres, at statsadvokat Kirk ved forespørgsler til politimestrene i Sydjylland i foråret og efteråret 1955 bragte i erfarung, at der i en lang række politikredse var sket indregistrering uden forudgående syn, hvor sådanne var foreskrevet, og at disse tilfælde i alt fald i Vejle og Fredericia procentvis var lige så store som i Kolding. Det oplyses dernæst, at der ikke er rejst tiltale mod de pågældende kontorledere for deres embedsførelse, og det gøres gældende, at dette må være et brud på princippet om lighed for loven.

Statsadvokat Kirk har den 2. august 1956 fremsendt en redegørelse af 18. juli 1956 fra fuldmægtig Simonsen vedrørende de andre motorkontorer. I denne redegørelse anføres det, at der, da nogle af de i motorkontorsagen sigtede fremsatte udtalelser om, at også andre motorkontorer indregistrerede motorkøretøjer uden syn, blev lavet en fortegnelse over de tilfælde af indregistreringer i andre politikredse uden overholdelse af motorbekendtgørelsens § 23, som fremgik af indregistreringsattesterne i Kolding-sagen. Det bemærkes, at det fremgår af fortegnelsen, der findes i ekstrakten, at man for Vejles og Fredericias vedkommende havde fundet henholdsvis 19 og 10 tilfælde, hvoraf henholdsvis 4 og 8 var af ældre dato (før 1950).

Fuldmægtig Simonsen har dernæst anført, at statsadvokaten ved skrivelse af 30. marts 1955 rettede forespørgsel til alle de under statsadvokaturen henhørende politimestre om, hvorvidt motorbekendtgørelsens § 23 blev overholdt, og i benægtende fald i hvilket omfang, efter hvilke kriterier og med hvilken begrundelse afvigelse fandt sted. Samtlige politimestre med undtagelse af politimestrene i Fredericia og Vejle svarede, at § 23 blev overholdt. Politimesteren i Fredericia købstad m. v. udtalte, at der bortset fra rene fejltagelser i ganske enkelte tilfælde var undladt syn, hvor sådant strengt taget skulle være sket; det var således sket, når den motorsagkyndige var bortrejst, syg eller optaget i en anden politikreds, at man, når det drejede sig om særdeles velholdte vogne af nyere årgang, efter et skøn havde undladt syn. Politimesteren havde dog nu ind-

skærpet, at bestemmelserne skulle overholdes i alle tilfælde.

Politimesteren i Vejle oplyste, at efter at motorkontorsagen i Kolding var kommet frem, havde hans embede foretaget en gennemgang af motorregistrerne, hvorved det var konstateret, at der i en del tilfælde ved ejerskifte var sket indregistrering, uden at det foreskrevne syn var afholdt. Politimesteren havde derefter bestemt, at de vogne, der burde have været synet, blev indkaldt til syn.

Endvidere oplyste politimesteren, at stikprøver i registeret ikke havde vist noget, der tydede på, at bestemte personer eller kategorier af personer var blevet favoriseret.

Fuldmægtig Simonsen har dernæst oplyst, at det fra politimestrene modtagne materiale af statsadvokaten blev indsendt til Justitsministeriet den 27. april 1955, og da forsvarerne i motorkontorsagen senere ønskede materialet medtaget i sagen, blev det i august 1955 rekvireret i ministeriet og optaget i sagens ekstrakt. På foranledning af forsvarerne blev der endvidere den 29. september 1955 rettet forespørgsel til politimestrene om, hvorvidt deres tidligere svar også angik tiden før motorkontorsagens rejsning. Politimestrene svarede bekræftende herpå, idet dog politimesteren i Horsens tilføjede, at et foreskrevet syn aldrig forsætligt blev undladt, men at det ikke havde kunnet undgås, at der skete fejl med hensyn til synene.

Endelig oplyste politimesteren i Vejle, at der som følge af gennemgangen af motorregistrerne hidtil var indkaldt ca. 130 motor-køretøjer, der manglede et forudgående § 23-syn, og politimesteren i Fredericia oplyste, at ialt 74 motorkøretøjer var blevet indkaldt til efter-syn på grund af manglende § 23-syn.

Politimestrenes svar på statsadvokatens sidste henvendelse blev ligeledes fremlagt under retssagen.

I fuldmægtig Simonsens redegørelse anføres det, at forsvarerne under motorkontorsagens behandling ved underretten førte overassistent Harbo Jensen, der var leder af det under politimesteren i Ribe købstad hørende motorkontor i Holsted, som vidne, og at det herunder viste sig, at Harbo Jensen i ikke ringe omfang havde foretaget indregistreringer uden det påbudte syn, og at han havde givet politimesteren i Ribe urigtige

oplysninger, da denne i anledning af statsadvokatens førnævnte henvendelse spurgte ham om den praksis, det af ham ledede motorkontor førte med hensyn til iagttagelse af motorbekendtgørelsens § 23.

Endvidere førte forsvarerne som vidne en repræsentant, der hævdede, at man i Åbenrå kunne få indregistreret uden syn.

Fuldmægtig Simonsen henviser til, at De som forsvarer for assistent Dvinge imellem underrets- og landsretsbehandlingen af motorkontorsagen spurgte Justitsministeriet, om der blev foretaget skridt overfor andre motorkontorer, hvor motorbekendtgørelsens § 23 var blevet tilsidesat. Justitsministeriet svarede Dem ved skrivelse af 6. marts 1956, at man ved de undersøgelser, statsadvokaten havde foretaget angående de andre motorkontorer, havde fundet grundlag for at indlede en nærmere undersøgelse vedrørende forholdene på motorkontoret i Holsted, og at der iøvrigt ikke i det tilvejebragte materiale vedrørende de øvrige motorkontorer og vedrørende indregistreringer ved Kolding motorkontor, før assistent Dvinge blev leder af dette, var fundet holdepunkter for at formode, at der i forbindelse med de tilfælde af indregistreringer, hvor syns-reglerne var tilsidesat, havde foreligget kriminelle forhold. Endelig tilføjede Justitsministeriet, at spørgsmålet om tjenstlig undersøgelse vedrørende de andre motorkontorer var under overvejelse i ministeriet.

Fuldmægtig Simonsen har yderligere i sin redegørelse af 18. juli 1956 oplyst, at efterforskningen i Holsted med rigsadvokatens tiltrædelse er blevet fortsat, og at politimesteren i Åbenrå har iværksat en efterforskning, hvorunder motorkontorlederen er suspenderet. Med hensyn til motorkontoret i Vejle har fuldmægtig Simonsen endelig oplyst, at politimesteren i Vejle den 19. april 1956 indstillede, at der ikke blev foretaget videre i sagen vedrørende indregistreringerne uden syn på Vejle motorkontor, og at statsadvokaten i skrivelse af 20. april 1956 til rigsadvokaten indstillede, at der fra anklage-myndighedens side ikke blev foretaget videre i sagen. I indstillingen fremhævede statsadvokaten, at der i Kolding, i modsætning til hvad der var tilfældet i Vejle, var oplyst en række kriminelle forhold for motorkontorlederens vedkommende, hvorfor en kriminel tiltale i Kolding-sagen var nødvendig,

og at de urigtige indregistreringer i Vejle straks blev berigtiget, da politimesteren fik kendskab til dem, ligesom den urigtige praksis var blevet ændret.

Efter at sagen havde været forelagt Justitsministeriet, tiltrådte rigsadvokaten den 28. juni 1956 statsadvokatens indstilling.

Politifuldmægtig Bruhn har overfor mig udtalt, at han vidste, at politikommissær Kleberg allerede ved sagens start gjorde fuldmægtig Simonsen opmærksom på, at der også fandt indregistrering sted uden forudgående syn i andre politikredse. Politikommissæren havde også indsamlet materiale til dokumentation, men ifølge politikommissærens udtalelse havde statsadvokaturen ikke interesseret sig derfor, men givet udtryk for, at politikommissæren derved havde modarbejdet statsadvokaturen.

Statsadvokat Kirk har i skrivelsen af 27. november 1956 udtalt, at politikommissær Kleberg under afhøringen den 8. marts 1955 omtalte overtrædelser på andre motorkontorer, og at statsadvokaten udtrykkelig tilkendegav ham, at han senere ville få lejlighed til at fremkomme med dette. Såvidt statsadvokaten husker, opfordrede han Kleberg til at gemme nogle fotokopier i dette øjemed. I slutningen af den af statsadvokaten udfærdigede rapport af 8. marts 1955 anføres det:

»Politikommissæren mener, at Kolding motorkontor på en enkelt dag har bemærket 7 motorkøretøjer, der på et eller andet tidspunkt er indregistreret i fremmed politikreds uden syn.«

Rapporten blev tilsendt politikommissæren til gennemsyn, og den 11. marts 1955 tilbagesendte han den med en følgeskrivelse, hvori han med visse tilføjelser og rettelser, der dog ikke vedrørte det her omhandlede punkt, godkendte rapporten.

Jeg skal herefter udtale, at jeg efter det oplyste finder at måtte lægge til grund, at statsadvokat Kirk, der allerede den 30. marts 1955 rettede henvendelse til de under statsadvokaturen henhørende politimestre om overholdelse af motorbekendtgørelsens § 23, i det omfang materialet fra de forskellige motorkontorer har givet anledning dertil, har ladet forholdet undersøge og efterforskning indlede, og at

jeg derfor må afvise klagen over forskelsbehandling som uholdbar.

Jeg finder det dernæst ikke godtgjort, at statsadvokaten har afvist de oplysninger, politikommissær Kleberg fremkom med angående de andre motorkontorers praksis.

13) Med skrivelsen af 5. juli 1956 fremsendte klagerne en afskrift af statsadvokat Kirks førnævnte skrivelse af 9. februar 1955 til departementschef Boas og gjorde opmærksom på, at afskriften anonymt var tilsendt flere af dem, hvorfor de anmodede om oplysning om, hvorvidt der forelå afskrift af en virkelig skrivelse til departementschefen.

Jeg har sammenholdt den indsendte afskrift med den originale skrivelse af 9. februar 1955 og kan herefter meddele, at afskriften bortset fra enkelte uvæsentlige ændringer er korrekt, men at afskriften ikke er fuldstændig, da de sidste afsnit af statsadvokatens skrivelse er udeladt.

III. Andre forhold, der er inddraget under undersøgelsen.

Ved mine samtaler med de 5 personer, der var nævnt i skrivelsen af 5. juli 1956, har ingen af disse, bortset fra politifuldmægtig Bruhn, haft oplysninger at tilføje til de enkelte klagepunkter, og de oplysninger, fuldmægtigen har givet i denne henseende, er i det væsentlige gengivet ovenfor i forbindelse med hvert enkelt punkt.

Under samtalerne har nogle af de pågældende fremdraget følgende forhold, som jeg har fundet at burde medinddrage i min undersøgelse:

1) Politifuldmægtig Bruhn har overfor mig oplyst, at nu afdøde kriminalassistent Mains, der dengang ledede kriminalpolitiet i Kolding, den 14. februar 1955 havde fortalt ham, at det ved kasseinspektionen samme dag havde vist sig, at der var noget galt med motorkontoret. Om eftermiddagen hørte Bruhn, at assistent Dvinge var blevet anholdt, hvilket undrede ham, og han havde derfor talt med fuldmægtig Simonsen og spurgt denne, om Dvinge havde tilstået. Fuldmægtig Simonsen havde svaret, at dette ikke var tilfældet, men at han havde en fortløbende skrivelse fra statsadvokat Kirk til de-

partementschef Boas, hvilken skrivelse han ville tage ud og vise kriminaldommeren privat, idet Simonsen var sikker på, at Dvinge herefter ville blive fængslet. Bruhn havde fundet det absolut forkasteligt, at eventuelt materiale blev forelagt dommeren udenretligt, ligesom han fandt, at skrivelsen, da den tilsyneladende indeholdt en klage over forhold ved politimesterembedet, burde have været forelagt politimesteren.

Statsadvokatfuldmægtig Simonsen, hvem jeg har forelagt Bruhns udtalelse, har i skrivelse af 27. november 1956 anført, at en samtale i Kolding mellem Bruhn og ham ikke kan have fundet sted den 14. februar 1955, idet han den dag var i Sønderborg. Han kom først til Kolding den 15. februar 1955 om morgenen og husker ikke at have haft nogen samtale med fuldmægtig Bruhn inden retsmødet kl. 13, hvor bl. a. Dvinge blev fremstillet med krav om fængsling.

Fuldmægtig Simonsen har endvidere anført, at han ikke kan erindre, om han har talt med kriminaldommeren inden retsmødet, men det er i hvert fald ganske urigtigt, at han har talt om at tage ud til dommeren privat og vise ham skrivelsen. Bruhn har aldrig overfor ham eller under sagens retlige behandling, hvor Bruhn på foranledning af forsvarerne blev afhørt som vidne såvel ved underretten som ved landsretten, nævnt noget om dette punkt.

Fuldmægtig Simonsen har under en samtale med mig bestemt bestridt at have forevist skrivelsen af 9. februar 1955 for dommeren, og i en skrivelse af 15. december 1956 har statsadvokat Kirk udtalt, at han efter et mangeårigt samarbejde med fuldmægtig Simonsen så skarpt det er ham muligt tør tilbagevise enhver påstand om, at fuldmægtigen overhovedet kunne tænke på at ville søge at påvirke en dommer på ukorrekt måde.

Ved skrivelse af 12. december 1956 har jeg forelagt politifuldmægtig Bruhns udtalelse for kriminaldommer Strøbech, som i skrivelse af 31. december 1956 har udtalt, at det må forekomme ham usandsynligt, at der skulle findes noget i klagen over motorkontorsagens behandling, som kan være undgået de årvågne forsvareres opmærksomhed, og som ikke ville have været fremført under domsforhandlingerne og påtalt af retsformændene, hvis der havde været grund dertil.

Med hensyn til politifuldmægtig Bruhns forklaring har kriminaldommeren udtalt, at han aldrig har set fuldmægtig Simonsen i sit hjem, og at han kun kender fuldmægtigen fra de få gange, han har procederet for ham. Fuldmægtig Simonsen har aldrig vist kriminaldommeren eller overfor ham påberåbt sig noget brev til eller fra partementschef Boas, og hverken statsadvokaten eller nogen af hans fuldmægtige har søgt at informere kriminaldommeren eller påvirke hans opfattelse af nogen sag udenfor retsalen.

Jeg skal herefter udtale, at det ved den foretagne undersøgelse ikke er blevet sandsynliggjort, at fuldmægtig Simonsen har udtalt sig som af politifuldmægtig Bruhn påstået, og at det ifølge det oplyste i hvert fald må lægges til grund, at samtalen ikke kan have fundet sted på den af politifuldmægtig Bruhn angivne dag den 14. februar 1955, samt at fuldmægtig Simonsen ikke har rettet nogen udenretlig henvendelse af den nævnte art til dommeren.

2) I statsadvokat Kirks skrivelse af 2. august 1956 til mig anførtes det, at statsadvokaten efter at være gjort bekendt med klagen og med navnene på de personer, som klagerne ønskede jeg skulle tale med, havde rettet henvendelse til kriminalassistent H. Østerberg og kriminaloverbetjentene Anker Nielsen og H. P. Vitmar, bl. a. med forespørgsel om, hvorvidt det var med deres vidende, klagerne havde anført deres navne i klagen.

Såvel kriminalassistent Østerberg som kriminaloverbetjent Anker Nielsen svarede, at det ikke var med deres vidende, deres navne var anført af klagerne, og at de ikke kunne give nogen forklaring på, hvorledes klagerne kunne anføre deres navne.

Kriminaloverbetjent Vitmar svarede i skrivelse af 31. juli 1956, at han ikke havde haft kendskab til, at hans navn var anført i klagen, men at dette formentlig skyldtes en samtale, han et par måneder før havde haft med taksator Kaj Borch, som havde henvendt sig til ham med anmodning om, at der måtte refereres til ham, hvis jeg måtte udtrykke ønske om at drøfte sagen med lokale politifolk.

Noget sådant ønske er ikke fremsat fra

min side, men jeg har, da klagerne i skrivelsen af 5. juli 1956 henstillede, at jeg drøftede sagen med de i skrivelsen nævnte personer, fundet det rigtigst at indkalde de pågældende til samtaler med mig.

Det bemærkes, at jeg samtidig hermed har anmodet statsadvokaten om en udtalelse i anledning af, at han under den verserende klagesag vedrørende hans embedsførelse, rettede henvendelse til tjenestemænd af underordnet charge, som klagerne ønskede, jeg skulle tale med.

Kriminaloverbetjent Vitmar anførte videre i skrivelsen af 31. juli 1956 til statsadvokaten, at han overfor taksator Borch havde givet samtykke til referencen, idet han udtrykkelig havde pointeret, at han kun i et enkeltstående tilfælde havde førstehåndskendskab til en usædvanlig fremgangsmåde fra statsadvokaturens side.

Dette tilfælde vedrørte en tilladelse til fru Dvinge til at besøge sin mand under dennes fængsling i februar—marts 1955. Da besøget skulle finde sted, blev tilladelsen tilbagekaldt og blev først givet næste dag, efter at fru Dvinge havde henvendt sig til dommeren.

I statsadvokat Kirks skrivelse af 2. august 1956 anføres det, at statsadvokaten ikke erindrers noget om dette spørgsmål, men at fuldmægtig Simonsen har oplyst, at han i sin tid gav tilladelsen, men for en kortere tid måtte trække den tilbage, da der opstod spørgsmål, hvis undersøgelse var påkrævet, inden besøg fandt sted. Da fuldmægtigen senere gav tilladelsen, var han uden kendskab til, at der var rettet henvendelse til dommeren.

Under min samtale med kriminaloverbetjent Vitmar har denne nærmere uddybet sin forklaring og oplyst, at han om aftenen den 14. februar 1955 havde fået meddelelse om, at Dvinge var blevet anholdt. Dette havde gjort et meget pinligt indtryk på ham, da han var nabo til og god ven af Dvinge. Efter anmodning havde han underrettet fru Dvinge om anholdelsen.

Fru Dvinge havde ønsket snarest muligt at få lejlighed til at tale med sin mand, og Vitmar havde, da Dvinge havde været fængslet i vistnok en lille uge, spurgt fuldmægtig Simonsen, om der kunne gives fru Dvinge besøgstilladelse, idet Vitmar havde tilbudt, at han, såfremt det ønskedes, kunne overvære samtalen. Fuldmægtig Simonsen havde

svaret, at fru Dvinge kunne komme den næste dag, hvilket Vitmar havde meddelt hende samme aften, idet de aftalte, at hun skulle komme på politistationen kl. 9 næste morgen. Da Vitmar selv kom på stationen om morgenen, var fru Dvinge kommet, men der lå en besked til Vitmar om straks at sætte sig i forbindelse med fuldmægtig Simonsen, og denne meddelte ham, at besøget alligevel ikke kunne finde sted. Fru Dvinge var meget skuffet herover, og Vitmar havde selv følt sig pinligt berørt. Dagen efter havde han overfor fuldmægtig Simonsen givet udtryk for, at han var ked af, hvad der var sket, og udtalt, at det blandt anstændige kriminalpolitifolk var skik, at det, der blev lovet arrestanter eller deres pårørende, blev holdt. Fuldmægtigen havde ifølge Vitmars fremstilling ikke svaret herpå, men blot forladt lokalet.

Kriminalassistent Østerberg har overfor mig udtalt, at kriminaloverbetjent Vitmar havde henvendt sig til ham angående besøgstilladelsen, og at han havde henvist Vitmar til at tale med fuldmægtig Simonsen derom. Det var Østerberg, der havde rådet Vitmar til at tilbyde at overvære samtalen, idet Østerberg ikke havde tid dertil.

Kriminalassistenten har dernæst udtalt, at han ikke kunne se nogen begrundelse for tilbagekaldelsen af besøgstilladelsen, og han har tilføjet, at man ikke bør bryde løfter om besøgstilladelse, medmindre det er strengt nødvendigt, og i så fald ville han altid kalde den pågældende ind til en samtale og give en begrundelse for, at tilladelsen måtte tilbagekaldes.

Efter at have fået forelagt referaterne af mine samtaler med Vitmar og Østerberg har fuldmægtig Simonsen i en redegørelse af 27. november 1956 udtalt, at kriminaloverbetjent Vitmar af ham fik besked om, at det var saglige hensyn, der lå til grund for, at besøgstilladelsen måtte tilbagekaldes, men det er ikke fuldmægtigen muligt, trods gennemgang af de første rapporter i sagen, nu, mere end 20 måneder senere, at huske, hvad der var grunden til tilbagekaldelsen.

Fuldmægtig Simonsen har oplyst, at han kan huske, at kriminaloverbetjent Vitmar under samtalen, der fandt sted på repos'en udenfor indgangen til Landsrettens lokale, beklagede sig over det skete, og at fuldmægtigen, der også havde været ked af at måtte

tilbagekalde den en gang givne tilladelse, havde udtrykt sin beklagelse herover og såvidt han husker lovet, at det ikke skulle være længere end nødvendigt.

Fuldmægtig Simonsen har dernæst mundtligt overfor mig udtalt, at han ikke er sikker på, om han gjorde Vitmar bekendt med den konkrete grund for tilbagekaldelsen. Fuldmægtigen har samtidig bestridt Vitmars udtalelse om forløbet af samtalen, de havde dagen efter at besøgstilladelsen blev tilbagekaldt. Fuldmægtig Simonsen har endelig udtalt, at han allerede dagen efter kunne give besøgstilladelsen, og at dette var sket, uden at han havde modtaget nogen henvendelse fra kriminaldommeren. Han har herved henvist til, at dommeren, hvis fru Dvinge havde rettet henvendelse til ham, utvivlsomt ville have sat sig i forbindelse med anklagemyndigheden for at høre nærmere om grunden til besøgstilladelsens tilbagekaldelse.

Statsadvokat Kirk har i skrivelser af 27. november og 15. december 1956 til mig udtalt, at spørgsmålet om inddragelsen af besøgstilladelsen ikke har været indberettet til ham, ej heller af Vitmar eller fru Dvinge, således at der er hengået over 17 måneder, før spørgsmålet blev fremdraget ved Vitmars skrivelse af 31. juli 1956 til statsadvokaten.

Statsadvokaten har dernæst udtalt, at det ikke forekommer ham mærkeligt, at det under behandlingen af en omfattende sag kan blive nødvendigt at inddrage en given besøgstilladelse i 24 timer.

Endelig har statsadvokaten udtalt, at han, såfremt der i fremdragelsen af spørgsmålet skulle ligge en antydning af, at tilbagekaldelsen ikke har været sagligt begrundet, må afvise denne påstand.

Til det ovenfor nævnte skal jeg udtale, at jeg må anse det for godtgjort, at fuldmægtig Simonsens tilbagekaldelse af fru Dvinges besøgstilladelse har fundet sted på en sådan måde, at de to kriminalpolitijænestemænd Vitmar og Østerberg har følt sig pinligt berørt derved. Det lader sig ikke nu godt gøre, hvorvidt tilbagekaldelsen har været fyldestgørende begrundet. Uanset at der efter det oplyste ikke er grundlag for at antage, at tilbagekaldelsen ikke har været sagligt motiveret, giver forholdet mig anledning til at fremhæve, at en en gang givet besøgstilladelse til en

fængslets pårørende ikke uden tvingende grund bør tilbagekaldes.

3) Under min samtale med kriminaloverbetjent Vitmar nævnte denne, at det overfor ham var refereret, at mekaniker Schnell, der havde givet den motorsagkyndige en stor del af de oplysninger, hvorpå denne havde bygget sin henvendelse til statsadvokaten, havde været i Tyskland, da Dvinge blev anholdt, men at han var kommet tilbage få dage efter og straks var blevet afhørt af kriminalassistent Østerberg. Efter denne afhøring skulle Østerberg have fundet, at der ikke var noget grundlag for at opretholde fængslingen over Dvinge.

Såvidt kriminaloverbetjent Vitmar vidste, havde Østerberg også ladet statsadvokat Kirk vide, at han fandt, at der ikke længere var noget grundlag for at holde Dvinge fængslet. Vitmar havde selv efter at have hørt om Østerbergs afhøring af mekaniker Schnell talt med den daværende leder af kriminalpolitiet i Kolding, nu afdøde kriminalassistent Mains, og bedt denne gøre sin indflydelse gældende overfor statsadvokaten, og Vitmar er af den opfattelse, at kriminalassistenten havde talt med statsadvokaten om spørgsmålet, men at fængslingen af Dvinge alligevel blev opretholdt.

Endelig har kriminaloverbetjent Vitmar oplyst, at kriminalassistent Mains overfor ham har udtalt, at han fandt, at anholdelsen af Dvinge var foretaget på et meget spinkelt grundlag. Mains havde endvidere fortalt Vitmar, at han havde gjort fuldmægtig Simonsen bekendt med denne opfattelse.

Jeg har forelagt kriminaloverbetjent Vitmars udtalelser for kriminalassistent Østerberg, der har oplyst følgende:

Han og kriminaloverbetjent Anker Nielsen var efter ordre taget til Kolding for at bistå ved undersøgelsen. De ankom den 15. februar 1955, og det første indtryk, Østerberg fik af sagen, var, at han overværede det samme dag afholdte retsmøde, hvor anklagemyndigheden fremstillede de anholdte.

Med hensyn til afhøringen af mekaniker Schnell har kriminalassistent Østerberg udtalt, at den pågældende var blevet afhentet ved grænsen, da han fredag den 18. februar 1955 kom tilbage til Danmark. Han var af politiet blevet ledsaget til Haderslev, hvor

Østerberg havde afhentet ham og kørt ham til afhøring i Kolding.

Afhøringen havde varet ca. halvanden time, men det havde været umuligt for Østerberg og Anker Nielsen at få noget ud af afhørte, »idet denne fragik det hele«. De havde forsøgt at udarbejde en rapport, men opgav det, da afhøringen ikke bragte noget frem.

Kriminalassistent Østerberg har herved anført, at han ikke er i tvivl om, at Schnell tidligere havde givet den motorsagkyndige det indtryk, at der var tale om kriminelle forhold, men Schnell havde overhovedet ikke haft beviser for sine påstande. Under disse omstændigheder besluttede Østerberg sig til med Schnells samtykke at køre ham til Sønderborg den følgende morgen, for at statsadvokaten kunne få forklaringen af hans egen mund.

Forinden Østerberg næste morgen kørte til Sønderborg, havde han fortalt kriminalassistent Mains om det foreløbige resultat af afhøringen, og at han nu tog Schnell med til Sønderborg.

I Sønderborg fortalte Østerberg statsadvokat Kirk, hvorledes afhøringen var forløbet, og statsadvokaten bad derefter fuldmægtig Simonsen tale med Schnell i et andet kontor. Østerberg havde forstået det således, at fuldmægtigen skulle afhøre Schnell, men han har ikke fået nogen meddelelse om, hvad denne har sagt til fuldmægtigen.

Kriminalassistenten har endvidere udtalt, at han, mens fuldmægtig Simonsen talte med Schnell, havde en samtale med statsadvokaten. Han gav dog ikke — som hævdet af kriminaloverbetjent Vitmar — overfor statsadvokaten udtryk for, at Schnells forklaring betød, at fængslingen af Dvinge ikke burde opretholdes. Kriminalassistenten har herved anført, at han, således som undersøgelsen var organiseret, havde fundet, at det ikke tilkom ham at fremkomme med vurderinger af det foreliggende materiale.

Endelig har kriminalassistent Østerberg udtalt, at han ikke har noget kendskab til, at kriminalassistent Mains skal have talt med statsadvokaten om spørgsmålet om opretholdelsen af fængslingen af Dvinge. Kriminalassistent Mains havde ikke noget med selve undersøgelsen at gøre, men han var som leder af kriminalpolitiet i store træk blevet holdt underrettet om sagens udvikling.

I skrivelsen af 27. november 1956 har statsadvokatfuldmægtig Simonsen bl. a. udtalt, at der ikke blev skrevet nogen rapport vedrørende den samtale, han havde med mekaniker Schnell, men at kriminalassistent Østerberg, såvidt fuldmægtigen husker, fik besked om at fortsætte med undersøgelsen og optage rapport over Schnells forklaring. En sådan rapport blev optaget af kriminaloverbetjent Anker Nielsen den 17. maj 1955.

Fuldmægtigen har endvidere henvist til, at det af retsbogen fremgår, at han under retsmøderne vedrørende forlængelserne af fængslingsfristerne gentagne gange har redegjort for sagens stilling, både det arbejde, der var udført, og det, der forestod, men fuldmægtigen erindrer ikke, i hvilket omfang mekaniker Schnell herunder blev nævnt.

Hvad angår det af kriminaloverbetjent Vitmar anførte vedrørende kriminalassistent Mains har fuldmægtig Simonsen udtalt, at han ikke erindrer, at kriminalassistenten overfor ham skal have udtalt, at han anså grundlaget for anholdelsen af Dvinge for meget spinkelt. Kriminalassistenten var efter fuldmægtigens opfattelse tværtimod enig med anklagemyndigheden i, at forholdene burde undersøges til bunds.

Statsadvokat Kirk og fuldmægtig Simonsen har under samtale med mig udtalt, at kriminalassistent Østerberg havde telefoneret en morgen og fremsat forslaget om at komme til Sønderborg med Schnell. Datoen kan hverken statsadvokaten eller fuldmægtigen erindre.

Statsadvokat Kirk har oplyst, at han ikke deltog i fuldmægtig Simonsens samtale med Schnell, men at han muligvis overværede afslutningen af samtalen. Han havde selv i mellemtiden drøftet sagen i almindelighed med Østerberg og Anker Nielsen.

Fuldmægtig Simonsen har overfor mig udtalt, at han ikke nu så lang tid efter kan erindre, hvad Schnell fortalte ham. Det forekommer ham dog, at mekanikeren ikke bestred, at han havde givet den motorsagkyndige forskellige oplysninger om forholdene ved motorkontoret, men han havde ikke haft egentlige beviser for sine påstande. Når statsadvokaturen imødekom Østerbergs ønske om at komme til Sønderborg med Schnell, var formålet fra statsadvokaturens side kun at få et billede af mekanikeren og hans forklaring,

men derimod ikke at skrive en rapport, som det påhvilede kriminalpolitiet at udfærdige.

Såvidt fuldmægtigen huskede, var det på direkte foranledning af statsadvokaturen, at rapporten af 17. maj 1955 over Schnells forklaring blev optaget, idet man i statsadvokaturen fandt at måtte have en sådan rapport.

Til denne rapport udtaler Schnell bl. a., at han ikke husker bestemte køretøjer, der er indregistreret ulovligt for firmaet Kolding Autohandel, men han vil ikke fragå, at han havde mistanke om, at firmaet fik en del af vognene indregistreret ulovligt, selvom firmaets indehavere aldrig har fortalt ham noget herom. Mekanikeren oplyser endvidere, at han — før denne sag er rejst — aldrig har hørt eller på anden måde erfaret, at nogen af indehaverne af Kolding Autohandel for at få foretaget ulovlige indregistreringer har ydet assistent Dvinge eller andre af motorkontorets personale betaling eller fordel under nogen form.

Statsadvokat Kirk har dernæst udtalt, at det ikke var hans opfattelse, at grundlaget for fængslingen af Dvinge bortfaldt ved Schnells forklaring. Statsadvokaten har herved henvist til, at Schnell ikke kunne siges at være et særlig centralt vidne i sagen, og til, at fængslingen af Dvinge ikke var begrundet i Schnells forventede forklaring, men i alle de foreliggende konkrete oplysninger. Der var således de talrige indregistreringer uden syn, for hvilke assistent Dvinge ikke kunne give nogen forklaring, Outzens tilståelse af at have modtaget bestikkelse, sagen vedrørende den i anklageskriftets forhold II nævnte vogn, den i kæreskriftet af 16. februar 1955 til Vestre Landsret (jfr. ovenfor i afsnit II, punkt 3) nævnte vogn, der var udgået fra den karosserifabrik, hvoraf assistent Dvinge var medejer, og som var blevet endeligt indregistreret trods Justitsministeriets afslag af 9. oktober 1954 på et dispensationsandragende (forhold VI a 4) samt et dokumentfalskforhold vedrørende en indregistreringsattest (forhold IV a). Hertil kom yderligere, at Schnells oplysninger til den motorsagkyndige om, at en bestemt vogn ville blive indregistreret en bestemt dag uden fornødent syn (jfr. ovenfor i afsnit IA) havde vist sig at holde stik.

Statsadvokaten har endelig i skrivelse af 15. december 1956 bl. a. udtalt, at det ikke

var på foranledning af statsadvokaturen, at der ikke blev skrevet rapport over kriminalassistent Østerbergs afhøring af Schnell den 18. februar 1955, og at rapporten af 17. maj 1955 netop kom til at foreligge på foranledning af statsadvokaturen.

Rigsadvokaten har vedrørende det her omhandlede forhold udtalt, at det ligger fast, at der ikke, da Vestre Landsret den 17. februar 1955 afsagde fængslingskendelse over Dvinge og Kjørhus, overfor retten blev givet nogen oplysning om, hvad mekaniker Schnell, hvis navn ikke er nævnt i de for retten fremlagte dokumenter, havde sagt til den motorsagkyndige, eller hvilke forventninger man kunne stille til mekaniker Schnells forklaring. Hvad Schnell har oplyst og ventedes at kunne oplyse, må således have været uden enhver indflydelse på Landsrettens fængslingskendelse. Denne må efter rigsadvokatens opfattelse være begrundet i de i sagen iøvrigt foreliggende oplysninger, hvoraf det bl. a. fremgik, at den mistanke, der var opstået ved underhåndsmeddelelser til den motorsagkyndige om, at der kunne fås indregistreret vogne uden syn mod betaling, var blevet bekræftet ved den omstændighed, at det var konstateret, at indregistrering faktisk havde fundet sted i en del tilfælde uden lovbealet syn, og ved Outzens erkendelse af i nogle tilfælde at have modtaget ulovlige fordele for at undlade krav om sådant syn. I betragtning heraf finder rigsadvokaten, at der i og for sig ikke synes at være nogen særlig anledning til at beskæftige sig nærmere med sammenhængen med den manglende rapport, idet enhver mulighed for, at undladelsen af at tilvejebringe rapporten skulle skyldes et ønske om ikke at svække fængslingsgrundlaget, er udelukket.

I rigsadvokatens skrivelse anføres dernæst, at det er en fejl, at der ikke er optaget rapport over mekaniker Schnells forklaring, men at undladelsen heraf synes at bero på en misforståelse, idet kriminalassistent Østerberg er gået ud fra, at fuldmægtig Simonsen ville skrive rapporten, og fuldmægtig Simonsen på sin side er gået ud fra, at kriminalassistenten ville gøre det. Rigsadvokaten har herved fremhævet, at det følger af ganske fast praksis, at den kriminalpolitimand, der foretager en afhøring, affatter en rapport, medmindre han udtrykkeligt får besked om noget andet, og at der derfor ikke i denne

anledning med føje kan rettes nogen kritik mod fuldmægtig Simonsen, som måtte være berettiget til at vente, at kriminalassistenten skrev det fornødne, da der intet nyt kom frem ved hans egen afhøring. På den anden side finder rigsadvokaten dog ikke at kunne fastslå, at der er grundlag for at rette bebrejdelse mod kriminalassistent Østerberg, hvis misforståelse meget vel kan have været undskyldelig.

Rigsadvokaten har endvidere udtalt, at det må være udelukket at fremsætte nogen bebrejdelse mod statsadvokat Kirk, da denne med rette er gået ud fra, at kriminalassistenten udfærdigede rapport, som det altid er tilfældet, og da statsadvokaten ingen pligt har til, før der skal tages stilling til tiltalen, at sikre sig, at alle rapporter foreligger. Det havde været ønskeligt, om det på et tidligere tidspunkt var blevet konstateret, at rapporten manglede, men heller ikke overfor fuldmægtig Simonsen foreligger der efter rigsadvokatens mening grundlag for kritik i så henseende. Rigsadvokaten har herved anført, at det må erindres, at det drejede sig om efterforskning i en meget omfattende sag, og at efterforskningen foregik under et stort pres, da sagen var en arrestantsag med ret korte fængslingsfrister.

Yderligere har rigsadvokaten anført, at den begåede fejl under alle omstændigheder er ganske betydningsløs, idet mekaniker Schnells oplysninger ingen rolle spillede for fængslingsgrundlaget, og rapporten forelå forinden domsforhandlingen. Iøvrigt var mekanikerens forklaring næppe af nogen væsentlig betydning. Forholdet er efter rigsadvokatens opfattelse det, at politiet og anklagemyndigheden havde stillet visse forventninger til mekaniker Schnell i retning af, at han kunne og ville fremkomme med oplysninger om ulovlige indregistreringer mod betaling, således at man herved ville få en nem indgang til sagen. Hvis hans forklaring havde været positiv, ville den kunne have været af den største betydning, og dette var formentlig anledningen til, at kriminalassistent Østerberg fandt det tilrådeligt at lade statsadvokaten få et personligt indtryk af Schnell. Men som negativ var forklaringen ikke alene for anklagemyndigheden, men også for retten og forsvaret uden større interesse; en rapport ville blot være en konstatering af, at dette spor havde vist sig ufremkommeligt. Der er

da heller ikke, såvidt rigsadvokaten bekendt, om dette punkt gjort nogen bemærkning fra de i denne sag meget årvågne forsvareres side.

Endelig har rigsadvokaten som sin almindelige opfattelse af hele sagen udtalt, at den undersøgelse, der er foretaget i anledning af de fremsatte klager, har vist, at der intet grundlag er for på noget punkt at fremsætte kritik af statsadvokat Kirks eller statsadvokatfuldmægtig Simonsens handlemåde i straffesagerne mod Hans Dvinge m. fl. og mod redaktør Behrens, »Kolding Folkeblad«.

Til det anførte skal jeg udtale følgende:

Der kan efter det oplyste ikke være tvivl om, at kriminalassistent Østerberg inden afhøringen af mekaniker Schnell har ment, at dennes forklaring kunne blive et væsentligt led af bevismaterialet, og det er utvivlsomt, at Østerbergs afhøring af Schnell den 18. februar 1955 omstødte denne forventning. Den vægt, Østerberg tillagde Schnells forklaring, fremgår af den omstændighed, at han personlig mødte med Schnell hos statsadvokaten i Sønderborg den følgende morgen. Under disse omstændigheder må det anses for uheldigt, at der ikke straks men først tre måneder senere blev optaget rapport over Schnells forklaring. Hvem der har ansvaret for dette, lader sig nu efter så lang tid ikke med sikkerhed konstatere, idet jeg ikke kan forkaste fuldmægtig Simonsens forklaring om, at han mener at have givet Østerberg besked om at optage rapport, og ej heller kan forkaste, at der hos Østerberg kan være opstået en undskyldelig misforståelse. Jeg finder derimod, at en misforståelse kunne og burde være undgået gennem en klar tilkendegivelse fra statsadvokatens side overfor Østerberg om udfaldet af fuldmægtig Simonsens samtale med Schnell, og om hvad der videre skulle foretages af Østerberg i den anledning.

Idet bemærkes, at der hverken i kæreskriftet af 16. februar 1955 eller i statsadvokatens senere kæreskrift af 8. marts 1955 til Vestre Landsret er henvist til mekaniker Schnell, finder jeg — også under hensyn til det af rigsadvokaten anførte — at måtte antage, at undladelsen af at optage rapporten ikke har haft nogen be-

tydning ved de af domstolene truffene beslutninger om fængsling.

IV. Afsluttende bemærkninger.

Sammenfattende skal jeg udtale:

Den foretagne undersøgelse har ikke givet grundlag for at give klagerne medhold i den af dem på en lang række punkter fremsatte kritik af statsadvokatens fremgangsmåde ved behandlingen af straffesagerne vedrørende motorkontoret i Kolding. Derimod har jeg på enkelte punkter, der ikke har været fremdraget i klagen til mig, men som er kommet frem i forbindelse med min undersøgelse, fundet anledning til at fremsætte kritiske bemærkninger i medfør af ombudsmandslovens § 9, stk. 3.

Med henblik på den samlede vurdering af de fremsatte klager finder jeg grund til at fremhæve følgende synspunkter:

1) Alvorligheden af motorkontorsagen i Kolding kan ikke vurderes alene i lys af sagens endelige domsresultater. Uden hermed at ville tage stilling til alle enkeltheder i anklagemyndighedens fremgangsmåde må jeg understrege det rigtige i, at der med særlig alvor har været foretaget efterforskning i en sag, der angik hæderlighed indenfor politiet selv, så meget mere som anklagerne angik et område, hvor pligtforsømmelse kunne medføre fare for trafikikkerheden.

2) Rigsadvokaturen og Justitsministeriet har til stadighed og langt ud over det sædvanlige været holdt underrettet om sagernes forløb og har i store træk godkendt retningslinierne for den af statsadvokaturen i Sønderborg udøvede anklagefunktion.

3) I det omfang, hvori domstolene ved fængslingskendelse eller på anden måde har taget stilling i sagerne, falder en kritik af det passede udenfor min kompetence.

4) Indenfor områder, hvor der tilkommer vedkommende tjenestemænd en skønmæssig beføjelse, kan jeg kun påtale forhold, der må betegnes som vilkårlige eller urimelige, jfr. instruks nr. 109 af 22. marts 1956, § 3, stk. 1. Ved anvendelsen af denne regel i forhold til anklagemyn-

digheden må der gives denne myndighed en bred margen for dens skøn over, hvad der er påkrævet som led i en verserende strafferetlig forfølgning.»

Som nævnt ovenfor anmodede jeg den 1. marts 1957 statsadvokaten i Sønderborg om en udtalelse, i anledning af at han under den verserende klagesag havde rettet henvendelse til tjenestemænd af underordnet charge.

Ved skrivelser af 2. og 8. marts 1957 henviste statsadvokaten til, at han, da han den 2. august 1956 afgav sin udtalelse til mig vedrørende klagen, vedlagde afskrifter af sine henvendelser til de tre tjenestemænd og af disses svar. Statsadvokaten anførte, at det ikke i klageskrivelsen var opgivet, hvad de pågældende tjenestemænd skulle udtale sig om, og at de — hvad faktisk viste sig at være tilfældet for kriminaloverbetjent Vitmars vedkommende — kunne være i besiddelse af en viden, som statsadvokaten ikke havde, og som var nødvendig, for at han fyldestgørende og tilbundsående kunne besvare den af mig stillede forespørgsel.

For det tilfælde, at statsadvokatens henvendelser til de pågældende skulle kunne opfattes som en foregriben af min undersøgelse og formuleringen i henvendelserne kunne misforstås, udtalte statsadvokaten, at han ville beklage, at hans skridt skulle kunne medføre, at en sådan opfattelse og misforståelse kunne opstå. Samtidig anførte statsadvokaten, at sådanne momenter havde ligget ganske udenfor hans tanke og hensigt, der kun havde været at skaffe en så fyldestgørende besvarelse som muligt.

Efter modtagelsen af statsadvokatens skrivelser drøftede jeg den 28. marts 1957 mundtligt spørgsmålet med statsadvokaten og gjorde ham bekendt med, at jeg af principielle grunde fandt, at henvendelserne ikke burde have fundet sted.

Jeg henviste herved til, at jeg må tillægge det afgørende betydning for opbygningen af ombudsmandsinstitutionens virksomhed, at der tilvejebringes størst mulig sikkerhed for, at det ikke fra nogen side kan gøres gældende, at min undersøgelse under behandlingen af klagesager foregribes.

Under vor drøftelse erklærede statsadvokaten sig enig i disse synspunkter, som han tog til efterretning. Jeg fandt der-

efter ikke anledning til at foretage videre vedrørende statsadvokatens henvendelser.

- 22.** *Finansministeren havde ikke besvaret en vedrørende en toldtarifieringssag indsendt skrivelse, hvori afsenderen påberåbte sig et mundtligt tilsagn fra ministeren og meddelte, at der i tillid til dette tilsagn påbegyndtes opkøb i udlandet. — Udtalt, at finansministeren, når han ikke kunne anerkende at have givet noget tilsagn, i det foreliggende tilfælde burde have foranlediget den pågældende misforståelse berigtiget gennem besvarelse af skrivelser.*

Finansministeren kunne ikke anerkende denne opfattelse, som jeg fandt at burde fastholde. (J. nr. 102/56).

I skrivelse af 8. februar 1956 og ved personlige henvendelser den 23. juli og 30. oktober 1956 klagede konsulent Ed. R. Ruberg, Brøndby Strand, over, at finansminister Kampmann i forbindelse med behandlingen af en for Toldrådets Appeludvalg indbragt sag angående tarifieringen af skindaffald ikke havde opfyldt et til Ruberg den 13. oktober 1955 afgivet tilsagn om, at han, såfremt ministeren ikke ville følge appeludvalgets indstilling, skulle få lejlighed til at redegøre for sine synspunkter, før ministeriet traf afgørelse i sagen.

Fra finansministeren modtog jeg udtalelser af 11. juli og 28. september 1956 samt sagens akter. Det fremgik heraf, at firmaet N. Sønderby, for hvilket Ruberg er konsulent, ved skrivelser af 2. april, 25. maj og 8. juni 1955 til Finansministeriet anmodede om, at spørgsmålet om tarifieringen af pelskindaffald, der af Tolddepartementet var henført under toldtariffens løbenr. 294 (33¹/₃ pct. af værdien), måtte blive forelagt for Toldrådets Appeludvalg, idet firmaet var af den opfattelse, at varen som affald henhørte under toldtariffens løbenr. 1 (toldfri).

Ved skrivelse af 31. august 1955 forelagde Tolddepartementet sagen for appeludvalget og anførte, at departementet måtte fastholde tarifieringen under løbenr. 294 udfra den betragtning, at de pågældende skindstykker stadig var anvendelige og også anvendtes til buntmagerarbejde, hvorfor de ikke kunne anses som affald i toldlovens forstand.

Sagen blev behandlet af appeludvalget på et møde den 11. oktober 1955, hvor bl. a. Ruberg havde lejlighed til at fremlægge sine

synspunkter. Ved den påfølgende drøftelse fandt et flertal på 4 af appeludvalgets medlemmer, at varen henhørte under toldtariffens løbenr. 1, mens 2 af medlemmerne anså varen for toldpligtig efter tariffens løbenr. 294.

Forinden appeludvalget havde underrettet Finansministeriet om mødets resultat, afgav de to udvalget tilforordnede toldteknisk sagkyndige, der havde overværet udvalgets møde, den 14. oktober 1955 en erklæring, hvori de tiltrådte mindretallets indstilling. Denne erklæring, der var afgivet med hjemmel i § 3 i lov nr. 67 af 1. april 1911 om behandlingen af toldtvistigheder*), blev den 15. oktober 1955 tiltrådt af den som juridisk sagkyndig tilforordnede, og erklæringen blev derefter tilstillet Finansministeriet.

I skrivelse af 18. oktober 1955 underrettede appeludvalget Finansministeriet om udfaldet af mødet den 11. oktober 1955.

Da et af udvalgsflertallets medlemmer havde fået kendskab til de tilforordnedes erklæring, anmodede han den 25. oktober 1955 om indkaldelse til et nyt møde i appeludvalget, således at udvalgets medlemmer kunne tage stilling til erklæringen. Dette møde fandt sted den 4. november 1955 og resulterede i, at udvalget besluttede at tilsende Finansministeriet en redegørelse af 2. november 1955, der var udarbejdet af det medlem, der havde foranlediget det nye møde indkaldt. I redegørelsen, der blev tiltrådt af to af de andre medlemmer af det oprindelige udvalgsflertal (det sidste medlem af flertallet var forhindret i at deltage i mø-

*) Loven er nu ophævet ved lov nr. 108 af 6. april 1957.

det), kritiseredes de tilforordnede erklæring ret skarpt.

Redegørelsen fremsendtes til Finansministeriet den 16. november 1955, og ved skrivelse af 29. december 1955 til firmaet N. Sønderby meddelte ministeriet, at finansministeren havde resolveret, at den af Tolddepartementet trufne tarifieringsafgørelse skulle opretholdes. — Det bemærkes herved, at finansministeren ifølge § 3 i toldtvistighedsloven af 1911 ikke var pligtig at følge appeludvalgets indstilling.

I henvendelsen til mig havde konsulent Ruberg nærmere anført, at han den 13. oktober 1955 opsøgte finansministeren i dennes sædvanlige modtagelsestid og overrakte ministeren en samme dag dateret skrivelse af følgende ordlyd:

»Toldrådets appeludvalg har den 11. ds. behandlet vor henvendelse vedrørende ændring af tarifiering af skindaffald. Som eksportkonsulent for firma N. Sønderby førte jeg denne sag for udvalget.

Mødets etik tillod ikke at berøre, hvilken eksportmæssig og beskæftigelsesmæssig indflydelse det ville have, hvis dette skindaffald kunne indføres toldfrit.

I en skrivelse til folketingsmand Lars P. Jensen igår meddelte vi nærmere enkeltheder i denne forbindelse, og jeg tillader mig derfor at anmode den højtærede finansminister om ved den endelige stillingtagen til denne sag at få meddelt disse oplysninger, ligesom jeg meget gerne modtager en opfordring til personligt at fremlægge vore synspunkter denne sag vedrørende.«

Samtidig anmodede Ruberg ministeren om tilladelse til personligt at fremlægge sine synspunkter, såfremt appeludvalgets indstilling, som han på det tidspunkt ikke havde kendskab til, skulle være gået ham imod. Ifølge Rubergs fremstilling havde finansministeren givet ham tilsagn herom, men tilføjet, at det næppe blev aktuelt, da han ubetinget ville følge appeludvalgets indstilling. Ruberg mente heraf at kunne slutte, at indstillingen var faldet ud til hans fordel, og ved en henvendelse samme dag til et af udvalgets medlemmer fik han dette bekræftet.

Ved skrivelse af 10. november 1955 til finansministeren anførte Ruberg, at han hav-

de erfaret, at appeludvalget på mødet den 4. november 1955 havde fastholdt den tidligere indstilling, og det hedder herefter i skrivelsen:

»Ved min personlige overbringelse af skrivelse af 13. ds. [skal være 13. f.m.] lod den højtærede hr. finansminister mig forstå, at appeludvalgets indstilling var faldet ud til min fordel, idet den højtærede hr. finansminister meddelte mig, at appeludvalgets indstilling ville blive fulgt, således at den i sidstnævnte skrivelse fremsatte anmodning om tilladelse til personligt at fremlægge mine synspunkter denne sag vedrørende, hvis appeludvalgets indstilling gik mig imod, ikke ville blive aktuel.

I tillid til dette tilsagn fra den højtærede hr. finansminister påbegyndes nu opkøbet i udlandet af skindaffald, og det er mit håb, at det vil lykkes at redde en del af de partier, som vore konkurrenter ellers har været meget ivrige for at overtage.«

Denne skrivelse blev ikke besvaret af Finansministeriet.

I skrivelsen af 11. juli 1956 til mig udtalte finansministeren, at han ikke havde givet konsulent Ruberg noget tilsagn om medhold i sagen.

Efter at jeg ved Rubergs personlige henvendelse den 23. juli 1956 havde foreholdt ham finansministerens udtalelse, anførte han, at finansministeren måtte have misforstået henvendelsen til mig, idet Ruberg ikke havde villet hævde, at finansministeren den 13. oktober 1955 havde givet ham tilsagn om medhold, men at han havde fået tilsagn om, at han, såfremt finansministeren ikke ville følge appeludvalgets indstilling, skulle få lejlighed til at udtale sig, inden der blev truffet endelig afgørelse i sagen. Ruberg besværede sig endvidere over, at Finansministeriet ikke havde besvaret hans skrivelse af 10. november 1955 eller taget forbehold i anledning af det i skrivelsen anførte.

Ved skrivelse af 12. september 1956 forelagde jeg Rubergs udtalelser for finansministeren, som i skrivelse af 28. september 1956 svarede, at han heller ikke havde givet Ruberg løfte om en forhandling vedrørende klagen, hvis han ikke ville afgøre sagen som af Ruberg ønsket.

Hvad angik Rubergs skrivelse af 10. no-

vember 1955 anførte finansministeren, at han ikke havde fundet sig foranlediget til at berigtige den deri indeholdte urigtige påstand.

Den 14. december 1956 udtalte jeg, at jeg ikke fandt det godtgjort, at finansministeren under samtalen med konsulent Ruberg den 13. oktober 1955 havde givet ham tilsagn om medhold eller om en senere forhandling vedrørende sagen.

Med hensyn til klagen over, at finansministeren ikke havde besvaret konsulent Rubergs skrivelse af 10. november 1955 udtalte jeg, at jeg i det foreliggende tilfælde, hvor Ruberg i skrivelsen direkte påberåbte sig et mundtligt tilsagn fra ministeren og meddelte, at der i tillid til dette tilsagn nu påbegyndtes opkøb i udlandet af skindaffald, fandt, at finansministeren, når han ikke kunne anerkende at have givet et sådant tilsagn, burde have foranlediget den foreliggende misforståelse berigtiget gennem besvarelse af Rubergs brev.

Den 18. januar 1957 tilskrev finansministeren mig således:

»I skrivelse af 14. december 1956 j. nr. 102/56 har Folketingets ombudsmand i fortsættelse af tidligere brevveksling vedrørende nogle af hr. Ed. R. Ruberg fremsatte påstande meddelt, at ombudsmanden samme dag har underrettet den pågældende om, at ombudsmanden ikke finder det godtgjort, at de nævnte påstande er rigtige hverken i den første eller i en senere version heraf.

Til trods herfor har ombudsmanden imidlertid samtidig overfor hr. Ruberg givet udtryk for den opfattelse, at den pågældende burde have haft et svar på en skrivelse til mig af 10. november 1955, hvori han erklærede at ville disponere ud fra et tilsagn fra mig, som han selv senere har indrømmet aldrig var givet, jfr. ombudsmandens skrivelse af 12. september 1956.

I denne anledning skal jeg herved meddele, at jeg meget vel erindrer karakteren af hr. Rubergs forudgående personlige henvendelse til mig, og at jeg ikke kan erklære mig enig i, at der i det pågældende tilfælde forelå omstændigheder, som kunne tale for,

at jeg burde berigtige det helt urigtige indhold i det brev, som jeg derefter modtog.»

Denne skrivelse gav mig anledning til den 28. januar 1957 at udtale følgende overfor finansministeren:

Hr. Ruberg har ganske vist vaklet noget i sine forklaringer om det nøjagtige indhold af det tilsagn, han påstår at have modtaget af ministeren under en samtale den 13. oktober 1955, men han har bestemt fastholdt, at det i hvert fald blev lovet ham, at appeludvalgets indstilling ikke ville blive tilsidesat, uden at han først havde haft lejlighed til en nærmere forhandling med ministeren. Efter ministerens erklæring i skrivelse af 28. september 1956 til mig er et sådant tilsagn ikke afgivet. Det er imidlertid mit på en personlig samtale med klageren den 30. oktober 1956 støttede bestemte indtryk, at han ikke bevidst har villet give et urigtigt referat af sin samtale med ministeren, men at der er tale om en misforståelse fra hans side, og at han for så vidt er i god tro.

Som det fremgår af min skrivelse af 14. december 1956 har jeg lagt hr. ministerens erklæring om ikke at have givet klageren noget tilsagn til grund for min behandling af klagen. Alligevel finder jeg at måtte fastholde, at der for alle eventualiteters skyld, derunder muligheden for den faktisk indtrådte misforståelse, burde være sket en berigtigelse af det i klagerens skrivelse af 10. november 1955 til ministeren givne referat af samtalen med ministeren. Det er ikke min mening, at et ministerium eller anden administrativ myndighed skulle have en ubetinget pligt til at besvare eller berigtige et hvilket som helst urigtigt anbringende i henvendelser til vedkommende myndighed, men det forekommer mig at være af principiel administrativ betydning at fastslå, at berigtigelse bør finde sted i et tilfælde som det foreliggende, hvor mulighed for en vildfarelse med hensyn til, hvad der er sagt under en mundtlig konference, efter sagens natur næppe ubetinget kan afvises, og hvor denne vildfarelse kan medføre økonomiske skadevirkninger, hvis den ikke berigtiges.

23. *Undersøgelse af ekspeditionsformen i sager, der af arbejdsløshedskasserne forelægges for Arbejdsdirektoratet og Arbejdsnævnet. (J. nr. 116/56).*

I en sag forelå der tvivl om, hvorvidt en arbejdsmand, der efter genoptagelse i Arbejdsmændenes Arbejdsløshedskasse var blevet indvalgt i bestyrelsen for en af kassens afdelinger, ved genoptagelsen havde fået underretning om, at Arbejdsnævnet som vilkår herfor havde bestemt, at han ikke fremtidig måtte beklæde tillidshverv indenfor arbejdsløshedskassen.

Nævnets afgørelse vedrørende genoptagelsen var af Arbejdsdirektoratet blevet tilstillet arbejdsløshedskassens hovedledelse med anmodning om at gøre arbejdsmanden bekendt med afgørelsen. Hovedledelsen havde herefter videregivet skrivelser indhold til vedkommende afdeling og anmodet denne om at underrette arbejdsmanden om nævnets afgørelse.

På min forespørgsel oplyste Arbejdsdirektoratet bl. a., at hvor en sag — således som tilfældet var i nærværende sag — udelukkende er ekspederet ved brevveksling mellem en kasses hovedledelse og direktoratet, bliver nævnets afgørelse tilstillet hovedledelsen med anmodning om at underrette medlemmet.

I tilfælde, hvor et medlem henvender sig direkte til direktoratet, bliver afgørelsen sendt direkte til den pågældende, når direktoratet kender hans adresse. I modsat fald anmoder direktoratet hovedledelsen om at videregive afgørelsen til medlemmet.

Jeg fandt herefter anledning til den 3. oktober 1956 at anmode direktoratet om at overveje, hvorvidt der burde udsendes et cirkulære til arbejdsløshedskasserne om, at disse i alle sager, der forelægges direktoratet, skal give oplysning ikke blot om vedkommende medlems nummer, men også om hans adresse.

Den 13. november 1956 meddelte direktoratet efter brevveksling med hovedledelsen for Arbejdsmændenes Arbejdsløshedskasse og drøftelse af spørgsmålet i Arbejdsnævnet, at den hidtil fulgte praksis, hvorefter kasserne ved sagens fremsendelse alene giver oplysning om medlemmets navn, i det store og hele havde virket tilfredsstillende.

Direktoratet anførte endvidere, at det ville medføre en forøget administration for arbejdsløshedskasserne, såfremt det blev bestemt, at kasserne ved sagernes fremsendelse også skulle oplyse medlemmets adresse, således at direktoratet ville blive i stand til direkte at underrette medlemmet om den trufne afgørelse. Direktoratet havde herefter fundet anledning til ved en cirkulærskrivelse af 13. november 1956 til de statsanerkendte arbejdsløshedskasser at indskærpe disse nøje at følge den hidtil gældende praksis, hvorefter det påhviler kasserne at sørge for, at direktoratets og nævnets afgørelser vedrørende enkelte medlemmer snarest kommer disse i hænde.

Den 20. november 1956 udtalte jeg, at selvom det forekom mig mindre forståeligt, at kassernes administration skulle blive forøget ved den foreslåede ekspeditionsform, fandt jeg dog efter det af direktoratet oplyste ikke fornødent grundlag for at foretage videre i sagen udover at henlede direktoratets opmærksomhed på, at det ifølge punkt 5 i Statsministeriets cirkulære nr. 245 af 23. november 1923 er hovedregelen, at de af ministerierne eller andre overordnede myndigheder trufne afgørelser meddeles direkte til den person, hvem afgørelsen vedrører.

24. *Overfor Justitsministeriet rejst spørgsmål om, hvorvidt det måtte anses for ønskeligt, at kgl. anordning nr. 438 af 1. august 1946 om beregning af afsoningstiden for personer, der er idømt frihedsstraf, arbejds- eller sikkerhedsforvaring, og som har været underkastet varetægtsfængsel efter dommens afsigelse, blev ændret, således at der i §§ 1 og 2 blev tilvejebragt formel hjemmel for, at påbegyndelsen af afsoningen af frihedsstraf m.v. eventuelt må vige for ældre bødeforvandlingsstraf af hæfte eller hæftestraf. (J. nr. 128/56).*

Under behandlingen af en sag blev jeg opmærksom på, at § 1, stk. 1, og § 2, stk. 1, i kgl. anordning nr. 438 af 1. august 1946 om beregning af afsoningstiden for personer, der er idømt frihedsstraf, arbejds- eller sikkerhedsforvaring, og som har været underkastet varetægtsfængsel efter dommens afsigelse, ikke tager hensyn til det forhold, at fangen eventuelt skal afsone ældre bødeforvandlingsstraf af hæfte eller hæftestraf. I de pågældende bestemmelser er der givet nærmere regler for, fra hvilket tidspunkt afsoningen skal anses for påbegyndt.

Den 17. august 1956 udtalte jeg overfor Justitsministeriet, at jeg måtte anse det for ønskeligt, at den kgl. anordning blev ændret, således at der i §§ 1 og 2 tilvebragtes formel hjemmel for en praksis, hvorefter påbegyndelse af afsoning af frihedsstraf m. v. eventuelt må vige for afsoning af ældre bødeforvandlingsstraf af hæfte eller hæftestraf.

Den 26. marts 1957 meddelte Justitsministeriet, at man den 20. marts 1957 havde udsendt følgende cirkulærskrivelse til politidirektøren i København, politimestrene, inspektøren for Københavns Fængsler og arrestinspektørerne:

»Såfremt en person, der hensidder som varetægtsfange i en straffesag, skal afsone hæftestraf eller bødeforvandlingsstraf af hæfte, følges der efter det for Justitsministeriet oplyste undertiden den praksis, at man, når fuldbyrdelsesordre for dommen i straffesagen foreligger, med domfældtes samtykke betragter hæftestrafen eller bødeforvandlingsstraffen for helt eller delvis afsonet i det tidsrum, i hvilket den pågældende har hensiddet i varetægtsfængsel efter dommen, uden at en egentlig hensættelse til afsoning af hæfte har fundet sted.

Justitsministeriet finder det rettest, at der i de omhandlede tilfælde finder en egentlig hensættelse til afsoning af hæfte sted, og at fuldbyrdelsen sker i overensstemmelse med de i kongelig anordning af 3. september 1948 om fuldbyrdelse af hæftestraf indeholdte

regler. Man anmoder derfor om, at den nævnte praksis bringes til ophør, og at hensættelse til afsoning af hæfte i de omhandlede tilfælde fremtidig finder sted i overensstemmelse med de i Justitsministeriets cirkulære af 7. januar 1955 angående hensættelse af domfældte til påbegyndelse af strafafsoning i arresthus (Bestemmelser vedrørende fængselsvæsenet 1955, side 26) indeholdte regler.

Hensættelse til afsoning af hæfte vil, såfremt vedkommende politimyndighed erklærer sig indforstået hermed, kunne ske inden domfældelsen i den straffesag, i hvilken den pågældende er fængslet. Er hensættelse til afsoning af hæfte ikke sket før afsigelse af dommen i straffesagen, finder hensættelsen sted inden hensættelsen til afsoning af den ved dommen i straffesagen idømte straf.

Såfremt den fængslede hensættes til afsoning af hæfte, inden dom er faldet i straffesagen, eller mens denne er under påanke til højere ret, påhviler det de straffuldbyrrende myndigheder at underrette vedkommende ret herom, for at retten ved beregning af eventuelt fradrag for udstået varetægtsophold kan tage hæfteafsoningen i betragtning.

Forsåvidt en fange har hensiddet til afsoning af hæfte indenfor et tidsrum, der i henhold til reglerne i kongelig anordning af 1. august 1946, jfr. kongelig anordning af 6. august 1949, angående beregning af afsoningstid ville være at medregne ved beregning af afsoningstiden for den ved dommen i straffesagen idømte straf, ses der ved denne beregning bort fra den tid, i hvilken hæfteafsoningen har fundet sted. I dette tilfælde vil der, såfremt fangen skal afleveres til statsfængsel m. v., i den til brug ved anmeldelsen til statsfængsel m. v. bestemte blanket være at give oplysning om, i hvilket tidsrum hæfteafsoningen har fundet sted.

Til de politimestre, der tillige er arrestinspektører, vedlægges en ekstra genpart af nærværende skrivelse til udlevering til arrestforvareren.«

Jeg fandt herefter ikke fornødent grundlag for at foretage videre i sagen.

- 25.** *Under Landsskatterettens og Statens Ligningsdirektorats behandling af en sag var der begået fejl, ved*
at retten anmodede direktoratet om en udtalelse i stedet for at oversende sagen og underrette skatteyderen herom,
at direktoratet henlagde sagen uden meddelelse til skatteyderen,
og at retten efter en fornyet henvendelse fra skatteyderen henlagde en i den anledning indhentet udtalelse fra direktoratet uden at underrette skatteyderen.
— Såvel Landsskatteretten som Statens Ligningsdirektorat beklagede de skete ekspositionsfejl. (J. nr. 173/56).

Den 13. marts 1956 klagede N over, at en af ham den 20. januar 1953 for Landsskatteretten indbragt sag endnu ikke var afsluttet.

Fra Landsskatteretten og Statens Ligningsdirektorat modtog jeg udtalelser med sagens akter. Det fremgik heraf, at N den 20. januar 1953 klagede til Landsskatteretten over størrelsen af den ham pålignede skat, og at retten den 16. marts 1953 sendte sagen til Ligningsdirektoratet med anmodning om at indhente udtalelse fra de lokale skattemyndigheder.

Den 7. maj 1953 udtalte vedkommende ligningskommission, at man ikke kunne se, at der forelå en klage, og kommissionen kunne ikke anbefale, at nogle tidligere sager vedrørende Ns skatteansættelse blev genoptaget. Denne udtalelse tiltrådte vedkommende skatteråd den 11. maj 1953, og den 13. maj 1953 tilbagesendte Ligningsdirektoratet sagen til Landsskatteretten under henvisning til de indhentede udtalelser.

Da det ikke med tilstrækkelig tydelighed fremgik af Ns skrivelse af 20. januar 1953, hvad formålet med den var, anmodede Landsskatteretten ham den 19. juni 1953 om nærmere at redegøre for sagen, og den 27. juni 1953 svarede N retten. Efter en samtale i begyndelsen af november 1953 med en sagfører, til hvem N havde henvist i sit brev af 27. juni 1953, besluttede retten at medtage sagen ved første rejse til skattekredsen.

Den 11. december 1953 havde en af retten udsendt tjenestemand et møde med N, der oplyste, at klagen alene vedrørte et af ham den 18. oktober 1948 underskrevet forlig vedrørende den ekstraordinære formueopgørelse pr. 23. juli 1945.

Landsskatteretten anså herefter for sit vedkommende sagen som bortfaldet og bestemte, at den skulle oversendes til Ligningsdirektoratet, for at dette kunne foretage en

gennemgang vedrørende formueopgørelsen pr. 23. juli 1945.

Den 22. december 1953 anmodede Landsskatteretten ikke desto mindre Ligningsdirektoratet om en udtalelse i henhold til § 12, stk. 3, i landsskatteretsloven nr. 108 af 31. marts 1938. Landsskatteretten gav ikke N underretning herom.

Den 18. maj 1954 tilskrev N Landsskatteretten, der oversendte skrivelsen til Ligningsdirektoratet. Den 26. august 1954 havde en tjenestemand i Ligningsdirektoratet et møde med de lokale skattemyndigheder, og det blev her oplyst, at N havde indbetalt efterbetalingen ifølge forliget af 18. oktober 1948. Direktoratet fandt herefter ikke anledning til at foretage videre i sagen og henlagde den uden at give N eller Landsskatteretten underretning.

Den 13. marts 1956 anmodede N Landsskatteretten om en afgørelse i sagen, og foranlediget heraf rettede Landsskatteretten forespørgsel til Ligningsdirektoratet, der den 26. marts 1956 meddelte retten, at direktoratet, efter at det var blevet oplyst, at N havde foretaget indbetalingen ifølge forliget, ikke fandt anledning til at foretage videre i sagen. Direktoratets skrivelse blev den 3. april 1956 henlagt i Landsskatteretten, uden at retten underrettede N om direktoratets afgørelse.

Da det fremgik af Ligningsdirektoratets og Landsskatterettens udtalelser til mig, at der fortsat ikke var givet N svar på hans henvendelser, anmodede jeg Ligningsdirektoratet om at drage omsorg for, at der blev givet ham underretning, og i skrivelse af 11. september 1956 meddelte direktoratet N, at man ikke havde fundet grundlag for at ændre afgørelsen vedrørende den ekstraordinære formueopgørelse pr. 23. juli 1945.

Landsskatteretten udtalte den 16. august 1956 overfor mig, at det skyldtes beklagelige ekspeditionsfejl, at sagen den 22. december 1953 blev sendt til Ligningsdirektoratet til erklæring, uanset at sagen ansås som bortfaldet for rettens vedkommende, og at N ikke fik underretning om oversendelsen til direktoratet, samt at retten ikke gav ham meddelelse om den af Ligningsdirektoratet i skrivelsen af 26. marts 1956 trufne afgørelse.

Ligningsdirektoratet beklagede den 21. august 1956 overfor mig, at sagen efter mødet den 26. august 1954 var blevet henlagt, uden at N havde fået meddelelse om direktoratets beslutning.

| Den 24. september 1956 udtalte jeg,

at der ved sagens behandling var begået fejl, ved at Landsskatteretten den 22. december 1953 anmodede Ligningsdirektoratet om en udtalelse i stedet for at oversende sagen dertil med underretning til N om oversendelsen, og ved at Ligningsdirektoratet henlagde sagen efter mødet i august måned 1954 med de lokale skattemyndigheder, samt ved at Landsskatteretten henlagde Ligningsdirektoratets skrivelse af 26. marts 1956, uden at N fik underretning om, at skattemyndighederne betragtede sagen som afsluttet.

Da såvel Landsskatteretten som Ligningsdirektoratet havde beklaget de skete ekspeditionsfejl, mente jeg imidlertid at kunne undlade at foretage videre i sagen.

26. *Århus amt havde under en mægling og vilkårsforhandling ikke afkrævet manden, der ikke var dansk statsborger, en erklæring om, hvorvidt han ønskede bevilling til separation, uanset om denne måtte blive anset for gyldig i statsborgerlandet. Endvidere var sagens ekspedition blevet forsinket ved en fejltagelse fra amtets side. — Amtet beklagede de skete fejl. (J. nr. 174/56).*

Den 9. marts 1956 besværede fru N sig over Århus amts og Justitsministeriets behandling af en ansøgning om bevilling til separation.

Af de fra amtet og Justitsministeriet modtagne akter fremgik det, at fru N den 29. december 1954 ansøgte Århus amt om bevilling til separation fra sin ægtefælle, som er amerikansk statsborger. Det bemærkes i denne forbindelse, at ifølge cirkulære nr. 255 af 1. december 1922, jfr. cirkulære nr. 6 af 20. januar 1932, skal ansøgninger om bevilling til separation forelægges Justitsministeriet, når ægtefællerne eller en af disse ikke har indfødsret i Danmark eller et af de andre nordiske lande. Yderligere kræves der ifølge Justitsministeriets praksis i tilfælde, hvor en af ægtefællerne er borger i et ikke-nordisk land, en erklæring fra ægtefællerne om, hvorvidt de ønsker bevilling, uanset om denne anses for gyldig i den pågældende ægtefælles statsborgerland.

Den 29. december 1954 foretog amtet mægling og vilkårsforhandling med ægtefællerne, men ved en forglemmelse fra amtets side blev den ovennævnte erklæring ikke afkrævet manden. Da amtet kort tid efter

blev opmærksom herpå, var manden rejst tilbage til USA.

Det fremgik endvidere, at sagen i amtet var blevet overset ved udfærdigelse af en intern restanceliste over sager, der havde henligget uekspederet i mere end 4 uger, og at amtet derfor først med nogen forsinkelse den 14. april 1955 ved skrivelse til manden havde forsøgt at fremskaffe erklæringen fra ham.

Da manden ikke besvarede denne henvendelse eller en senere henvendelse gennem det danske generalkonsulat i Chicago, meddelte amtet den 18. august 1955 fru Ns sagfører, at der ikke ad bevillingsvejen kunne foretages videre i sagen, medmindre sagføreren selv fremskaffede en erklæring fra manden. Efter at sagføreren forgæves havde gjort forsøg herpå, anmodede han den 19. september 1955 amtet om at søge Justitsministeriet om dispensation fra kravet om erklæring. Den 4. oktober 1955 meddelte Justitsministeriet dispensation, og den 7. oktober 1955 udfærdigede amtet separationsbevilling.

Fru Ns sagfører ansøgte herefter den 26. oktober 1955 amtet om, at der blev tillagt separationen tilbagevirkende kraft. Denne ansøgning blev af amtet fremsendt til Ju-

stitsministeriet, der den 23. november 1955 meddelte sagføreren, at der ikke var hjemmel dertil.

I skrivelse af 21. april 1956 beklagede amtet overfor mig den skete forglemmelse og den stedfundne forhaling af sagen. Amtet oplyste i denne forbindelse, at den fuldmægtig, under hvis sagsområde sagen normalt ville henhøre, genoptog sit arbejde i begyndelsen af januar 1955 efter flere måneders alvorlig sygdom. Den 23. maj 1956 meddelte Justitsministeriet, at man kunne henholde sig til afgørelsen af 23. november 1955, hvorefter der ikke kunne tillægges separationen tilbagevirkende kraft.

Den 28. juni 1956 udtalte jeg overfor amtet, at der var begået en fejl, ved at den ovennævnte erklæring ikke var blevet afkrævet manden under mæglingen og vilkårsforhandlingen, og ved at sagen ikke var blevet tilstrækkeligt fremmet i amtet. Da amtet havde beklaget de begåede fejl, fandt jeg ikke anledning til at foretage videre vedrørende disse forhold. Endelig udtalte jeg, at jeg var enig med Justitsministeriet i, at den begåede fejl ikke kunne bevirke, at der blev tillagt separationen tilbagevirkende kraft.

27. *En politimester havde først 2½ måned efter at en sag var sluttet, underrettet anmelderen herom. — Udtalt, at der herved var begået en fejl. Politimesteren tog skridt til, at sådanne forsinkelser fremtidig undgås. (J. nr. 183/56).*

Den 16. marts 1956 besværede en lærerinde sig over, at politiet ikke havde foretaget, hvad det burde, i anledning af en af hende mod en parcellist indgivet anmeldelse om, at han den 2. oktober 1955 havde skudt hendes hund.

Den 23. marts 1956 forelagde jeg klagen for statsadvokaten for Fyn m. v. til afgørelse med anmodning om oplysning om, hvad der passerede i sagen.

Den 21. april 1956 fremsendte rigsadvokaten sagens akter tillige med en udtalelse. Det fremgik af akterne, at lærerinden den 4. oktober 1955 indgav anmeldelse mod parcellisten til politimesteren i Saxkøbing købstad m. v. Anmeldelsen blev sammen med en af lærerinden afgivet forklaring tilstillet politimesteren i Nakskov købstad m. v., der efter at have foretaget afhøring bl. a. af parcellisten og indhentet en udtalelse fra Det veterinære Sundhedsråd indstillede til statsadvokaten for Fyn, at der ikke blev foretaget videre i sagen. Statsadvokaten tiltrådte indstillingen den 1. december 1955, hvorefter politimesteren i Nakskov den 2. december 1955 sendte sagen til gennemsyn i Det veterinære Sundhedsråd.

Den 5. januar 1956 forespurgte lærerinden politimesteren i Saxkøbing, hvad der var passeret i anledning af anmeldelsen. Forespørgslen blev den 7. januar 1956 fremsendt

til politimesteren i Nakskov, der den 7. februar 1956, efter at Det veterinære Sundhedsråd den 28. januar 1956 havde tilbagesendt sagen, videresendte denne til politimesteren i Saxkøbing med anmodning om, at lærerinden måtte blive underrettet om den trufne afgørelse. Lærerinden modtog herefter mundtlig underretning den 22. februar 1956, og en bemærkning herom blev påført rapporten.

I skrивelsen af 21. april 1956 meddelte rigsadvokaten, at han kunne tiltræde den af statsadvokaten for Fyn trufne afgørelse om, at der af den offentlige anklagemyndighed ikke ville være videre at foretage i anledning af anmeldelsen.

Under hensyn til at der ikke straks blev givet lærerinden underretning om statsadvokatens afgørelse af 1. december 1955, indhentede jeg fra politimesteren i Nakskov en udtalelse om grunden hertil.

Den 22. juni 1956 meddelte politimesteren, at man, selvom der ikke påhvilede politiet en pligt til at give anmeldere underretning om opgivelse af en indledt forfølgning i en politisag, dog også inden instruktionen i Rigsadvokatens Meddelelsesblad nr. 1 for april 1956 (se ovenfor side 17) ved hans embede havde givet sådan underretning. Ifølge politimesteren skyldtes forsinkelsen især, at sagen blev indsendt til Det veterinære Sund-

hedsråd til gennemsyn den 2. december 1955 og først modtaget tilbage den 28. januar 1956. Politimesteren erkendte, at det havde været rigtigere at underrette anmelderen først og derefter fremsende sagen til rådet, men den valgte ekspeditionsangang havde sin forklaring i, at man nogle gange havde glemt at underrette rådet om trufne afgørelser, og at ønsket om at undgå sådanne forglemmelser derfor havde ligget øverst i bevidstheden.

Politimesteren tilføjede, at han for at undgå gentagelser nu havde ladet udarbejde en blanket til underretning til anmeldere om opgivet forfølgning, således at disse herefter vil modtage meddelelsen pr. brev og ikke som hidtil til rapport.

Statsadvokaten for Fyn, der havde modta-

get sagen fra politimesteren, henholdt sig til det af politimesteren anførte.

Den 3. august 1956 udtalte jeg, at der ikke af anklagemyndigheden var begået fejl eller udvist forsømmelse ved udøvelsen af skønnet over, om parcellisten kunne findes skyldig til straf.

Samtidig udtalte jeg overfor politimesteren i Nakskov, at det måtte anses for en fejl, at der ikke tidligere end sket var givet lærerinden underretning om den af statsadvokaten for Fyn den 1. december 1955 trufne afgørelse, men at jeg, under hensyn til at politimesteren havde taget skridt til, at sådanne forsinkelser fremtidig undgås, ikke fandt grundlag for at foretage videre i sagen.

28. *Ved undersøgelsen i anledning af en klage over den tid, der ved Ribe amt og hos politiet i Esbjerg var medgået til behandlingen af en ansøgning om godkendelse af et ægtepagtstillæg, oplystes det, at amtet havde betragtet ansøgningen som bortfaldet, efter at den ene ægtefælle var afgået ved døden. Sagen blev forelagt for Justitsministeriet, der godkendte ægtepagtstillægget, uagtet ministeriet fandt det tvivlsomt, om tillægget kunne tinglyses efter den ene ægtefælles død. — Sagen gav ikke anledning til kritik. (J. nr. 219/56).*

Den 2. april 1956 klagede en enkefrue i Esbjerg over den tid, der ved Ribe amt og hos politiet i Esbjerg var medgået til behandlingen af en af hende og hendes afdøde mand indgivet ansøgning om godkendelse af et ægtepagtstillæg.

Fra amtmanden over Ribe amt og politimesteren i Esbjerg købstad m. v. modtog jeg udtalelser med sagens akter. Det fremgik heraf, at ægtefællerne den 26. november 1955 anmodede amtet om at ophæve deres den 20. juli 1913 oprettede ægtepagt om særeje, og at amtet den 16. december 1955 anmodede politimesteren i Esbjerg om en udtalelse.

Kort efter nytår 1956 var en politibetjent ude på ægteparrets bopæl for at foretage afhøring i anledning af den indgivne ansøgning, men traf ingen hjemme. Han henvendte sig igen den 18. januar 1956 og foretog afhøringen, hvorefter sagen den 20. januar 1956 blev tilbagesendt til amtet.

Den 20. februar 1956 blev sagen pånyttelstillet politimesteren med anmodning om, at ægtepagtstillægget blev påført den oprindelige ægtepagt og forsynet med ægtefællernes

underskrifter, attesteret af to vitterlighedsvidner. Ægtefællerne blev derfor tilsagt til at møde på politistationen i Esbjerg den 28. februar 1956, men den 27. februar 1956 afgik manden ved døden.

Amtet, der derefter modtog sagen tilbage med politimesterens skrivelse af 14. marts 1956, meddelte den 4. april 1956 enkefruen, at man efter hendes mands død betragtede ansøgningen om ophævelse af ægtepagten som bortfaldet.

Politimesteren udtalte overfor mig, at der ikke ved sagens behandling var udvist langsommelighed, hvilken udtalelse amtmanden henholdt sig til.

Da jeg ikke fandt det helt utvivlsomt, at godkendelsen af ægtepagtstillægget ikke ville kunne finde sted, selvom den ene ægtefælle var død, idet manden havde underskrevet ansøgningen af 26. november 1955 og til politirapport af 18. januar 1956 havde vedstået ønsket om ophævelse af den gamle ægtepagt, forelagde jeg den 31. maj 1956 dette spørgsmål for Justitsministeriet.

Den 26. juli 1956 underrettede Justitsministeriet mig om, at ministeriet samme dag havde meddelt, at man havde godkendt ægtepagtstillægget, men at ministeriet anså det for tvivlsomt, om tillægget ville kunne tinglyses.*)

På grundlag af min gennemgang af sagen udtalte jeg den 4. august 1956, at jeg ikke fandt at kunne udtale kritik i anledning af den tid, der var medgået til Ribe amts og politiets behandling af sagen.

29. *Ved beregningen af en kontormedhjælperes tilgodehavende for forskudt arbejdstid og for søn- og helligdagsarbejde havde flyvestation Karup begået en fejl som blev beklaget og berigtiget.*

Tiltrådt en udtalelse fra Forsvarsministeriet om, at Flyverkommandoen kunne og burde have taget stilling til kontormedhjælperens fastansættelse inden det tidspunkt, på hvilket den normalt skulle have fundet sted.

Endvidere udtalt overfor chefen for flyvestation Karup, at der var begået en fejl, ved at en anden prøveansat kontormedhjælper på trods af Flyverkommandoens ordre var blevet sat til aften- og nattevagter. (J. nr. 229/56).

Den 4. april 1956 besværede fru N, Viborg, sig over en række forhold i tilknytning til hendes ansættelse på flyvestation Karup i tiden 5. maj—8. august 1955 og anførte herved, at sikkerhedsmæssige hensyn uden rimelig føje havde ligget bag behandlingen af hendes sag.

Fra Forsvarsministeriet modtog jeg den 21. august 1956 en udtalelse med sagens akter samt en redegørelse af 17. juli 1956 fra Flyverkommandoen, bilagt nogle erklæringer fra flyvestation Karup. Det fremgik heraf, at fru N den 5. april 1955 blev ansat som time-lønnet kontormedhjælper ved flyvestation Karup til betjening af stationens omstillingsbord. Ifølge den mellem hende og Flyverkommandoen den 21. april 1955 oprettede kontrakt aflønnedes hun i henhold til afsnit II i Finansministeriets kontormedhjælperregulativ. Dette regulativ blev senere med tilbagevirkende kraft fra den 1. april 1955 afløst af Finansministeriets cirkulære nr. 104 af 21. juni 1955 om aflønning m. v. af de i statens tjeneste beskæftigede kontorfunktionærer.

Ifølge Forsvarsministeriets udtalelse betragtes efter praksis i flyvevåbnet de første 3 måneder af ansættelsesperioden som prøve-tjeneste. På tidspunktet for fru Ns ansættelse var prøvetjenesten uden indflydelse på tjenestens tilrettelæggelse, således at hun og andre

midlertidigt ansatte indgik i de skiftende vagter på samme måde som det månedslønnede personel.

Ifølge fru Ns og Flyverkommandoens oplysning fik hun den 29. juni 1955 meddelelse om, at hun efter ordre fra Flyverkommandoen kun måtte gøre tjeneste i dagvagterne, men ikke i aften- eller nattevagterne. Da fru N var utilfreds med dette forhold, anmodede hun ved skrivelse af 30. juni 1955 Flyverkommandoen om at tilbagekalde ordren eller oplyse grunden til den. Fru N anførte herved, at det var på grund af skiftevagterne, at hun havde taget arbejdet på flyvestationen, da hun herved fik bedre lejlighed til at være sammen med sine børn i Viborg.

I tiden 2. juli—7. august 1955 forrettede fru N udelukkende dagtjeneste indenfor tidsrummet kl. 7—16,45. Ifølge hendes fremstilling fik hun den 8. august 1955 forevist en kopi af en skrivelse af 28. juli 1955 fra Flyverkommandoen til hende, men modtog først selv skrivelser den 10. august 1955.

I skrivelserne anførte Flyverkommandoen bl. a., at det både af administrative hensyn (aflønning m. v.) og for at man kan danne sig et skøn over, hvorvidt det ved omstillingsbordene nyansatte personel er egnet for den pågældende tjeneste, er af betydning, at dette personel er til tjeneste på de tider af døgnet, hvor arbejdsmængden er størst.

*) Spørgsmålet er næppe endelig afgjort ved Vestre Landsrets kendelse af 2. november 1955 (V.L.T. 1956, s. 40).

Flyverkommandoen udtalte endelig, at der intet grundlag var for, at fru N skulle føle sig degraderet.

Fru N nægtede herefter den 8. august 1955 at gøre tjeneste i dagvagt og udeblev fra tjeneste næste dag. Ved skrivelse af 10. august 1955 til Flyverkommandoen protesterede hun mod den trufne ordning, idet hun bl. a. anførte, at det ved hendes ansættelse var en udtrykkelig aftale, at hun skulle arbejde i skiftevagt, og at Flyverkommandoens meddelelse om, at hun kun måtte forrette dagtjeneste, var et brud på den mellem løjtnant G. Raabymagle som repræsentant for flyvevåbnet og hende trufne aftale.

I skrivelse af 17. august 1955 meddelte Flyverkommandoen, at man, da fru N den 8. august 1955 havde nægtet at forrette dagtjeneste, betragtede hende som udeblevet fra tjenesten og afskedigede hende pr. 8. august 1955.

Den 19. august 1955 meddelte fru N Flyverkommandoen, at hun nægtede at modtage afskedigelsen og anførte bl. a., at de øvrige ansatte ved omstillingsbordet til stadighed havde kunnet forrette tjeneste i skiftevagt også i prøvetiden.

Ved skrivelse af 5. september 1955 fastholdt Flyverkommandoen opsigelsen og oplyste, at der — efter at den mellem Finansministeriet og Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark afsluttede overenskomst var trådt i kraft den 21. juni 1955 — var truffet beslutning om, at alt personel, antaget på prøve, skulle forrette dagtjeneste.

Herefter besværede fru N sig den 8. september 1955 til Forsvarsministeriet over Flyverkommandoens afgørelse. Efter at have indhentet en udtalelse fra Flyverkommandoen meddelte Forsvarsministeriet ved skrivelse af 3. marts 1956, at Flyverkommandoen havde oplyst, at man efter udsendelsen af Finansministeriets førnævnte cirkulære, der bl. a. indeholder bestemmelser om aflønning af personel med forskudt arbejdstid, havde bestemt, at alt timelønnet personel af økonomiske grunde kun måtte anvendes til tjeneste i tidsrummet kl. 8—17. Ved en fejltagelse, der senere var blevet rettet, var bestemmelsen om den timelønnede personels anvendelse blevet fraveget i et enkelt tilfælde. Forsvarsministeriet meddelte endelig, at det ikke fandt anledning til at foretage videre i sagen.

I skrivelsen af 21. august 1956 til mig anførte Forsvarsministeriet, at baggrunden for den af Flyverkommandoen beordrede omlægning af vagttjenesten måtte søges i den omstændighed, at der ved cirkulæret af 21. juni 1955 var sket en udvidelse af den tidligere kun for timelønnet personel gældende bestemmelse om, at der for arbejde mellem kl. 21 og kl. 6 skal ydes natpenge efter tjenestemandslovens regler, således at denne vederlæggelse også skulle tilkomme månedslønnede. Dette nødvendiggjorde indførelse af særlige tjenestelister for alt personel med skiftende tjeneste. Bl. a. for at begrænse sådanne tjenestelisters omfang meddelte Flyverkommandoen den 28. juni 1955 telefonisk flyvestationer, herunder flyvestation Karup, at timelønnet personel kun måtte anvendes til tjeneste i tidsrummet kl. 8—17, idet man herved kunne undgå at føre særlige tjenestelister for det personel, der var ansat midlertidigt på timeløn.

Forsvarsministeriet anførte yderligere, at flyvestation Karup i skrivelse af 29. maj 1956 til Flyverkommandoen havde oplyst, at fru N, der havde sovet på vagt mellem kl. 23 og kl. 7 den 25. maj 1955, dels modtog en advarsel, dels blev udtaget af denne vagttjeneste, således at hun i tiden indtil Flyverkommandoen beordrede omlægning af vagttjenesten for timelønnet personel, kun deltog i tjenesten indtil kl. 23. Dette forhold ville ifølge Flyverkommandoens redegørelse af 17. juli 1956 have været en hindring for hendes fastansættelse, der normalt skulle have fundet sted pr. 1. august 1955 (den først indtrædende 1. efter udløbet af 3 måneders prøvetid). Forsvarsministeriet udtalte herved, at spørgsmålet om fastansættelse kunne og burde have været afgjort før den 1. august 1955 under henvisning hertil, samt at fru Ns protest mod den foretagne omlægning af vagttjenesten måtte antages at have haft betydning for, at spørgsmålet ikke nåede frem til behandling, inden hun blev afskediget.

Efter Forsvarsministeriets opfattelse havde der været tilstrækkeligt grundlag for at afskedige fru N, idet det dels havde været Flyverkommandoen tilladt at foretage omlægningen af vagttjenesten for timelønnet personel, dels måtte betragtes som en uhjemlet ophævelse af ansættelsesforholdet fra fru Ns side, når hun ikke ville respektere Flyverkom-

mandoenes direktiver, men udeblev fra tjenesten.

Den 15. oktober 1956 anmodede jeg Forsvarsministeriet om, at der måtte blive indhentet en erklæring fra løjtnant Raabymagle angående de vilkår, der aftales ved fru Ns ansættelse den 5. april 1955, ligesom jeg udbad mig en udtalelse om, hvorvidt det ved ansættelsen blev tilkendegivet hende, at hun var pligtig at forrette den tjeneste, hun blev beordret til.

Samtidig anmodede jeg om en udtalelse i anledning af, at fru N i skrivelse af 8. september 1955 til Flyverkommandoen havde anført, at en kontormedhjælper, der ligesom hun var ansat på prøve, blev indsat i ekstra aften- og nattevagter, som følge af at fru N blev trukket ud af sådanne vagter. Endelig anmodede jeg om en udtalelse, under henvisning til at fru N i skrivelse af 4. april 1956 til Forsvarsministeriet havde anført, at hun ikke havde fået udbetalt tillæg ifølge det førnævnte cirkulære af 21. juni 1955 for søndagstjeneste og for de timer, i hvilke hun efter den 29. juni 1955 gjorde tjeneste mellem kl. 7 og kl. 8.

Ved skrivelse af 15. december 1956 fremsendte Forsvarsministeriet en erklæring af 24. oktober 1956 fra nuværende kaptajnløjtnant Raabymagle samt en fornyet udtalelse af 6. december 1956 fra Flyverkommandoen.

Af kaptajnløjtnantens erklæring fremgik det, at han før fru Ns ansættelse havde en samtale med hende for at orientere hende om det eventuelle fremtidige tjenesteforhold. På grund af de vanskeligheder, der havde været med at få det civile personel til at forrette tjeneste til skiftende tider og på alle dage, meddelte kaptajnløjtnanten fru N, at hun kun skulle søge, såfremt hun var indforstået med at forrette tjeneste til skiftende tider, og dette blev i lighed med alle fortilfælde fremsat som en betingelse og ikke som et løfte.

I Flyverkommandoen udtalelse anførtes det, at det ikke ved fru Ns ansættelse skriftligt blev tilkendegivet hende, at hun var pligtig at forrette den tjeneste, hvortil hun måtte blive beordret, men kaptajnløjtnant Raabymagle havde meddelt hende, at hun måtte være indforstået med ikke blot at forrette tjeneste indenfor normal daglig tjenestetid, men også til de skiftende tider, hvortil hun måtte blive beordret af hensyn til orethol-

delse af døgnbetjening af omstillingsbordet. Det var Flyverkommandoen opfattelse, at fru N ved at blive beordret til udelukkende at forrette dagtjeneste ikke havde fået pålagt nogen unormal tjeneste, som f. eks. udelukkende nattjeneste ville være, idet dagtjenesten stort set er sammenfaldende med den almindeligt gældende arbejdstid, og forholdet kunne efter Flyverkommandoen opfattelse under ingen omstændigheder berettige hende til at udeblive fra tjenesten.

Videre var fru Ns påstand om den anden prøveansatte kontormedhjælper gjort til genstand for en nærmere undersøgelse, hvorved det blev konstateret, at rapportbogen, der på dette punkt ikke stemte overens med vagtlisterne, viste, at den pågældende kontormedhjælper efter den 3. juli 1955 — trods Flyverkommandoen ordre om, at dette ikke måtte finde sted — måtte antages at have været sat til aften- og nattevagter i ca. 25 timer, d. v. s. 3 vagter. Om grunden hertil kunne intet oplyses.

Det af fru N rejste lønkrav var ligeledes blevet nærmere undersøgt, og det havde vist sig, at der var sket en meget beklagelig fejl, dels fordi flyvestationen ikke havde anvendt de rigtige satser for betaling for forskudt arbejde og søn- og helligdagsarbejde, dels fordi der havde været uoverensstemmelse mellem de førte vagtlistes og rapportbogen. Ved den foretagne undersøgelse havde det været umuligt at få opklaret, hvordan den foreliggende uoverensstemmelse var opstået.

Ved revisionen, hvor uoverensstemmelser var regnet fru N til gode, viste det sig, at hendes tilgodehavende udgjorde ialt 227,95 kr. Dette beløb er efter det for mig oplyste udbetalt.

På grundlag af det ovenfor anførte udtalte jeg den 19. marts 1957, at fru N, såvidt jeg kunne se, ikke havde været berettiget til at udeblive fra tjeneste den 9. august 1955, men at den endelige afgørelse af dette spørgsmål og hermed spørgsmålet om afskedigelsens lovlighed henhørte under domstolene.

Da den fru N tildelte tjenestetid og hendes afskedigelse som følge af, at hun ikke ville anerkende den herom trufne bestemmelse, havde haft fornøden grund i tjenstlige forhold af almindelig karakter, fandt jeg ikke tilstrækkelig anledning til at fore-

tage en prøvelse af, hvorvidt udelukkelsen af hende fra aften- og nat tjeneste ved flyvestationens omstillingsbord tillige havde været rimeligt begrundet i sikkerhedsmæssige hensyn.

Jeg udtalte videre, at der ved beregningen af fru Ns tilgodehavende for forskudt arbejdstid og for søn- og helligdagsarbejde var begået en fejl fra flyvestation Karups side. Da fejlen imidlertid nu var beklaget og berigtiget, fandt jeg ikke anledning til at fremsætte yderligere bemærkninger vedrørende dette forhold.

Hvad angik det forhold, at en anden prøveansat kontormedhjælper på trods af Flyverkommandosens ordre var blevet sat til aften- og nattevagter i juli 1955, tilkendegav jeg samtidig chefen for flyvestation Karup, at der herved var begået en fejl.

Endelig kunne jeg tiltræde Forsvarsministeriets foran omtalte udtalelse om, at Flyverkommandoen inden den 1. august 1955 kunne og burde have taget stilling til spørgsmålet om fru Ns fastansættelse.

- 30.** *En landpolitibetjent havde begået en fejl ved at foretage afhøring af to børn under 15 år uden forudgående underretning til børneværnsudvalget, og uden at en repræsentant for udvalget var til stede, jfr. rpl. § 807, stk. 4, jfr. § 822, stk. 4, og forsorgslovens § 173. (J. nr. 235/56).*

Den 6. april 1956 besværede NN sig over en af landpolitibetjent C. Løkkegaard Jensen, Marstal, den 4. april 1956 foretaget afhøring af hans to drenge, begge født den 16. december 1943.

Den 30. april 1956 forelagde jeg klagen for politimesteren i Rudkøbing købstad m. v., fra hvem jeg den 15. maj 1956 modtog sagens akter med en udtalelse samt erklæringer af 6. april og 4. maj 1956 afgivet af landpolitibetjent Løkkegaard Jensen. Det fremgik heraf, at landpolitibetjenten under en afhøring af en dreng den 4. april 1956 havde fået oplyst, at NNs drenge sammen med nogle drenge og piger havde »leget far og mor« i et sommerhus. I den anledning henvendte landpolitibetjenten sig samme dag i NNs hjem, hvor han i overværelse af moderen afhørte drengene.

Den 5. april 1956 klagede NN til politimesteren i Rudkøbing over landpolitibetjentens optræden ved den stedfundne afhøring, idet han bl. a. anførte, at politibetjenten havde optrådt uhøfligt og havde anvendt upassende udtryk overfor børnene, ligesom han havde udtalt, at NN og hans hustru som forældre havde ansvaret for det skete, fordi de ikke passede godt nok på børnene.

Landpolitibetjenten afgav den 6. april 1956 til politimesteren en redegørelse for sin afhøring. Heri bestred han, at han havde optrådt ukorrekt under afhøringen. Han oplyste samtidig, at han overfor fru N havde udtalt,

at der påhvilede forældrene et ansvar, når de ikke havde tilstrækkelig viden om deres børns færden og opførsel udenfor hjemmet. Fru N havde ikke under eller efter afhøringen givet udtryk for, at hun fandt afhøringen ukorrekt. Det var endvidere hans opfattelse, at hun var enig i, at sagen var af alvorlig karakter.

Landpolitibetjenten oplyste endelig, at NN den 4. april 1956 kort efter afhøringen op søgte ham i en barberforretning og kraftigt bebrejdede ham den stedfundne afhøring. — Landpolitibetjenten henviste NN til at op søge ham på hans kontor, hvor denne et kvarter efter indfandt sig. Ifølge landpolitibetjentens redegørelse gav NN nu en undskyldning for sin optræden i barbersalonen, hvorefter de diskuterede sagen. Landpolitibetjenten havde herunder ikke kunnet give NN medhold i hans påstand om, at politiet overhovedet ikke burde beskæftige sig med en sådan sag. Samtalen var iøvrigt forløbet i fordragelighed, og det var landpolitibetjentens opfattelse, at NN og han trods uenighed om sagens betydning var på talefod med hinanden.

I sin erklæring af 4. maj 1956 fastholdt landpolitibetjenten den af ham i redegørelsen af 6. april 1956 givne fremstilling.

Politimesteren i Rudkøbing udtalte, at han havde tilkendegivet landpolitibetjenten, at han ikke burde have påbegyndt afhøringen af børnene, før han havde underrettet det

lokale børneværnsudvalg og givet dette lejlighed til at lade sig repræsentere under afhøringen.

Forsåvidt angik besværingen over den måde, hvorpå afhøringen iøvrigt var foretaget, fandt politimesteren ikke, at der i det oplyste var grundlag for at antage, at landpolitibetjenten havde optrådt utilbørligt eller anvendt stærkere ord, end sagens karakter berettigede til.

Endelig meddelte politimesteren på min forespørgsel, at NNs til ham indsendte klage af 5. april ikke var blevet besvaret, fordi politimesteren efter at være gjort bekendt med NNs henvendelse til mig betragtede klagen som henskudt til min afgørelse.

På min foranledning blev NN og hans hustru den 26. september 1956 af politifuldmægtigen gjort bekendt med landpolitibetjentens redegørelse, ligesom begge blev afhørt om deres opfattelse af den påklagede episode.

Ifølge retsplejelovens § 807, stk. 4, jfr. § 822, stk. 4, påhviler det politiet, bortset

fra særlig påtrængende tilfælde, at underrette børneværnsudvalget, når et barn under 15 år skal afhøres i en sag af den heromhandlede art, således at en repræsentant for børneværnet kan give møde. Efter forsorgslovens § 173 er udvalget endvidere forpligtet til at lade sig repræsentere under afhøringen.

Den 8. oktober 1956 anmodede jeg politimesteren i Rudkøbing om at tilkende-give landpolitibetjent Løkkegaard Jensen, at han, da der efter det oplyste ikke forelå et særlig påtrængende tilfælde, havde begået en fejl ved at foretage afhøringen af børnene uden forudgående underretning til børneværnsudvalget, og uden at en repræsentant for udvalget var til stede.

Med hensyn til spørgsmålet om den måde, hvorpå afhøringen iøvrigt var foretaget, fandt jeg det ikke imod landpolitibetjentens bestemte benægtelse tilstrækkeligt godtgjort, at han havde optrådt utilbørligt eller anvendt stærkere ord end for-svarligt af hensyn til sagens oplysning.

- 31.** *Direktoratet for Arbejdstilsynet havde uden forudgående advarsel fritaget en ikke-tjenestemandsansat civilingeniør for tjeneste i tiden, indtil han ifølge en tidligere med-delt afskedigelse skulle fratræde stillingen. — Udtalt overfor direktøren for Arbejds-tilsynet, at det af principielle grunde ville have været rigtigst, om der inden tjeneste-fritagelsen var givet civilingeniøren en advarsel om, at han måtte vente at blive fritaget for tjeneste uden yderligere varsel, såfremt hans adfærd fremtidig gav anledning dertil. På begæring tilsendt civilingeniøren afskrifter af de til mig afgivne erklæringer. (J. nr. 249/56).*

Den 1. maj 1956 besværede civilingeniør N sig over, at han ved Socialministeriets skrive-lse af 2. januar 1956 var blevet afskediget fra sin stilling som ingeniør i Direktoratet for Arbejdstilsynet fra udgangen af april 1956. Efter at have modtaget sagens akter tillige-med udtalelser af 2. juni 1956 fra Direktoratet for Arbejdstilsynet og af 12. juni 1956 fra Socialministeriet meddelte jeg den 10. juli 1956, at jeg ikke kunne kritisere den trufne afgørelse.

Herefter besværede civilingeniøren sig over, at Direktoratet for Arbejdstilsynet den 16. januar 1956 havde fritaget ham for tjeneste, indtil han ved udgangen af april måned 1956 skulle fratræde sin stilling. Han anførte herved særlig, at direktoratet samtidig havde

forbudt ham at deltage i Fabrikinspektørfor-eningens generalforsamling den 17. januar 1956.

Fra direktøren for Arbejdstilsynet modtog jeg en udtalelse af 3. september 1956, lige-som jeg mundtligt drøftede sagen med di-rektøren og underdirektøren for Arbejdstil-synet.

Af direktørens udtalelse af 3. september 1956 fremgik det, at N den 3. januar 1956 modtog Socialministeriets skrivelse, og at di-rektøren den 16. januar 1956 efter indstilling fra underdirektøren meddelte ham tjeneste-fritagelse, idet direktøren, på grundlag af Ns reaktion på Socialministeriets opsigelse og underdirektørens redegørelse for hans ar-bejde i direktoratet, af hensyn til arbejdet i

den tekniske afdeling ikke fandt det forsvareligt, at han fortsat gjorde tjeneste i direktoratet.

Direktøren præciserede mundtligt overfor mig, at spørgsmålet om Ns eventuelle tilstedeværelse ved fabrikinspektørernes årsmøde i dagene 18.—19. januar 1956 ingen som helst betydning havde haft ved afgørelsen om tjenestefritagelse, og at direktøren ikke havde nogen indflydelse på, om N kunne deltage i Fabrikinspektørforeningens generalforsamling, der skulle finde sted den 17. januar 1956. Direktøren var fuldt ud klar over, at det er et ekstraordinært skridt at fritage en funktionær for tjeneste før kontraktens udløb, men under hensyn til Ns arbejde og optræden i direktoratet måtte han fastholde berettigelsen af den skete tjenestefritagelse.

Den 31. oktober 1956 udtalte jeg, at jeg af principielle grunde ville have fundet det rigtigst, om der inden tjenestefrita-

gelsen var givet N en advarsel om, at han måtte vente at blive fritaget for tjeneste uden yderligere varsel, såfremt hans adfærd fremtidig gav anledning dertil.

Jeg tilføjede, at den endelige afgørelse af, om den skete tjenestefritagelse havde været berettiget, henhører under domstolene.*)

Under sagen anmodede civilingeniør N om at få afskrift af de foreliggende erklæringer. Da jeg ikke havde kunnet give ham medhold i hans klage, tilsendte jeg ham afskrifter af de til mig afgivne erklæringer, jfr. lov af 2. februar 1866 om erklæringers meddelelse til ansøgere og klagere. Forsåvidt angik de erklæringer, der var afgivet, inden han den 1. maj 1956 rettede henvendelse til mig, henviste jeg ham til Socialministeriet og bemærkede, at den endelige afgørelse af, om han havde krav på afskrifterne, henhører under domstolene.

- 32.** *Direktoratet for Sygekassevæsenet havde ved en fejltagelse ikke afsendt en udarbejdet svarsskrivelse vedrørende en ansøgning om invaliderente. — Direktoratet beklagede den skete fejl. (J. nr. 258/56).*

Den 28. oktober 1956 klagede Hans Jørgensen, X-by, over, at han ikke havde modtaget svar på en til Direktoratet for Sygekassevæsenet den 12. marts 1956 indsendt begæring om invaliderente. Den 8. november 1956 blev der fra mit kontor telefonisk rettet henvendelse til direktoratet, der oplyste, at Jørgensen snarest ville få svar, og den 9. november sendte direktoratet afskrift af en skrivelse af samme dato til Jørgensen.

I skrivelsen meddelte direktoratet Jørgensen, at han ikke opfyldte betingelserne i § 38, stk. 2, nr. 4, § 12, stk. 4, samt § 38, stk. 2, nr. 6, i folkeforsikringsloven for at få tillagt invaliderente, da han i 1955—56 havde oppebåret kommunehjælp med fattighjælps virkning, og da han indtil marts måned 1956 havde været i restance med sit medlemsbidrag til sygekassen.

Den 13. november 1956 anmodede jeg Direktoratet for Sygekassevæsenet om en udtalelse vedrørende den tid, der var medgået til sagens behandling.

Fra direktoratet modtog jeg en udtalelse af 29. december 1956 og sagens akter. Det fremgik heraf, at Jørgensen den 12. marts 1956 til det sociale udvalg i Vejle kommune indgav ansøgning om invaliderente, og at Arbejdernes Sygekasse, Vejle, ved en påtegning af samme dato på begæringen oplyste, at Jørgensen, der tidligere på grund af restance med bidrag til sygekassen var overført til bi-dragydende medlem, fra den 1. marts 1956 påny var blevet nydende medlem.

Den 21. marts 1956 fremsendte det sociale udvalg sagen til Direktoratet for Sygekassevæsenet og oplyste bl. a., at Jørgensen senest i 1955—56 havde oppebåret kommunehjælp med fattighjælps virkning.

I skrivelsen af 29. december 1956 oplyste direktoratet, at der var blevet udarbejdet koncept til afvisning, hvori man henviste til betingelsen i folkeforsikringslovens § 38, stk. 2, nr. 4, men forinden skrivelsen nåede at afgå, blev sagen rekvireret til Invalideforsikringsretten, med hvem direktoratet for-

*) Om betydningen af forudgående advarsel se også Højesterets dom af 12/4 1957 (U. f. R. 1957 s. 535).

såvidt angår rentebegæringer har sager fælle. Anledningen var, at der den 7. maj 1956 var indgået en til retten stilet lægeerklæring fra Folkekuranstalten ved Hald, hvor ansøgeren i henhold til rettens bevilling havde ophold i marts og april 1956.

Da sagen kort efter blev tilbagesendt til direktoratet, blev det — hvad direktoratet meget beklagede — overset, at afvisnings-skrivelsen ikke var afsendt. Sagen blev senere, ved den revision der med visse mellemrum finder sted forsåvidt angår de sager, der ikke er færdigbehandlet af direktoratet, fremtaget til kontrol.

Ved den fornyede gennemgang af sagen blev man opmærksom på, at Jørgensen ikke blot ikke opfyldte betingelserne i folkeforsikringslovens § 38, stk. 2, nr. 4, men at han også var i restance med sygekassekontingent og invalidepræmie for tiden fra 1. januar 1951 til 12. marts 1956 og derfor — som

følge af bestemmelserne i folkeforsikringslovens § 12, stk. 4, og § 38, stk. 2, nr. 6 — under alle omstændigheder var udelukket fra at opnå invaliderente indtil 1. marts 1958. Man fandt det derfor rigtigst, under hensyn til at man ikke kunne udelukke den mulighed, at Jørgensen indenfor en nærmere fremtid påny ville opfylde værdighedsbetingelserne, at medtage i skrivelsen en redegørelse for restanceforholdet og dettes følger med hensyn til hans adgang til at opnå invaliderente.

Den 18. januar 1957 udtalte jeg, at det var uheldigt, at direktoratet først den 9. november 1956 besvarede ansøgningen af 12. marts 1956. Under hensyn til at direktoratet havde beklaget den skete fejl, fandt jeg ikke fornødent grundlag for at foretage videre i sagen.

- 33.** *To civilingeniører klagede over, at Handelsministeriet havde tiltrådt, at bestyrelsen for en pensionskasse for nogle under ministeriet hørende institutioner havde forlangt, at ingeniørerne for at blive optaget i kassen overførte hele værdien af deres pensionsforsikringer, skønt disse var tegnet før de pågældendes ansættelse, og skønt der ikke blev tillagt dem anciennitet for tiden før ansættelsen. — Sagen gav ikke anledning til kritik. (J. nr. 261/56).*

Den 17. december 1956 tilskrev jeg civilingeniør O. G. Posselt, Hellerup, således:

»I skrivelser af 11. og 28. april d. å. har De og ingeniør Folmer Hansen, der begge er ansat ved Teknologisk Institut, besværet Dem over, at Handelsministeriet ved skrivelse af 25. februar 1955 har tiltrådt en af bestyrelsen for »Pensionskassen for de under Handelsministeriet hørende tekniske undervisningsvirksomheder og handelsskoler m. v.« truffet afgørelse, hvorefter det bl. a. er en betingelse for Deres og ingeniør Folmer Hansens optagelse i pensionskassen, at værdien af de af Dem og ingeniøren tegnede pensionsforsikringer overføres til kassen, uanset at disse forsikringer er tegnet før Deres respektive ansættelser ved Teknologisk Institut, og uanset at der ikke tillægges Dem pensionsanciennitet for tiden før Deres ansættelser ved instituttet.

Fra Handelsministeriet har jeg modtaget

sagens akter tilligemed en udtalelse. Det fremgår heraf, at den ovennævnte pensionskasse, hvis vedtægter er godkendt af Handelsministeriet den 13. august 1953, er oprettet efter forslag af et af ministeriet i december 1949 nedsat udvalg, der afgav betænkning den 14. maj 1952. Ved denne pensionsordning, der trådte i kraft fra den 1. april 1952 at regne, og som i hovedsagen er opbygget efter de for statens tjenestemænd gældende pensionsregler, opnåedes der væsentlige forbedringer for undervisningsvirksomhedernes fast ansatte ledere og lærere i forhold til de hidtil gældende pensionsordninger. Således bliver der efter den nye ordning ydet reguleringstillæg til pensionerne efter de til enhver tid for statens pensionister gældende regler, medens der efter de hidtil gældende pensionsordninger, der for Teknologisk Instituts vedkommende bestod af pensionsforsikringer, der tegnedes i Pensionsforsikringsanstalten, alene blev ydet pensioni-

sterne et dyrtidstillæg, dog højest 1.200 kr. årlig.

Med hensyn til optagelsen i pensionskassen af de ledere og lærere, der har været medlemmer af de hidtidige pensionsordninger, bestemmes det i vedtægtens § 42, stk. 1, at der tillægges de pågældende pensionsalder fra det tidspunkt, da de i 5 år efter det fyldte 30. år har været fast ansat ved vedkommende undervisningsvirksomhed og tillige har været medlem af den hidtil gældende pensionsordning. For at få tillagt pensionsalder i medfør af denne bestemmelse er det ifølge § 42, stk. 2, en betingelse, »at de pågældende til pensionskassen indbetaler det under den tidligere pensionsordning opsparede beløb (forsikringspolicer, konti i tidligere kasser m. v.)«.

Vedrørende den sidstnævnte bestemmelse udtalte udvalget (betænkningens side 22), at overførelsen af værdierne var nødvendig af hensyn til den økonomiske gennemførlighed af den nye ordning, og det hedder herefter i betænkningen:

»Det er i udvalget anført, at størrelsen af de på de enkelte læreres konti i De tekniske Skolers Pensionskasse og Foreningen til unge Handelsmænds Uddannelse indestående beløb er ret stærkt varierende bl. a. som følge af, at der som tidligere anført har været adgang til at betale pensionsbidrag på grundlag af vederlag for overtimer, og at det kunne synes mindre rimeligt, at de enkelte medlemmers tilskud til nyordningen bestemmes af, hvad der måtte være opsparet for den pågældende.

Det er imidlertid heroverfor gjort gældende, at nyordningen må ses som en helhed, og at der må lægges afgørende vægt på, at der for alle lærerne, herunder også for de lærere, der har foretaget ekstraordinære indbetalinger, opnås en betydelig pensionsforbedring ved forslagets gennemførelse.

Endvidere er det anført, at der ikke er nogen pligt for medlemmerne af de hidtidige pensionsordninger til at overgå under nyordningen, men at de har adgang til at vælge, om de ønsker at fortsætte som medlemmer af den gældende ordning, til hvilken der dog efter det overfor udvalget oplyste næppe kan forventes fremtidig at ville blive ydet dyrtidstillæg fra staten.

.....

Spørgsmålet om forsikringspolicernes overførelse til pensionskassen har været drøftet med de forsikringsselskaber, hvori forsikringerne er tegnet, og der er herunder opnået enighed om en ordning, hvorefter de forsikrede som tidligere anført transporterer alle rettigheder ifølge policen — uanset forsikringspolicernes værdi — til pensionskassen, der fortsætter forsikringerne med samme præmiebetaling som den, der erlægges ved overgangen.«

Endelig bestemmes det i vedtægtens § 45, stk. 2, at der for de medlemmer, hvis pensionsgivende tjenestetid i medfør af § 42 regnes fra et tidspunkt, der ligger efter det fyldte 32. år, finder en nedsættelse sted af egen- og enkepensionen efter nærmere i § 6, stk. 7, og § 21, stk. 4, anførte regler.

Det fremgår af det oplyste, at De blev fast ansat ved Teknologisk Institut den 1. april 1929 i en alder af 34 år, og at De den 1. april 1930 blev optaget i den for instituttet gældende pensionsordning, idet en af Dem den 1. januar 1920 under privat ansættelse tegnet police i Pensionsforsikringsanstalten blev bragt ind under instituttets aftale med anstalten. Ifølge de af Dem givne oplysninger havde policen ved Deres fastansættelse den 1. april 1929 en kapitalværdi af kr. 3.783, hvilken værdi pr. 1. april 1952 var forøget til kr. 7.284.

Ingeniør Folmer Hansen blev fast ansat ved Teknologisk Institut den 1. april 1947 i en alder af 36 år og blev samtidig optaget i instituttets pensionsordning, idet en af ham den 1. januar 1937 under privat ansættelse tegnet police i Pensionsforsikringsanstalten blev overført til instituttets aftale med dette selskab. Denne polices kapitalværdi pr. 1. april 1952 var ca. kr. 8.800, medens kapitalværdien pr. 1. april 1947 ikke er oplyst overfor mig.

Ved skrivelse af 18. marts 1954 meddelte pensionskassens bestyrelse Dem, at De kunne optages i kassen fra den 1. april 1952 med pensionsalder fra den 1. april 1934 (5 år efter Deres ansættelse) og med en nedsættelse til 37/40 af ordinær pension i medfør af vedtægtens § 45, stk. 2, idet De ved Deres ansættelse var fyldt 34 år. Samtidig stillede bestyrelsen som betingelse, at De overførte hele pensionsforsikringen til kassen, ligesom De skulle overføre Deres konti i De tekniske Sko-

lers Pensjonskasse, i hvilken De var optaget med hensyn til Deres indtægter ved undervisning ved Københavns Maskinteknikum.

På tilsvarende måde tilbød bestyrelsen ingeniør Folmer Hansen optagelse i pensionskassen fra den 1. april 1952 med pensionsalder fra samme dato og med en nedsættelse til 37/44 af ordinær pension, idet ingeniøren ved sin ansættelse var fyldt 36 år.

Såvel De som ingeniør Folmer Hansen protesterede i flere skrivelser overfor bestyrelsen, idet De anmodede om, at der i betragtning af at Deres forsikringspolicer var tegnede flere år før Deres respektive ansættelser ved instituttet, måtte blive tillagt Dem en forøget pensionsanciennitet, således at der ikke skulle finde nogen nedsættelse sted af Deres ordinære pensioner. Såfremt det ikke var muligt at tillægge Dem yderligere pensionsanciennitet, anmodede De subsidiært om, at der måtte finde en spaltning sted af forsikringspolicerne, således at kapitalværdien af policerne ved Deres og ingeniørens fastansættelse ikke overførtes men blev overladt Dem hver som fripolicer. De henviste herved især til, at det ifølge vedtægtens § 42, stk. 2, er »det under den tidligere pensionsordning opsparede beløb«, der skal overføres til den nye pensionskasse, og at dette udtryk ikke kan omfatte den kapitalværdi, der er opsparet inden Deres ansættelser ved instituttet.

Da pensionskassens bestyrelse ikke kunne tiltræde disse forslag, forelagde den efter Deres anmodning ved skrivelse af 9. november 1954 sagen for Handelsministeriet, idet bestyrelsen bl. a. udtalte, at den ikke mente at kunne opgive det puljesystem, der har dannet det økonomiske grundlag for kassens oprettelse, og at den fandt, at den del af Deres policer, der hidrørte fra tiden før Deres ansættelser ved instituttet, burde sidestilles med de ekstraordinære indbetalinger udover de vedtægtsmæssige pensionspræmier, som en del af medlemmerne har foretaget til de tidligere pensionsordninger for at opnå pensioner, der i nogen grad svarede til de stillinger, hvori de var ansat.

Handelsministeriet forelagde den 15. november 1954 sagen for Finansministeriet, som i skrivelse af 19. januar 1955 henviste til de ovenfor citerede bemærkninger fra udvalget og bemærkede, at de tegnede pensionsforsikringer efter det oplyste »ikke afgav tilstrækkelig dækning for præmiereserven forsåvidt

angår grundpensionen ved de pågældendes optagelse i pensionskassen, således at de ved optagelsen i kassen påførte kassen et underskud, hvortil kommer den betydelige pensionsforbedring, de pågældende opnåede ved ydelse af statens reguleringstillæg m. v. til grundpensionen«. Finansministeriet var derfor enig med pensionskassens bestyrelse i, at pensionsforsikringernes fulde beløb måtte overføres ved optagelsen i kassen, samt i at der ikke i vedtægtens § 42, stk. 1, var hjemmel til ved beregningen af pensionsalderen at medtage den tid, der ligger før Deres ansættelser ved Teknologisk Institut.

Ved skrivelse af 25. februar 1955 meddelte Handelsministeriet Dem derefter, at ministeriet kunne tiltræde Finansministeriets og bestyrelsens opfattelse såvel med hensyn til overførelsen af policernes fulde beløb som med hensyn til spørgsmålet om en forøgelse af Deres pensionsanciennitet.

Forinden Handelsministeriets afgørelse forelå, havde De gennem pensionskassens forretningsfører forespurgt kassens aktuar, om der ved de aktuarberegninger, som det af Handelsministeriet nedsatte udvalg havde ladet foretage, og hvis resultater er gengivet i betænkningen side 45 ff., var taget noget hensyn til kapitalværdien af de af Dem før Deres ansættelse ved Teknologisk Institut betalte præmier, og om denne kapitalværdi havde nogen indflydelse på beregningen af pensionernes størrelse, samt om den havde haft nogen indflydelse på fastsættelsen af det indskud på kr. 291.000, som instituttet havde indbetalt til kassen ved dennes oprettelse.

I skrivelse af 8. december 1954 svarede aktuaren, som havde fået overladt de foretagne beregninger, at udvalgets aktuar for Deres vedkommende kun havde regnet med, at den del af policen, der var oparbejdet under Deres ansættelse ved instituttet, blev overført til den nye kasse, og at alle de af Dem rejste spørgsmål kunne besvares med et nej. Aktuaren gjorde dog opmærksom på, at udvalget havde været klar over, at de medlemmer, der blev optaget i den nye kasse ved dennes oprettelse, indbragte værdier af højst forskellig størrelse, og at nogle måske indbragte mere, end de ville få fra kassen, hvorfor udvalget var enig om, at optagelse i den nye kasse skulle udformes som et tilbud, det ville stå de pågældende frit for at afslå.

Den 12. januar 1955 underrettede De Handelsministeriet om indholdet af aktuarens besvarelse af Deres spørgsmål.

Ved skrivelse af 22. august 1955 til Handelsministeriet henviste De derefter til, at der i § 4, stk. 4, i den den 10. juni 1955 indgåede overenskomst mellem Finansministeriet og Dansk Ingeniørforening er hjemmel for, at vedkommende styrelse kan stille forslag om, at der på normeringslov søges tillagt en civilingeniør, der efter det fyldte 30. år ansættes som tjenestemand, forhøjet pensionsanciennitet. De forespurgte i den anledning, om Handelsministeriet ville støtte et forslag til en ansøgning om, at der på tilsvarende måde ved normeringslov tillagdes Dem forhøjet pensionsanciennitet.

Efter at have indhentet en udtalelse fra direktøren for Tilsynet med Håndværkerundervisningen, meddelte Handelsministeriet, som havde opfattet Deres henvendelse som en ansøgning om, at der på normeringsloven tillagdes Dem forhøjet pensionsanciennitet, ved skrivelse af 14. april 1956, at man ikke havde fundet det muligt at imødekomme det ansøgte.

Handelsministeriet har overfor mig udtalt, at ministeriet er af den opfattelse, at der med hjemmel i det i forbindelse med nyordningens etablering aftalte »puljesystem«, jfr. vedtægternes § 42, stk. 2, sammenholdt med de fornævnte udtalelser i betænkningen, med rette kan stilles krav om overførelse af værdien af tidligere tegnede policer, uanset at der ikke tillægges pensionsanciennitet på grundlag heraf.

Ministeriet har endvidere henvist til, at en række medlemmer i kraft af puljesystemet ved deres overførelse til pensionskassen har indskudt større værdier end svarende til dækningen af præmiereserven forsåvidt angår de pågældendes grundpension, og at

sådanne medlemmer af pensionskassen med føje vil kunne protestere mod, at policer, der er medtaget og videreført under den hidtidige ordning med henblik på de pågældendes pensionsmæssige status, ikke kommer pensionskassen tilgode.

Til det ovenfor anførte skal jeg indledningsvis bemærke, at det i den foreliggende sag rejste spørgsmål i hovedsagen vedrører en fortolkning af § 42, stk. 2, i pensionskassens vedtægt.

Jeg skal dernæst udtale, at fortolkningen af denne bestemmelse forekommer mig tvivlsom, og at jeg ikke kan kritisere den af Handelsministeriet og Finansministeriet anlagte fortolkning som fejlagtig eller uforsvarlig, men må henvise Dem til eventuelt at søge en afgørelse på fortolkningstvivilen ved domstolene.

Endvidere finder jeg at måtte give Handelsministeriet medhold i, at der ikke i vedtægtens § 42, stk. 1, er hjemmel til ved beregningen af Deres pensionsanciennitet i pensionskassen at medtage den tid, der ligger forud for Deres ansættelser ved Teknologisk Institut.

Under hensyn til den afgørende betydning, som pensionsspørgsmålet har for Dem og ingeniør Folmer Hansen, skal jeg råde Dem begge til, at De nu søger optagelse i pensionskassen, således at De tiltransporterer kassen Deres fulde forsikringspolicer, eventuelt under forbehold af Deres adgang til at forelægge domstolene spørgsmålet om, hvorvidt bestyrelsen har været berettiget til som betingelse for Deres optagelse at stille krav om overførelse af den del af policernes kapitalværdi, der er oparbejdet inden Deres ansættelser ved Teknologisk Institut.

- 34.** *Det fandtes ikke godtgjort, at forholdene i forbindelse med anholdelsen af en ældre kvinde nødvendiggjorde, at hun blev ført til Frederiksberg politistation, uden at hun havde fået lejlighed til at iføre sig sædvanlig påklædning, jfr. retsplejelovens § 772 (J. nr. 317/56).*

Den 8. maj 1956 besværede enkefru N sig over politiets behandling af hende under en anholdelse, som fandt sted den 1. juli 1955 om morgenen. Hun anførte herved særlig,

at politiet ikke gav hende lejlighed til at iføre sig tøj til udendørs færden, at hun måtte stå på fortovet et kvarter, inden hun blev kørt til Frederiksberg politistation, og

at der ikke under hendes ophold på politistationen blev sørget tilstrækkeligt for hendes fortæring. Samtidig oplyste fru N, at hun tidligere havde klaget til Justitsministeriet, der den 2. maj 1956 havde udtalt, at man ikke fandt grundlag for at foretage videre i anledning af klagen.

Fra Justitsministeriet og politimesteren i Frederiksberg birk modtog jeg udtalelser til ligemed sagens akter, herunder en række erklæringer afgivet af polititjenestemænd, der havde deltaget i sagens efterforskning.

Det fremgik af akterne, at anholdelsen var foretaget under efterforskningen i en straffesag, som blev afgjort ved en af retten for Frederiksberg birks 1. afdeling den 23. maj 1956 afsagt dom, hvorved bl. a. fru N blev anset skyldig i overtrædelse af straffelovens § 229, stk. 1 m. v. Det fremgik iøvrigt af de tilvejebragte oplysninger, at politiet den 1. juli 1955 kl. ca. 3 foretog ransagning og anholdelser på fru Ns bopæl i henhold til kendelse afsagt den 27. juni 1955 af retten for Frederiksberg birks 1. afdeling. Politiet havde i nætterne indtil den 1. juli holdt bopælen under observation og havde gentagne gange konstateret, at fru N om natten færdedes såvel indendørs som udendørs i samme påklædning som den, hun var iført, da anholdelsen fandt sted.

Umiddelbart før politiet trængte ind i fru Ns villa den 1. juli kl. ca. 3, tilkaldtes to af politiets radiovogne. Den først ankomne vogn holdt i nærheden af ejendommen, da fru N blev ført ud, og en politiasistent vinkede med det samme vognen hen til stedet. Fru N fik straks anvist plads i vognen, der omgående kørte hende til Frederiksberg politistation. Det bemærkes herved, at der ud over anholdelsen af fru N og hendes datter blev foretaget anholdelse af 8 personer, der alle blev transporteret til politistationen.

Ved ankomsten blev fru N visiteret af stationens økonoma, der konstaterede, at hun var iført kimono, flonelsnatkjole og slippers. Samtidig fik hun udleveret de tæpper hun ønskede, og kl. ca. 3,30 blev hun indsat i et detentionslokale i stationens kælder, der anvendes til såvel kvinder som mænd. Kl. ca. 7 fik fru N serveret kaffe eller te med brød, og hendes datter har den 9. maj 1956 godkendt bilag herfor.

Kl. ca. 7,30 blev fru N taget op fra detentionslokalet til afhøring. Politiet havde haft til hensigt, at fru N herefter, således som det skete med hendes datter, skulle køres til bopælen for at skifte tøj inden fremstillingen til grundlovsforhør i retten den 1. juli 1955. Retsmødet, der var ansat til kl. 12, blev imidlertid med kort varsel rykket frem til kl. 10, således at der ikke for fru Ns vedkommende blev tid til at foranstalte omklædning på bopælen, da hun inden retsmødet skulle afhøres af politiet, og da man under hensyn til sagens karakter ikke fandt det forsvarligt, at hun og datteren fik lejlighed til at tale sammen, før de havde været fremstillet i retten.

Ved fremstillingen i retten var fru N iført en af datterens frakker, som hun havde haft på under den sidste del af opholdet i detentionslokalet.

Under retsmødet meddelte dommeren kl. 10,40, at anholdelsen ville blive opretholdt. Kort efter sluttedes retsmødet, og fra retsalen blev fru N kørt direkte til sit hjem til omklædning. Herfra blev hun kørt tilbage til politistationen, hvor der blev tilbudt hende fortæring.

Kl. ca. 16,30 samme dag blev fru N overført til Politigårdens arrest, hvor hun blev indsat kl. 16,55. Arresten har overfor Frederiksberg politi oplyst, at hun straks ved ankomsten fik tilbudt aftensmad, idet indsættelsestidspunktet faldt sammen med arrestens spisetid.

Det fremgik endelig af sagen, at fru N blev løsladt den 2. juli 1955 kl. 18,15.

Den politikommissær, der ledede politiets undersøgelser, erklærede, at han, efter at hans afdeling havde afsluttet arbejdet med sagen, gentagne gange havde hilst på fru N og talt med hende, og at hun end ikke havde antydnet, at hun havde følt sig ilde behandlet af politiet.

Politimesteren i Frederiksberg birk erklærede overfor mig, at han fandt såvel de tidligere som de nu fremsatte klager grundløse, og Justitsministeriet udtalte under henvisning hertil, at man kunne henholde sig til skrivelsen af 2. maj 1956.

Den 20. december 1956 udtalte jeg overfor politimesteren i Frederiksberg birk, at det i retsplejelovens § 772 er bestemt, at der ved en anholdelses iværksættelse

skal gås frem med så megen skånsel, som øjemedet tillader, og at jeg efter de foreliggende oplysninger ikke fandt det godtgjort, at forholdene nødvendiggjorde, at fru N blev ført til politistationen, uden

at hun havde fået lejlighed til at iføre sig sædvanlig påklædning.

De af fru N iøvrigt påklagede forhold gav ikke grundlag for kritik.

35. Undersøgelse af adgangen for varetægtsfanger på Vestre Fængsels sygeafdeling til at få indleveret ekstraforplejning. — Sagen gav ikke anledning til kritik. (J. nr. 329/56).

Den 9. maj 1956 anførte cand. jur. Hans Jensen, København, overfor mig, at der blev nægtet varetægtsfangerne på Vestre Fængsels sygeafdeling adgang til at få indleveret ekstraforplejning, og oplyste, at han tidligere havde brevvekslet med Justitsministeriet om dette spørgsmål.

Den 23. august 1956 aflagde jeg et besøg på Vestre Fængsel og besigtigede sygeafdelingen, hvorefter jeg den 24. august 1956 anmodede Justitsministeriet, Direktoratet for Fængselsvæsenet, om en udtalelse, som jeg modtog den 2. november 1956 tilligemed sagens akter. Det fremgik heraf, at Hans Jensen ved personlig henvendelse i direktoratet havde besværet sig over, at der i 1953 under hans ophold som varetægtsfange i Vestre Fængsels sygeafdeling var blevet nægtet ham adgang til at få indleveret ekstraforplejning, og at direktoratet ved skrivelse af 25. november 1954 havde meddelt ham, at det af fængselsinspektøren udstedte forbud mod indlevering af ekstraforplejning til varetægtsfanger, der lå på sygeafdelingen, var begrundet i lægelige og fængselsordensmæssige hensyn. Direktoratet fandt herefter ikke anledning til at foretage videre i sagen.

Den 16. marts 1955 besværede Hans Jensen sig til justitsministeren over samme forhold, idet han anførte, at det af fængselsinspektøren udstedte forbud efter hans opfattelse var i strid med varetægtsfangernes ret til at skaffe sig ekstraforplejning. Den 3. maj 1955 meddelte Justitsministeriet, at man kunne henholde sig til direktoratets skrivelse af 25. november 1954.

I skrivelsen af 2. november 1956 udtalte direktøren for Fængselsvæsenet overfor mig, at der under de vanskelige pladsforhold på Vestre Fængsels sygeafdeling under og efter besættelsen ikke havde været adgang til indlevering af ekstraforplejning på denne afde-

ling, idet de indlagte fanger til dels måtte anbringes i fællestuer og varetægtsfanger og strafafsonere ikke altid kunne holdes adskilte. Disse forhold i forbindelse med den hyppige omskiftning af patienterne gjorde det umuligt at kontrollere, om indleveret ekstraforplejning o. lign. blev overleveret til sådanne fanger, som efter almindelige regler ikke måtte modtage ekstraforplejning, eller som af lægelige hensyn burde udelukkes herfra.

Som følge af forbedrede pladsforhold på sygeafdelingen blev der imidlertid ved fængselsinspektørens skrivelse af 13. februar 1956 givet adgang til tobaksrygning på nærmere fastsatte tider samt adgang til køb af kaffe med brød og modtagelse af frugt, medmindre overlægen i det enkelte tilfælde traf anden bestemmelse.

Den 20. november 1956 forelagde jeg påny sagen for direktøren, idet jeg udbad mig en udtalelse om, hvorvidt det efter de nu foreliggende forhold ville være forsvarligt at lempe de ved ovennævnte skrivelse fastsatte regler.

I skrivelser af 22. januar og 3. maj 1957 udtalte inspektøren for Københavns Fængsler, at drikke — herunder kaffe, te, chokolade og cacao — ikke burde tillades indleveret til varetægts- og hæftfanger på sygeafdelingen, idet man ville være ude af stand til at efterprøve, om der skulle være tilsat drikkene uvedkommende ingredienser. Efter samråd med overlægen havde inspektøren fra den 12. december 1956 lempet de gældende regler, således at det blev tilladt varetægts- og hæftfanger på sygeafdelingen foruden tobak og frugt at få indleveret nescafé, medmindre lægelige hensyn talte derimod. Fra samme dato blev det endvidere tilladt de varetægts- og hæftfanger, der er indlagt på sygeafdelingen som lidende af

eller til observation for tuberkulose, at få indleveret kiks, småkager, marmelade, honning, bolcher og chokolade, da sådanne fanger jævnligt henligger i længere perioder på sygeafdelingen. Inspektøren udtalte, at såvel lægelige som fængselsordensmæssige hensyn taler imod at gå videre med hensyn til adgangen for de nævnte fanger til at modtage ekstraforplejning.

Direktøren for Fængselsvæsenet udtalte i skrivelse af 9. maj 1957 overfor mig, at man kunne tiltræde inspektørens erklæringer.

Den 15. juni 1957 meddelte jeg, at der efter fængselsinspektørens skrivelser af 13. februar og 12. december 1956 kan finde indlevering af nogen ekstraforplejning sted til varetægts- og hæftefanger på sygeafdelingen på Vestre Fængsel, og at jeg ikke fandt grundlag for at kritisere det af inspektøren i samråd med overlægen udøvede skøn over, i hvilket omfang indlevering af ekstraforplejning kan finde sted.

- 36.** *Klage over, at regeringen ikke efter vedtagelsen på den 34. internationale arbejdskonference i 1951 af konvention nr. 100 og henstilling nr. 90 vedrørende lige løn til mandlige og kvindelige arbejdere for arbejde af samme værdi havde forelagt Folketinget forslag om ændring af de i §§ 92 og 93 i tjenestemandsløven af 6. juni 1946 indeholdte bestemmelser om reguleringstillæg til tjenestemænd. — Sagen gav ikke anledning til kritik. (J. nr. 333/56).*

Den 13. maj 1956 besværede overtoldassistent Verner Overø, Kastrup, sig over, at regeringen ikke havde forelagt Folketinget forslag om ændring af de i §§ 92 og 93 i tjenestemandsløven af 6. juni 1946 indeholdte bestemmelser om reguleringstillæg til tjenestemænd. Overø anførte herved, at han var af den opfattelse, at regeringen som følge af den i 1951 på den 34. internationale arbejdskonference vedtagne konvention nr. 100 og henstilling nr. 90 vedrørende lige løn til mandlige og kvindelige arbejdere for arbejde af samme værdi har været pligtig at fremsætte et sådant forslag, da de nævnte bestemmelser i tjenestemandsløven er i strid med konventionen og henstillingen.

Fra Socialministeriet og Finansministeriet indhentedes jeg udtalelser. Det fremgik heraf, at Danmark den 16. juni 1947 har ratificeret Den internationale Arbejdsorganisations statut, således som den er blevet ændret ved en i 1946 i Montreal afholdt arbejdskonference, jfr. herved Udenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 12 af 29. marts 1949 (Lovtidende C).

I henhold til statuttens art. 19, stk. 5 b) og 6 b), er medlemsstaternes regeringer forpligtede til i løbet af højst 1 år fra afslutningen af en arbejdskonference eller, hvis det på grund af ekstraordinære forhold er umuligt at gøre det indenfor 1 år, da så snart

som muligt og i intet tilfælde senere end 18 måneder efter afslutningen af konferencen at forelægge de på konferencen vedtagne konventioner eller henstillinger for den eller de myndigheder, under hvis forretningsområde sagen henhører, med henblik på gennemførelse af lovgivning eller andre foranstaltninger.

Endvidere påhviler det i medfør af statuttens art. 19, stk. 5 c) og 6 c), en medlemsstat at underrette Det internationale Arbejdsbureaus generaldirektør om de forholdsregler, der er truffet til forelæggelse af konventioner og henstillinger for de kompetente myndigheder.

Ifølge art. 19, stk. 5 e) og 6 d), påhviler der, såfremt en medlemsstat ikke opnår tilslutning fra den eller de myndigheder, under hvis område sagen henhører, ikke medlemmet nogen yderligere forpligtelse, bortset fra at det med passende mellemrum efter arbejdsorganisationens styrelsesråds anmodning skal aflægge beretning til generaldirektøren om stillingen med hensyn til lovgivning og praksis for såvidt angår de i konventionen (henstillingen) behandlede spørgsmål.

Socialministeriet udtalte overfor mig, at den 34. arbejdskonference, på hvilken den ovennævnte konvention og henstilling om lige løn til mandlige og kvindelige arbejdere

blev vedtaget, afsluttedes den 29. juni 1951, og at ministeriet i overensstemmelse med statuttens ovennævnte bestemmelser havde forelagt såvel konventionen som henstillingen for Rigsdagen som den myndighed, der her i landet blev anset for kompetent til at træffe beslutning om gennemførelse af sådanne lovændringer, der ville kunne bringe den danske lovgivning i overensstemmelse med det i disse dokumenter fastlagte ligelønsprincip. Forelæggelse for Rigsdagen fandt sted ved Arbejds- og Socialministeriets skrivelse af 30. april 1952, hvormed fulgte en beretning om den omhandlede arbejdskonference.

I skrivelserne, der sammen med beretningen er optaget i Rigsdagstidende 1951/52, tillæg A, sp. 6139 ff, gives der en kort redegørelse for konventionens indhold, og det anføres derefter, at ligelønsprincippet her i landet er gennemført for tjenestemænd og andre i statens tjeneste ansatte personer, dog at aflønningsvilkårene for de under staten beskæftigede overenskomstlønnede arbejdere fastsættes efter samme principper som for tilsvarende arbejdere i det frie erhverv. Endelig anføres det i skrivelserne, at konventionen ikke for tiden vil kunne ratificeres af Danmark, fordi regeringen og lovgivningsmagten principielt er uden indflydelse på lønfastsættelsen, der sker gennem afslutningen af overenskomster mellem arbejdsmarkedets organisationer. Konventionen er da heller ikke senere blevet ratificeret af Danmark.

Socialministeriet oplyste videre, at man ved skrivelse af 14. maj 1952 til Det internationale Arbejdsbureau's generaldirektør havde redegjort for de skridt, der var truffet med henblik på at gøre de kompetente danske myndigheder bekendt med de på den 34. internationale arbejdskonference vedtagne konventioner og henstillinger. Denne skrivelse indeholder bl. a. en oversættelse af den ovenfor omtalte skrivelse af 30. april 1952 til Rigsdagen.

Endelig har Socialministeriet i 1955 afgivet redegørelser til Arbejdsbureauet vedrørende lovgivning og praksis i Danmark med hensyn til de i den omhandlede konvention og henstilling behandlede spørgsmål. I redegørelsen vedrørende konventionen hedder det bl. a.:

»As regards the remuneration of the civil

servants of the State under the legislation in force, the salaries are the same for men and women.«

Finansministeriet udtalte overfor mig, at princippet om lige løn for mænd og kvinder her i landet er gennemført for tjenestemænd og andre i statens tjeneste ansatte personer med den ovenfor nævnte undtagelse vedrørende overenskomstlønnede arbejdere. Finansministeriet henviste til, at der ved tjenestemandslovens inddeling i lønningsklasser er fastsat ensartede lønningsrammer uden hensyn til den ansattes køn, og at det samme gælder de øvrige pensionsgivende lønningsdele. Med hensyn til reguleringstillægget, der er hjemlet ved tjenestemandslovens §§ 92 ff, det midlertidige løntillæg samt det særlige tillæg udtalte ministeriet, at disse tillæg ikke udbetales med samme beløb til alle, men at forskellen ikke er betinget af modtagerens køn, idet den afhænger af, om den pågældende opfylder de i § 92, stk. 1, opstillede betingelser for at blive betragtet som forsørger, hvilke betingelser er de samme som ifølge statsskattelovens § 8 kræves opfyldt for at blive beskattet som »familieforsørger«. Ved tjenestemandslovens § 95, jfr. § 7 i lov nr. 186 af 11. juni 1954 om midlertidigt løntillæg m. v. til statens tjenestemænd m. fl., er der endvidere hjemlet adgang til ved dispensation at opnå fuldt reguleringstillæg m. v. for sådanne tjenestemænd, som reelt har en forsørgerbyrde, selvom pågældende ikke formelt opfylder betingelserne for at betragtes som forsørger.

Finansministeriet oplyste, at en statistik pr. 1. oktober 1954, omfattende 76.727 tjenestemænd, aspiranter, andre ansatte, der aflønnes på tilsvarende måde som tjenestemænd, samt timelønnede kontormedhjælpere, viser, at

52.468 mænd lønnedes som forsørger			
7.529 -	—	-	ikke-forsørger
2.147 kvinder	—	-	forsørger, og
14.583 -	—	-	ikke-forsørger.

Endelig bemærkede Finansministeriet, at spørgsmålet om afskaffelse af den i henhold til tjenestemandslovens §§ 92 og 93 på grundlag af pågældende tjenestemand's forsørgermæssige forhold stedfindende graduering af reguleringstillægget m. v. ville blive optaget til overvejelse i den siddende lønningsskommission.

Den 11. december 1956 udtalte jeg, at de på de internationale arbejdskonferencer vedtagne konventioner ikke er bindende for arbejdsorganisationens medlemslande, før disse har ratificeret dem, jfr. statuttens art. 20. Arbejdsorganisationens statut pålægger da heller ikke medlemslandenes regeringer nogen pligt til at fremsætte forslag til lovændringer for at bringe de pågældende landes lovgivning i overensstemmelse med de på de internationale arbejdskonferencer vedtagne konventioner, men alene en pligt til inden en vis frist at forelægge konventionerne (og henstillingerne) for de kompetente hjemlige myndigheder. Denne pligt har den danske regering opfyldt ved Arbejds- og Socialministeriets ovennævnte skrivelse af 30. april 1952 til Rigsdagen, og jeg måtte derfor afvise klagen over, at regeringen ikke havde fremsat forslag om ophævelse af tjenstemandslovens §§ 92 og 93.

Af en i Overøs skrivelse af 13. maj 1956 nævnt artikel i dagbladet Information for den 9. maj 1956 fremgik det, at Overø ville hævde, at Socialministeriet ved bemærkningen i skrivelser af 30. april 1952 om, at ligelønsprincippet er gennemført her i landet for tjenestemændene, havde givet Rigsdagen urigtige oplysninger.

I den anledning udtalte jeg, at jeg ikke kunne kritisere, at Socialministeriet i skrivelser af 30. april 1952 havde anvendt det kortfattede udtryk: »Ligelønsprincippet er her i landet gennemført for tjenestemænd ...« uden at omtale den særlige regel vedrørende reguleringstillæggene i tjenstemandslovens §§ 92 ff. — Jeg henviste herved til, at de ovennævnte regler måtte forudsættes at være Rigsdagen bekendt og til Finansministeriets opfattelse, hvorefter forskellene i de til tjenestemændene udbetalte reguleringstillæg m. v. ikke beror på modtagerens køn, men på, om den pågældende er forsørger eller ej.

- 37.** *Boligministeriet havde meddelt, at ministeriet intet kunne foretage i anledning af, at et sogneråd havde meddelt en fabrikant tilladelse til ved opførelsen af en maskinfabrik at fravige den af vedkommende kommune i 1951 til Boligministeriet indsendte dispositionsplan. — Udtalt, at Boligministeriets afgørelse ikke gav anledning til kritik, og at jeg intet kunne foretage i det omfang klagen var rettet mod kommunen (J. nr. 353/56).*

Redaktør Oscar Petersen, Karsholte, pr. Dianalund, der i juni 1954 købte en ejendom i Karsholte by, klagede den 23. maj og den 16. juni 1956 over, at Boligministeriet ved skrivelse af 28. februar 1956 havde meddelt, at ministeriet intet kunne foretage i anledning af, at sognerådet i Tersløse-Skellebjerg kommune den 30. april 1954 havde meddelt en fabrikant tilladelse til ved opførelse af en maskinfabrik på en nær ved redaktørens ejendom beliggende grund at fravige den af kommunen den 30. maj 1951 til Boligministeriet indsendte dispositionsplan.

Fra Boligministeriet modtog jeg sagens akter og en udtalelse. Det fremgik heraf, at redaktørens enfamilieshus var beliggende på den sydlige side af Karsholtevej, og at fabrikanten igennem en længere årrække og før udarbejdelsen af kommunens dispositionsplan havde drevet en maskinfabrik beliggende

skråt overfor redaktørens hus på den modsatte side af vejen og indenfor det område, der ved dispositionsplanen var forbeholdt til boligbebyggelse.

Den 30. april 1954 gav sognerådet fabrikanten tilladelse til at fravige dispositionsplanen ved at opføre en ny maskinfabrik på en grund, der er beliggende på samme side af vejen som redaktørens hus og umiddelbart overfor fabrikantens gamle maskinfabrik.

Ved skrivelse af 31. august 1955 til sognerådet protesterede redaktørens sagfører imod den meddelte tilladelse, idet sagføreren bl. a. anførte, at redaktøren ved købet af ejendommen havde forvissat sig om, at den ifølge dispositionsplanen var beliggende indenfor et planlagt boligområde, ligesom han inden købet havde sikret sig, at fabrikantens daværende maskinfabrik ikke kunne genere ejendommen ved støj eller på anden måde.

Derimod virkede støjen fra den nye maskinfabrik meget generende for redaktøren. Sagsføreren henviste til, at Boligministeriet i skrivelse af 2. juli 1951 til sognerådet havde gjort opmærksom på, at ministeriet betragtede den indsendte dispositionsplan som bindende for kommunen, og at væsentlige afvigelser fra planen burde forelægges ministeriet.

Ved skrivelse af 9. september 1955 forelagde sognerådet sagen for Boligministeriet, idet sognerådet udtalte, at fabrikanten til støtte for sin ansøgning havde anført, at placeringen af den nye fabriksbygning i industriområdet nord for den offentlige bivej bl. a. på grund af flydesand ville medføre et stort og ret dyrt planeringsarbejde, og at der ved den nuværende placering af den nye bygning opnåedes kortere afstand til de gamle fabriksbygninger. Sognerådet havde under disse omstændigheder fundet det rimeligt og forsvarligt at give den ansøgte dispensation. Ved sagens behandling havde man været opmærksom på, at væsentlige afvigelser fra dispositionsplanen burde forelægges Boligministeriet, men sognerådet havde dengang været af den opfattelse, at der ikke kunne siges at være tale om en væsentlig afvigelse, hvilken opfattelse sognerådet dog ikke længere ville fastholde. Sognerådet anmodede derfor om Boligministeriets godkendelse af den meddelte dispensation.

Efter at sagen havde været forelagt Boligministeriets kommitterede i byplansager, der ikke kunne anbefale den af sognerådet ansøgte godkendelse, anmodede Boligministeriet ved skrivelse af 30. november 1955 sognerådet om en udtalelse vedrørende muligheden for en anden anvendelse af fabriksbygningen. Såfremt en sådan anden anvendelse ikke kunne findes, ønskede ministeriet en udtalelse om muligheden for at begrænse de ved virksomhedens drift for redaktøren og en nabo opståede gener.

Den 6. februar 1956 svarede sognerådet, at det ikke havde været muligt at finde nogen anden anvendelse for bygningen, og at sognerådets medlemmer efter en foretagen besigtigelse var af den absolutte mening, at den ved fabrikkens drift frembragte støj ikke tilnærmelsesvis var af en sådan størrelse og omfang som af redaktør Petersen og hans nabo angivet. — Sognerådet oplyste herved, at man inde i naboens ejendom kun ved

at lytte nøje efter kunne konstatere støj fra maskinerne, og at man ikke aflagde besøg i redaktørens ejendom, fordi han meddelte sognerådet, at der overhovedet ingen støj fra værkstedet var at høre inde i huset.

Sognerådet anførte videre, at fabrikanten havde rettet henvendelse til et københavnsk ingeniørfirma med henblik på at undersøge muligheden for at begrænse støjen, og at sognerådet, efter at ingeniørfirmaet havde foretaget en foreløbig undersøgelse, havde anmodet fabrikanten om at lade firmaet udarbejde konkrete forslag til støjbegrænsende forholdsregler.

Endelig udtalte sognerådet, at det måtte være af den opfattelse, at den meddelte dispensation ikke kunne betegnes som »en væsentlig afvigelse« fra dispositionsplanen, selvom man erkendte, at afgørelsen om dispensation formentlig burde have været forelagt Boligministeriet til godkendelse.

Ved skrivelser af 28. februar 1956 til sognerådet og redaktør Petersen udtalte Boligministeriet, at sagen burde have været forelagt ministeriet inden tilladelsen af 30. april 1954 blev meddelt, men at ministeriet ikke kunne foretage videre i sagen, da dispositionsplanen ikke har bindende virkning for grundejerne, og da fabrikanten efter det oplyste i medfør af bygningsreglementet havde fået byggetilladelse til opførelse af fabrikken. Boligministeriet bemærkede herved, at spørgsmålet om en bedømmelse ud fra naboretlige hensyn af de med fabrikkens drift forbundne gener henhørte under domstolene.

Boligministeriet udtalte den 11. august 1956 overfor mig, at »dispositionsplaner tilvejebringes af såvel byplanpligtige som andre kommuner, der skønner at have behov for en byplanlægning, som oftest motiveret ved byens vækst, etablering af industrier eller udstykning og bebyggelse af åben mark. Dispositionsplanen, hvis form og indhold er udviklet i praksis, kan karakteriseres som en af den pågældende kommunalbestyrelse udarbejdet foreløbig byplan, indeholdende hovedlinierne for udviklingen af det af planen omfattede område. Planen fremtræder som en redegørelse for de retningslinier for områdets udvikling, som man fra kommunalbestyrelsens side vil følge, for den påtænkte fremgangsmåde til at gennemføre planens bestemmelser og for indholdet og beskaffenheden af det vedtægtsmæssige eller øvrige

retlige grundlag for de påtænkte fremgangsmåder..... Dispositionsplanens foreløbige karakter medfører, at planen i modsætning til en egentlig byplan ikke fremlægges til offentligt eftersyn, ikke tinglyses, ikke kan danne grundlag for ekspropriation og ikke er bindende for den private grundejer.

I forhold til kommunen derimod anser ministeriet dispositionsplanen som en overenskomst mellem kommunen og Boligministeriet, som er bindende for kommunen allerede fra det tidspunkt, hvor forslaget indsendes til Boligministeriet, uanset om kommunen er byplanpligtig eller ej. I konsekvens heraf må kommunen i sin administration følge den indsendte plan, således at anlægsvirksomhed, udstykninger, byggetilladelser m. v. må være i overensstemmelse med retningslinierne i dispositionsplanen, og væsentlige afvigelser fra planen må forelægges ministeriet til godkendelse.»

Samtidig udtalte Boligministeriet, at man,

da dispositionsplanerne ikke er bindende for grundejerne, ingen mulighed havde haft for at kræve bestemmelserne i dispositionsplanen for Dianalund stationsby gennemført i den foreliggende sag, således at den i strid med planen opførte fabriksbygning blev fjernet eller virksomheden standset.

Den 9. oktober 1956 udtalte jeg, at jeg måtte give Boligministeriet medhold i, at ministeriet ikke havde haft mulighed for at forlange den i strid med dispositionsplanen opførte bygning fjernet eller virksomheden standset. Da ministeriets behandling af sagen iøvrigt ikke gav grundlag for kritik, kunne jeg ikke foretage yderligere.

Samtidig meddelte jeg, at jeg i det omfang klagen vedrørte sognerådet i Tersløse-Skellebjerg kommune intet kunne foretage, da den kommunale administration ifølge ombudsmandsloven ikke henhører under mit tilsyn.

38. *Udtalt overfor Københavns Overpræsidium, at en skilsmissebevilling efter ægteskabslovens § 54, 2. pkt., burde have været meddelt tidligere end sket, da det på grund af hustruens forhold viste sig urimeligt tidkrævende at gennemføre en fornyet vilkårsforhandling med hende. (J. nr. 356/56).*

Den 23. maj 1956 besværede landsretssagfører M. Harbo Poulsen, Frederikshavn, sig over den tid, som var medgået til udfærdigelse af skilsmissebevilling for en af hans klienter, N.

Af sagens akter og af en fra Overpræsidiets modtaget afskrift af Overpræsidiets konceptark i sagen fremgik det, at N ved Hjørring amts bevilling af 28. april 1953 blev separeret fra sin hustru bl. a. på vilkår, at forældremyndigheden over et fællesbarn blev tillagt hustruen, og at manden svarede bidrag til barnets og hustruens underhold.

Den 10. januar og 7. september 1954 ansøgte N Hjørring amt om at få tillagt forældremyndigheden over barnet, hvilket imidlertid blev afslået ved amtets skrivelser af 3. marts og 10. december 1954. Amtets afgørelse blev herefter indbragt for Justitsministeriet, der efter en omfattende undersøgelse, hvorunder der bl. a. blev foretaget afhøring af de pårørende og tilvejebragt erklæring fra

vedkommende børneværnsudvalg, den 1. juli 1955 meddelte amtet, at forældremyndigheden over barnet burde tillægges manden. Den 6. juli 1955 overførte amtet herefter forældremyndigheden til N.

Den 5. november 1955 ansøgte N Hjørring amt om bevilling til skilsmisse på de for separationen fastsatte vilkår, således som disse var ændret ved Hjørring amts påtegning af 6. juli 1955.

Efter amtets anmodning foretog vedkommende politimester den 23. november 1955 på amtets vegne mægling og vilkårsforhandling med N, der begærede skilsmisse i overensstemmelse med det i ansøgningen af 5. november 1955 anførte. Amtet oversendte den 3. december 1955 sagen til Bornholms amt, hvor Ns hustru opholdt sig.

Efter anmodning fra Bornholms amt fremsendte Hjørring amt den 9. december 1955 akterne vedrørende separationsbevillingen af 28. april 1953. Samme dag meddelte hustru-

ens sagfører, at hun, der var tilsagt til at give møde den 9. december på amtskontoret i Rønne, ikke længere havde ophold på Bornholm, og at hun fra den 12. december 1955 til den 24. januar 1956 ville rejse til Norge, hvorefter hun ville tage ophold på en anført adresse i København, samt at hun eventuelt ville kunne give møde i Overpræsidi- et den 12. december 1955 om formid- dagen.

Den 10. december 1955 oversendte Born- holms amt sagen til Overpræsidi- et, bortset fra akterne vedrørende separationsbevillin- gen, som den 12. december 1955 tilbage- sendtes til Hjørring amt.

Overpræsidi- et tilsagde herefter hustruen til mægling og vilkårsforhandling efter hjem- komsten fra Norge, og ved et møde den 25. januar 1956 indgik hustruen på skilsmisse på de for separationen gældende vilkår, dog så- ledes at barnet påny blev undergivet hendes forældremyndighed med forpligtelse for man- den til at svare bidrag til dets underhold ef- ter overørighedens bestemmelse.

Den 1. februar 1956 anmodede Overpræ- sidi- et Hjørring amt om fornyet vilkårsfor- handling med manden.

Ved den fornyede vilkårsforhandling den 18. februar 1956 fastholdt N de ved vilkårs- forhandlingen den 23. november 1955 an- førte vilkår for skilsmissen og kunne under ingen omstændigheder gå med til, at foræl- dremyndigheden over barnet påny blev til- lagt hustruen. N henviste herved til den grundige behandling, dette spørgsmål havde fået, inden Justitsministeriet traf sin afgørelse den 1. juli 1955.

Politimesteren tilbagesendte den 20. febru- ar 1956 sagen til Hjørring amt med bemærk- ning, at der ikke skønnedes anledning til at ændre den trufne afgørelse om forældremyn- digheden.

Den 22. februar 1956 videresendte Hjør- ring amt sagen til Overpræsidi- et, idet amtet vedlagde akterne i sagen vedrørende foræl- dremyndigheden.

Ca. den 1. marts 1956 tilsagde Overpræ- sidi- et hustruen til møde, men den 13. marts 1956 meddelte hun telefonisk afbud på grund af sygdom. Den 28. marts 1956 blev hun til- sagt til møde den 4. april 1956, men tilsig-elsen, der var sendt til den opgivne adresse, returneredes nu med postvæsenets påtegning »ubekendt efter adressen«.

Den 3. april 1956 erindrede landsretssag- fører Harbo Poulsen Overpræsidi- et om sa- gen, og den 10. april 1956 meddelte Over- præsidi- et, at man forgæves havde tilsagt hu- struen, og at hun nu ville blive foranlediget eftersøgt af politiet. Den 10. april 1956 med- delte hustruens sagfører telefonisk, at hu- struen nu havde bopæl på den tidligere op- givne adresse, men at hun skulle kaldes med langt varsel, da hun rejste meget rundt.

Hustruen blev den 16. april 1956 tilsagt til møde i Overpræsidi- et den 1. maj 1956, men da hun ikke gav møde, blev sagen den 5. maj 1956 tilstillet Københavns politi, idet Overpræsidi- et anmodede om, at hustruen måtte blive gjort bekendt med mandens ud- talelser ved vilkårsforhandlingen den 18. fe- bruar 1956 samt afkrævet oplysning om, hvorvidt hun fastholdt begæringen om at få forældremyndigheden over barnet og i be- kræftende fald med hvilken begrundelse.

Københavns politi oversendte den 9. maj 1956 sagen til politimesteren i Rønne køb- stad m. v., efter at det samme dag ved tele- fonisk henvendelse til hustruens moder var oplyst, at hustruen havde taget ophold i Rønne.

Den 12. maj 1956 forklarede hustruen overfor politiet i Rønne, at hun ikke ønskede at udtale sig, idet hun henviste til sin sag- fører, hvem hun havde givet fuldmagt til at møde i Overpræsidi- et.

Den 14. maj 1956 erindrede landsretssag- fører Harbo Poulsen påny Overpræsidi- et om sagen. Denne skrivelse blev først besvaret den 23. juni 1956, men det fremgik af Overpræ- sidi- ets akter, at man allerede den 18. maj 1956 havde konciperet et svar, som ved en fejltagelse ikke var blevet ekspederet.

Overpræsidi- et modtog sagen tilbage med Københavns politis påtegning af 17. maj 1956, og i begyndelsen af juni forespurgte Overpræsidi- et hustruens sagfører, om han ønskede at udtale sig yderligere i sagen. Sag- føreren meddelte den 7. juni 1956, at han først ønskede at høre hustruen, hvorpå Over- præsidi- et satte sagen i bero indtil 15. juni 1956.

Da Overpræsidi- et ikke havde modtaget svar, rettede man den 18. juni 1956 telefo- nisk henvendelse til sagføreren, der oplyste, at han ikke ønskede at tilføje yderligere.

Den 9. juni 1956 forelagde jeg landsrets- sagfører Harbo Poulsens henvendelse for Ju-

stitsministeriet, der den 21. juni 1956 anmodede Overpræsidiat om en udtalelse.

Den 28. juni 1956 forelagde Overpræsidiat sagen for Justitsministeriet med bemærkning, at skilsmissebevilling formentlig ville kunne meddeles på de af manden foreslåede vilkår, og den 14. juli 1956 svarede Justitsministeriet, at man var enig med Overpræsidiat i, at bevilling til skilsmisse kun kunne meddeles på de af manden foreslåede vilkår.

Overpræsidiat udfærdigede herefter bevilling til skilsmisse den 30. juli 1956.

Under hensyn til at akterne vedrørende Justitsministeriets resolution af 1. juli 1955, hvorefter forældremyndigheden blev tillagt manden, var vedlagt skilsmissesagen, da Hjørring amt den 22. februar 1956 fremsendte denne til Overpræsidiat, anmodede jeg den 21. september 1956 Overpræsidiat om oplysning om grunden til, at man, efter at sagen havde været til fornyet vilkårsforhandling med manden, ønskede, at hustruen påny skulle udtale sig om forældremyndighedsspørgsmålet, hvorom der forelå fyldige oplysninger i akterne.

Samtidig udbad jeg mig oplysning om, hvilken praksis Overpræsidiat følger med hensyn til mægling og vilkårsforhandling i sager om skilsmisse efter ægteskabslovens § 54, 2. pkt., hvor en af parterne ikke bor i København.

I skrivelse af 27. september 1956 udtalte Overpræsidiat, at man — efter at manden den 18. februar 1956 havde modsat sig en overførelse af forældremyndigheden over barnet til hustruen — ønskede, at denne skulle udtale sig om, hvad der efter hendes formening kunne begrunde en ændring af den ved Justitsministeriets resolution af 1. juli 1955 trufne afgørelse, og navnlig om, hvorvidt hun måtte have nye oplysninger at fremføre til støtte for sin begæring.

Overpræsidiat meddelte endvidere, at fremgangsmåden ved mægling og vilkårsforhandling i sager om skilsmisse efter ægteskabslovens § 54, 2. pkt., også hvor en af parterne ikke bor i København, er i overensstemmelse med det i anordning nr. 483 af 17. november 1922 foreskrevne, hvorefter det påhviler overøvrigheden at vejlede ægtefællerne med hensyn til vilkårene og søge at tilvejebringe enighed mellem dem herom.

Som følge heraf vil det, når afstanden

mellem parternes bopæl er mere end 100 km, ofte være nødvendigt, også i sager efter ægteskabslovens § 54, 2. pkt., i tilfælde af uenighed om vilkårene gentagne gange at indkalde de pågældende hver for sin overøvrighed til vilkårsforhandling for at søge enighed tilvejebragt; endvidere følger Overpræsidiat såvel som amterne den praksis, hvor det skønnes fornødent til fremskaffelse af yderligere oplysninger, at lade optage politirapport over ægtefællerne og de vidner, de måtte ønske afhørt, for senere at forelægge sagen for Justitsministeriet til endelig afgørelse.

Overpræsidiat anførte yderligere, at som følge af den anvendte fremgangsmåde vil skilsmissebevilling efter ægteskabslovens § 54, 2. pkt., erfaringsmæssigt i nogle tilfælde først kunne udfærdiges på et noget senere tidspunkt end 2 år og 6 måneder efter separationsbevillingens meddelelse, men at det kun sjældent sker, at der hengår så lang tid mellem andragendets indgivelse og bevillingens udfærdigelse som i nærværende sag.

Den 6. oktober 1956 anmodede jeg Justitsministeriet om en udtalelse om, hvorvidt Overpræsidiat efter de i sagen foreliggende oplysninger om forældremyndighedsspørgsmålet burde have meddelt skilsmissebevilling straks efter modtagelsen af de med Hjørring amts skrivelse af 22. februar 1956 fremsendte akter uden påny at rette henvendelse til hustruen.

Samtidig udbad jeg mig en udtalelse om, hvorvidt skilsmissebevilling burde have været meddelt, efter at hustruen den 12. maj 1956 overfor politiet i Rønne havde erklæret, at hun ikke ønskede at udtale sig, men henviste til sin sagfører, og om Overpræsidiat med rette havde stillet sagen i bero, efter at sagføreren den 7. juni 1956 havde meddelt, at han først ville tale med hustruen.

I den anledning udtalte Justitsministeriet den 25. oktober 1956, at der intet havde været til hinder for, at Overpræsidiat efter den 22. februar 1956 havde udfærdiget den ansøgte bevilling på de for separationen gældende vilkår, således som de var ændret ved Justitsministeriets resolution af 1. juli 1955.

Justitsministeriet kunne tiltræde, at Overpræsidiat, efter at hustruen havde henvist til sin sagfører, rettede henvendelse til denne, og at der blev givet udsættelse med sagen, for at sagføreren kunne konferere med sin klient.

Den 19. november 1956 udtalte jeg følgende:

Ifølge Justitsministeriets cirkulære nr. 233 af 12. oktober 1923 kan bevilling til skilsmisse i medfør af ægteskabslovens § 54, 2. pkt., udleveres af overøvrigheden, uanset at ægtefællerne ikke er enige om vilkårene for skilsmissen, såfremt en af ægtefællerne fremsætter begæring om skilsmisse på de for separationen gældende vilkår og der ikke af overøvrigheden skønnes at være grund til at fravige disse vilkår.

Selvom der må tillægges hensynet til at opnå enighed mellem ægtefællerne betydelig vægt, kan dette hensyn dog ikke begrunde, at Overpræsidiat i den foreliggende sag, hvor der var søgt skilsmisse på de for separationen gældende vilkår, således som disse var ændret kort tid før an-

søgningen, og hvor der i akterne om overførelse af forældremyndigheden forelå udførlige oplysninger om grundlaget herfor, har undladt at fravige en rutinemæssig behandling af sagen, efter at det havde vist sig, at sagen fra 22. februar 1956 trak ud på grund af vanskeligheden med at få hustruen til påny at møde til vilkårsforhandling.

Da jeg dernæst finder, at det burde have stået klart for Overpræsidiat, at en fornyet forelæggelse af sagen for hustruen ikke kunne få reel betydning for afgørelsen af forældremyndighedsspørgsmålet, der var det eneste stridsspørgsmål mellem parterne, finder jeg, at Overpræsidiat burde have meddelt bevilling til skilsmisse, da det på grund af hustruens forhold viste sig urimelig tidkrævende at gennemføre fornyet vilkårsforhandling med hende.

- 39.** *De motorsagkyndige i København udfærdiger ikke i alle tilfælde ved eftersyn af motor-køretøjer den i § 28, stk. 3, i bekendtgørelse nr. 192 af 30. juni 1932 om motorkøretøjer omhandlede skriftlige mangelfortegnelse. Justitsministeriet meddelte, at spørgsmålet om bibeholdelse eller ændring af forskriften i § 28, stk. 3, ville blive optaget til overvejelse i et den 7. december 1955 nedsat udvalg angående rationalisering af syn og førerprøver. (J. nr. 362/56).*

Den 28. maj 1956 modtog jeg en klage over, at de motorsagkyndige i København ikke i alle tilfælde ved eftersyn af motorkøretøjer udfærdiger den i § 28, stk. 3, i bekendtgørelse nr. 192 af 30. juni 1932 om motorkøretøjer omhandlede skriftlige meddelelse om, hvilke mangler der vil være at afhjælpe, før køretøjet kan godkendes til indregistrering.

Fra Justitsministeriet modtog jeg en udtalelse af 29. september 1956 tilligemed erklæringer af 29. og 30. juni 1956 fra Justitsministeriets motorsagkyndige for staden København og Københavns amtsråds-kreds samt en udtalelse fra lederen af De motorsagkyndiges Kontor i København.

Af de motorsagkyndiges erklæringer fremgik det, at de motorsagkyndige i København ved eftersyn af køretøjer i anledning af indregistrering ikke udfærdigede fejllister for samtlige køretøjer, der ikke straks blev godkendt. Spørgsmålet var indgående blevet drøftet i det af Justitsministeriet den 17. maj 1939 nedsatte udvalg til undersøgelse

af de motorsagkyndiges virksomhed i København, og i den af udvalget i juni 1942 afgivne betænkning udtaltes det, at den obligatoriske skriftlige meddelelse om forefundne mangler var så vigtig, at den burde gennemføres uanset de påpegede vanskeligheder. Bestemmelsen blev herefter optaget i bekendtgørelse nr. 6 af 7. januar 1944 om ændring af motorbekendtgørelsen af 30. juni 1932.

Ifølge de motorsagkyndige havde ordningen været forsøgt af flere sagkyndige såvel i København som i provinsen allerede før bekendtgørelsens ikrafttræden. Langt den største del af de køretøjer, der fremstilles til eftersyn, bliver fremstillet af automobilforhandlere eller mekanikere, og det viste sig meget hurtigt, at disse var ganske uinteresserede i fejllister og i almindelighed ikke ville afvente udfyldelsen af dem.

Ordningen blev derfor af praktiske grunde ret hurtigt opgivet, således at der kun blev udfærdiget fejlliste, hvis det skønnedes, at

fremstilleren havde interesse i en sådan eller han fremsatte ønske herom. Dette havde nu været praktiseret i 12 år og havde bogstavelig talt aldrig givet anledning til vanskeligheder. Endvidere fremhævedes det, at det samlede antal syn i Storkøbenhavn nu andrager ca. 34.000 om året, og at de motorsagkyndige måtte nære alvorlige betænkeligheder ved at skulle gå ind for en ny praksis, der ville forsinke ekspeditionen ganske urimeligt for det store flertal, der ikke har interesse i fejllister.

I sin udtalelse af 10. august 1956 tilsluttede lederen af De motorsagkyndiges Kontor i København sig de motorsagkyndiges erklæringer og foreslog, at der indtil videre kun blev udfærdiget fejlliste, når fremstilleren ønskede det, og at spørgsmålet blev taget op til behandling i det af Justitsministeriet den 7. december 1955 nedsatte udvalg angående rationalisering af syn og førerprøver.

Justitsministeriet udtalte i skrivelsen af 29. september 1956, at såvidt det havde kunnet konstateres ved gennemgang af ministeriets journaler og arkiver havde man ikke indenfor de seneste år modtaget klager over dette forhold, men spørgsmålet havde i efteråret 1954 været genstand for omtale i pressen. Ministeriet indhentede dengang en erklæring fra lederen af De motorsagkyndiges Kontor, der som grund til, at det i bekendtgørelsen givne påbud ikke blev efterlevet i praksis, navnlig gjorde gældende, at der hos den kreds af mekanikere og automobilforhandlere, der fremstiller den overvejende del af køretøjerne, ikke var nogen interesse for at modtage disse meddelelser. Endvidere blev der altid givet meddelelse, når det begæredes, eller når den motorsagkyndige skønnede, at fremstilleren ikke var i stand til at huske de påviste mangler.

Under hensyn hertil samt til, at de motorsagkyndige på grund af det stadig voksende arbejde i årene efter krigen vanskeligt kunne overkomme arbejdet med at udfærdige disse meddelelser, fandt Justitsministeriet ikke tilstrækkelig grund til at kræve bestemmelserne overholdt, ligesom man fortsat ikke fandt at burde stille krav om, at de motorsagkyndige i alle tilfælde udfærdiger en skriftlig forteg-

nelse over manglerne. Justitsministeriet havde dog foranlediget, at lederen af De motorsagkyndiges Kontor i København (ved meddelelse af 15. oktober 1956) tilkendegav samtlige københavnske motorsagkyndige, at de i alle tilfælde, hvor fremstilleren ikke hører til de personer, der sædvanligvis fremstiller motorkøretøjer til syn, bør gøre den pågældende bekendt med hans adgang til at få en skriftlig fortegnelse over påviste mangler og på begæring udfærdige en sådan eller foranledige den tilsendt fremstilleren.

Justitsministeriet meddelte mig samtidig, at spørgsmålet om bibeholdelse eller ændring af forskriften i § 28, stk. 3, om afgivelse af skriftlige mangelsfortegnelser ville blive optaget til overvejelse i udvalget angående rationalisering af syn og førerprøver.

I anledning af at det i klagen var anført, at de motorsagkyndige ved fornyet fremstilling af et motorkøretøj til syn havde påtalt mangler, der havde været til stede men ikke var blevet påvist ved første fremstilling, oplyste Justitsministeriet, at det tidligere var tilkendegivet de motorsagkyndige, at der ved første eftersyn af et motorkøretøj bør foretages en så grundig undersøgelse, at samtlige mangler ved køretøjet påtales, og at køretøjet i almindelighed ikke ved de senere eftersyn bør nægtes godkendt på grund af mangler, der har været til stede, men ikke er blevet påvist ved den første fremstilling af køretøjet. Justitsministeriet havde i anledning af nærværende sag foranlediget, at lederen af De motorsagkyndiges Kontor i den forannævnte meddelelse af 15. oktober 1956 indskærpede de motorsagkyndige at følge disse retningslinier.

På grundlag af det oplyste overvejede jeg, om jeg burde henstille til Justitsministeriet straks at foranledige bestemmelsen i motorbekendtgørelsens § 28, stk. 3, om udfærdigelse af skriftlige mangelsfortegnelser bragt i overensstemmelse med den af Justitsministeriet godkendte praksis. Under hensyn til at spørgsmålet var optaget til overvejelse i det forannævnte udvalg, fandt jeg imidlertid at kunne afstå herfra.

40. *Direktoratet for Ulykkesforsikringen havde afslået at yde et ægtepar efterladte-erstatning i henhold til ulykkesforsikringslovens § 39 i anledning af deres søns død. Klagen blev af direktoratet forelagt Ulykkesforsikrings-Rådet, der tiltrådte direktoratets afgørelse. Herefter indankedes sagen for Socialministeriet, der anså ægtefællerne for erstatningsberettigede. (J. nr. 371/56).*

I skrivelse af 3. juni 1956 og ved senere personlig henvendelse klagede svejser Oluf Petersen og hustru, København, over, at Direktoratet for Ulykkesforsikringen den 7. maj 1956 havde truffet afgørelse om, at der ikke ville være at udrede nogen efterladte-erstatning til dem i henhold til ulykkesforsikringsloven i anledning af deres søn flyverløjtnant Benny Leif Holmstrøm Petersens død som følge af en nedstyrtningssulykke den 29. december 1955 under tjenstlig øvelsesflyvning.

Den 2. juli 1956 forelagde jeg sagen for Direktoratet for Ulykkesforsikringen, der den 22. august 1956 meddelte, at man havde betragtet henvendelsen til mig som en anke af direktoratets afgørelse og forelagt sagen for Ulykkesforsikrings-Rådet, som den 31. juli 1956 havde tiltrådt direktoratets afgørelse.

Det fremgik af sagens akter, som jeg senere modtog fra direktoratet, at sønnen, der var ugift, den 12. september 1955 havde udstedt følgende erklæring:

»Undertegnede flyverløjtnant Benny Leif Holmstrøm Petersen, flyvestation Skrydstrup pr. Vojens, erklærer herved, at jeg fra 1. januar 1955 har underholdt mine forældre, svejser Oluf Petersen og fru Elna Petersen, med kr. 200,00 — to hundrede kroner — pr. måned, og at jeg fortsat vil vedblive med at betale nævnte beløb til mine forældre.«

Fru Petersen havde i en til direktoratet den 19. april 1956 indgået skrivelse oplyst, at det var sønnens ønske, at hun, der havde syarbejde hjemme, hvorved hun tjente 2—3.000 kr. årlig, på grund af svigtende helbred skulle ophøre med dette arbejde. Endvidere ønskede sønnen at tilbagebetale lidt af, hvad hans forældre havde bekostet på hans uddannelse. Fru Petersen var ophørt med syarbejdet i slutningen af november 1955.

Endvidere havde fru Petersen ved person-

ligt fremmøde i direktoratet oplyst, at hendes mand i de sidste 3—4 år havde været svejser på et skibsværft; hans skattepligtige indtægt udgjorde i 1954 10.500 kr., (heraf fru Petersen 2.000 kr.), og i 1955 6.600 kr., da han i tiden 17. maj—2. september 1955 var syg.

I skrивelsen af 22. august 1956 oplyste direktoratet som begrundelse for sin af rådet tiltrådte afgørelse, at ulykkesforsikringslovens § 39, stk. 1, nr. 5, stiller den betingelse for at tillægge forældre erstatning, at afdøde havde forsørgt disse eller i hvert fald mere varigt havde ydet væsentligt bidrag til deres forsørgelse, da ulykkestilfældet fandt sted, og at man bl. a. under hensyn til oplysningerne om ægtefællernes økonomiske forhold ikke havde skønnet, at lovens betingelser havde været opfyldt på ulykkestilfældets tidspunkt.

Den 12. september 1956 indankede Oluf Petersen rådets afgørelse for Socialministeriet, der den 12. april 1957 meddelte, at ministeriet under hensyn til det i sagen oplyste om ægtefællernes økonomiske forhold i tiden forud for sønnens død, derunder at fru Petersen inden nedstyrtningssulykken havde opgivet sit erhvervsmæssige arbejde, anså det for tilstrækkeligt godtgjort, at sønnen havde ydet væsentligt bidrag til forældrenes forsørgelse, hvorfor man måtte anse dem for berettigede til erstatning i henhold til ulykkesforsikringslovens § 39, stk. 1, nr. 5.

Ministeriet anmodede samtidig direktoratet om at fastsætte erstatningens størrelse, og efter at sagen havde været forelagt Ulykkesforsikrings-Rådet med henblik herpå, traf direktoratet den 15. maj 1957 afgørelse om, at der blev tillagt Oluf Petersen en erstatning på 5.000 kr. Direktoratet fremsendte samtidig sagens akter til mig.

Den 31. maj 1957 udtalte jeg, at jeg ikke fandt anledning til at fremsætte kritik af den stedfundne behandling af sagen.

- 41.** *Politimesteren i Horsens købstad m. v. havde nægtet at tilbagelevere noget materiale, som en sigtet person frivilligt havde stillet til rådighed for efterforskningen i en straffesag. — Udtalt, at nægtelsen af at tilbagelevere materialet ikke kunne kritiseres, men at politimesteren burde have gjort den pågældende bekendt med den adgang, han ifølge retsplejelovens § 745, stk. 1, 2. pkt., har til at indbringe spørgsmålet for retten. (J. nr. 373/56).*

Den 1. juni 1956 klagede N over, at politimesteren i Horsens købstad m. v. flere gange havde nægtet at tilbagelevere et af N til politimesteren under en mod N verserende straffesag den 7. juli 1955 overgivet materiale vedrørende et af ham projekteret andelsforetagende.

Fra politimesteren modtog jeg en udtalelse af 25. juni 1956, hvori det oplystes, at N var sigtet for overtrædelse af lov nr. 156 af 2. maj 1934 om visse spare- og udlånsvirksomheder. Under efterforskningen fremsatte politiet i et retsmøde den 7. juli 1955 i retten for Horsens købstad begæring om afsigelse af kendelse til beslaglæggelse af en del materiale vedrørende andelsforetagendet. N protesterede herimod, men da dommeren tilkendegav ham, at en kendelse ville give politiet medhold, erklærede han sig villig til at udlevere materialet, der blev taget i bevaring samme dag.

Politimesteren oplyste endvidere, at enkelte af Ns skrivelser til embedet om udlevering af materialet ikke var blevet besvaret, idet det flere gange såvel skriftligt som mundtligt var blevet tilkendegivet ham, at det beslaglagte materiale ikke kunne udleveres under sagens behandling. Politimesteren gjorde herved gældende, at det er i overensstemmelse med retsplejeloven og praksis, at materialet ikke blev udleveret, da det givne samtykke måtte anses for bindende, medmindre N indbragte spørgsmålet om beslaglæggelsen for domstolene.

Den 3. juli 1956 anmodede jeg rigsadvokaten om en udtalelse vedrørende det af politimesteren anførte om gældende praksis med hensyn til tilbagelevering af bevismateriale, som frivilligt er overgivet til politiet. Rigsadvokaten oversendte den 11. juli 1956 sagen til statsadvokaten i Viborg, der anmodede politimesteren i Århus købstad om en udtalelse. Denne udtalte den 4. august 1956, at han var enig med politimesteren i

Horsens i, at det var berettiget at nægte at udlevere materialet til N. Politimesteren i Århus mente dog, at politimesteren i Horsens burde have henledt Ns opmærksomhed på, at han kunne få spørgsmålet afgjort ved kendelse afsagt af retten, da hans samtykke af 7. juli 1955 formentlig til enhver tid ville kunne tilbagekaldes, selvom det var meddelt i et retsmøde.

Statsadvokaten havde yderligere anmodet politimesteren i Horsens om en fornyet udtalelse og om, at sagen blev tilbagesendt gennem vedkommende dommer.

Den 18. juli 1956 udtalte politimesteren i Horsens, at opretholdelsen af beslaglæggelsen formentlig havde tilstrækkelig hjemmel i retsplejeloven, jfr. navnlig § 754, 2. og 3. pkt., idet politimesteren fandt, at det af N inden retten givne samtykke måtte ligestilles med en af retten afsagt kendelse. Dommeren i Horsens købstad tilbagesendte sagen til statsadvokaten uden bemærkninger.

Statsadvokaten udtalte den 5. september 1956 overfor rigsadvokaten, at han var enig med politimesteren i Horsens købstad og politimesteren i Århus købstad i, at nægtelsen af tilbageleveringen havde været berettiget, dog at N burde have været henvist til at søge spørgsmålet afgjort af retten.

Rigsadvokaten tiltrådte den 19. september 1956 statsadvokatens udtalelse.

Den 5. oktober 1956 udtalte jeg, at jeg ikke kunne kritisere, at politimesteren i Horsens havde nægtet at tilbagelevere materialet, men at jeg fandt, at han samtidig med afslagene burde have gjort N bekendt med den adgang, han ifølge retsplejelovens § 745, 1. stk., 2. pkt., havde til at indbringe spørgsmålet for retten. Samtidig henviste jeg N til, såfremt han fortsat ønskede materialet udleveret, at indbringe spørgsmålet for retten i Horsens.

42. *Et fogedudlægsskøde havde af Frederikssund amtstue i 1953 fået en urigtig ejendoms-skyldpåtegning, hvilket måtte antages at have bevirket, at ejeren først i 1955 begærede omvurdering af ejendommen, hvorved ansættelsen nedsattes. Frederiksborg amt afslog derefter ejerens ansøgning om reduktion af de erlagte skatter. — Forelagt sagen for Statens Ligningsdirektorat, der bemyndigede skyldrådet for Frederiksborg amtsråds-kreds til at revidere ansættelsen af ejendommen ved 10. almindelige vurdering med skattemæssig virkning fra det tidspunkt, da ejeren havde betalt skat af ejendommen. — Frederikssund amtstue beklagede den skete fejl. (J. nr. 379/56).*

Den 5. juni 1956 klagede grosserer A. Rostgaard-Sørensen, Valby, over, at Frederiksborg amt ved skrivelse af 4. juni 1956 havde afslået en ansøgning om nedsættelse af de ejendomsskatter, der var pålignet hans ejendom matr. nr. 10 bq af Vinderød by og sogn på grundlag af den ved 10. almindelige vurdering pr. 1. oktober 1950 foretagne ansættelse.

Fra Frederiksborg amt modtog jeg sagens akter og en udtalelse samt en af Frederikssund amtstue afgivet erklæring.

Det fremgik af sagen, at Rostgaard-Sørensen den 10. november 1953 i henhold til en af fogeden for Frederikssund købstad m. v. den 17. oktober 1953 afholdt tvangsauktion fik udlagt ejendommen matr. nr. 10 bq af Vinderød by og sogn som ufyldestgjort panthaver.

Frederikssund amtstue havde den 22. oktober 1953 givet udskriften af fogedrettens auktionsbog en påtegning, der vedrørte ejendommen matr. nr. 10 q af Vinderød by og sogn, for hvilken ejendomsskylden pr. 1. oktober 1950 udgjorde 8.000 kr., heraf grundværdi 2.000 kr. Den afgiftspligtige grundstigning i henhold til § 7 i lov af 27. maj 1950 udgjorde ifølge påtegningen 400 kr.

Den 21. maj 1955 protesterede Rostgaard-Sørensen overfor Kregme-Vinderød sogneråd mod den af kommunen pålignede ejendomsskat, idet han henviste til, at grundværdien så vidt han vidste var 2.000 kr., og at den afgiftspligtige grundstigning androg 6.100 kr. Samtidig fremsendte han auktionsudskriften til Frederikssund amtstue med anmodning om, at dennes påtegning af 22. oktober 1953 måtte blive berigtiget, og endelig anmodede han vurderingsformand Ejner Madsen, Valby pr. Helsingør, om at foretage omvurdering af ejendommen.

Den 23. maj 1955 annullerede amtstuen påtegningen af 22. oktober 1953 og påførte ansættelsen af matr. nr. 10 bq, der pr. 1. oktober 1950 udgjorde 14.400 kr. i ejendoms-

skyld, heraf grundværdi 14.400 kr.; afgiftspligtig grundstigning androg 6.100 kr.

Da Rostgaard-Sørensen samme dag var blevet gjort bekendt hermed, anmodede han såvel Kregme-Vinderød kommune som Frederiksborg amt om en reduktion af de pålignede ejendomsskatter. Amtet indhentede i den anledning en udtalelse fra Kregme-Vinderød sogneråd, der den 28. maj 1955 oplyste, at kommunen den 25. maj havde meddelt, at den ikke kunne foretage nogen nedsættelse af de pålignede ejendomsskatter, og at man måtte henvise Rostgaard-Sørensen til at anmode vurderingsmyndighederne om en nedsættelse af vurderingssummen for arealet.

Sognerådet bemærkede samtidig overfor amtet, at det pågældende areal er meget lavtliggende og sumpet, og at man havde forlangt en fuldstændig kloakering af arealet, før der kunne gives tilladelse til bebyggelse.

Frederiksborg amt indhentede herefter en udtalelse fra skyldrådet for Frederiksborg amtsråds-kreds, der den 9. juni 1955 oplyste, at vurderingen pr. 1. oktober 1950 ikke havde været påklaget til skyldrådet, og at man derfor ikke kunne udtale sig nærmere om ansættelsen; skyldrådet kunne blot henvise Rostgaard-Sørensen til i medfør af § 2 i lov nr. 61 af 12. marts 1955 at begære ejendommen omvurderet ved årsvurderingen pr. 1. oktober 1955.

Den 15. juni 1955 meddelte amtet, at der ikke var nogen hjemmel til at nedsætte de pågældende skatter, men Rostgaard-Sørensen kunne anmode den stedlige vurderingsformand om omvurdering af ejendommen for derved om muligt at opnå nedsættelse af skattegrundlaget.

Vurderingsformanden meddelte den 24. januar 1956 Rostgaard-Sørensen, at ejendommen ved årsvurderingen pr. 1. oktober 1955 var vurderet til ejendomsskyld 7.200 kr., heraf grundværdi 7.200 kr.

Den 24. april 1956 anmodede Rostgaard-

Sørensen på grundlag heraf såvel amt som kommune om tilbagebetaling af en forholdsmæssig del af de skatter, han havde betalt på grundlag af vurderingen pr. 1. oktober 1950.

I en af amtet indhentet erklæring af 1. maj 1956 udtalte skyldrådet, at årsvurderingen pr. 1. oktober 1955 ikke kunne få skattemæssig virkning før fra april termin 1956 at regne, og at Rostgaard-Sørensen ikke, da han overtog ejendommen, havde gjort indsigelse overfor vurderingsmyndighederne mod ansættelsen pr. 1. oktober 1950.

Vurderingsformanden udtalte den 19. maj 1956 overfor amtet, at den ejendom, hvoraf matr. nr. 10 bq er udstykket, i 1948 blev købt med udstykning for øje, og at skyldrådet efter påklage af vurderingsrådets ansættelse af parcellerne havde fulgt en påstand om forhøjelse af ansættelsen. Dette havde, i forbindelse med at matr. nr. 10 bq flere gange siden var omsat som anvendelig til bebyggelse, været årsag til den hidtidige høje ansættelse til 14.400 kr.

Den 4. juni 1956 meddelte amtet Rostgaard-Sørensen, at vurderingen pr. 1. oktober 1955 først havde skattemæssig virkning fra 1. januar 1956 for så vidt angik statsskatter og amtskommunale skatter og fra 1. april 1956 for de sognekommunale skatter, og at der ikke var hjemmel til at nedsætte de skattebeløb, der var pålignet ejendommen på grundlag af den ved den 10. almindelige vurdering pr. 1. oktober 1950 ansatte ejendomsskyld.

Den 15. juni 1956 forelagde jeg grosserer Rostgaard-Sørensens klage af 5. juni 1956 for Frederiksborg amt og Frederikssund amtstue. Den 21. juni 1956 udtalte amtstuen, at det måske var sandsynligt, at Rostgaard-Sørensen, såfremt amtstuen den 22. oktober 1953 havde givet fogedudlægsskødet den rigtige påtegning, allerede på det tidspunkt havde reageret. Amtstuen beklagede den skete fejl og henviste til, at sagen nu kunne ordnes, ved at Rostgaard-Sørensen klagede over vurderingsformandens ansættelse og henstillede til Statens Ligningsdirektorat, at ansættelsen pr. 1. oktober 1955 fik tilbagevirkende kraft fra den 1. oktober 1953.

Frederiksborg amt udtalte den 27. juni 1956, at amtets afgørelse af 4. juni 1956 var truffet på det da foreliggende grundlag, der

efter det fra Rostgaard-Sørensen nu fremkomne viste sig ikke at være helt tilfredsstillende. Amtet oplyste således, at man først nu var blevet bekendt med, at Frederikssund amtstue havde meddelt en urigtig påtegning på udskriften af auktionsbogen — et dokument der ikke tidligere havde foreligget for amtet — og at man derved var blevet opmærksom på, at denne fejlekspedition kunne have bevirket, at Rostgaard-Sørensen først med stor forsinkelse fik opfordring til at søge forholdet berigtiget. Rostgaard-Sørensen havde dog ikke tidligere fremsat nogen påstand herom overfor amtet, men man ville nu henvise ham til at indbringe sagen for Statens Ligningsdirektorat.

Den 17. oktober 1956 forelagde jeg sagen for Ligningsdirektoratet, idet jeg under henvisning til § 3, stk. 4, i lov nr. 108 af 31. marts 1938 om oprettelse af en landsskatteret og om tilsyn med skatteligningen m.v. henstillede, at Ligningsdirektoratet på det nu foreliggende grundlag, herunder Frederikssund amtstues udtalelse af 21. juni 1956, uden yderligere skriftlig anmodning fra Rostgaard-Sørensen tog stilling til, om den pr. 1. oktober 1950 foretagne vurdering af ejendommen burde nedsættes med skattemæssig virkning fra et tidspunkt efter Rostgaard-Sørensens overtagelse af ejendommen.

Den 14. december 1956 meddelte Statens Ligningsdirektorat, at man den 18. oktober 1956 havde bemyndiget skyldrådet til at optage ansættelsen ved 10. almindelige vurdering af den omhandlede ejendom til revision, således at ændringen toges til følge ved beregningen af ejendomsskatter fra april termin 1954 at regne.

I overensstemmelse hermed nedsatte skyldrådet den 15. november 1956 ejendomsskyldværdien og grundværdien ved 10. almindelige vurdering fra 14.400 kr. til 7.200 kr.

Statens Ligningsdirektorat oplyste yderligere, at man på Rostgaard-Sørensens anmodning havde bemyndiget skyldrådet til at ændre afgørelsen af 15. november 1956, således at den ændrede ansættelse blev taget til følge ved beregningen af ejendomsskatterne fra april termin 1953 at regne, idet Rostgaard-Sørensen overfor Ligningsdirektoratet havde oplyst, at han havde udredt de ejendommen påhvillende skatter fra og med denne termin.

Den 21. december 1956 udtalte jeg, at jeg, under hensyn til at Frederikssund amtstue havde beklaget den skete fejl, ikke fandt tilstrækkeligt grundlag for at foretage videre i sagen, hvorved det samtidig

bemærkedes, at kommunale — herunder amtskommunale — myndigheder ifølge ombudsmandsloven ikke henhører under mit virksomhedsområde.

- 43.** *I en politirapport vedrørende et færdselsuheld, hvori en motorcyklist var impliceret, havde en politiassistent anført, at en hund var løbet ud på gaden foran motorcyklen. — Udtalt at rapporten burde have været udfærdiget således, at det klart fremgik, at det ikke var fastslået, at ulykken skyldtes, at hunden var løbet ud foran motorcyklen. (J. nr. 381/56).*

Den 1. juni 1956 klagede fru Rosa Jønsson, Stouby, J., over politiets behandling af en sag vedrørende et færdselsuheld i Stouby den 6. februar 1955, hvor hendes 15-årige datter søn Kurt Pedersen kom til skade.

Fra politimesteren i Horsens købstad m. v. modtog jeg sagens akter, hvoraf det fremgik, at Kurt Pedersen den pågældende dag ca. kl. 12 kom cyklende gennem Stouby, hvor han ved indkørslen til gården »Stoubylund« blev påkørt af en motorcykel, der førtes af landbrugsmedhjælper Ole Kirkegaard, der kom kørende i modsat retning. Ved påkørslen blev Kurt Pedersens ben kvæstet, og såvel han som Ole Kirkegaard blev ført til amts-sygehuset i Hornsyld. Da politiassistent H. C. Rasmussen, Dagnæs, kom til ulykkesstedet, var begge de tilskadekomne blevet afhentet af ambulancen.

I den af politiassistenten samme dag udfærdigede politirapport anførtes det, at Kurt Pedersen var kommet cyklende med sin schäferhund, som løb frit på fortovet på den anden side af gaden. Ifølge rapporten »løb hunden ud på gaden foran motorcyklen, som ramte den med sidevognen, dog uden at gøre den skade«. Herved mistede Kirkegaard styringen over motorcyklen og kørte over i venstre side af vejen, hvorved han påkørte Kurt Pedersen. Ingen af de til rapporten afhørte vidner havde set, hvordan ulykken var sket, men et af vidnerne udtalte, at Kirkegaard efter ulykken havde talt om, at en hund var løbet ud foran hans motorcykel, og et andet af vidnerne oplyste, at han kort tid før ulykken havde set Kurt Pedersen komme cyklende med en schäferhund løbende ved siden af sig.

Den 15. februar 1955 blev Ole Kirkegaard afhørt og forklarede, at hunden pludselig var løbet ud på gaden, antagelig for at komme over til Kurt Pedersen, og at den herved var blevet ramt af sidevognen, således at Kirkegaard havde mistet herredømmet over motorcyklen og påkørt Kurt Pedersen. Kirkegaard udtalte, at han var uden skyld i ulykken, og han ville nedlægge påstand om erstatning overfor hundens ejer for den skade, der var påført ham og motorcyklen.

Den 20. februar 1955 afhørte politiassistenten Kurt Pedersen på hospitalet, og han forklarede, at han ikke havde set, at hunden kolliderede med motorcyklen; han mente selv, at hunden var bag ved ham, dengang han pludselig så motorcyklen komme tværs over gaden imod ham.

Den pågældende hund ejedes af fru Ingeborg Sørensen, men havde på det omtalte tidspunkt i nogen tid været i fru Jønssons og hendes mands besiddelse, og Jønsson havde tegnet ansvarsforsikring for hunden i det gensidige forsikringsselskab »Samvirke«.

Sagens akter blev den 28. februar 1955 tilsendt forsikringsselskabet »Codan«, hvor motorcyklen var forsikret. Dette selskab videre-sendte sagen til »Samvirke«, som den 13. juni 1955 meddelte politimesteren, at selskabet efter de oplysninger, der fandtes i politirapporten, og i henhold til den tegnede hunde-ansvarsforsikring var villig til at udrede Kirkegaards rimelige erstatningskrav og at dække »Codan«s krav for reparationsudgifterne vedrørende motorcyklen. Selskabet ville derimod afvise Kurt Pedersens eller dennes værges eventuelle krav overfor Jønsson, da Kurt Pedersen var at betragte som et medlem af

Jønssons familie og derfor ikke kunne gøre erstatningskrav gældende mod ham som hundens besidder.

Ved skrivelse af 18. august 1955 indsendte Jønsson et samlet erstatningskrav fra Kurt Pedersen på 1.544,75 kr. til politiassistent Rasmussen. I skrivelse af 25. oktober 1955 til politimesteren meddelte »Samvirke«, at selskabet for sit vedkommende måtte afvise kravet af de ovenfor nævnte grunde. »Samvirke« betalte herefter forsikringsselskabet »Codan« et samlet beløb på 1.408,55 kr. til dækning af omkostningerne ved motorcyklens reparation, og efter forhandlinger med Ole Kirkegaard udbetalte selskabet i begyndelsen af november 1955 denne et beløb på 1.015,50 kr. til dækning af det tab, han havde lidt ved sammenstødet.

Da politiet var af den opfattelse, at ulykkestilfældet måtte betragtes som hændeligt, blev sagen henlagt den 12. november 1955. I skrivelse af 18. november 1955 anmodede Jønsson om en samtale med politimesteren, idet han fandt, at det måtte bero på en misforståelse, at sagen var blevet afsluttet. Denne samtale fandt sted den 23. november 1955, og politimesteren gik her med til, at der blev foretaget konfrontation på ulykkesstedet mellem Ole Kirkegaard og Kurt Pedersen. Da sidstnævnte dengang opholdt sig på Kolding sygehus, måtte den fornyede afhøring udsættes.

Den 6. januar 1956 foretog politiassistent Rasmussen en afhøring af gartner Egon Jensen, Stouby, der havde meldt sig som vidne. Egon Jensen forklarede, at han den 6. februar 1955 havde opholdt sig i sine forældres dagligstue, hvis vinduer vender ud mod vejen og ulykkesstedet. Der havde ikke været noget, der hindrede hans udsigt over vejen, og han havde set en motorcykel blive ført med ret stærk fart i vejkurven, hvor den pludselig kørte tværs over vejen og påkørte en cyklist. Egon Jensen havde ikke set nogen hund løbe forbi ejendommen i den tid, han havde stået ved vinduet, og han ville mene, at han ikke havde kunnet undgå at bemærke den ret store schäferhund. Straks efter sammenstødet var han løbet ud på vejen, hvor han sammen med andre havde hjulpet de to tilskadekomne, indtil ambulancen kom.

Den 22. januar 1956 blev Kurt Pedersen og Ole Kirkegaard påny afhørt på ulykkesstedet. Kurt Pedersen gentog her sin for-

klaring om, at hunden løb bag ved ham, og at han ikke havde set den foran eller i nærheden af motorcyklen. Ole Kirkegaard fastholdt ligeledes sin tidligere forklaring om, at hunden var løbet ud foran hans motorcykel, hvorved han havde mistet herredømmet over denne. Han kunne ikke forstå, at Egon Jensen ikke havde set hunden på fortovet ud for vinduet. På forespørgsel fra politiassistenten udtalte Egon Jensen, at grunden til, at han først nu havde meldt sig som vidne, var, at han havde forladt ulykkesstedet, da de to tilskadekomne var kørt på sygehuset, og at han først senere havde erfaret, at Ole Kirkegaard havde oplyst, at det var hunden, der var skyld i ulykken, hvorfor han syntes, han burde imødegå dette, da han ikke havde set nogen hund.

Da cykelhandler Otto Jensen, som tidligere havde boet i Stouby, men nu var flyttet til Albæk pr. Randers, havde sendt Jønsson en skrivelse, hvori han anførte, at han, der var kommet tilstede straks efter ulykken, ikke havde set nogen hund, anmodede Kurt Pedersen om, at cykelhandleren og hans familie måtte blive afhørt. Sagen blev herefter sendt til politimesteren i Randers, som afhørte cykelhandleren og dennes hustru og søn. Ingen af disse havde dog overværet selve ulykken, men var kommet tilstede lige efter. De havde da ikke bemærket nogen hund.

Den 6. februar 1956 blev hr. og fru Jønsson af politiassistent Rasmussen gjort bekendt med det senest fremkomne og fik meddelelse om, at der ikke ville blive foretaget videre i sagen fra politiets side, og at spørgsmålet om et eventuelt erstatningskrav overfor Ole Kirkegaard måtte henvises til civilt søgsmål. — Den 7. februar 1956 henlagde politimesteren i Horsens påny sagen på grund af bevisets stilling.

Efter modtagelsen af sagens akter anmodede jeg den 19. juli 1956 politimesteren om at søge oplyst, på hvilket grundlag politiassistent Rasmussen i rapporten af 6. februar 1955 havde anført, at ulykken skyldtes, at hunden var løbet ud foran Kirkegaards motorcykel. Samtidig henstillede jeg, at politimesteren gjorde forsikringsselskabet »Samvirke« bekendt med de ved de seneste politirapporter tilvejebragte oplysninger og forespurgte, om oplysningerne gav selskabet anledning til at foretage noget civilretligt skridt.

Politiassistent Rasmussen udtalte i den an-

ledning den 24. juli 1956, at der i rapporten af 6. februar 1955 rettelig burde have stået, at »ulykken muligt skyldtes, at en schäferhund var løbet ind foran motorcyklen«. Politiaassistenten tilføjede, at en del vidner, hvis navne han ikke huskede, ved hans ankomst til ulykkesstedet udtalte sig om schäferhunden, »som vistnok var årsag til ulykken«.

Sagen blev den 2. august 1956 oversendt til forsikringsselskabet »Samvirke«, hvis sagfører den 12. oktober 1956 meddelte politimesteren, at forsikringsselskabet fandt, at erstatningerne var betalt under urigtige forudsætninger, hvorfor selskabet var indstillet på at søge de udbetalte beløb tilbage. Endvidere oplyste sagføreren, at Kurt Pedersen havde indgivet andragende om fri proces, og at selskabet derfor fandt det mest hensigtsmæssigt, at det indtalte sit krav under den af Kurt Pedersen rejste sag.

Den 11. december 1956 udtalte jeg, at jeg ikke kunne kritisere, at politimesteren havde henlagt sagen uden at rejse tiltale.

Derimod fandt jeg, at politiassistent H. C. Rasmussen burde have udfærdiget politirapporten af 6. februar 1955 således, at det klart fremgik at det ikke var fastslået, at ulykken skyldtes, at schäferhunden var løbet ud foran motorcyklen. Jeg gjorde samtidig politiassistenten bekendt med min opfattelse og henledte hans opmærksomhed på den afgørende betydning det har, at det af en politirapport klart kan ses, hvad der beror på rapporttagerens antagelse, og hvad der faktisk er konstateret.

Vejle amt har den 11. februar 1957 bevilget Kurt Pedersens værge fri proces i en erstatningssag mod Ole Kirkegaard, der påstås dømt til at udrede en erstatning på 1.574 kr. 75 øre.

44. *En klage over en dommerfuldmægtigs optræden under et retsmøde i en fogedret blev oversendt til Den særlige Klageret, der havde erklæret, at retten kunne tage klagen under påkendelse i henhold til retsplejelovens § 49, stk. 1. (J. nr. 393/56).*

I en den 7. juni 1956 dateret, den 13. s. m. modtaget skrivelse klagede en revisor over en dommerfuldmægtigs optræden under et retsmøde i en fogedret den 7. juni 1956.

Den 21. juni 1956 indhentede jeg en udtalelse fra vedkommende landsrets præsident, der den 12. oktober 1956 tilbagesendte sagen med udtalelser fra dommerfuldmægtigen og vedkommende dommer. I sin erklæring udtalte dommeren bl. a., at da dommerfuldmægtigen ved den pågældende lejlighed fungerede som foged — altså udførte en egentlig dommerforretning — faldt klagen efter hans formening udenfor ombudsmandens forretningsområde.

Præsidenten udtalte, at det for spørgsmålet om, hvorvidt klagen henhørte under mit område, var afgørende, om Klageretten anså sig for kompetent til at tage stilling til sagen. Da den af den pågældende dommerfuldmægtig udøvede virksomhed i fogedretten ganske syntes at måtte sidestilles med almindelig dommergerning, forekom det præ-

sidenten naturligt, at Klageretten tog stilling til den foreliggende sag.

Ifølge § 2, stk. 2, 2. pkt., i instruksen af 22. marts 1956 for Folketingets ombudsmand henhører dommerfuldmægtige alene under min virksomhed i det omfang, klager over deres embedsførelse ikke kan indbringes for Den særlige Klageret. Den 10. november 1956 forespurgte jeg derfor retten, om den anså sig for kompetent til at optage sager som den foreliggende til påkendelse, og i bekræftende fald hvorvidt retten uanset fristen i retsplejelovens § 49, stk. 1, fandt at kunne behandle sagen, under hensyn til at klagen var modtaget her den 13. juni 1956.

Den 18. december 1956 meddelte Klageretten, at den fandt at kunne tage klagen under påkendelse i henhold til retsplejelovens § 49, stk. 1.

Klagen blev herefter den 27. december 1956 oversendt til Klageretten, der traf afgørelse ved dom af 13. april 1957.

45. *Klage over Københavns Overpræsidioms behandling af en sag vedrørende inddrivelse af underholdsbidrag. — Udtalt, at det havde været ønskeligt, om der tidligere end sket var blevet givet underretning om fastsættelsen af et konfirmationsbidrag. Overpræsidiets beklagede forsinkelsen. (J. nr. 394/56).*

I skrivelser af 13. juni og 10. august 1956 besværede fru N sig over Københavns Overpræsidioms behandling af en af hende indgivet anmodning om inddrivelse af underholdsbidrag til hendes dreng. Fru N anførte herved særlig, at flere af hendes henvendelser til Overpræsidiets ikke var blevet besvarede, og at Overpræsidiets ikke havde efterkommet hendes anmodning om, at bidragsresolutionen blev ændret, således at bidraget forfaldt månedsvis.

Fra Overpræsidiets modtog jeg sagens akter med en udtalelse. Det fremgik heraf, at det ifølge Overpræsidiets resolution af 29. juli 1946 påhvilede P fra den 9. april 1946 at regne at betale det for drengens opholdssted til enhver tid gældende normalbidrag og at erlægge dette halvårsvis forud.

Den 14. november 1955 forlangte fru N bidraget for et halvt år, fra 9. oktober 1955 til 9. april 1956, udbetalt, idet hun samtidig anmodede om udbetaling af konfirmationsbidrag omkring den 1. april 1956. (Drengen blev efter det oplyste konfirmeret den 8. april 1956).

P blev herefter tilsagt til møde i Overpræsidiets den 17. november 1955, men udeblev. Han mødte den 15. december 1955 og tilbød at betale hele bidragsrestancen, kr. 378, den 8. eller 15. januar 1956. Samtidig erklærede han, at han ikke ville betale konfirmationsbidrag, før dette var fastsat.

Overpræsidiets sendte samme dag sagen til vedkommende politimester og anmodede om, at Ps betalingsstilbud blev forelagt for fru N, og at hun blev henvist til at søge konfirmationsbidraget fastsat.

I skrivelse af 19. december 1955 anmodede fru N Overpræsidiets om udbetaling af det den 9. oktober 1955 forfaldne bidrag inden den 1. januar 1956. Denne skrivelse blev ikke besvaret, da sagen allerede var sendt til politiet, hvor fru N den 2. januar 1956 blev gjort bekendt med Ps betalingsstilbud, som hun accepterede. Samtidig blev fru N henvist til at søge konfirmationsbidraget fastsat og fik bidragsresolutionen udleveret.

Den 13. januar 1956 sendte politimesteren sagen til Overpræsidiets, der den 18. januar

1956 erindrede P om at indbetale det lovede bidrag.

Den 24. januar 1956 erindrede politimesteren på fru Ns foranledning Overpræsidiets om sagen, hvorefter Overpræsidiets den 30. januar 1956 anmodede politimesteren om oplysning om, hvorvidt fru N ønskede bidragsrestancen inddrevet ved afsoning, samt om fremsendelse af bidragsresolutionen. Politimesteren fremsendte resolutionen den 10. februar 1956 og oplyste, at fru N ønskede P indsat til afsoning.

Den 2. februar 1956 anmodede P Overpræsidiets om udsættelse med betalingen indtil juli 1957, da han den 9. januar 1956 havde påbegyndt et kursus, som først kunne forventes afsluttet i april 1957.

P blev herefter tilsagt til møde i Overpræsidiets den 9. februar 1956, men udeblev. Ved et møde den 24. februar 1956 bestred han at have tilbudt at betale som ovenfor anført og anmodede om henstand til april 1957, under hensyn til at han ikke havde indtægter.

Den 24. februar 1956 anmodede Overpræsidiets politimesteren om at afkræve fru N en erklæring i anledning af det af P samme dag anførte, og den 28. februar fastholdt fru N overfor politiet sin begæring om afsoning.

Herefter foranledigede Overpræsidiets en nærmere undersøgelse af Ps økonomiske forhold, og efter at fru N den 30. april 1956 havde erindret Overpræsidiets om sagen og anmodet om inddrivelse af yderligere et halvt års bidrag, udfærdigedes den 3. maj 1956 afsoningsordre for bidraget for tiden 9. oktober 1955 til 9. april 1956. Herom fik fru N underretning ved skrivelse af samme dato.

Den 3. maj 1956 journaliserede Overpræsidiets skrivelsen af 30. april 1956 som en begæring om fastsættelse af konfirmationsbidrag og fastsatte samme dag bidraget til 200 kr. Den 4. maj 1956 blev P tilsagt til afkrævning heraf samt af et halvt års bidrag indtil 9. oktober 1956.

Ved et møde i Overpræsidiets den 11. maj 1956 erklærede P sig ude af stand til at betale de afkrævede bidrag og anmodede om

en samtale med overpræsidenten i anledning af afsoningsordren, hvilken samtale på grund af overpræsidentens bortrejse først fandt sted den 15. juni 1956. Afsoningsordren blev her-efter tilbagekaldt, og i skrivelse af 27. juni 1956 meddelte Overpræsidi- et fru N, at indfordringssagen under hensyn til det om Ps økonomiske forhold nu oplyste indtil videre var stillet i bero.

Forsåvidt angik konfirmationsbidraget oplyste Overpræsidi- et overfor mig, at da dette blev fastsat den 3. maj 1956, havde man ventet, at bidragsresolutionen med påtegning om det fastsatte bidrag i løbet af kort tid kunne tilstilles fru N. Dette var imidlertid på grund af de i sagen foretagne yderligere undersøgelser ikke sket, hvorfor Overpræsidi- et den 21. juni 1956 tilstillede fru N en selvstændig meddelelse om konfirmationsbi- dragets fastsættelse. Overpræsidi- et beklagede overfor mig den således skete forsinkelse af meddelelsen til fru N.

Forsåvidt angik besværingen over, at Overpræsidi- et ikke havde efterkommet an-

modningen om, at bidragets forfaldsmåde blev ændret til månedsvis betaling, udtalte Overpræsidi- et, at en sådan ændring måtte anses for formålsløs. Overpræsidi- et oplyste samtidig, at alle til Overpræsidi- et indgåede bidrag straks var blevet tilstillet fru N.

Den 13. september 1956 udtalte jeg, at Overpræsidi- et ikke sås at have udvist nogen forsømmelse med hensyn til at holde fru N underrettet om indfordringssagens gang.

Hvad angik konfirmationsbidragets fastsættelse udtalte jeg, at jeg ville have fundet det ønskeligt, om der tidligere end sket var blevet givet fru N underretning her- om, men at jeg, under hensyn til at Overpræsidi- et havde beklaget den indtrufne forsinkelse, ikke fandt anledning til at foretage videre vedrørende dette forhold. Jeg så mig endvidere ikke i stand til at kritisere det af Overpræsidi- et udøvede skøn over, om P skulle indsættes til afso- ning af det skyldige underholdsbidrag.

46. *Generaldirektoratet for Statsbanerne havde nægtet at yde en arbejdsmand renter af en tilskadekomsterstatning. Generaldirektoratet oversendte den hertil indgivne klage til Jernbaneerstatningskommissionen, der tilkendte arbejdsmanden renter. Der fandtes her- efter ikke anledning til at foretage videre. (J. nr. 412/56).*

Den 14. juni 1956 klagede arbejdsmand Lorenz W. Stuckert, Tønder, over, at General- direktoratet for Statsbanerne ikke havde ydet ham renter af et erstatningsbeløb på 2.062,13 kr., som han havde modtaget til forligsmæs- sig afgørelse i anledning af hans tilskade- komst den 29. oktober 1953.

Den 3. juli 1956 rettede jeg henvendelse til Generaldirektoratet, der den 18. august 1956 oversendte sagen til den i § 4 i lov nr. 117 af 11. marts 1921 omhandlede jernbane- erstatningskommission. Den 26. oktober 1956 besluttede kommissionen at tilkende arbejds- mand Stuckert et rentebeløb på 126,91 kr., og den 10. januar 1957 modtog jeg sagens akter fra kommissionen.

Det fremgik af akterne, at Stuckerts sag- fører den 18. maj 1954 udtog stævning mod Generaldirektoratet for Statsbanerne med på- stand om erstatning på 1.269,17 kr. med ren-

ter 5 pct. p. a. fra stævningens dato, og at Generaldirektoratet ved dom afsagt den 28. september 1954 af retten i Tønder købstad m. v. blev tilpligtet at betale erstatning i overensstemmelse med den nedlagte påstand.

Denne dom påankede Generaldirektoratet til Vestre Landsret, som den 31. oktober 1955 statuerede, at Generaldirektoratet var pligtig overensstemmende med reglerne i lov nr. 117 af 11. marts 1921 at udrede erstatning i an- ledning af ulykkestilfældet den 29. oktober 1953. Det bemærkedes herved i landsrets- dommen, at underretten efter bestemmelser- ne i lovens § 4 ikke burde have truffet af- gårelse om erstatningens størrelse.

Sagføreren anmodede den 11. januar 1956 Jernbaneerstatningskommissionen om at fast- sætte erstatningen i overensstemmelse med påstanden for Vestre Landsret.

Den 27. februar 1956 meddelte General-

direktoratet sagførereren, at man kunne anerkende et beløb på 2.062,13 kr., idet man samtidig oplyste, at man havde underrettet erstatningskommissionen om, at erstatningsspørgsmålet ville blive søgt ordnet i mindelighed.

Den 23. marts 1956 fremsendte sagførereren en af Stuckert udstedt fuldmagt til at modtage erstatningsbeløbet, idet han samtidig meddelte, at han forventede erstatning plus påløbne renter i henhold til Vestre Landsrets dom af 31. oktober 1955 tilstillet ham.

Generaldirektoratet meddelte den 3. maj 1956, at man havde foranlediget beløbet udbetalt, men at man ikke havde kunnet imødekomme ønsket om renter, idet sådanne ikke var tillagt Stuckert ved Vestre Landsrets dom af 31. oktober 1955.

Den 8. maj 1956 protesterede sagførereren herimod, og efter at Stuckert havde indgivet klage til mig, oversendte Generaldirektoratet

sagen til Jernbaneerstatningskommissionen med bemærkning, at Statsbanerne efter den gældende praksis ikke havde ment at kunne indgå på at forrente erstatningsbeløbet.

Den 4. marts 1957 udtalte jeg, at jeg, under hensyn til at Jernbaneerstatningskommissionen den 26. oktober 1956 havde tilkendt arbejdsmand Stuckert renter af beløbet, ikke havde fundet grundlag for at foretage videre i sagen, hvorved bemærkedes, at jeg fandt, at den af kommissionen trufne afgørelse var i overensstemmelse med gældsbrevslovens § 62, stk. 2, hvorefter skyldneren, såfremt penge-skyld ikke betales i rette tid (og forholdet falder udenfor § 62, stk. 1), skal udrede 5 pct. årlig i rente fra den dag, da fordringshaveren påbegyndte retsforfølgning til betaling af gælden.

47. Klage over en dommerfuldmægtigs behandling af en skiftesag. — Klagen fandtes grundløs. (J. nr. 423/56).

Den 25. juni 1956 klagede manufakturhandler A over en skifterets behandling af en sag vedrørende salget af en forretning, der tilhørte et dødsbo.

Fra vedkommende dommer modtog jeg udskrifter af skiftebogen vedrørende de skiftesamlinger, der den 8., 25. og 31. maj 1956 blev afholdt i boet, ligesom jeg modtog udtalelser fra den dommerfuldmægtig, der beklædte skifteretten ved de nævnte skiftesamlinger, og fra skifterettens medhjælper. Det fremgik heraf, at det på skiftesamlingen den 8. maj 1956 blev vedtaget, at man skulle søge forretningen solgt snarest muligt. Den blev derefter averteret til salg, og på skiftesamlingen den 25. maj 1956 gav manufakturhandler A og to andre interesserede møde.

Skifterettens medhjælper anførte overfor mig, at han på denne skiftesamling oplyste, at han dagen før havde haft henvendelse fra manufakturhandler B, som imidlertid af forskellige grunde ikke var i stand til at afgive tilbud før den 26. maj.

Ifølge medhjælperens redegørelse tilkendegav skifteretten overfor de interesserede parter, at man ønskede kontante tilbud, så-

ledes at boet ingen risiko havde for varelagerets størrelse pr. overtagelsesdagen, som skulle være den 1. juni 1956. Endvidere drøftede man spørgsmålet om, hvorvidt den eventuelle køber af forretningen kunne overtage lejemålet, men da dette forhold ikke var endeligt afklaret, enedes man om at udsætte afgørelsen til en ny skiftesamling den 31. maj 1956, idet manufakturhandler A til skifteprotokollen ændrede sit oprindelige skriftlige tilbud til en kontant købesum på 28.000 kr. inclusive varelager og inventar, dog under forudsætning af at lageret ikke ved mellemliggende salg var bragt ned under en værdi af 15.000 kr., beregnet efter den af skifteretten foretagne vurdering.

Efter medhjælperens fremstilling rettede manufakturhandler A den 25. maj efter mødet i skifteretten henvendelse til hans kontor og udbad sig en samtale, som fandt sted den 28. maj. Under samtalen stillede manufakturhandler A det forslag, at medhjælperen, såfremt han kunne gøre noget for at A fik forretningen, ville få et honorar på 1 pct. af købesummen, hvis denne blev 28.000 kr. som tilbuddet, idet honoraret dog skulle nedsættes

med 1 pct. af det beløb, hvormed den endelige købesum eventuelt måtte komme til at overstige 28.000 kr. Sagføreren meddelte straks A, at han på grund af sin stilling som skifterettens medhjælper ikke kunne modtage noget honorar fra A og ikke kunne optræde som sagfører for ham. Efter medhjælperens opfattelse viste dette forhold imidlertid, at A var klar over, at skifteretten ikke var bundet af hans tilbud på skiftesamlingen den 25. maj 1956.

På skiftesamlingen den 31. maj 1956 mødte foruden A den førnævnte manufakturhandler B, der tilbød at betale kontant 29.500 kr. for forretningen.

For ikke at skabe en auktionslignende situation besluttedes det, at A og B skulle afgive skriftlige lukkede tilbud, idet medhjælperen forinden havde oplyst, at ejendommens ejer havde givet tilsagn om på visse vilkår at acceptere den eventuelle køber som lejer.

Da det af de afgivne tilbud fremgik, at manufakturhandler Bs tilbud, der var på 30.651 kr., var godt 1.000 kr. større end As, accepterede skifteretten hans tilbud.

Ifølge udskriften af skifteprotokollen forbeholdt A sig sin stilling, idet han gjorde gældende, at han anså sit tilbud for accepteret i det forrige skiftemøde, hvilket synspunkt skifteretten dog ikke kunne anerkende.

Dommerfuldmægtigen henholdt sig til medhjælperens redegørelse og tilføjede, at han den 31. maj 1956 straks afviste As påstand, fordi han tydeligt kunne erindre, at han ikke på skiftesamlingen havde accepteret hans tilbud på 28.000 kr.

Endelig anførte dommeren, at det var hans opfattelse, at A, såfremt han anså sig for forurettet ved det i boet passerede, måtte være henvist til at gøre sit krav gældende under et søgsmål mod skifteretten.

På grundlag af de tilvejebragte oplysninger udtalte jeg den 22. september 1956, at der intet forelå til støtte for manufakturhandler As påstand om, at det af ham på skiftesamlingen den 25. maj 1956 afgivne tilbud blev accepteret, og at jeg derfor måtte anse klagen over dommerfuldmægtigen for grundløs.

48. *En korporal, mod hvem der verserede en sag vedrørende et færdselsuheld på militært område, havde fået udbetalt hjemsendelsespenge uden forbehold vedrørende sagens udfald. Efter hjemsendelsen blev korporalen ikendt en bøde og tilpligtet at udrede erstatning. — Udtalt, at 2. Feltartilleriregiments 4. artilleriafdeling burde have tilbageholdt en del af korporalens hjemsendelsespenge eller i hvert fald ved fremsendelsen af disse have taget forbehold med hensyn til eventuel bøde eller erstatning. Endvidere udtalt, at det var en fejl, at regimentet ikke i overensstemmelse med § 62, jfr. § 61, i den militære retsplejelov havde gjort korporalen opmærksom på adgangen til at indbringe færdsels-sagen for domstolene. (J. nr. 462/56).*

Den 11. juli 1956 klagede salgsprokurist B. Clausen-Hansen, K. Værløse, over de militære myndigheders behandling af en sag vedrørende et færdselsuheld den 19. marts 1956 på Holbæk kaserne, hvorunder hans søn Jørgen Clausen-Hansen, der gjorde tjeneste som korporal ved 2. Feltartilleriregiments 4. artilleriafdelings stabsbatteri, arbitrært var blevet ikendt en bøde på 50 kr. samt tilpligtet at betale en erstatning på 126 kr. 75 øre. Clausen-Hansen anførte herved, at ingen havde interesseret sig for, at hans søn havde beskadiget sit ene knæ, og at batterikomman-

døren — som Clausen-Hansen mente muligvis havde været forud indtaget mod hans søn — havde forelagt sønnen batteriets indberetning vedrørende uheldet til afdelingen, samtidig med at sønnen skulle underskrive en rapport om det skete. Endvidere var hans søn, der blev hjemsendt den 28. april 1956, først ved regimentets skrivelse, dateret 25. maj 1956 og modtaget 10. juli 1956, blevet gjort bekendt med den trufne afgørelse. Endelig havde sagen ikke været forelagt domstolene, men var afgjort af de militære myndigheder.

Fra Forsvarsministeriet modtog jeg den 6. november 1956 en udtalelse med sagens akter, herunder en redegørelse fra 2. Feltartilleriregiment. Det fremgik heraf, at Jørgen Clausen-Hansen den 19. marts 1956 var beordret til at føre tilsyn med rengøringen af batteriets køretøjer, og at han herunder af en menig lånte en motorcykel for at køre en tur på kasernens grund; da han ville køre ind i garagen, påkørte han et hjørne af den, hvorved der skete nogen skade på motorcyklen. Der blev herefter optaget en rapport, og i denne, der er underskrevet af Jørgen Clausen-Hansen, er i rubrikken »Skade på personer« anført »ingen«.

Den 20. marts 1956 indgav batteriet indberetning om det skete til artilleriafdelingen og indstillede, at der blev skredet alvorligt ind overfor Jørgen Clausen-Hansen, og at han blev tilpligtet at erstatte den forvoldte skade.

Artilleriafdelingen fremsendte den 22. marts 1956 sagen til regimentet med indstilling om en bøde på 25 kr. og erstatning for udgifterne ved motorcyklens reparation. — I henhold til love og bestemmelser for hæren, hæfte 18, pkt. 113, videregav regimentet den 7. april 1956 sagen til Forsvarsministeriet, idet regimentet tiltrådte afdelingens indstilling, dog med den ændring at bøden burde fastsættes til 50 kr.

Den 28. april 1956 blev Jørgen Clausen-Hansen hjemsendt, uden at han ved denne lejlighed blev erindret om den ikke afgjorte færdselssag. I hjemsendelsespasset var anført, at han ikke var staten noget beløb skyldig, og et par dage senere modtog han sine hjemsendelsespenge, ca. 530 kr.

Den 16. maj 1956 meddelte Forsvarsministeriet regimentet, at ministeriet kunne tiltræde, at Jørgen Clausen-Hansen arbitrært idømtes en bøde på 50 kr. samt tilpligtedes at erstatte reparationsudgifterne, ialt 126 kr. 75 øre. I anbefalet skrivelse af 25. maj 1956, sendt til adressen Lille Værløse pr. Værløse, underrettede regimentet Jørgen Clausen-Hansen om Forsvarsministeriets afgørelse. Skrivelsen kom imidlertid retur med bemærkning »Adressaten ubekendt«, og regimentet fremsendte den derefter påny, efter at adressen var blevet rettet til Kirke Værløse.

I skrivelsen blev det ikke som bestemt i den militære retsplejelovs § 62, jfr. § 61,

meddelt Jørgen Clausen-Hansen, at han kunne standse straffens fuldbyrdelse ved inden 2 gange 24 timer at fordre sagen afgjort ved dom.

2. Feltartilleriregiment udtalte overfor mig, at der ikke for dette forelå noget, der kunne støtte Clausen-Hansens påstand om, at batterikommandøren skulle have været forud indtaget mod hans søn. Batterikommandøren mente, det var sandsynligt, at batteriets indberetning havde været vedlagt rapporten, da denne skulle underskrives af Jørgen Clausen-Hansen, men han kunne ikke nu med bestemthed huske dette. — Forsvarsministeriet udtalte i denne forbindelse, at det ikke fandt, at der kunne rettes nogen kritik mod batteriet, da Jørgen Clausen-Hansen kun kunne have været interesseret i at blive gjort bekendt med indberetningen, idet han derved fik mulighed for at henvende sig til batteriet, såfremt der i indberetningen måtte have været anført forhold, som kunne have givet ham anledning til at fremsætte ønske om en nærmere forklaring.

Med hensyn til det forhold, at de militære myndigheder ikke ved hjemsendelsen eller udbetalingen af hjemsendelsespengene tog noget forbehold om den verserende sag, anførte regimentet, at Jørgen Clausen-Hansen ved hjemsendelsen havde været fremstillet for sin chef, og at han ved den lejlighed, hvis han ønskede det, havde haft mulighed for at spørge til sagen. Ved hjemsendelsen af personel har en chef ikke nogen pligt til at erindre de hjemsendelsesberettigede om, at begåede forseelser eventuelt vil medføre straf, og strafansvaret bortfalder ikke af den grund, ligesom vedkommende chef i det foreliggende tilfælde — hvor ministeriets afgørelse endnu ikke forelå — ikke havde været berettiget til at udtale sig om sagens mulige udfald. Endvidere måtte regimentet anse det for rigtigt, at det i hjemsendelsespasset blev anført, at Jørgen Clausen-Hansen ikke var staten noget skyldig, da der ikke på hjemsendelsestidspunktet forelå nogen afgørelse i sagen. Derimod fandt regimentet, at bestemmelserne i Kundgørelse for forsvaret, A 29, af 28. marts 1953 om udbetaling af hjemsendelsespenge kunne have motiveret, at afdelingen, indtil ministeriets afgørelse forelå, havde tilbageholdt beløbet helt eller delvis; eventuelt kunne afdelingen ved tilsendelsen af hjemsendelsespengene have taget forbe-

hold med hensyn til den endnu ikke afgjorte færdselssag.

Forsvarsministeriet henholdt sig med hensyn til dette spørgsmål til regimentets udtalelse.

Forsåvidt angik det forhold, at 2. Feltartilleriregiment i skrivelsen af 25. maj 1956 ikke i overensstemmelse med § 62, jfr. § 61, i den militære retsplejelov havde gjort Jørgen Clausen-Hansen opmærksom på adgangen til at indbringe sagen for domstolene, anførte regimentet, at han, der havde gennemgået befalingsmandsskolen, var blevet undervist om de militære retsregler. — Forsvarsministeriet udtalte vedrørende dette punkt, at skrivelsen af 25. maj 1956 ikke fyldestgør kravet i den militære retsplejelovs § 62, jfr. § 61, og at ministeriet ville være sindet at underrette regimentet herom.

Endelig udtalte Forsvarsministeriet, at der i den militære retsplejelovs § 49, jfr. § 51, er hjemmel for de militære myndigheder til

uden dom at idømme straf af bøde på indtil 300 kr.

Den 11. januar 1957 udtalte jeg, at 2. Feltartilleriregiments 4. artilleriafdeling under hensyn til den verserende sag burde have tilbageholdt en del af hjemsendelsespengene eller i hvert fald ved fremsendelsen af disse have taget forbehold med hensyn til en eventuel bøde eller erstatning, samt at det var en fejl, at regimentet ikke ved affattelsen af skrivelsen af 25. maj 1956 havde overholdt de i den militære retsplejelovs § 62, jfr. § 61, fastsatte bestemmelser om underretning om adgangen til at indbringe afgørelsen for domstolene.

De af Clausen-Hansen iøvrigt fremdragne forhold gav mig ikke anledning til kritik.

Regimentet har den 14. maj 1957 meddelt, at Jørgen Clausen-Hansen har modtaget den arbitrære afgørelse.

- 49.** *En fabrikarbejder, der sammen med en anden var bidragspligtig overfor et barn, havde af Åbenrå-Sønderborg amt fået afslag på en ansøgning om fritagelse for at svare bidrag til barnet med den begrundelse, at der ikke i § 22, stk. 2, i lov nr. 131 af 7. maj 1937 om børn uden for ægteskab er hjemmel herfor, jfr. Justitsministeriets skrivelse af 28. marts 1953 (Ministerialtidende 1953, s. 132). — Henstillet til amtet, at der bevilgedes fabrikarbejderen fri proces til anlæggelse af retssag til prøvelse af loumedholdeligheden af afgørelsen. (J. nr. 472/56).*

Den 13. juli 1956 klagede fabrikarbejder N over, at Åbenrå-Sønderborg amt den 3. maj 1956 havde afslået hans andragende om fritagelse for en ham påhvilende bidragsforpligtelse overfor et den 8. februar 1941 født barn med den begrundelse, at der i § 22, stk. 2, i lov nr. 131 af 7. maj 1937 om børn uden for ægteskab ikke er hjemmel til at bevilge det ansøgte.

Fra Justitsministeriet modtog jeg den 16. november 1956 en udtalelse bilagt sagens akter samt en redegørelse for det principielle spørgsmål om ændring af underholdsbidragets størrelse, når flere er anset som bidragspligtige til samme barn.

Det fremgik af akterne, at N ved underretsdøm af 19. juni 1941 sammen med en anden blev kendt bidragspligtig til det nævnte barn, og at Åbenrå-Sønderborg amt den 25. august 1941 udfærdigede bidragsresolution, hvorefter han til barnets underhold

skulle betale det til enhver tid gældende normalbidrag.

Den 5. februar 1956 anmodede N politimesteren i Sønderborg om at blive fritaget for at betale til barnets underhold. Den 10. februar 1956 blev N afhørt af politiet, og den 17. februar 1956 oplyste barnets moder overfor politiet, at barnet siden 1. november 1955 havde haft en stilling som husassistent til en månedlig løn af 150 kr. plus kost og logi, og at hun ikke ville modsætte sig, at N blev helt eller delvis fritaget for den ham påhvilende bidragsforpligtelse.

Den 8. marts 1956 sendte politimesteren sagen til Åbenrå-Sønderborg amt, der den 3. maj 1956 meddelte N, at amtet ikke kunne imødekomme hans andragende, da der ifølge Justitsministeriets skrivelse af 28. marts 1953 (Min. Tid. 1953, s. 132) ikke i loven om børn uden for ægteskab er hjemmel til at indrømme fritagelse for betaling af nor-

malbidrag eller nedsættelse af dettes størrelse i tilfælde, hvor flere bidragspligtige er idømt bidragspligt overfor samme barn, medmindre barnet er bortadopteret og adoptanten eller adoptanterne har givet afkald på bidraget til dets underhold.

Justitsministeriet henholdt sig overfor mig til sin skrivelse af 28. maj 1953 og henviste som begrundelse herfor i sin redegørelse bl. a. til følgende:

I § 22, stk. 2, i loven om børn udenfor ægteskab bestemmes det, at bidraget for flere bidragspligtige fastsættes til normalbidraget. I § 18, stk. 1, in fine er det bestemt, at der skal udleveres moderen et dokument, hvori bidraget er fastsat til normalbidraget, og der er ikke i loven indført nogen adgang til at ændre fastsættelsen i moderens dokument.

Henvisningen i lovens § 22, stk. 2, til samme lovs § 20, stk. 3, hvorefter bidraget kan bortfalde eller nedsættes, efter at barnet er fyldt 14 år, når det oplyses, at det er blevet helt eller delvis uformødent, og til § 20, stk. 7, hvorefter overøvrigheden til enhver tid med fremtidig virkning kan forandre et bidrag, er derfor ifølge Justitsministeriets opfattelse uden betydning.

I denne forbindelse henviste Justitsministeriet til, at det af lovens §§ 17 og 18 fremgår, at moderens ret til bidrag er uafhængig af parternes økonomiske forhold. Professor O. A. Borum har i sin tid overfor Justitsministeriet udtalt, at der i tilfælde, hvor der er flere bidragspligtige, ikke er hjemmel til at nedsætte bidraget, da henvisningen i § 22, stk. 2, til § 20, stk. 3 og 7, må anses for indholdsløs.

Justitsministeriet havde for sit vedkomme intet at erindre mod, at der meddeltes N fri proces til en retssag til prøvelse af

lovmedholdeligheden af amtets afgørelse, men mente ikke, at en sådan sag kunne gennemføres med et for N gunstigt resultat.

Da den endelige afgørelse af spørgsmålet om fortolkningen af § 22, stk. 2, i omhandlede lov henhører under domstolene, fandt jeg ikke grund til at indgå på en nærmere argumentation om spørgsmålet. I anledning af det af Justitsministeriet anførte henledte jeg dog opmærksomheden på, at der i bemærkningerne til § 22, stk. 2, i det i Folketinget den 13. december 1935 fremsatte forslag til lov om børn udenfor ægteskab (Rigsdagstidende 1935/36, tillæg A, spalte 2369) anføres følgende:

»I stk. 2, der er nyt, gives regler for de tilfælde, hvor flere ved faderskabssagen er anset som bidragspligtige. Bidraget til barnet skal for hver af dem fastsættes til det til enhver tid gældende normalbidrag, jfr. § 192 i lov om offentlig forsorg, og de i § 20, stk. 2, jfr. § 3, stk. 2, og § 19, givne regler om fastsættelse af bidragets størrelse kommer således ikke til anvendelse. Af reglerne i § 20 overføres i øvrigt, jfr. 2. pkt., stk. 3, 4 og 7.«

Jeg henviste herefter N til at indgive andragende om fri proces til Åbenrå-Sønderborg amt til anlæggelse af retssag til prøvelse af lovmedholdeligheden af amtets afgørelse af 3. maj 1956, idet jeg samtidig henstillede til amtet, at en sådan ansøgning blev imødekommet.

Amtet har den 2. marts 1957 meddelt fatrikarbejder N fri proces, og den 14. marts 1957 indleverede N stævning til retten i Åbenrå, hvor sagen verserer.

50. *Henstillet til landbrugsministeren, at der blev foretaget sådanne ændringer i statshusmandsloven og loven om opførelse af arbejderboliger på landet, at lovens tekst blev bragt i overensstemmelse med en stedfunden delegation til Statens Jordlovsudvalg af forskellige beføjelser, som ved lovene var tillagt landbrugsministeren. (J. nr. 495/56).*

Under behandlingen af en sag vedrørende et af Statens Jordlovsudvalg meddelt afslag på et andragende fra en køber af en landejendom om at overtage et i ejendommen i henhold til statshusmandslovens § 34 indestående statslån oplyste Jordlovsudvalget, at

dets afgørelse var truffet i medfør af en ved Landbrugsministeriets utrykte skrivelse af 8. august 1953 til udvalget givet bemyndigelse til at behandle og træffe afgørelse i bl. a. sager af denne art (ejerskifte-sager).

I statshusmandslovens § 43, stk. 2, be-

stemmes det bl. a., at såfremt den nye ejer af en ejendom opfylder visse betingelser, »kan landbrugsministeren efter indstilling af Statens Jordlovsudvalg tillade, at han indtræder i den tidligere ejers forhold til staten«.

Da loven ikke indeholdt bestemmelser om, at landbrugsministeren kunne delegere den omhandlede beføjelse til Jordlovsudvalget, anmodede jeg den 8. oktober 1956 Landbrugsministeriet om en udtalelse vedrørende dette spørgsmål samt om den af Jordlovsudvalget trufne afgørelse.

Den 29. oktober 1956 meddelte Landbrugsministeriet, at Jordlovsudvalgets afgørelse var truffet i overensstemmelse med de af Landbrugsministeriet efter forhandling med Finansministeriet givne retningslinier for udvalgets behandling af ejerskiftesager, og at Landbrugsministeriet, da det ikke sås, at Jordlovsudvalget under udøvelsen af den udvalget tillagte tekniske skønsbeføjelse skulle have handlet usagligt eller urimeligt, ikke fandt grundlag for at ændre afgørelsen. Ministeriet tilføjede, at ordene i statshusmandslovens § 43, stk. 2: »efter indstilling af Statens Jordlovsudvalg« på samme måde som den tilsvarende bestemmelse i statshusmandslovens § 8, stk. 6, medfører, at Landbrugsministeriet kun kan tillade låneovertagelse, hvis Jordlovsudvalget har indstillet denne, og at afgørelsen i den konkrete sag derfor ikke sås at være truffet på grundlag af en udvalget af ministeriet tillagt beføjelse, men støttede sig på en Jordlovsudvalget ved den nævnte lovbestemmelse tillagt selvstændig beføjelse.

Med hensyn til den Statens Jordlovsudvalg ved Landbrugsministeriets skrivelse af 8. august 1953 meddelte bemyndigelse til bl. a. at behandle og træffe afgørelse i ejerskiftesager bemærkede ministeriet, at denne omordning fandt sted efter politisk initiativ som led i rationalisering af administrationen af statshusmandsloven og loven om opførelse af arbejderboliger på landet. Den fornødne hjemmel for omordningen var efter ministeriets formening indeholdt i ordene: »Ved administrationen af denne lov bistås landbrugsministeren af Statens Jordlovsudvalg« i statshusmandslovens § 1, 1. stk., jfr. den ganske tilsvarende bestemmelse i § 1, stk. 1, i lov om opførelse af arbejderboliger på landet, i forbindelse med den politiske

tilslutning, som fandt udtryk under Rigsdagens behandling af herhenhørende lovforslag i samlingerne 1950/51 og 1951/52. Med hensyn til rigsdagsforhandlingerne fremhævede ministeriet, at det i det af Folketinget til behandling af forslag til lov om tillæg til lov nr. 339 af 9. juni 1948 om oprettelse og supplerung af mindre landbrug m. m. og forslag til lov om tillæg til lov nr. 291 af 31. marts 1949 om landbrugsejendomme nedsatte udvalgs betænkning af 28. februar 1951 (R. T. 1950/51, tillæg B, sp. 423) udtales: »Udvalget har drøftet spørgsmålet om forenkling af administrationen, hvorved flere af sagerne finder deres afgørelse i Jordlovsudvalget, så disse i mindst muligt omfang får en dobbeltbehandling, både i Jordlovsudvalget og i Landbrugsministeriet. Ministeren har erklæret sig enig heri.«

I det af Landstinget til behandling af forslag til lov om udlån til statshusmandsbrug m. m. nedsatte udvalgs betænkning af 12. december 1951 (R. T. 1951/52, tillæg B, sp. 157) gav udvalget tilslutning til, at »afgørelsen i visse sager overføres til Statens Jordlovsudvalg, idet man forudsætter, at disse afgøres under appel til ministeren, og at spørgsmål af politisk og principiel karakter fremdeles afgøres af den parlamentarisk ansvarlige minister som angivet i bemærkningerne til lovforslaget«.

Den 2. februar 1957 udtalte jeg, at køberen ikke ifølge statshusmandsloven eller ifølge bestemmelserne i det for statslånet udstedte pantebrev havde noget krav på at kunne overtage statslånet, og at jeg ikke fandt at kunne kritisere den af Statens Jordlovsudvalg trufne afgørelse, hvorefter ansøgningen om lånets overtagelse ikke kunne bevilges.

Med hensyn til Landbrugsministeriets i sagen fremdragne skrivelse af 8. august 1953, hvorved ministeriet havde overført visse af de landbrugsministeren ved statshusmandsloven og loven om opførelse af arbejderboliger på landet tillagte beføjelser til Jordlovsudvalget, udtalte jeg, at det måtte anses for tvivlsomt, om der i de nævnte love var hjemmel for denne delegation af ministerens beføjelser.

Jeg henstillede derfor til landbrugsministeren, at der i forbindelse med en kommende lovrevision af lovtekniske grunde

blev foretaget sådanne ændringer i de to love, at lovenes tekst blev bragt i overensstemmelse med den stedefundne delegation til Jordlovsudvalget, samt at der, indtil dette kunne ske, fandt en offentliggørelse sted af den ved skrivelsen af 8. august 1953 truffene ordning.

Den 7. februar 1957 fremsatte landbrugsministeren i Folketinget forslag til lov om tillæg til statshusmandsloven (F. T. 1956/57 sp. 2466).

Under udvalgsbehandlingen af forslaget stillede landbrugsministeren dernæst ændringsforslag, hvorefter § 48, stk. 2, i statshusmandsloven blev affattet således:

»Landbrugsministeren bemyndiges til at træffe de til lovens gennemførelse fornødne foranstaltninger og kan til enhver tid, i det omfang han finder det begrundet i hensynet til en hensigtsmæssig administration, bemyndige Statens Jordlovsudvalg til at behandle — og under appel til landbrugsministeren — afgøre sager, hvis afgørelse ifølge lovens kap. II B—D, samt kap. IV—VIII er henlagt til landbrugsministeren, og som ikke er af principiel karakter.«

Ifølge den af udvalget den 2. april 1957 afgivne betænkning har udvalget »med landbrugsministeren drøftet den hidtil fulgte praksis med hensyn til administrative bemyndigelser til Statens Jordlovsudvalg og kan tiltræde, at nævnte praksis lovfæstes i overensstemmelse med det af landbrugsministeren stillede ændringsforslag« (F. T. 1956/57, tillæg B, sp. 425).

Den foreslåede ændring af § 48, stk. 2, blev optaget som § 5 i lovforslaget, der blev vedtaget og bekendtgjort som lov nr. 129 af 16. april 1957 om tillæg til statshusmandsloven.

Den 21. maj 1957 har Landbrugsministeriet fremsendt et eksemplar af en i medfør af statshusmandslovens § 48, stk. 2, jfr. § 5 i tillægsloven, udfærdiget skrivelse af 21. maj 1957 til Statens Jordlovsudvalg vedrørende fordelingen af de i statshusmandsloven nævnte forretningsområder mellem Landbrugsministeriet og Statens Jordlovsudvalg. Skrivelsen, der træder i stedet for ministeriets skrivelse af 8. august 1953, er optaget i Ministerialtidende 1957 som nr. 107.

51. At Direktoratet for Arbejdstilsynet og Socialministeriet ikke anser hotel- og restaurationsvirksomhed for omfattet af § 1, stk. 1, i lov nr. 226 af 11. juli 1954 om almindelig arbejderbeskyttelse, gav ikke anledning til kritik. (J. nr. 522/56).

Den 6. august 1956 rettede Hotel- og Restaurationspersonalets Samvirke henvendelse til mig vedrørende en af Direktoratet for Arbejdstilsynet den 4. oktober 1955 truffet afgørelse, hvorefter hotel- og restaurationsvirksomhed ikke kunne henføres under § 1, stk. 1, i lov nr. 226 af 11. juli 1954 om almindelig arbejderbeskyttelse.

Fra Direktoratet for Arbejdstilsynet og Socialministeriet modtog jeg udtalelser og sagens akter.

Det fremgår af motiverne til lov nr. 226 af 11. juni 1954, at socialministeren den 10. marts 1949 (RT 1948/49, FT forh., sp. 3257) fremsatte et forslag til lov om arbejderbeskyttelse. Forslagets § 1, stk. 1, havde følgende ordlyd:

»Denne lov omfatter beskæftigelse af enhver art, offentlig eller privat, hvorved ar-

bejdere (medhjælpere) anvendes i en arbejdsgevers tjeneste.«

I bemærkningerne (RT 1948/49, till. A, sp. 4468) til dette lovforslag anføres det, at hoteller og restaurationer ikke omfattedes af fabrikloven af 1913, men at hoteller, restaurationer, gæstgiverier, kroer, pensionater m. v. nu skulle henføres under bestemmelserne i den nye lov. Det bemærkes herved, at Socialministeriet i anledning af en henvendelse den 2. oktober 1926 fra Dansk Kokkeforening af 1913 havde meddelt, at der ikke var mulighed for at inddrage restaurationskøkkener under fabrikloven af 1913.

Lovforslaget blev uforandret fremsat i Folketinget den 6. oktober 1949 (RT 1949/50, FT forh. sp. 64), 4. oktober 1950 (RT 1950/51, FT forh. sp. 41), 3. oktober 1951 (RT 1951/52, FT forh. sp. 41), 8. oktober

1952 (RT 1952/53, FT forh. sp. 25) og 14. oktober 1953 (FT 1953/54, sp. 37).

Under forhandlingerne i Folketinget blev der fra en enkelt side udtalt betænkeligheder ved, at loven skulle omfatte hotel- og restaurationsvirksomheder (jfr. RT 1950/51, FT forh., sp. 365).

I skrivelse af 7. februar 1952 tilstillede Faglært Køkkenpersonales Forbund socialministeren følgende resolution, vedtaget på forbundets kongres i Odense i dagene 24.—26. september 1951:

»Med baggrund i den for vor branche sørgelige skæbne, det een gang fremsatte lovforslag til ændring og udvidelse i loven om arbejderbeskyttelse fik ved sin første behandling på rigsdagen, henstiller kongressen til regering og rigsdag, at denne lov igen bliver taget op til fornyet behandling.

Vort fag er det eneste i levnedsmiddelinindustrien, der ikke er omfattet af nogen lovlig beskyttelse for fagets udøvere, hvilket burde være så umiddelbart indlysende, idet en stor del af vore medlemmer idag må udføre et krævende og anstrengende arbejde under forhold, der er direkte sundhedsfarlige.«

Forbundets skrivelse blev af ministeren overgivet til det af Folketinget i 1951/52 nedsatte udvalg til behandling af lovforslaget.

Efter 1. behandling i Folketinget af det den 14. oktober 1953 fremsatte forslag blev forslaget påny henvist til behandling i et udvalg, der den 12. maj 1954 afgav betænkning (FT 1953/54, tillæg B, sp. 737). Udvalget fremsatte bl. a. ændringsforslag til § 1, hvorefter hele den almindelige arbejderbeskyttelseslov skulle omfatte beskæftigelse af enhver art, hvorved arbejdere anvendes i en arbejdsgivers tjeneste »indenfor a) industri, b) håndværk, c) byggevirkomhed, d) anlægsvirkomhed, e) laboratorier, f) transportvirkomhed, herunder lastning og losning, g) lager- og pakhusarbejde.«

Ved fremsættelsen i Folketinget af udvalgets ændringsforslag udtalte udvalgets fungerende ordfører bl. a.:

»For det første skal jeg nævne de nye områder, der kommer ind under den almindelige arbejderbeskyttelseslov, områder, som ikke har været dækket af den gældende lov. Det er byggevirkomheder, anlægsvirkom-

heder, transportvirkomheder, herunder lastning og losning, lager- og pakhusarbejde samt laboratorier.« (FT 1953/54, sp. 5644).

Med den foran nævnte formulering blev forslaget vedtaget og udfærdiget som lov nr. 226 af 11. juni 1954.

Det fremgik af de modtagne akter, at Faglært Køkkenpersonales Forbund den 3. juni 1955 forespurgt Direktoratet for Arbejdstilsynet, i hvilken udstrækning lov nr. 226 af 1954 var gældende for hotel- og restaurationsvirkomheder. Direktoratet indhentede en udtalelse fra Centralforeningen af Hotelvært- og Restauratørforeninger i Danmark og meddelte den 4. oktober 1955 forbundet, at de nævnte virksomheder ikke kunne henføres under lovens § 1, stk. 1, men derimod under § 1, stk. 2. Som begrundelse herfor anførte direktoratet, at hotel- og restaurationsvirkomheder ikke tidligere havde været inddraget under almindeligt tilsyn i henhold til fabrikløven af 1913, og at disse virksomheder ikke kunne betegnes som håndværk eller industri.

Den 1. december 1955 anmodede De samvirkende Fagforbund socialministeren om at tage spørgsmålet op til fornyet overvejelse, og den 7. marts 1956 havde en deputation for Faglært Køkkenpersonales Forbund foretræde for Folketingets udvalg angående forslag til lov om ændring i lov om almindelig arbejderbeskyttelse. Forbundet beklagede sig her over direktoratets afgørelse af 4. oktober 1955, og i en skrivelse, der blev overgivet til udvalget, anførte forbundet sine argumenter for, at de omhandlede virksomheder henføres under § 1, stk. 1, i lov nr. 226/1954.

Udvalget forelagde den 21. marts 1956 sagen for socialministeren, der den 28. marts 1956 anmodede direktoratet om en udtalelse. Den 11. maj 1956 meddelte direktoratet ministeriet, at det måtte fastholde afgørelsen af 4. oktober 1955.

I skrivelse af 14. august 1956 til forbundet meddelte Socialministeriet bl. a. følgende:

»Forbundet oplyser i sin skrivelse, at dets faglige område af fagets egne folk, herunder Centralforeningen af Hotelværter og Restauratører, altid er blevet betegnet som restaurationsindustrien, og at fagets største lærlingeskole hedder Restaurationsindustriens Lærlingeskole i Storkøbenhavn. Det oplyses end-

videre, at kokkefaget har været anerkendt som håndværksfag i lighed med bagere, konditorer, slagtere o. s. v., lige så længe, som den nuværende lærlingelov har været i kraft.

Videre henvises til, at det kan udledes af § 34 om søn- og helligdagsfrihed, at loven generelt omfatter forbundets område, da denne bestemmelse blandt undtagelserne fra det almindelige forbud nævner hotel- og restaurationsvirksomheder.

Forbundet finder også direktoratets synspunkt uforståeligt i betragtning af, at den af arbejderbeskyttelsesfonden udgivne pjece om arbejderbeskyttelsesloven ikke ved sin gennemgang af lovens område henregner forbundets område blandt de undtagne virksomheder.

Endelig anføres, at forbundet finder det inkonsekvent, at dets faglige område skal holdes udenfor tilsynsmyndighedernes inspektion, idet man benytter de samme maskiner som bagerier, konditorier og pøsemagerier. En række af forbundets medlemmer oplyses at være tilskadekommet ved defekte maskiner opstillet i køkkener, hvor fabrikinspektørerne ikke har haft tilsyn, selv om de i mange tilfælde har skullet passere køkkenerne for at komme ind i de rum, der blev benyttet af bagere, konditorer og pøsemagere.

Socialministeriet har brevvekslet om sagen med direktoratet for arbejdstilsynet, der i skrivelse af 11. maj 1956 har meddelt, at direktoratet ved den i skrivelse af 4. oktober 1955 til Faglært Køkkenpersonales Forbund truffne afgørelse, hvorefter hotel- og restaurationsvirksomhed efter direktoratets mening må anses for at være omfattet af § 1, stk. 2, i lov nr. 226 af 11. juni 1954 om almindelig arbejderbeskyttelse, har lagt vægt på, at hotel- og restaurationsvirksomheder ikke tidligere har været inddraget under tilsyn.

Direktoratet oplyser i den forbindelse, at spørgsmålet om restaurationskøkkeners inddragelse under tilsyn allerede under fabrikloven af 1913 blev rejst af Dansk Kokkeforening af 1913 i en skrivelse af 2. oktober 1926. Direktoratet udtalte da i sin skrivelse af 22. oktober 1926 til ministeriet for sundhedsvæsen som sin opfattelse, at der, således som § 1 i fabrikloven af 1913 var formuleret, ikke var mulighed for at inddrage restaurationskøkkener under fabrikloven. I tilslutning hertil meddelte ministeriet for sundhedsvæsen Dansk Kokkeforening af 1913, at mini-

steriet fremtidig ved stadfæstelse af sundhedsvedtægterne eller ændringer i disse ville søge gennemført bestemmelser, hvorefter sundhedskommissionerne i forbindelse med politiet skulle føre tilsyn med indretning af samt sundheds- og renlighedsforhold i køkkener i restaurationer, beværtninger, spisehuse og lignende.

Da restaurationskøkkener således ikke kunne inddrages under tilsyn i henhold til fabrikloven af 1913, og da det i folketingsudvalgets betænkning af 12. maj 1954 om forslag til lov om arbejderbeskyttelse s. 41 er udtalt, at lovens bestemmelser om indretning af arbejdslokaler og om velfærdsforanstaltninger for arbejderne naturligt straks ved lovens ikrafttræden bringes til anvendelse for sådanne erhvervsområder, som allerede har været underkastet den hidtidige lovgivning, og for sådanne andre områder, der iøvrigt undergives samtlige lovens bestemmelser, jfr. § 1, stk. 1, medens det ikke i praksis vil være muligt at påbyde dem indført straks fra lovens ikrafttræden inden for andre erhvervsområder, der hidtil ikke har været undergivet tilsyn efter fabriklovgivningen, må direktoratet fastholde, at hotel- og restaurationsvirksomheder er omfattet af § 1, stk. 2, i lov nr. 226 og ikke af lovens § 1, stk. 1. Dette sidste er iøvrigt også udelukket af den grund, at hotel- og restaurationsvirksomhed efter direktoratets mening ikke kan anses for industri eller håndværk. At restaurationsvaskerier tidligere har været inddraget under fabrikloven af 1913 og nu må være omfattet af lov nr. 226 § 1, stk. 1, kan efter direktoratets mening ikke benyttes som argument for at henføre restaurationskøkkener under § 1, stk. 1, idet der, for så vidt angår restaurationsvaskerier, foreligger det særlige forhold, at det ville være urimeligt, også af konkurrencemæssige grunde, ikke at side stille dem med de industrielle vaskerier.

Til de i forbundets skrivelse af 7. marts 1956 fremførte argumenter for, at området må anses som omfattet af lov om almindelig arbejderbeskyttelse, § 1, stk. 1, bemærker direktoratet, at den omstændighed, at området betegner sig som restaurationsindustrien vel kan være af vejledende, men efter direktoratets mening ikke af afgørende betydning for, om området kan betegnes som industri eller håndværk i arbejderbeskyttelseslovens forstand. Det er endvidere ved hen-

vendelse til arbejdsdirektoratets lærlingeafdeling oplyst, at direktoratet i sine årsberetninger altid har betegnet kokkefaget som et håndværksfag og tjenerfaget som et handelsfag, men at denne sondring ikke er begrundet i lærlingelovens regler, men støtter sig på gamle traditioner.

Til de øvrige af forbundet opgivne argumenter anfører direktoratet, at det synes, som om forbundet bygger på den opfattelse, at lovens bestemmelser slet ikke kommer til anvendelse på det omhandlede fagområde. Lov om almindelig arbejderbeskyttelse § 1, stk. 2, medfører imidlertid, at følgende bestemmelser i loven finder anvendelse:

§ 5 om arbejdsgiverens almindelige forpligtelser over for bedriftsfarer, § 6 om arbejdernes tilsvarende forpligtelser, ansvar, § 16 om bygningsværker, § 18 om førstehjælp, §§ 19—25 om maskinbeskyttelse m. m., § 26 om transportarbejde, § 27 om fare for sammenstyrtning m. m., § 28 om personlige beskyttelsesmidler, § 29 om imødegåelse af særlige faremomenter, § 36 om erstatningsfrihed for regelmæssigt søndagsarbejde og §§ 38—46, cfr. dog § 44, 1. punktum, om børns og unge menneskers arbejde. Dertil kommer, at forskrifterne i § 13, stk. 1, nr. 1—10 og nr. 12—20, kan komme til anvendelse, når en restaurationsvirksomhed tager lokaler i brug, der ikke indenfor det sidste år har været anvendt til samme art af virksomhed, eller når den foretager væsentlig ombygning af lokaler.

For så vidt forbundet endelig ud fra den omstændighed, at den af arbejderbeskyttelsesfondet udgivne pjece om lov nr. 226 ikke blandt de områder, der er helt undtaget fra loven, omtaler hotel- og restaurationsfaget,

slutter, at hotel- og restaurationsfaget må være omfattet af loven, bemærker direktoratet, at man af pjecens oplysninger efter direktoratets mening vel kan slutte, at området er omfattet af loven, men ikke om området falder ind under § 1, stk. 1, eller § 1, stk. 2.

Direktoratet fastholder herefter den tidligere trufne anførelse, hvorefter hotel- og restaurationsvirksomheder ikke kan anses for omfattet af lovens § 1, stk. 1, men af lovens § 1, stk. 2.

Arbejdsrådet har tiltrådt direktoratets afgørelse.

I denne anledning skal man meddele, at socialministeriet, idet man iøvrigt henholder sig til det af direktoratet udtalte, med direktoratet for arbejdstilsynet og arbejdsrådet er enig i, at hotel- og restaurationsvirksomhed omfattes af lov om almindelig arbejderbeskyttelse, § 1, stk. 2.

Ministeriet henholdt sig overfor mig til denne skrivelse.

På grundlag af det tilvejebragte materiale, herunder særlig oplysningerne om området for fabrikloven af 1913 samt om forarbejderne til den almindelige arbejderbeskyttelseslov nr. 226 af 11. juni 1954, udtalte jeg den 21. september 1956, at jeg ikke fandt grundlag for at kritisere den af Socialministeriet og Direktoratet for Arbejdstilsynet anlagte fortolkning af sidstnævnte lovs § 1, stk. 1. Jeg henledte dog opmærksomheden på, at ministeriets afgørelse af 14. august 1956 ifølge lovens § 1, stk. 7, pkt. 2, indenfor en frist af 6 uger fra afgørelsen kunne indbringes for domstolene.

52. *En kriminaloverbetjents optræden under udøvelsen af paskontrol gav ikke anledning til kritik, men overbetjentens opmærksomhed henledtes på, at det havde været heldigere, om han ikke efter et mislykket forsøg på at komme til forståelse med den rejsende havde givet udtryk for, hvorledes han bedømte dennes optræden. (J. nr. 550/56).*

Den 16. august 1956 besværede N sig over en kriminaloverbetjent, der samme dag havde gjort tjeneste ved paskontrollen på en færge-

overfart. N anførte herved særlig, at kriminaloverbetjenten mod hans ønske fjernede sig med de af ham afleverede pas og først

tilbageleverede dem efter en halv times forløb, ligesom kriminaloverbetjenten forbød ham at følge med til dennes kontor.

Fra rigspolitichefen modtog jeg sagen til- ligemed en udtalelse fra vedkommende po- litimester samt erklæringer afgivet af over- betjenten den 16. august og den 4. septem- ber 1956.

Kriminaloverbetjenten anførte i den den 16. august 1956 udfærdigede redegørelse, at han afgav den med henblik på den even- tualitet, at N skulle indgive klage mod ham. Det fremgik af redegørelsen, at N den på- gældende dags aften sammen med to damer udrejste i bil, og at kriminaloverbetjenten, der havde paskontrollen ved færgens afgang, og som havde opholdt sig ved landgangen, hvor en del rejsende var gået ombord på færgen, ikke havde fået kontrolleret de på- gældendes pas, før de kørte ombord. Over- betjenten, der fulgte med færgen, henvendte sig, mens han var i færd med at tilbage- levere de ved færgens landgang modtagne og derefter afstemplede pas, i spisesalonen til de to damer for at stemple deres pas. Damerne oplyste, at N opbevarede passene, og den ene af dem gik for at hente dem; hun kom imid- lertid straks efter tilbage og meddelte, at hun ikke kunne få passene, men at N lå og hvi- lede på en sofa i hallen ved 1. kl. rygesalon. Overbetjenten henvendte sig derefter til N og fik udleveret passene. Stemplerne, som benyttes ved paskontrollen, lå i kontrollens kahyt på vogndækket, og overbetjenten med- delte efter at have fået passene, at N ville få dem tilbage efter afstemplingen. Ifølge overbetjentens redegørelse gjorde N stærke ophævelser herover og ønskede, at overbe- tjenten først skulle legitimere sig, hvilket han gjorde ved hjælp af sit legitimationskort med fotografi. Herefter insisterede N på at over- være stemplingen af passene, idet han sam- tidig gav udtryk for, at politiet ingen ret eller pligt havde til at interessere sig for, om han udrejste. Overbetjenten afstemplede herefter passene på sit kontor, og ved tilbageleverin- gen af passene bemærkede han, at han ikke kunne fatte grunden til Ns opførsel, og at N måtte have en ganske fejlagtig opfattelse af, hvad der var nødvendigt for paskontrollens rette udførelse. N udtalte herefter, at han agtede at indgive en klage. — Overbetjenten anførte endvidere, at han udtrykkelig havde forklaret, at afstemplingen skulle foregå i

hans kahyt, hvor stemplerne beroede, og at han fandt det naturligt at tage passene med sig for at aflevere dem efter afstemplingen, således at N ingen ulejlighed havde og kunne blive liggende på sofaen.

I erklæringen af 4. september 1956 oply- ste kriminaloverbetjenten yderligere, at N ikke havde forlangt nogen legitimation, inden han udleverede passene, men først krævede denne forevist og gjorde ophævelser, da over- betjenten ville gå for at stemple passene. Da overbetjenten fjernede sig med passene, gik N tæt bagefter ham og sagde, at han skulle se, hvad der foregik. Overbetjenten betydede N, at han ikke skulle gøre forsøg på med magt at trænge ind på hans enemærker, da det kunne blive en kedelig historie for ham, hvorefter N blev på stedet. Der gik ikke en halv time, men højst 5—6 minutter, inden overbetjenten tilbageleverede passene. Ved sin tilbagekomst søgte han at gøre N for- ståeligt, at den mistro til hans hæderlighed, som denne havde givet udtryk for, var gan- ske ubegrundet og kun kunne virke sårende, ligesom han forklarede N, at han ikke blev behandlet anderledes end de øvrige rejsende. Da N derefter havde givet udtryk for, at han ville klage, opgav overbetjenten videre forsøg på at komme til en forståelse med ham og udtalte, at han ikke forstod, hvad det var han var ude efter, medmindre han da skulle være kværlulant og blot ønskede at kværulere.

Kriminaloverbetjenten oplyste endelig, at han ved modtagelsen af de rejsendes pas ved landgangen bar den paskontrolnål, som er udleveret til benyttelse ved paskontrollen, men at han efter at have afstemplet passene i sin kahyt efterlod nålen der og således ikke bar den ved sin henvendelse til N.

Politimesteren udtalte den 8. september 1956 overfor mig, at der om det faktisk pas- serede syntes at være overensstemmelse mel- lem N og overbetjenten, mens påstand stod mod påstand med hensyn til på den ene side Ns mere eller mindre provokerende op- træden og på den anden side overbetjentens ukorrekte optræden. Politimesteren fandt dog klagens grundlag noget søgt og kunne ikke frigøre sig for den tanke, at N på forhånd havde været modvilligt indstillet.

Rigspolitichefen udtalte den 21. september 1956, at han måtte anse klagen for grundløs, men at sagen dog havde givet ham anledning til generelt at indskærpe, at paskontrolnålen

under paskontrol tjeneste bør bæres i hele tjenestetiden.

I anledning af Ns udtalelse overfor polititjenestemanden om, at politiet efter hans mening ingen ret eller pligt har til at interessere sig for passagerernes udrejse, meddelte jeg den 15. oktober 1956, at det i § 4 i lov nr. 223 af 7. juni 1952 om pas til danske statsborgere m. v. er bestemt, at enhver i det omfang, justitsministeren bestemmer det, og efter nærmere af denne fastsatte regler er pligtig ved indrejse til eller udrejse af landet at melde sig til paskontrollen og forevise sit pas eller anden rejselegitimation. I § 1 i bekendtgørelse

nr. 437 af 22. december 1952 om pas m. v. er det dernæst bestemt, at danske statsborgere ved udrejse fra og ankomst til landet skal være forsynet med pas undtagen forsåvidt angår udrejse til og indrejse fra de nordiske lande.

Jeg fandt ikke grundlag for at kritisere kriminaloverbetjentens optræden overfor N, men sagen gav mig anledning til at henlede overbetjentens opmærksomhed på, at det havde været heldigere, om han efter sit mislykkede forsøg på at komme til en forståelse med N ikke havde givet udtryk for, hvorledes han bedømte dennes optræden.

- 53.** *Politiet i Ballerup havde først foretaget besigtigelse to dage efter, at der telefonisk var indgivet anmeldelse mod en gårdejer for dyrplageri. — Udtalt, at vedkommende politibetjent burde have undgået, at der opstod en misforståelse mellem ham og anmelderen, således at denne mente, at politiet uden yderligere henvendelse ville besigtige gården, mens politibetjenten var af den opfattelse, at anmelderen påny ville rette henvendelse til politiet, såfremt han ønskede politiets bistand. Endvidere udtalt, at det havde været rigtigst, om stationslederen havde foranlediget, at der dagen efter anmeldelsen blev foretaget en besigtigelse. (J. nr. 553/56).*

I august 1956 klagede formanden for Dyreværnsforeningen »Svalen«, Knud Johansen, Valby, over Ballerup politistations behandling af en af ham den 26. januar 1956 til politistationen indgivet anmeldelse om dyrplageri på gården »Vasehøj«. Johansen gjorde herved gældende, at det var en fejl, at politiet først kom ud på gården den 28. januar 1956 kl. 9 om morgenen, og at politiet ikke havde forhindret, at nogle døde grise var blevet fjernet, inden politiet havde besigtiget dem.

Fra politimesteren i Københavns amts søndre birk modtog jeg en udtalelse af 24. januar 1957 bilagt erklæringer fra politiassistent Sv. Kr. Svendsen, overpolitibetjent M. Girsel og politibetjent E. Caption Nielsen.

Endvidere modtog jeg akterne vedrørende den af statsadvokaten for Sjælland ved anklageskrift af 4. juli 1956 mod Johansen rejste tiltale ved kriminalretten for Københavns amts søndre birk m. v. for overtrædelse af straffelovens § 267, stk. 1, jfr. stk. 3, ved i slutningen af januar måned 1956 overfor nogle københavnske dagblade at have frem-

sat urigtige og ærekrænkende sigtelser mod ejeren af »Vasehøj« for vanrøgt af gårdens svinebestand og for overtrædelse af straffelovens § 267, stk. 1 og 2, jfr. stk. 3, ved på lignende måde at have fremsat urigtige og ærekrænkende sigtelser mod politiassistent Svendsen, Ballerup politistation, for på grund af økonomiske interesser i gårdens svinehold at have undladt behørigt at have fremmet den den 26. januar 1956 indgivne politianmeldelse.

Ved den af kriminalretten for Københavns amts søndre birk den 22. oktober 1956 afsagte dom blev Johansen under henvisning til straffelovens § 269, stk. 1, sidste led, frifundet forsåvidt angik den mod gårdens ejer fremsatte sigtelse, der dog blev kendt ubeføjet, og idømt 20 dagbøder à 10 kr. i anledning af den mod politiassistenten fremsatte sigtelse, da retten ikke fandt denne sigtelses rigtighed godtgjort.

Det fremgik af sagens akter, at Johansen den 26. januar 1956 blev ringet op af fodermesteren på »Vasehøj«, som meddelte, at der på gården var en gris, der havde et sår på

trynen, og at ejeren ikke ville sende bud efter dyrlæge. Johansen tog samme aften ud på gården sammen med en pressefotograf og konstaterede, at der udenfor bygningerne lå 5 døde grise. Da gårdens ejer lå på hospitalet, havde han en samtale med dennes hustru, hvorefter han ca. kl. 20,30 lånte hendes telefon og ringede til Ballerup politistation.

Ifølge Johansens fremstilling meddelte han den politibetjent, han talte med, at han var ude på »Vasehøj«, og anmodede om, at der måtte komme en polititjenestemand ud på gården for at se på svinebestanden. Polititjenestemanden meddelte, at han var alene på politistationen, men at politiet næste dag ville komme ud på gården, og at Johansen ikke behøvede at ringe mere. Han var noget utilfreds med, at politiet ikke kunne komme straks, og havde muligvis i denne forbindelse udtalt, at politiet skulle høre nærmere fra ham, hvorved han sigtede til en klage over politiets fremgangsmåde.

Efter det i sagen oplyste henvendte Johansen sig den 27. januar 1956 kl. ca. 16 personligt på Ballerup politistation. Han talte her med politimesteren, der i anden anledning var på stationen, og meddelte ham, at han ville indgive anmeldelse om dyrplageri på »Vasehøj«. Politimesteren tilkaldte politiassistent Svendsen og bad denne optage rapport, hvilket politiassistenten anmodede om at blive fritaget for. Herefter pålagde politiassistenten med politimesterens indforståelse overpolitibetjent Girsøl at optage rapport. — Efter optagelsen af rapporten fik overpolitibetjenten af politiassistenten besked om at sætte sig i forbindelse med en dyrlæge for at kunne tage denne med ud på gården. Overpolitibetjenten kom i forbindelse med dyrlægen den 27. januar 1956 kl. ca. 21,45 og aftalte med ham, at de skulle tage ud på gården næste dag kl. 9. Da de på dette tidspunkt kom derud var de døde grise samme morgen blevet kørt bort til en destruktionsanstalt.

Den 1. februar 1956 indgav Johansen til rigspolitichefen en klage over Ballerup politistation, og denne klage blev den 4. februar 1956 oversendt til politimesteren ved Københavns amts søndre birk.

Efter at politiet havde foretaget undersøgelser og indhentet erklæringer fra den dyrlæge, der besøgtede forholdene den 28. januar 1956, og fra politidyr lægen i Køben-

havn, der den 13. februar 1956 havde besøgt gården, blev sagen forelagt Det veterinære Sundhedsråd, der den 27. marts 1956 udtalte, at der ikke fandtes at være grundlag for at rejse tiltale for overtrædelse af lov om værn for dyr. Sagen blev derefter sluttet, idet det dog blev indskærpet gårdens ejer at overholde bestemmelserne i Landbrugsministeriets bekendtgørelse nr. 55 af 25. februar 1930, hvorefter køkkenaffald skal koges, før det må bruges til svinefoder.

Forsåvidt angik Johansens telefonopringning den 26. januar 1956 kl. ca. 20,30 til Ballerup politistation havde politibetjent E. Capien Nielsen, der havde vagt på stationen, og som førte samtalen, dels som vidne i straffesagen, dels i erklæring af 7. januar 1957, udtalt, at Johansen havde anmodet om, at en politibetjent og en dyrlæge måtte komme ud på »Vasehøj«, hvor der foregik dyrplageri af nogle grise. Capien Nielsen havde oplyst, at han var alene på politistationen. Han mente ikke, det var blevet lovet, at politiet ville komme ud på gården den 27. januar, ligesom han ikke havde udtalt, at Johansen ikke behøvede at ringe mere. I retten forklarede politibetjent Capien Nielsen nærmere, at Johansen havde spurgt, om politiet kunne komme næste dag, eller hvornår politiet kunne komme, og politibetjenten havde svaret, at det kunne han ikke sige. Derpå sagde Johansen, at politiet skulle høre nærmere. Capien Nielsen opfattede denne udtalelse således, at Johansen ville ringe igen, hvis han ønskede politiets assistance, og han anså derfor ikke henvendelsen for en anmeldelse, hvorfor den ikke blev indført i »den daglige melderapport«.

Kort efter samtalen havde Capien Nielsen hørt, at politiassistent Svendsen gik ind i sin private lejlighed, der er beliggende i samme bygning som politistationen, og han ringede derfor til politiassistenten og meddelte, hvad der var passeret. Lidt senere kom politiassistenten ind på stationen og spurgte, om Johansen havde ringet igen, hvilket Capien Nielsen benægtede.

Den pressefotograf, der var med ude på »Vasehøj« den 26. januar 1956, forklarede som vidne under straffesagen, at han overværede telefonsamtalen med politistationen. Han mente ikke, at Johansen havde udtalt, at han ville ringe igen. Pressefotografen opfattede samtalen således, at Johansen indgav

anmeldelse, og efter at samtalen var slut, havde Johansen til ham udtalt, at politiet ville komme næste dag.

Politiassistent Svendsen forklarede som vidne i straffesagen om det passerede, ligesom han afgav en erklæring den 9. januar 1957. Det fremgik heraf, at politiassistenten er en personlig bekendt af ejeren af »Vasehøj« og dennes hustru, og at han jævnlig er kommet på gården. Politiassistenten, hvis hustru selv ejer en gård, havde i november 1955 på »Vasehøj« købt en gris, der blev leveret i slutningen af november eller begyndelsen af december s. å.

Politiassistenten var, da han den 26. januar 1956 kl. ca. 20,30 kom hjem, blevet ringet op af politibetjent Capion Nielsen, der meddelte, at Johansen havde ringet og anmodet om, at en dyrlæge og en politibetjent måtte komme ud på »Vasehøj«. Capion Nielsen refererede indholdet af telefonsamtalen, herunder at han havde meddelt, at politiet ville komme næste dag, hvortil Johansen dog havde svaret, at politiet nok skulle høre nærmere. Politiassistenten havde forstået det således, at Johansen selv ville undersøge sagen og ikke ønskede politiets medvirken.

Politiassistenten var lidt senere kommet ind på politistationen og havde spurgt, om Johansen havde ringet igen; da han fik at vide, at dette ikke var tilfældet, mente han, at denne selv ville foretage en undersøgelse.

Såvidt politiassistenten erindrede, havde stationen ingen særlige opgaver den 27. januar 1956, så der havde intet været til hinder for, at man havde set på forholdet denne dag; men da man ikke hørte nærmere fra Johansen, blev politiassistenten bestyrket i den opfattelse, at alt var i orden.

Politiassistent Svendsen oplyste endvidere, at han tidligere flere gange havde fået svinestaldene forevist, og han havde aldrig set grise, der havde været udsat for dårlig behandling. Der havde endvidere 10—12 dage før henvendelsen været to polititjenestemænd fra stationen på gården i anden anledning; disse havde set staldene og talt med fodermesteren, der ikke havde talt om syge eller mishandlede grise.

Politiassistent Svendsen havde regnet med, at han den 27. eller 28. januar sammen med ejerens hustru skulle besøge gårdejeren på hospitalet, og han ville da have spurgt hen-

de, »hvad det var for noget med det omtalte dyrplageri«. Da Johansen imidlertid henvendte sig til politiet den 27. januar, havde politiassistenten undladt at sætte sig i forbindelse med hende.

Politiassistenten var af overpolitibetjent Girsel blevet gjort bekendt med indholdet af den rapport, der blev optaget den 27. januar 1956, og politiassistenten gav overpolitibetjenten besked om at sætte sig i forbindelse med en dyrlæge. Han havde fået at vide, at de døde grise lå ved svinestalden, og mente ikke, at de ville blive flyttet i løbet af natten til den 28. januar eller den 28. om morgenen.

Endelig bekræftede politiassistenten, at politibetjent Capion Nielsen var alene på stationen, da Johansen ringede den 26. januar 1956.

Overpolitibetjent Girsel oplyste, dels som vidne i straffesagen, dels i erklæring af 9. januar 1957, at han efter anmodning fra politiassistent Svendsen den 27. januar 1956 kl. ca. 16,30 optog rapport over henvendelsen. Johansen havde da erklæret sig indforstået med, at politiet først kunne komme ud til gården den næste dag. Overpolitibetjenten havde ikke ment, at grisene ville blive fjernet, inden politiet kom til »Vasehøj«, da det var vanskeligt for automobiler at komme gennem de snemasser, der lå på vejen til gården.

Det bemærkes i denne forbindelse, at rapporten af 27. januar 1956 intet indeholdt om drøftelsen mellem Johansen og overpolitibetjenten om tidspunktet for den påtænkte besigtigelse, og at Johansen til en rapport af 11. maj 1956 har udtalt, at han ikke erindrede, at han af overpolitibetjenten var blevet gjort bekendt med, at politiet først den 28. januar 1956 ville komme ud på gården. Ifølge rapporten ville han dog ikke bestride, at overpolitibetjenten havde meddelt dette, og at han ikke havde protesteret herimod, »da der alligevel var spildt så megen tid«.

Politimesteren udtalte overfor mig den 24. januar 1957, at det efter hans skøn var beklageligt, at der under telefonsamtalen den 26. januar 1956 syntes at være opstået en misforståelse. Politibetjent Capion Nielsen burde have set det som sin opgave at undgå, at en sådan misforståelse opstod, og burde ved en direkte forespørgsel udtrykkelig have sikret sig, at Johansen ikke ønskede, at po-

litiet skulle foretage sig videre, før han påny henvendte sig til politistationen.

Uanset det således anførte fandt politimesteren dog ikke, at det kunne bebrejdes politibetjent Capion Nielsen, at han havde opfattet udtalelsen om, at »politiet skulle høre nærmere« således, at Johansen ville henvende sig til stationen igen, hvis han fremdeles ønskede politiets bistand.

Politimesteren fandt endvidere, at politiasistent Svendsen havde haft føje til at påregne, at Johansen — når politiet ikke var i stand til at komme straks — i lighed med tidligere tilfælde på egen hånd ville fortsætte sine undersøgelser, hvorunder det eventuelt ville vise sig, at der ikke var tilstrækkelig anledning til at påkalde politiets hjælp.

Politimesteren mente derfor ikke, at der kunne rettes kritik mod politiets behandling af anmeldelsen, da det måtte anses for tilstrækkeligt begrundet, at politiet først kom til stede på »Vasehøj« den 28. januar 1956, og da det ikke kunne tilregnes politiet, at de døde grise inden dette tidspunkt var fjernet.

Den 14. februar 1957 meddelte jeg, at jeg til grund for min bedømmelse af sagen havde lagt den af kriminalretten for Københavns amts søndre birk den 22. oktober 1956 afsagte dom, hvorefter det ikke kunne anses for godtgjort, at politiassistent Svendsen på grund af økonomiske interesser i svinebestanden på »Vasehøj« havde undladt behørigt at behandle den indgivne anmeldelse om dyrplageri på gården.

Efter det oplyste måtte jeg endvidere anse det for godtgjort, at politibetjent Capion Nielsen under telefonsamtalen den 26. januar 1956 havde udtalt, at politiet ikke kunne komme samme aften. På dette tidspunkt af samtalen måtte han have opfattet denne som en anmeldelse. Mod politibetjentens forklaring kunne det derimod ikke anses for tilstrækkelig godtgjort, at han havde lovet, at politiet skulle komme den næste dag.

Efter de foreliggende oplysninger måtte

det antages, at der under telefonsamtalens videre forløb var opstået en misforståelse, således at Johansen mente, at politiet uden yderligere henvendelse fra ham den 27. januar 1956 ville besigtige gården, mens politibetjent Capion Nielsen var af den opfattelse, at Johansen påny ville rette henvendelse til stationen, såfremt han ønskede politiets bistand.

Da det er politiets pligt så vidt muligt at undgå, at der opstår misforståelser ved henvendelser, og da det var utvivlsomt, at politibetjent Capion Nielsen under den første del af samtalen havde været klar over, at Johansen ønskede, at politiet skulle iværksætte en undersøgelse, måtte det bebrejdes politibetjenten, at han efter bemærkningen om, at politiet skulle høre nærmere, ikke udtrykkeligt tilkendegav, at han herefter opfattede samtalen således, at den ikke gav politiet anledning til at foretage yderligere, medmindre der kom en fornyet henvendelse.

Uanset om politiassistent Svendsen efter politibetjent Capion Nielsens referat af telefonsamtalen den 26. januar 1956 havde fået det indtryk, at Johansen påny ville henvende sig til stationen, fandt jeg, at det, alle forhold taget i betragtning, havde været rigtigst, om han i løbet af den 27. januar 1956 havde foranlediget en besigtigelse af forholdene på »Vasehøj«, jfr. herved retsplejelovens § 801.

I anledning af politiassistentens udtalelse i erklæringen af 7. januar 1957 om, at han havde haft til hensigt den 27. eller 28. januar 1956 at tale med ejerens hustru om henvendelsen, udtalte jeg, at det ville have været meget ukorrekt, om noget sådant var sket, særlig under hensyn til at politiassistenten ikke i løbet af den 27. januar 1956 havde fundet anledning til ad sædvanlig politimæssig vej at undersøge forholdet, og at han overfor politimesteren den 27. januar 1956 om eftermiddagen bad sig fritaget for selv at beskæftige sig med sagen.

54. *Statens Ligningsdirektorat havde begået fejl ved ikke at besvare to skrivelser fra en skatteyderes sagfører, der havde påklaget ansættelsen af skatteyderens indtægt i to skatteår. — Ligningsdirektoratet beklagede den manglende besvarelse.*

I Landsskatteretten var der medgået urimelig lang tid til behandlingen af sagen vedrørende det ene skatteår. Dette fandtes særlig beklageligt i betragtning af, at retten havde meddelt skatteyderens sagfører, at behandlingen af sagen ville blive fremskyndet mest muligt. (J. nr. 556/56).

Den 22. august 1956 klagede en skatteyder over den tid, der var medgået til Landsskatterettens behandling af en sag vedrørende skatteåret 1952/53, som hendes sagfører den 6. januar 1953 havde indbragt for Landsskatteretten, der først den 15. maj 1956 afsagde kendelse i sagen. Samtidig beklagede skatteyderen sig over, at en sag vedrørende skatteåret 1954/55, som hendes sagfører den 14. september 1955 havde indbragt for Landsskatteretten, endnu ikke var afgjort.

Fra Landsskatteretten modtog jeg den 1. september 1956 en foreløbig orientering om sagernes behandling, og den 31. januar 1957 modtog jeg akterne vedrørende begge sager.

Med hensyn til sagen vedrørende skatteåret 1952/53 fremgik det, at ligningskommissionen for Haderslev købstad efter gennemgang af selvangivelsen for dette skatteår, hvori skatteyderen havde opgivet sin indkomst til 31.491 kr., indstillede til skatterådet for Haderslev skattekreds, at den skattepligtige indkomst efter skatteyderens ægtefælles død skønsmæssigt ansattes til 13.684 kr. i henhold til statsskattelovens § 7, stk. 6. Den 12. december 1952 afsagde skatterådet imidlertid kendelse om, at den skattepligtige indkomst for nævnte skatteår skulle ansættes til 27.722 kr., idet skatterådet anså skatteyderen for indkomstskattepligtig af de avancer, der i 1951 var opnået ved salg af to ejendomme.

Skatterådets forhøjelse blev af skatteyderens sagfører den 6. januar 1953 indbragt for Landsskatteretten, der den 29. januar 1953 anmodede Statens Ligningsdirektorat om til brug for rettens behandling af sagen at tilvejebringe de nødvendige oplysninger og erklæringer. Den 31. marts 1953 meddelte Landsskatteretten på sagførerens forespørgsel, at sagen var sendt til udtalelse hos de stedlige ligningsmyndigheder, og at behandlingen af sagen ville blive fremskyndet mest muligt efter modtagelsen.

Den 1. april 1953 modtog retten sagen fra Ligningsdirektoratet, og den 22. juni 1953 blev sagen uddelt til bearbejdelse.

I skrivelser af 1. december 1953 og 31. august 1954 meddelte retten på sagførerens fornyede forespørgsler, at sagen agtedes gjort til genstand for en personlig forhandling i Haderslev, og at der til sin tid ville blive givet nærmere meddelelse om mødested og -tid. Den 21. oktober 1954 blev sagen forhandlet i Haderslev, hvor bl. a. skatteyderen og dennes sagfører var tilstede.

Efter yderligere behandling på rettens kontor blev sagen den 9. februar 1955 med indstilling om den foreslåede afgørelse forelagt Ligningsdirektoratet, der den 9. juni 1955 tiltrådte indstillingen.

Sagførerens skrivelser af henholdsvis 11. januar og 30. marts 1955 blev den 31. marts 1955 besvaret af Landsskatteretten, der meddelte, at sagen var færdigbehandlet fra kontorets side og beroede hos Ligningsdirektoratet. Den 5. april 1955 forespurgte sagføreren, der i sine tidligere skrivelser havde fremhævet betydningen af, at skatteyderen snarest fik klarhed over sine økonomiske forhold, Ligningsdirektoratet om, hvornår sagen kunne ventes behandlet. Den 28. oktober 1955 sendte sagføreren en lignende forespørgsel til retten, der den 14. november 1955 meddelte, at man ikke så sig i stand til at udtale sig om, hvornår en afgørelse kunne foreligge.

Efter at sagen den 9. juni 1955 var blevet modtaget tilbage fra Ligningsdirektoratet, blev den den 10. juni 1955 forelagt rettens medlemmer til skriftlig votering. Den 9. august 1955 modtog rettens kontor påny sagen, der derefter den 9. december 1955 blev forelagt Ligningsdirektoratet til beregning af skattefradraget. Den 10. januar 1956 forespurgte sagføreren atter til sagen i en skrivelse til retten, der den 11. januar 1956 oversendte skrivelserne til Ligningsdirektoratet.

Den 2. februar 1956 modtog retten sagen fra Ligningsdirektoratet, og den 15. maj 1956 afsagde retten kendelse, hvorefter skatterådets ansættelse af den skattepligtige indkomst for skatteåret 1952/53 blev nedsat fra 27.722 kr. til 17.655 kr.

Under behandlingen af forannævnte sag påklagede sagføreren den 14. september 1955 til Landsskatteretten den af amtsskatterådet for Haderslev amtsskattedekreds ved kendelse af 20. august 1955 foretagne forhøjelse af skatteyderens skattepligtige indkomst for skatteåret 1954/55 fra det selvangivne beløb 15.925 kr., som såvel ligningskommissionen for Haderslev købstad som skatterådet for Haderslev skattedekreds havde godkendt, til 65.675 kr., idet amtsskatterådet anså skatteyderen for skattepligtig af den ved salget af en ejendom opnåede avance på 49.750 kr.

Den 10. oktober 1955 anmodede Landskatteretten Ligningsdirektoratet om til brug for rettens behandling af sagen at tilvejebringe de nødvendige oplysninger og erklæringer fra de stedlige ligningsmyndigheder.

Efter at Ligningsdirektoratet den 21. februar 1956 havde tilbagesendt sagen med de ønskede oplysninger til Landsskatterettens kontor, blev der den 23. august 1956 udarbejdet referat i sagen, hvorefter sagføreren den 6. oktober 1956 efter aftale med retten indsendte en redegørelse vedrørende salget af den pågældende ejendom.

Den 23. oktober 1956 meddelte Skattedepartementet henstand med betaling af de i anledning af forhøjelsen pålignede skatter til staten og den fælleskommunale udligningsfond. Den 14. november 1956 fandt der i Haderslev en personlig forhandling sted med skatteyderen og dennes sagfører, og den 28. november 1956 blev sagen derefter med indstilling om den foreslåede afgørelse forelagt Ligningsdirektoratet, der den 4. december 1956 tiltrådte indstillingen.

Fra den 7. december til den 16. december 1956 var sagen til skriftlig votering blandt rettens medlemmer, og den 31. januar 1957 afsagde retten kendelse, hvorefter den af amtsskatterådet foretagne forhøjelse af den skattepligtige indkomst for skatteåret 1954/55 blev nedsat til det selvangivne beløb 15.925 kr.

Da det ikke af akterne i sagen vedrørende skatteåret 1952/53 fremgik, om sagføreren skrivelser af 5. april 1955 og 10. januar 1956 var blevet besvaret, anmodede jeg den 27. februar 1957 Statens Ligningsdirektorat om en udtalelse herom. Samtidig udbad jeg mig en udtalelse om, hvorpå sagen havde beroet hos Ligningsdirektoratet fra den 9. februar til den 9. juni 1955.

I skrivelse af 13. marts 1957 beklagede Ligningsdirektoratet, at de to nævnte skrivelser ikke var blevet besvaret. Direktoratet havde ikke ved forelæggelsen den 9. februar 1955 ment at kunne udtale sig overfor Landsskatteretten uden en undersøgelse af de rejste spørgsmål, og sagen blev derfor undergivet en nærmere behandling i Ligningsdirektoratet.

Den 26. april 1957 anmodede jeg Landskatteretten om en udtalelse om årsagen til, at sagen vedrørende skatteåret 1952/53 havde beroet hos retten fra den 1. april til den 7. september 1953 uden ekspedition og derefter fra den 26. september 1953 til den 21. oktober 1954 på foretagelse af personlige forhandlinger i Haderslev.

I skrivelse af 26. april 1957 henviste retten vedrørende sagens uddeling til behandling til en i et lignende tilfælde udarbejdet redegørelse af 17. november 1956, hvoraf det fremgik, at det kontor, hvorunder nærværende sag hører, ved sin oprettelse i 1951 modtog et betydeligt antal ueksperederede sager, som det var umuligt straks at optage til behandling for alles vedkommende, og som yderligere nødvendigvis har måttet indvirke på behandlingstempoet for de efter kontorets oprettelse nyindkomne sager. En umiddelbar uddeling af samtlige til ekspedition foreliggende sager blev derfor såvel ved kontorets oprettelse som senere anset for uhensigtsmæssig, da dette blot ville betyde en ophobning af sagerne hos referenterne. Man valgte herefter den fremgangsmåde, at der ved de løbende tildelinger af sager til referenterne fordeltes et antal sager svarende til kontorets kapacitet, mens den øvrige beholdning af sager blev holdt samlet til senere fordeling.

Retten udtalte endvidere, at repræsentanter for retten, netop 5 dage før det blev besluttet at gøre nærværende sag til genstand for personlig forhandling, havde foretaget rejse til Haderslev, og at der først efter forløbet af det nævnte tidsrum forelå et tilstrækkeligt antal sager til, at en tjenesterejse til Haderslev påny kunne foretages.

Efter det således oplyste udtalte jeg den 15. juni 1957, at der af Statens Ligningsdirektorat var begået en fejl, ved at man ikke havde besvaret sagføreren skrivelser af 5. april 1955 og 10. januar 1956. Da

Ligningsdirektoratet overfor mig havde beklaget den manglende besvarelse, fandt jeg ikke fornødent grundlag for at foretage videre i anledning af Ligningsdirektoratets behandling af sagerne.

Med hensyn til behandlingen i Landskatteretten af sagen vedrørende skatteåret 1952/53 bemærkede jeg, at den indgivne klage af 6. januar 1953 blev modtaget tilbage fra Ligningsdirektoratet den 1. april 1953, og at rettens afgørelse først forelå den 15. maj 1956 — det vil sige efter 3 år og 1½ måneds forløb. Heraf var medgået ca. 5½ måned til behandling i Ligningsdirektoratet. I Landsskatteretten havde sagen beroet fra den 1. april til den 22. juni 1953 på uddeling til behandling og fra den 26. september 1953 til den 21. oktober 1954 på foretagelse af forhandling i Haderslev, hvilket havde medført en forlængelse af behandlingstiden på godt 15 måneder. Hertil kom, at Lands-

skatterettens kontor modtog sagen tilbage fra votering blandt rettens medlemmer den 9. august 1955, og at der forløb 4 måneder, inden kontoret ved en kort påtegning den 9. december 1955 anmodede Ligningsdirektoratet om at foretage beregning af skattefradrag. — Endelig var der medgået 3 måneder — tiden fra den 13. februar til den 15. maj 1956 — til udfærdigelse og renskrivning af kendelse.

Jeg udtalte herefter, at der var medgået urimelig lang tid til Landsskatterettens behandling af sagen vedrørende skatteåret 1952/53, og at jeg måtte finde dette særlig beklageligt, i betragtning af at retten i skrivelse af 31. marts 1953 til sagføreren havde meddelt, at behandlingen af sagen ville blive fremskyndet mest muligt.

Derimod fandt jeg, at skattesagen for skatteåret 1954/55 havde været genstand for en hurtig behandling i Landsskatteretten.

- 55.** *Klage over den tid, der var medgået til behandlingen af en færdsselsag. — I anledning af sagen, der ikke gav grundlag for kritik, foretaget en undersøgelse af praksis med hensyn til behandlingen af færdsselsager og oversendt de indkomne oplysninger til rigsadvokaten. (J. nr. 559/56).*

Repræsentant Leenart Løvholm Christensen, København, der den 8. april 1955 som fører af en personmotorvogn i Svendborg var impliceret i et færdsselsuheld med en anden personmotorvogn, klagede den 27. august 1956 over, at behandlingen af sagen endnu ikke var afsluttet, idet han samtidig gjorde gældende, at to børn, der var vidner til færdsselsuheldet, endnu ikke var blevet afhørt.

Fra politimesteren i Svendborg købstad m. v. modtog jeg den 11. oktober 1956 sagens akter. Det fremgik heraf, at politiet i Svendborg den 8. april 1955 optog rapport i anledning af det samme dag i Svendborg stedsfundne færdsselsuheld, hvor repræsentanten som fører af en lejet personmotorvogn fra Frederiksberg var stødt sammen med en personmotorvogn fra Svendborg. Repræsentanten, føreren af den anden personmotorvogn og 5 vidner — herunder de nævnte to børn, der var i alderen 9—10 år — blev samme dag afhørt af politiet.

Efter at sagen havde været oversendt til politiet på Frederiksberg til oplysning om

forsikringsforholdene vedrørende den lejede personmotorvogn samt forelagt forsikrings-selskaberne til erklæring om erstatnings-spørgsmålet, blev der af politimesteren i Svendborg ved anklageskrift af 3. august 1955 rejst tiltale såvel mod repræsentanten som mod føreren af den anden vogn.

Ved et den 23. september 1955 i Svendborg afholdt retsmøde, hvor føreren af den anden vogn blev afhørt, blev sagen udsat til afhøring af repræsentanten og hans hustru ved hjemtinget, og den 31. oktober 1955 blev de afhørt i Københavns Byret. Den 9. februar 1956 blev der afholdt nyt retsmøde i Svendborg, og sagen blev optaget til dom med tilkendegivelse, at dommen ville blive afsagt den 16. februar 1956.

Den 16. februar 1956 reassumerede dommeren i Svendborg sagen, for at såvel repræsentanten som udlejningsvognens ejer kunne få lejlighed til at fremsætte krav om erstatning ved hjemtinget. Den 11. april 1956 blev der afholdt retsmøde i Københavns Byret, hvor repræsentanten og ejeren af vognen

fremsatte krav om erstatning, herunder for afsavn af vognen.

Under et retsmøde den 24. maj 1956 i Svendborg anmodede en repræsentant for forsikringsselskabet Skandinavia om en kort udsættelse af sagen, som dommeren derefter udsatte til den 7. juni 1956. Ved et denne dag afholdt retsmøde i Svendborg bestred repræsentanten for Skandinavia imidlertid de af repræsentant Løvholm Christensen og ejeren fremsatte afsavnskrav, hvorefter sagen blev udsat til dokumentation af erstatningskravene ved hjemtinget.

Den 30. juli 1956 blev der afholdt nyt retsmøde i Københavns Byret, hvor repræsentanten og ejeren erklærede, at de ikke kunne fremskaffe yderligere dokumentation for afsavnskravene.

Efter at et den 11. september 1956 i Svendborg afholdt retsmøde var blevet udsat til ny indvarsling af repræsentanten, der i retsmødet den 31. oktober 1955 i Københavns Byret havde anmodet om at blive indvarslet til senere retsmøder i Svendborg, blev nyt retsmøde afholdt i Svendborg den 2. oktober 1956, hvor sagen blev optaget til dom, der blev afsagt den 9. oktober 1956. Ved dommen blev repræsentanten idømt en bøde på 60 kr. for overtrædelse af færdselsloven og fik kun tilkendt delvis erstatning.

Den 1. november 1956 anmodede politimesteren i Svendborg om at få sagens akter tilbagesendt til brug for behandlingen af en af repræsentanten indgivet ansøgning om tilladelse til efter ankefristens udløb at påanke den af retten for Svendborg købstad m.v. afsagte dom til Østre Landsret. Den 22. januar 1957 meddelte Justitsministeriet tilladelse til uanset ankefristens udløb i den borgerlige retsplejes former at indanke dommen for Østre Landsret for så vidt angik de påkendte erstatningskrav, hvorimod det ansøgte ikke kunne bevilges med hensyn til bøden.

Den 11. marts 1957 udtalte jeg, at de af repræsentant Løvholm Christensen omtalte børn allerede den 8. april 1955 var blevet afhørt af politiet i Svendborg, og bemærkede, at hverken repræsentanten eller føreren af den anden personmotorvogn ifølge de sagen vedlagte retsbogsudskrifter havde begæret børnene afhørt i retten.

Med hensyn til den tid, der var medgået

til sagens behandling, udtalte jeg, at sagen kun i tiden indtil anklageskriftets udfærdigelse den 3. august 1955 havde været på politiet, og at sagen derefter havde været behandlet i henhold til de af dommeren i Svendborg købstad truffne beslutninger. Da dommernes embedsførelse ifølge ombudsmandsloven ikke henhører under mit virksomhedsområde, kunne jeg ikke foretage noget for så vidt angik sagens retlige behandling.

Sagen havde givet mig anledning til fra politidirektøren i København og en række politikredse at indhente oplysninger om praksis med hensyn til fremskaffelse af parternes erstatningskrav m.v. og færdselssagers forelæggelse for forsikringsselskaberne.

Efter modtagelsen af dette materiale blev jeg bekendt med, at rigsadvokaten var i færd med at foretage en undersøgelse af den tid, der medgår til myndighedernes behandling af færdselssager, hvorefter jeg den 11. marts 1957 oversendte det tilvejebragte materiale til rigsadvokaten.

I Rigsadvokatens Meddelelsesblad nr. 7 for juli 1957 har rigsadvokaten udtalt (side 7 ff), at det ved hans undersøgelse har vist sig, at behandlingen af færdselssager i mangfoldige tilfælde har en ganske urimelig varighed. Rigsadvokaten indskærper derfor, at det på ethvert stadium af en færdselssag påhviler politiet at drage omsorg for, at sagens behandling fremmes mest muligt.

Samtidig har rigsadvokaten givet nærmere retningslinier for sagsbehandlingen og har bl. a. udtalt, at »der bør udvises tilbageholdenhed med at lade sagernes fremsendelse til retten afvente den nærmere opgørelse af erstatningskrav. Uanset om erstatningskravene er endeligt fastlagt, bør anklageskrift fremsendes til retten, eventuelt i forbindelse med anmodning om i skakkeldelserne til retten at opfordre de indkaldte til at medbringe dokumentation for kravene.«

For så vidt angår sagens behandling efter anklageskriftets fremsendelse til retten har rigsadvokaten dernæst udtalt:

»Medfører erstatningsspørgsmålet, at sagen må udsættes, bør den for politiet mø-

dende — hvis særlige hensyn ikke taler imod — påstå sagen afgjort særskilt forsåvidt angår strafspørgsmålet, jfr. færdselslovens § 67, stk. 1 in fine. Hvis retten vægrer sig herved

og en ikke uvæsentlig forsinkelse af sagens afgørelse må påregnes, bør dommerens beslutning påkæres af politiet.»

- 56.** *Udtalt, at Departementet for Told- og Forbrugsafgifter efter modtagelsen af en erindringsskrivelse fra et firma burde have givet underretning om, at sagens behandling var stillet i bero på grund af principielle overvejelser. (J. nr. 592/56).*

Den 19. september 1956 klagede firmaet Freja Fiskekonservesfabrik, København, over, at Departementet for Told- og Forbrugsafgifter ikke havde besvaret en af firmaet den 29. februar 1956 indgivet ansøgning om fornyelse af en bevilling til tilbagebetaling af erlagt told for tomatmos. Firmaet oplyste herved, at man såvel skriftligt som telefonisk havde erindret om sagen.

Den 24. september 1956 tilskrev jeg departementet, der den 8. oktober 1956 fremsendte en udtalelse og sagens akter. Det fremgik heraf, at firmaet den 29. februar 1956 anmodede departementet om fornyelse af en bevilling af 27. november 1950 til tilbagebetaling af erlagt told for tomatmos og oplyste, at denne bevilling var udløbet med udgangen af november måned 1955.

Ved skrivelse af 18. maj 1956 erindrede firmaet departementet om sagen og oplyste, at Toldvæsenet rykkede for fornyelsen af bevillingen.

Den 8. oktober 1956 tilsendte departemen-

tet firmaet en ny bevilling, idet departementet samtidig beklagede, at besvarelsen af ansøgningen havde trukket i langdrag på grund af overvejelser af principiel karakter.

Tolddepartementet udtalte overfor mig, at der i departementet havde været foretaget en undersøgelse med henblik på at få tilvejebragt en klar afgrænsning af det godtgørelsesberettigede område, og at departementet ikke mente, at der burde udstedes nye bevillinger, før disse undersøgelser og de dertil knyttede overvejelser var afsluttet.

Den 26. november 1956 udtalte jeg, at jeg fandt at Departementet for Told- og Forbrugsafgifter — ikke mindst i betragtning af at firmaet i skrivelsen af 18. maj 1956 havde oplyst, at Toldvæsenet havde rykket for fornyelsen af bevillingen — efter modtagelsen af denne erindringsskrivelse burde have underrettet firmaet om, at behandlingen af ansøgningen var stillet i bero på grund af principielle overvejelser.

- 57.** *Efter afslutningen af et tjenstligt forhør over en polititjenestemand havde politidirektøren i København ved sagens fremsendelse til rigspolitichefen og Justitsministeriet vedlagt en notits vedrørende polititjenestemanden uden at gøre ham eller hans bisidder bekendt dermed. — Udtalt, at politidirektøren ikke burde have vedlagt notitsen uden at gøre polititjenestemanden eller dennes bisidder bekendt med den. Endvidere fandtes det beklageligt, at hverken Justitsministeriet eller rigspolitichefen af egen drift havde foranlediget, at polititjenestemanden eller bisidderen blev gjort bekendt med notitsens tilstedeværelse i sagen. (J. nr. 603/56).*

Den 21. september 1956 klagede landsretssagfører H. Richard Møller, København, over behandlingen af en tjenestemandssag mod en af hans klienter, der var politibetjent.

Fra Justitsministeriet modtog jeg sagens akter og en udtalelse af 14. januar 1957 samt

erklæringer af 6. og 7. november 1956 fra politidirektøren i København og rigspolitichefen.

Det fremgik af sagen, at politibetjenten havde forrettet tjeneste på en af Københavns politistationer, og at han den 7. okto-

ber 1955 efter en forhandling i Københavns politis personalekontor indgav sin afskedsansøgning i anledning af en episode den 2. oktober s. å.

I skrivelse af 11. november 1955 til politidirektøren tilbagekaldte politibetjenten imidlertid sin ansøgning, og den 16. december 1955 anmodede rigspolitichefen politidirektøren om at foranledige tjenestemandsførhøret afholdt over politibetjenten, der blev suspenderet af rigspolitichefen den 19. december 1955.

Forhøret, hvorunder landsretssagfører Møller fungerede som bisidder, blev indledt den 22. december 1955 og omfattede foruden det den 2. oktober 1955 passerede en episode, som fandt sted den 14. november 1955. Mens politibetjenten var fritaget for tjeneste. Efter at landsretssagføreren den 28. marts 1956 havde afgivet bisidderindlæg, afsluttedes forhøret den 4. april 1956.

Den 24. maj 1956 fremsendte politidirektøren sagen til rigspolitichefen og udtalte, at politibetjenten ved de under forhøret behandlede forhold skønnedes at have gjort sig skyldig i grove tjenstlige forseelser, og at de i sagen iøvrigt foreliggende oplysninger, navnlig udtalelser fra politikommissæren på vedkommende politistation, i en under forhøret fremlagt skrivelse af oktober 1955, i det hele indicerede, at politibetjenten var uværdig til den agtelse og tillid, hans stilling som polititjenestemand kræver. Politidirektøren indstillede derfor, at han blev afskediget til øjeblikkelig fratræden.

Politidirektøren vedlagde til uddybning af de af politikommissæren fremsatte udtalelser om kollegernes kendskab til politibetjentens livsførelse en notits af 5. maj 1956, som var modtaget efter tjenestemandsførhørets afslutning, og hvori det oplystes, at 4 polititjenestemænd den 5. september 1953 kl. 2,25 i anledning af husspektakler var blevet beordret til politibetjentens kærestes bopæl, hvor han opholdt sig.

Den 1. juni 1956 fremsendte rigspolitichefen sagen til Justitsministeriet med bemærkning, at han i det hele kunne tiltræde politidirektørens udtalelse og indstilling af 24. maj 1956.

Den 2. juli 1956 forelagde Justitsministeriet i henhold til tjenestemandsløvens § 17, stk. 6, sagen for Dansk Politiforbund, der tilbagesendte den den 10. juli 1956

Det fremgik endvidere af landsretssagførerens klage, at han ved telefonisk henvendelse til Justitsministeriet den 10. juli 1956 tilfældigt var blevet bekendt med, at der i sagen forelå en notits (dateret 5. maj 1956) om husspektakler, som politibetjenten skulle have været indviklet i i 1953. I den anledning anmodede landsretssagføreren i en skrivelse af samme dato Justitsministeriet om at få lejlighed til at gennemgå samtlige de dokumenter, som fandtes i Justitsministeriets akter vedrørende sagen. Landsretssagføreren anførte samtidig, at efter hans opfattelse måtte ingen oplysning, der ikke havde været forelagt bisidderen, lægges til grund for afgørelsen. Den 20. juli 1956 meddelte en embedsmand i Justitsministeriet, at notitsen af 5. maj 1956 ikke ville blive vedlagt sagen, når denne fremsendtes til Finansministeriet til udtalelse vedrørende pensionsspørgsmålet. Den 21. juli 1956 protesterede landsretssagføreren mod denne fremgangsmåde og gentog sit ønske om at få lejlighed til at gennemgå samtlige sagens akter, hvilket ønske blev imødekommet.

Den 18. september 1956 forelagde Justitsministeriet sagen for Finansministeriet under vedlæggelse af samtlige sagens akter, herunder landsretssagførerens skrivelse af 21. juli 1956, og med bemærkning, at sagføreren nu havde haft lejlighed til at gennemse samtlige akter.

Ved Justitsministeriets skrivelse af 3. november 1956 blev politibetjenten afskediget i medfør af tjenestemandsløvens § 8, stk. 2, jfr. § 61, uden varsel og uden pension.

Politidirektøren udtalte i erklæringen af 6. november 1956, at han som det fremgik af hans påtegning af 24. maj 1956 med hensyn til politibetjentens almindelige omdømme blandt stationens personale alene havde henvist til politikommissærens skrivelse, mod hvis indhold hverken politibetjenten eller landsretssagfører Møller havde gjort indsigelse, og som sammen med de øvrige forhold var tilstrækkeligt grundlag for politidirektørens indstilling om afskedigelse.

»For at sikre, at forlydende om tidligere uroligheder i hjemmet ikke havde taget overdrevent omfang«, lod politidirektøren indhente de i notitsen af 5. maj 1956 indeholdte oplysninger.

Politidirektøren udtalte videre, at han efter begrundelsen af sin indstilling vedlagde

notitsen, for det tilfælde at man måtte ønske at drage også dette forhold ind i det grundlag, hvorpå den endelige bestemmelse skulle træffes, hvilket da ville medføre en genoptagelse af tjenestemandsførhøret og gennemgang af notitsens indhold med politibetjenten.

Rigspolitichefen henholdt sig til det af politidirektøren anførte, idet han tilføjede, at det i notitsen af 5. maj 1956 oplyste ikke havde haft nogen betydning for hans indstilling af 1. juni 1956 om politibetjentens afskedigelse.

Justitsministeriet udtalte den 14. januar 1957, at der ved sagens afgørelse udelukkende var lagt vægt på det ved tjenestemandsførhørene oplyste og det under forhørene fremlagte materiale.

Ministeriet udtalte videre, at selvom der således ved sagens afgørelse ikke var taget noget som helst hensyn til indholdet af notitsen af 5. maj 1956, burde denne dog ikke have været vedlagt sagen, uden at den havde været fremlagt under en genoptagelse af tjenestemandsførhøret, eller i hvert fald ikke uden at politibetjenten og landsretssagføreren var gjort bekendt med den. Justitsministeriet havde samtidig med skrivelsen til mig gjort politidirektøren bekendt med ministeriets opfattelse.

Justitsministeriet havde ikke fundet anledning til at foranledige tjenestemandsførhøret genoptaget alene med henblik på fremlæggelse af notitsen, efter at landsretssagføreren i Justitsministeriet havde haft lejlighed til at gennemgå denne, uden at han havde fremsat nogen begæring om genop-

tagelse af tjenestemandsførhøret, men havde givet udtryk for, at han var indforstået med, at notitsen blev vedlagt ved sagens fremsendelse til Finansministeriet.

Den 5. marts 1957 udtalte jeg, at uanset at man efter det foreliggende måtte antage, at notitsen af 5. maj 1956 ikke havde været afgørende for politidirektørens indstilling eller for sagens videre forløb, var jeg enig med Justitsministeriet i, at politidirektøren ikke burde have vedlagt notitsen, uden at politibetjenten eller landsretssagføreren var gjort bekendt med den.

Ifølge tjenestemandslovens § 17, stk. 4, har de tjenestemænd, mod hvem der indledes disciplinær undersøgelse, ret til at afgive skriftlige indlæg og til brug ved udarbejdelsen af disse at kræve udskrift af forhørsprotokollen samt afskrift af samtlige til denne knyttede bilag eller adgang til at gennemgå disse. Denne bestemmelse må have til forudsætning, at der ikke efter forhørets afslutning inddrages nyt materiale i sagen, uden at den pågældende tjenestemand eller i hvert fald hans bisidder gøres bekendt med det.

Under hensyn hertil og ud fra almindelige retsplejemæssige betragtninger måtte jeg finde det beklageligt, at hverken Justitsministeriet eller rigspolitichefen — uanset at man ikke tillagde notitsen af 5. maj 1956 betydning for sagens afgørelse — af egen drift foranledigede, at politibetjenten eller landsretssagføreren blev gjort bekendt med notitsen og dens tilstedeværelse i sagen.

58. Ifølge ulykkesforsikringslovens § 34, stk. 4, og § 37, sidste pkt., kan Direktoratet for Ulykkesforsikringen ikke ændre tidligere afgørelser vedrørende fastsættelse af ulykkesforsikringsrente, når der er forløbet mere end 5 år efter rentens første fastsættelse.

Direktoratet for Ulykkesforsikringen havde afslået et dagen før 5 års fristens udløb modtaget andragende om genoptagelse af en sag vedrørende et ulykkestilfælde under henvisning til, at der var forløbet mere end 5 år siden direktoratet havde truffet afgørelse om den pågældendes invaliditetsgrad, og at der således ikke var hjemmel for direktoratet til at foretage videre i sagen. — Der fandtes ikke fornødent grundlag for at kritisere direktoratets afgørelse, men sagen gav anledning til at rejse spørgsmålet om den fremtidige fortolkning af 5 års fristen. (J. nr. 604/56).

Den 24. september 1956 klagede kommunalarbejdere Hedwig Wilken, København,

over, at Direktoratet for Ulykkesforsikringen den 17. september 1956 havde meddelt, at

det ikke havde hjemmel til at genoptage en sag vedrørende et ulykkestilfælde, der var overgået hende den 19. juni 1950 under arbejde på Københavns Kommunehospital.

Den 2. oktober 1956 anmodede jeg Direktoratet for Ulykkesforsikringen om en udtalelse, idet jeg samtidig bad oplyst, hvorledes direktoratet fortolkede reglerne i ulykkesforsikringslovens § 34, stk. 4, og § 37. Fra direktoratet modtog jeg en udtalelse af 16. oktober og sagens akter. Det fremgik heraf, at direktoratet den 24. februar 1951 havde meddelt fru Wilken, at man den 22. februar 1951 havde tilkendt hende en invaliditets-erstatning på 1.125 kr.

Den 20. februar 1953 anmodede fru Wilken direktoratet om at genoptage sagen og anførte, at hun påny var sygemeldt. Den 14. marts 1953 meddelte direktoratet, at det ikke skønnedes godtgjort, at der siden direktoratets afgørelse af 22. februar 1951 var indtrådt en sådan forværring af ulykkestilfældets følger, at der var grundlag for at optage sagen til fornyet behandling.

Den 27. april 1955 anmodede fru Wilken påny om, at sagen måtte blive genoptaget, da hun ikke var fuldt arbejdsdygtig. Direktoratet indhentedes herefter bl. a. erklæring fra Bispebjerg Hospital, hvor fru Wilken havde været under lægebehandling, ligesom direktoratet lod hende undersøge af en specialist i nervesygdomme. På grundlag af de indhentede oplysninger meddelte direktoratet den 20. oktober 1955, at det stadig ikke skønnede, at der var grundlag for sagens genoptagelse.

Direktoratets afgørelse af 20. oktober 1955 blev den 1. november 1955 af fru Wilken indbragt for Ulykkesforsikrings-Rådet, der den 3. januar 1956 tiltrådte direktoratets afgørelse.

Ved skrivelse af 20. februar 1956, modtaget i direktoratet den 21. februar 1956, begærede fru Wilken atter sagen genoptaget. I den anledning anmodede direktoratet overlæge, dr. med. Ove Bøje, hvem fru Wilken den 20. februar 1956 havde konsulteret, om en udtalelse, og den 5. juli 1956 forelagde direktoratet sagen for overlæge, dr. med. O. Wissing.

Den 17. september 1956 meddelte direktoratet, at da der var forløbet mere end 5

år siden direktoratet den 22. februar 1951 traf afgørelse af spørgsmålet om invaliditetsgraden, var der ikke i ulykkesforsikringslovens § 34, stk. 4, og § 37 hjemmel for direktoratet til at foretage yderligere i sagen.

Med hensyn til det af mig rejste spørgsmål om direktoratets fortolkning af ulykkesforsikringslovens § 34, stk. 4, og § 37 for så vidt angår 5 års fristen anførte direktoratet i skrivelsen af 16. oktober 1956, at man tidligere havde fulgt den praksis, at når blot en sag var genoptaget af direktoratet inden 5 års fristens udløb, skulle fristen ikke være til hinder for, at der blev truffet ny afgørelse med hensyn til invaliditeten, og at samme regel måtte gælde, hvadenten sagen genoptoges på begæring af den tilskadekomne eller på direktoratets initiativ. Når direktoratet havde fulgt denne fremgangsmåde, var det først og fremmest af hensyn til de tilskadekomne, der derved fik mulighed for at få invaliditetserstatningen revideret, når blot revisionssagen var rejst inden 5 års fristens udløb; men efter en højesteretsdom af 24. marts 1955 (U. f. R. 1955, s. 462) angående dette forhold havde direktoratet ment at måtte ændre praksis, således at det må være afgørende, om revisionskendelsen kan træffes inden 5 års fristen, i hvilken forbindelse direktoratet dog bemærkede, at man i visse tilfælde ved henstilling til vedkommende forsikringsbærer får denne til at bortse fra den nævnte frist.

I det foreliggende tilfælde havde fru Wilken anmodet om sagens genoptagelse en enkelt dag før 5 års fristens udløb, således at det var udelukket, at revisionsagen kunne afgøres inden fristens udløb. På grundlag af de i sagen foreliggende oplysninger kunne direktoratet i og for sig uden større betænkelighed straks have afvist anmodningen under henvisning til 5 års fristen, men direktoratet fandt, at det for en sikkerheds skyld ville være bedst at foretage endnu en undersøgelse og, hvis det — mod forventning — skulle vise sig, at fru Wilkens tilstand begrundede en højere invaliditetserstatning, da at henstille til Københavns kommune, som er selvforsikrer, at bortse fra 5-års fristen.

Med hensyn til anvendelsen af § 34, stk. 4, og § 37 oplyste direktoratet yderligere, at man på eget initiativ foretager revision af alle sager, hvor invaliditetserstatninger ud-

betales i form af årlig rente, og endvidere i sager, der afgøres med en eensangserstatning (det vil sige i tilfælde, hvor invaliditetsgraden er fastsat til under 50 pct.), såfremt man på afgørelses tidspunktet må regne med den mulighed, at invaliditetstilstanden vil udvikle sig i ugunstig retning. Endvidere optages en invaliditetsafgørelse til revision, når tilskadekomne godtgør, at hans erhvervsevne er væsentlig ringere end forudsat på afgørelses tidspunktet, jfr. § 37.

Den 13. december 1956 udtalte jeg, at jeg i betragtning af samtlige foreliggende omstændigheder, herunder de lægelige oplysninger, ikke fandt fornødent grundlag for at kritisere direktoratets afgørelse af 17. september 1956.

I anledning af det af Direktoratet for Ulykkesforsikringen i skrivelsen af 16. oktober 1956 anførte om fortolkningen af den i ulykkesforsikringslovens § 34, stk. 4, og § 37 fastsatte frist på 5 år for en sags genoptagelse udtalte jeg overfor direktoratet, at højesteretsdommen af 24. marts 1955 alene har taget stilling til det forhold, at en sag på direktoratets eget initiativ bliver genoptaget med henblik på nedsættelse af renten. Jeg kunne derfor ikke på det foreliggende anerkende, at direktoratet havde haft fornødent grundlag for at ændre sin tidligere fulgte praksis også i tilfælde hvor skadelidte selv begærer sin sag genoptaget. Det bemærkedes herved, at efter den af direktoratet fulgte praksis beror det hovedsagelig på direktoratet selv, om en inden 5 års fristen indgivet begæring om genoptagelse bliver ekspederet så betids, at afgørelsen kan blive truffet inden fristens udløb. — Jeg henviste iøvrigt til den almindeligt antagne fortolkning af tidsfristerne i retsplejelovens §§ 397, 422 og 962, hvorefter et andragende optages til behandling, når det er indgivet inden fristens udløb, selvom afgørelsen ikke kan foreligge før efter fristens udløb*).

Samtidig henstillede jeg, at direktoratet, såfremt det ikke kunne tiltræde ovenstående, ved den først givne lejlighed søgte spørgsmålet forelagt domstolene til afgørelse.

Endelig bad jeg oplyst, i hvor mange tilfælde begæringer om genoptagelse, indgivet inden 5 års fristens udløb, var blevet afvist under henvisning til, at afgørelsen ikke havde kunnet træffes inden tidsfristens udløb.

I skrivelse af 16. januar 1957 oplyste direktoratet, at en nøjagtig opgørelse af de nævnte tilfælde ville kræve, at direktoratet gennem kendelsesprotokollerne fandt frem til samtlige sager, i hvilke direktoratet har truffet 1ste invaliditetserstatningsafgørelse i tiden fra ca. 1. april 1950 til 15. december 1951, og derefter gennemgik disse sager; da det drejede sig om ca. 8000 sager, ville direktoratet ikke kunne påtage sig dette arbejde med det forhåndenværende personale.

For at få et indtryk af, hvor mange sager det drejede sig om, havde direktoratet ladet foretage et rundspørge til samtlige sekretærer og fuldmægtige, og var herefter nået til det resultat, at man formentlig kunne regne med ca. 10 sager ialt. Bortset måske fra en enkelt sag mente direktoratet, at de inden afvisningen var blevet realitetsbehandlet med henblik på eventuel henstilling til vedkommende forsikringsselskaber om at bortse fra fristen.

Samtidig meddelte direktoratet, at man havde fundet det rettest at forelægge det rejste fortolkningsspørgsmål for Socialministeriet.

I direktoratets skrivelse af 16. januar 1957 til Socialministeriet anføres det, at »direktoratet fremdeles må være af den opfattelse, at det har været Højesterets mening, at bestemmelsen i ulykkesforsikringslovens § 34, stk. 4, sidste pkt., skal forstås således, at revisionsafgørelsen skal være truffet inden 5 års fristens udløb. Ganske vist har Højesteret i dommen kun taget stilling til de tilfælde, hvor direktoratet på eget initiativ foretager revisionen — det var jo også kun dette spørgsmål, der var aktuelt i denne sag —, men direktoratet kan ikke indse, at det skulle være berettiget at lægge en anden fortolkning ind i nævnte bestemmelse i tilfælde, hvor revision finder sted på tilskadekomnes initiativ, når loven ikke skelner mellem de to situationer. Med bemærkning, at direkto-

*) Der henvises dog herved til den af Højesteret den 29. august 1956 afsagte dom (U. f. R. 1956, s. 1005), hvorefter den hidtidige fortolkning af fristbestemmelsen i § 962 ikke har kunnet anerkendes.

ratets opfattelse støttes af det i Landsretten afgivne dissenterende votum, skal man yderligere anføre, at direktoratet ikke kan tiltræde den af ombudsmanden anførte begrundelse, nemlig at det hovedsagelig beror på direktoratet selv, om en begæring om genoptagelse bliver ekspederet så betids, at afgørelsen kan blive truffet inden fristens udløb. Om en sag, der rejses af den forsikrede, kan blive rettidig afgjort, afhænger jo først og fremmest af, om pågældendes begæring fremsættes så betids, at der levnes direktoratet rimelig tid til at behandle sagen, men det er netop fordi de forsikredes begæringer indgår for kort tid før 5 års fristens udløb, at sager af den her omhandlede art opstår.

Såfremt en sag ikke bliver afgjort inden fristens udløb og dette skyldes, at direktoratet utilbørligt har forsinket sagens behandling, vil forsikrede vel iøvrigt kunne drage direktoratet til ansvar, såfremt pågældende derved kommer til at lide et økonomisk tab.

Da Folketingets ombudsmand imidlertid ikke deler direktoratets opfattelse af det her omhandlede spørgsmål, er direktoratet enig med ombudsmanden i, at det vil være rigtigst at få spørgsmålet afgjort ved domsto-

lene, og en sådan sag vil formentlig bedst kunne rejses på den måde, at direktoratet i et egnet tilfælde bortser fra 5 års fristen og søger at få vedkommende forsikringsselskab til at rejse sagen.

Direktoratet skal dog i denne forbindelse tillade sig at erindre om den mellem ministeriet og direktoratet førte underhåndsforhandling om en eventuel ændring af bestemmelsen i § 34, stk. 4, sidste pkt. Såfremt der måtte være udsigt til, at den pågældende ændring finder sted indenfor en nærmere fremtid, vil der næppe være anledning til at forfølge sagen, da spørgsmålet i så fald vil miste enhver betydning.

Forinden videre foretages har direktoratet anset det for rigtigst at forelægge sagen for ministeriet, og man skal derfor tillade sig at anmode ministeriet om at ville fremkomme med en udtalelse om, hvorvidt ministeriet mener at kunne tiltræde de af direktoratet anførte synspunkter, samt om den ovenfor nævnte ændring af § 34, stk. 4, sidste pkt., vil kunne forventes gennemført indenfor en nærmere fremtid.«

Sagen henstår herpå.

- 59.** *Ministeriet for Grønland havde afslået at yde en minør feriepenge for den tid, han for ministeriet havde arbejdet i Grønland. Yderligere havde ministeriet først godt 1½ år efter at et ulykkestilfælde var overgået minøren anmeldt dette til Direktoratet for Ulykkesforsikringen. Under sagens behandling blev det oplyst, at minøren var afskediget med for kort varsel. — Afgørelsen vedrørende feriepenge gav ikke anledning til kritik. Ministeriet berigtigede forholdet vedrørende varslene, beklagede forsinkelsen af anmeldelsen til Direktoratet for Ulykkesforsikringen og tog skridt til, at sådanne forsinkelser fremtidig undgås. (J. nr. 617/56).*

Den 28. september 1956 klagede minør Jack R. Nielsen, Allinge, over, at Ministeriet for Grønland den 13. juli 1956 havde afslået at yde ham feriepenge for den tid, han havde arbejdet for ministeriet i Grønland. Minør Nielsen anførte herved, at hans rejse i juni 1955 fra Grønland til Danmark blev foretaget på grundlag af en bevilget sygepermision, og at byggelederen i Frederikshåb i en skrivelse af 5. februar 1956 til ham havde bekræftet dette. Endvidere klagede Nielsen over, at ministeriet først den 19. december 1955 overfor Direktoratet for Ulykkesforsikringen havde anmeldt et ulykkestilfælde, som

var overgået ham den 3. maj 1954 under arbejdet i Grønland.

Fra Ministeriet for Grønland modtog jeg en udtalelse af 19. november 1956 og sagens akter. Det fremgik heraf, at Nielsen ved kontrakt af 17. august 1954 med Grønlandsdepartementet blev antaget som minør i Grønland fra den 1. marts 1952 at regne. I kontrakten var det anført, at denne fra begge sider kunne opsiges med de i funktionærloven hjemlede varsler, og under de almindelige betingelser for ansættelse i Grønland var om ferie anført følgende:

»Efter hjemkomsten fra Grønland tilkommer der Dem ferie i henhold til lov om ferie med løn. Såfremt De fortsætter tjenesten i Grønland i mindst 2½ år, vil der kunne tillægges Dem ret til permission efter de for tjenestemænd til den tid gældende regler, under forudsætning af at De efter permissionen udsendes til tjeneste i Grønland for en periode af mindst 2 år.«

Den 3. maj 1954 beskadigede Nielsen under sit arbejde sit venstre knæ. Han fortsatte dog sin beskæftigelse i Grønland, og i et telegram af 1. april 1955 meddelte landshøvdingen Grønlandsdepartementet, at Nielsen ansøgte om to måneders permission for at få knæet under ortopædisk behandling i Danmark. Den 25. april 1955 meddelte departementet landshøvdingen, at man var indforstået med, at Nielsen fik permission i sommeren 1955, og af byggelederen i Frederikshåb, der var hans nærmeste foresatte i Grønland, blev han gjort bekendt med departementets afgørelse.

Den 14. maj 1955 ansøgte byggelederen på Nielsens vegne landshøvdingen om sygepermission, og den 4. juni 1955 meddelte landshøvdingen byggelederen, at der med hensyn til Nielsens hjemrejse forelå to muligheder: 1) egentlig hjemsendelse på Sundhedsvæsenets regning, i hvilket tilfælde Nielsen kun kunne få frirejse for sig selv, men til gengæld ville bevare sin permissionsret, 2) hjemrejse på den allerede bevilgede permission med frirejse for Nielsens familie og således, at sygebehandlingen udførtes i forbindelse med permissionen.

Den 11. juni 1955 sendte byggelederen landshøvdingen et telegram, hvori det bl. a. anførtes: »Tvunget af omstændighederne, da plads bestilt på Umanak, vælges foreløbig punkt 2, da fru Nielsen med datter 13 år skal hjemrejse hensyn datterens videre skolegang. Jack Nielsen ønsker kun sygepermission som punkt 1, ansøger denne forbindelse til frirejse for kone og omtalte datter, idet anføres 2 andre døtre, der arbejder Fhb. bliver, og Jack Nielsen villig binde sig for 5 år uden permission«.

Den 14. juni 1955 afslog landshøvdingen den ansøgte frirejse for fru Nielsen, og den 15. juni 1955 underrettede landshøvdingen Grønlandsdepartementet om sagen.

Den 28. juni 1955 kom Nielsen til Køben-

havn med familie, og ved skrivelse af 19. december 1955 fra Ministeriet for Grønland blev han afskediget fra stillingen som minør til fratræden med udgangen af marts 1956.

Den 19. december 1955 anmeldte ministeriet overfor Direktoratet for Ulykkesforsikringen, at Nielsen den 3. maj 1954 havde været udsat for et ulykkestilfælde i Grønland, og den 28. april 1956 meddelte direktoratet Nielsen, at den i ulykkesforsikringslovens § 46 indeholdte anmeldelsesfrist af 1 år var overskredet, hvorfor ulykkestilfældet ikke kunne begrunde krav i henhold til ulykkesforsikringsloven. Direktoratet tilføjede, at det iøvrigt på grundlag af de i sagen indhentede oplysninger ville have betragtet sagen som afsluttet, da Nielsens erhvervsevne efter direktoratets skøn ikke var blevet forringet med 5 pct. eller derover som følge af ulykkestilfældet.

I skrivelse af 14. juni 1956 fra Kløver og Brøstenshuggernes Fagforening i Allinge-Sandvig og i skrivelse af 7. juli 1956 fra Dansk Stenindustriarbejder-Forbund blev der rejst krav om, at Nielsen, der havde modtaget fuld løn indtil den 31. marts 1955, tillige skulle have feriepenge.

Den 13. juli 1956 meddelte ministeriet Nielsen, at han i juni 1955 var rejst til Danmark på feriepermission, således at han ikke havde krav på feriepenge. Den 1. august 1956 anmodede Nielsen på ny ministeriet om at få udbetalt feriepenge, og den 11. september 1956 meddelte ministeriet, at det måtte henholde sig til afgørelsen af 13. juli 1956.

Ministeriet oplyste i skrivelsen af 19. november 1956, at Nielsen ikke havde betalt for familiens hjemrejse endsige tilbudt at betale, og at Nielsen under en drøftelse i ministeriet mundtligt havde bekræftet, at han var rejst til Danmark på feriepermission. Ministeriet havde ikke noget kendskab til det af Nielsen omtalte brev af 5. februar 1956 fra byggelederen i Frederikshåb, og byggelederen havde ikke noget mandat til på ministeriets vegne at træffe beslutning om, på hvilken måde hjemsendelsen skulle ske. Efter det foreliggende var det uomtvisteligt, at Nielsen valgte at rejse hjem på feriepermission med de dermed forbundne fordele, hvorfor han ikke kunne have krav på feriepenge.

Da jeg under sagens behandling blev opmærksom på, at Nielsen i henhold til kontrakten af 17. august 1954 med Grønlands-

departementet, sammenholdt med § 2, stk. 2, sidste pkt., i funktionærloven, havde haft krav på et opsigelsesvarsel på 4 måneder, anmodede jeg den 21. december 1956 ministeriet om en udtalelse vedrørende dette forhold. Samtidig bad jeg ministeriet oplyse, hvorfor anmeldelsen om ulykkestilfældet den 3. maj 1954 til Direktoratet for Ulykkesforsikringen først blev indgivet den 19. december 1955.

Den 6. januar 1957 meddelte ministeriet, at man ved fastsættelsen af opsigelsesvarsel til 3 måneder fejlagtigt var gået ud fra, at Nielsen først var blevet ansat fra ansættelsesskrivelsens dato den 17. august 1954, og at man var indforstået med, at der efter varigheden af hans ansættelse ifølge funktionærloven tilkom ham et varsel på 4 måneder; ministeriet ville snarest berigtige dette forhold overfor Nielsen.

Forsåvidt angik anmeldelsen til Direktoratet for Ulykkesforsikringen anførte ministeriet, at det beroede på en beklagelig ekspeditionsfejl, at anmeldelsen, der blev modtaget i ministeriet omkring 1. august 1955, først blev fremsendt den 19. december 1955, og

at ministeriet den 4. januar 1957 havde anmodet landshøvdingen om at udsende et cirkulære til institutionslederne i Grønland, hvori opmærksomheden henledes på, at der snarest efter et ulykkestilfælde, der kan antages at ville medføre krav i henhold til ulykkesforsikringsloven, skal indsendes en anmeldelse til Direktoratet for Ulykkesforsikringen.

Den 14. januar 1957 udtalte jeg, at jeg ikke kunne kritisere ministeriets afgørelse af 13. juli 1956, hvorefter der ikke tilkom Nielsen feriepenge. Derimod fandt jeg det uheldigt, at anmeldelsen til Direktoratet for Ulykkesforsikringen først blev afgivet den 19. december 1955, og at man havde afskediget Nielsen med for kort varsel.

Under hensyn til de af ministeriet i sagens anledning truffene foranstaltninger og til, at den for sene fremsendelse af anmeldelsen til Direktoratet for Ulykkesforsikringen ikke efter det oplyste kunne antages at have medført reelt økonomisk tab for minor Nielsen, mente jeg at kunne undlade at foretage yderligere i sagen.

60. *Af egen drift foretaget en undersøgelse i anledning af dagbladskritik af behandlingen af en tilskadekommet værnepligtig garder. — Sagen gav ikke anledning til kritik. (J. nr. 618/56).*

I en artikel i Land og Folk for den 27. september 1956 omtales den lægelige behandling på Livgardens Kaserne i København af en garder N, der på grund af et ulykkestilfælde havde venstre ben i gips og kun kunne gå ved hjælp af to krykker. I artiklen anførtes det, at garderen selv havde måttet sørge for sin transport den 21. september 1956 fra Sandholmlejren til Livgardens Kaserne i København, hvor han var blevet indkvarteret på en sovesal beliggende på 2. sal, at toiletet lå på 3. sal, og at han var blevet beordret til at hente hele sin udrustning på depotet.

Da jeg fandt, at der var anledning til en nærmere undersøgelse af forholdet, optog jeg den 2. oktober 1956 sagen til behandling i medfør af ombudsmandslovens § 6, 4. pkt.

Fra Forsvarsministeriet modtog jeg den 15. november 1956 en udtalelse og sagens

akter, herunder en udtalelse af 12. oktober 1956 fra overlægen ved Livgarden, en redegørelse af 22. oktober 1956 fra Livgarden og en erklæring af 1. november 1956 fra Forsvarets Lægekorps. Det fremgik heraf, at N under aftjeningen af sin værnepligt den 5. juni 1956 pådrog sig et venstresidigt lårbensbrud, at han samme dag blev indlagt på Københavns Militærhospital, og at han den 30. august 1956 blev overflyttet til Infirmeriet ved Sjælsmark. I hospitalets udskrivningsseddel af 30. august 1956 var det anført, at Infirmeriet eventuelt kunne foranstalte, at garderen blev sendt på sygeorlov i hjemmet foreløbig i 4 uger.

I en erklæring af 15. september 1956 fra overlægen ved Infirmeriet til Livgardens 1. Bataillon oplyste overlægen, at N stadig havde venstre ben i gips, og at han kun kunne gå ved hjælp af to krykkestokke. Da han

derfor ikke foreløbig kunne deltage i den militære tjeneste, indstillede overlægen, at der blev bevilget ham en måneds orlov i hjemmet. Overlægens erklæring blev samme dag af kompagniet tilstillet bataillon, idet kompagniet anbefalede, at N fik 1 måneds sygeorlov i hjemmet.

Bataillonens fremsendte den 17. september 1956 overlægens indstilling til Livgarden med bemærkning, at bataillon var meget betænkelig ved at bevilge N 1 måneds ophold i hjemmet; derimod kunne bataillon anbefale, at der blev tilstået ham et passende ophold på militærets rekreationshjem i Faxe.

Den 21. september 1956 blev N udskrevet fra Infirmeriet, og samme dag fik han ordre til at melde sig på Livgardens Kaserne, hvor hans kompagni forrettede tjeneste. Han blev på kasernen indkvarteret på en stue beliggende på 1. sal (i Livgarden betegnet som 2. sal).

Den 22. september 1956 blev N fremstillet for Livgardens overlæge, der indstillede til Livgarden, at han blev fritaget for al tjeneste, men skulle blive boende på kasernen indtil den 27. september 1956, til hvilket tidspunkt han påny skulle indlægges på Københavns Militærhospital, og at han efter udskrivningen herfra skulle overføres til rekreationshjemmet i Faxe.

Denne indstilling fremsendte Livgarden den 25. september til Københavns Militærhospital med bemærkning, at Livgarden ville anbefale et ophold på rekreationshjemmet i Faxe.

Den 27. september 1956 blev N indlagt på Militærhospitalet, og den 6. oktober 1956 meddelte hospitalet Livgarden, at han af hospitalet på anbefaling af den kirurgiske overlæge havde fået meddelt 4 ugers rekreationsorlov i hjemmet fra den 5. oktober 1956 at regne.

Overlægen ved Livgarden anførte i sin udtalelse af 12. oktober 1956, at N, da han den 22. september 1956 blev fremstillet for ham, var forsynet med gipsbandage på venstre ben fra lysken til ovenfor ankelledet, og at han gik godt ved hjælp af to engelske krykkestokke (ikke krykker). N havde anmodet overlægen om tilladelse til at bo hjemme, indtil han den 27. september 1956 skulle indlægges på Militærhospitalet. Overlægen havde hertil svaret, at han ikke fandt an-

ledning til at foretage indstilling herom, da N i de få dage indtil indlæggelsen på Militærhospitalet var i stand til at bo og færdes på kasernen, om nødvendigt med hjælp fra kammeraterne.

Forsvarets Lægekorps udtalte i erklæringen af 1. november 1956, at der efter lægekorpsets skøn ikke var handlet lægeligt uforvarligt eller ukorrekt af de lægelige instanser, og at Ns korte ophold på kasernen med fritagelse for al tjeneste og med dagligt lægetilsyn måtte være at foretrække for et ophold uden tilsyn i hans hjem.

Livgarden oplyste i sin redegørelse af 22. oktober 1956, at N under hensyn til hans helbredstilstand var blevet indkvarteret på en stue på 1. sal, der er den lavest liggende belægningsstue på kasernen. Om dagen havde N været henvist til at benytte et toilet på kasernepladsen, og om natten måtte han som alle andre indkvarterede benytte et toilet på 2. sal. N havde ikke overfor sine stuekammerater, kompagniets talsmænd eller befalingsmænd givet udtryk for, at han havde vanskeligt ved at klare sig på kasernen. Endelig havde N ikke fået ordre til at hente sin udrustning, og han havde ikke på noget tidspunkt efter ulykken den 5. juni 1956 haft udrustning udleveret, da han hele tiden havde været fritaget for praktisk tjeneste.

Den 18. december 1956 havde jeg en samtale med N og hans fader. N oplyste her, at rejsen den 21. september 1956 til København var foregået med bus og tog, og at han ikke af de militære myndigheder havde fået refunderet sine rejseudgifter. Ved ankomsten til kasernen havde han henvendt sig til kaptajnen for vagtkompagniet, der havde beordret ham til at melde sig hos den tilsynsførende, for at han af denne kunne få udleveret sin udrustning; den tilsynsførende havde dog ikke kunnet finde udrustningen, og N havde ikke senere fået den udleveret.

N oplyste videre, at han under sit ophold på kasernen havde været fritaget for al tjeneste. Den 22. september 1956 havde han gjort Livgardens overlæge opmærksom på, at han dårligt kunne bo på 1. sal, bl. a. fordi toilettet lå på 2. sal og trappen henlå i mørke, og at han på grund af sine krykkestokke havde vanskeligt ved at hente sin mad i marкетenderiet. Overlægen havde hertil svaret, at N var rask, og havde spurgt, om hans

stuekammerater ikke hjalp ham, hvilket N havde besvaret bekræftende, idet han dog havde henvist til, at de ofte havde vagt.

Den 17. januar 1957 udbad jeg mig en udtalelse om årsagen til, at N ikke af de militære myndigheder havde fået refunderet sine udlæg til rejsen den 21. september 1956, og den 31. januar 1957 oplyste Livgardens 1. Bataillon, at dette enten skyldtes, at han havde glemt at bede om dem -- skønt dette var en naturlig sag, da det drejede sig om en tjenesterejse -- eller, at han var blevet henvist til at søge pengene refunderet ved Livgardens vagtkompagni, men havde undladt dette. -- Livgarden oplyste derefter den 4. februar 1957, at man havde foranlediget, at rejsepengene blev udbetalt til N.

Den 13. februar 1957 forelagde jeg sagen for Retslægerådet, der efter at have gennemgået sygejournalen og samtlige røntgenbilleder den 1. april 1957 udtalte, at der ikke i sagen sås at være oplyst omstændigheder, der gjorde det lægeligt uforsvarligt, at N boede

på Livgardens Kaserne i tiden 21.—27. september 1956.

Den 10. april 1957 udtalte jeg, at jeg efter de af Forsvarets Lægekorps og Retslægerådet afgivne erklæringer ikke kunne kritisere, at N blev indkvarteret på Livgardens Kaserne, eller de forhold, hvorunder han måtte bo på denne.

Efter det af Livgardens 1. Bataillon den 31. januar 1957 anførte kunne jeg ikke med tilstrækkelig sikkerhed anse det for godtgjort, at det kunne bebrejdes de militære myndigheder, at udgiften til rejsen den 21. september 1956 ikke straks var blevet refunderet.

Forsåvidt angik spørgsmålet om, hvorvidt N havde fået ordre til at hente udrustningen, mente jeg, da det af Livgarden blev bestridt, at sådan ordre var blevet givet, og da han ikke efter ulykken den 5. juni 1956 havde fået udleveret sin udrustning, at kunne undlade at foretage videre.

61. *Anmodet Justitsministeriet om at overveje, hvorvidt det bør pålægges myndighederne under vilkårsforhandling med henblik på skilsmisse at gøre ægtefællerne bekendt med den pensionsretlige virkning af, at der ikke pålægges den pensionsberettigede mand underholdspligt overfor hustruen. (J. nr. 638/56).*

Den 4. oktober 1956 klagede fru N over, at myndighederne under vilkårsforhandling i 1953 med hende og hendes ægtefælle med henblik på skilsmisse efter forudgående separation ikke havde vejledet hende med hensyn til reglerne om en fraskilt hustrus adgang til enkepension. (Lov nr. 102 af 14/3 1941 som ændret ved lov nr. 268 af 14/6 1951).

Fra Københavns amt modtog jeg en udtalelse tilligemed sagens akter. Da vilkårsforhandlingen havde fundet sted i 1953 og jeg ifølge ombudsmandsloven i almindelighed ikke kan beskæftige mig med forhold, der ligger mere end 1 år tilbage i tiden, udtalte jeg den 5. december 1956, at jeg ikke så mig i stand til at foretage noget i fru Ns sag.

Samtidig fandt jeg dog anledning til at anmode Justitsministeriet om at overveje, hvorvidt det bør pålægges myndighederne under vilkårsforhandling med henblik på skilsmisse at gøre ægtefællerne bekendt med den pensionsretlige virkning af, at der ikke

pålægges den pensionsberettigede mand underholdspligt overfor hustruen.

Endvidere bad jeg oplyst, om Justitsministeriet og Finansministeriet anerkender, at hustruens pensionsret bevares, hvor det vel i skilsmissevilkårene er fastsat, at manden skal bidrage til hustruens underhold, men hvor bidrag enten ikke er begæret fastsat, eller hvor det er bestemt, at manden ikke for tiden skal svare bidrag.

Den 18. december 1956 besvarede Justitsministeriet sidstnævnte spørgsmål bekræftende. Ministeriet meddelte iøvrigt, at det i § 8 i anordning nr. 483 af 17. november 1922 er fastsat, at overøvrigheden under vilkårsforhandlingen bør påse, at der ikke i vilkårene indeholdes bestemmelser, der er åbenbart ubillige overfor en af ægtefællerne, og at den i så tilfælde bør henlede vedkommende ægtefælles opmærksomhed herpå. Videre henviste ministeriet til, at det i cirkulære nr. 191 af 24. september 1951 er fore-

skrevet, at det under vilkårstorhandlingen bør bringes på det rene, om der tilkommer hustruen enkepension. Efter Justitsministeriets opfattelse var der ikke anledning til at fastsætte yderligere retningslinier for de pågældende myndigheders virksomhed på dette område.

Den 4. marts 1957 udtalte jeg overfor Justitsministeriet, at det, da parternes aftaler på det pågældende område kan have vidtgående konsekvenser, må synes rimeligt, at de af myndighederne, i alle tilfælde hvor lovens betingelser for, at hustruen bevarer pensionsretten, er opfyldt, bliver gjort bekendt med den på dette område gældende lovgivning.

Under hensyn hertil udbad jeg mig underretning om, hvorvidt ministeriet enten

på grundlag af nærværende sag eller på grundlag af tilsvarende tilfælde, der måtte komme til ministeriets kundskab, påny vil le overveje spørgsmålet om at udfærdige yderligere retningslinier vedrørende den vejledning, myndighederne under vilkårsforhandlingerne forud for skilsmisse skal give ægtefællerne om den pensionsretlige virkning af, at der ikke pålægges den pensionsberettigede mand underholdspligt overfor hustruen.

Den 12. marts 1957 meddelte Justitsministeriet, at man, såfremt der, f. eks. gennem klager i andre tilfælde, måtte vise sig at være praktisk behov derfor, ville tage spørgsmålet om udfærdigelse af yderligere direktiver op til overvejelse.

- 62.** *Anmodet politimesteren i Randers købstad m. v. om at henlede to polititjenestemænds opmærksomhed på det ønskelige i, at det i en rapport utvetydigt havde været anført, om en i denne indeholdt oplysning byggede på deres egen iagttagelse eller på det afhørte vidnes forklaring. (J. nr. 642/56).*

I en af Den særlige Klageret den 6. oktober 1956 oversendt skrivelse af 16. august 1956 klagede N over, at der under en mod ham rejst straffesag, der den 27. juni 1956 var pådømt ved retten for Rougsø m. fl. herreder, var optaget en politirapport med urigtigt indhold. N henviste til, at kgl. vejer og måler Chr. Rørholm, Hobro, til en rapport havde forklaret, at han den 19. januar 1956 i vejerbogen havde indført kendingsbogstav og nummer på den vogn, som han om morgenen samme dag havde vejret med et læs roer, men at han under sin vidneforklaring den 27. juni 1956 i retten forklarede, at han »har ingen steder noteret nummeret på den pågældende lastvogn, og han kan ikke huske nu, om han havde bemærket nummeret og kunne huske det nogle få dage efter«.

Den 29. oktober 1956 klagede N påny over politiets behandling af sagen, bl. a. over den måde, hvorpå N var blevet afhørt af en kriminalbetjent, og over, at den forklaring, hans værtinde havde afgivet i retten, var blevet lagt hende i munden af anklagemyndighedens repræsentant.

N anførte videre, at han nu kunne huske,

at han den 19. januar 1956 om morgenen sammen med sin medhjælper havde hentet et læs halm hos en husmand ved Hvidsten Kro.

Fra politimesteren i Randers købstad m. v. modtog jeg sagens akter og en udtalelse af 8. december 1956 samt erklæringer af 5. og 7. november 1956 fra de polititjenestemænd, som havde behandlet sagen.

I rapport af 11. februar 1956 vedrørende en afhøring af Rørholm var bl. a. anført følgende: »Ved vejningen af roerne har han opgivet at hedde . . . , ligesom vognens kendingsbogstav og nr. V 16879 er opnoteret og indført i vejerbogen.«

I erklæringerne af 5. og 7. november 1956 anførte de pågældende polititjenestemænd, at de den 21. januar 1956 om morgenen havde indfundet sig hos Chr. Rørholm i Hobro, der på forespørgsel straks bekræftede, at en vognmand ved navn N var ankommet med et læs roer til vejerboden kl. 8 den 19. januar 1956. Den ene af polititjenestemændene oplyste i erklæringen, at Rørholm straks havde været i stand til at oplyse vognens udseende, nummer og kendingsbogstav; såvidt

han huskede, havde Rørholm opnoteret nummeret på vejerbogens omslag. — Den anden polititjenestemand erindrede også, at Rørholm havde bilens nummer skrevet op, men om det var på vejerbogens omslag, på en løs lap papir eller på skrivebordets underlag, kunne han ikke huske.

Forsåvidt angik Ns klage over politiets afhøring af ham, udtalte den pågældende kriminalbetjent, at han havde været fuldt korrekt overfor N, som hver gang inden afhøringerne var blevet gjort bekendt med de særlige rettigheder, han som sigtet havde ifølge retsplejeloven. Kriminalbetjenten anførte, at N også havde gjort brug af disse rettigheder ved bl. a. at nægte at udtale sig.

I anledning af Ns nu fremkomne forklaring om sin færd den 19. januar 1956 udtalte kriminalbetjenten, at der formentlig var tale om en erindringsforskydning, idet N til rapport af 16. februar 1956 havde forklaret, at han havde haft den omtalte medhjælper med efter halm hos en husmand i Havndal, efter at denne den 20. januar 1956 i Randers Dagblad havde annonceret om salg af halm.

I sin skrivelse af 8. december 1956 henholdt politimesteren sig til det af polititjenestemændene udtalte. Politimesteren oplyste endvidere, at den af Ns værtinde afgivne forklaring i retten var så absolut troværdig og umiddelbar og ikke lagt hende i munden, da hun af anklagemyndighedens repræsentant, der ikke kendte hende i forvejen, ud-

trykkelig blev opfordret til med egne ord overfor retten at fremstille sine iagttagelser ved den pågældende lejlighed.

Politimesteren udtalte endelig, at han måtte anse Ns klager for grundløse.

Med hensyn til rapporten af 11. februar 1956 udtalte jeg den 25. februar 1957, at jeg ikke fandt det godtgjort, at rapporten havde haft et urigtigt indhold. Sagen gav mig dog anledning til at anmode politimesteren i Randers om at henlede de pågældende polititjenestemænds opmærksomhed på det ønskelige i, at det i rapporten utvetydigt havde været anført, om de selv havde set, hvor bilnummeret var opnoteret, eller om rapportens oplysning om opnoteringen byggede på Rørholms forklaring.

Forsåvidt angik det af N iøvrigt anførte fandt jeg det ikke godtgjort, at der var begået fejl fra politiets side ved sagens behandling.

I anledning af klagen over afhøringen af Ns værtinde i retten, meddelte jeg, at det ifølge retsplejelovens § 184 bl. a. påhviler rettens formand at våge over, at afhøringen foretages tilfredsstillende. Da jeg ifølge ombudsmandsloven ikke har indseende med dommernes embedsførelse, kunne jeg ikke foretage noget forsåvidt angik dette klagepunkt.

63. *Klage over Handelsministeriets praksis med hensyn til at meddele søofficerer af reserven dispensation fra bestemmelsen i sønæringslovens § 8, stk. 1, litra a, om erhvervelse af sønæringsbevis som skibsfører.*

Handelsministeriet erklærede, at man ville tage spørgsmålet om opretholdelse eller ændring af den hidtidige praksis op til overvejelse og til forhandling med Forsvarsministeriet. (J. nr. 660/56).

Den 15. oktober 1956 klagede Foreningen af Søofficerer i Reserven over Handelsministeriets praksis med hensyn til at meddele søofficerer af reserven dispensation fra bestemmelsen om erhvervelse af sønæringsbevis som skibsfører i § 8, stk. 1, litra a, i bekendtgørelse nr. 74 af 31. marts 1928 af lov om sønæring med senere ændringer.

Ifølge denne bestemmelse kræves det for at få skibsførerbevis, at vedkommende efter

bestået styrmandseksamen har faret til søs mindst 2 år som styrmand eller sætteskipper, dog mindst 1 år som 1ste eller eneste styrmand i søgående skib udenfor indskrænket fart eller på damp- eller motorskib af over 100 tons i denne fart eller i kystfart.

Efter samme lovs § 8, stk. 3, har en søofficer af linien, der har bestået afgangsprøven ved Søværnets Officersskole og har faret til søs som officer i mindst 4 år, ret til at

erhverve bevis som fører af dansk damp- eller motorskib. Samme ret har en officer i søværnet, der har bestået den nævnte afgangsprøve og har faret til søs i mindst 2 år som officer samt i mindst 1 år som 1ste eller eneste styrmand i dansk damp- eller motorskib i kofardifart udenfor den indskrænkede fart.

Ved lovens § 26, stk. 1, er der tillagt Handelsministeriet bemyndigelse til under særlige omstændigheder at gøre undtagelse fra bestemmelsen i § 8, stk. 1, litra a.

Ifølge foreningens opfattelse er det urimeligt, at Handelsministeriet kun meddeler søofficerer af reserven dispensation fra bestemmelsen i § 8, stk. 1, litra a, såfremt disse i en vis tid har sejlet som styrmænd med handelskibe. Foreningen har herved bl. a. henvist til, at søofficerer af linien og søofficerer af reserven i vidt omfang udfører samme tjeneste, og at fartstid som næstkommanderende eller chef i Søværnets skibe må ligestilles med fartstid som 1ste styrmand i handelsflåden.

I den forannævnte skrivelse af 15. oktober 1956 og i en skrivelse af 6. december 1956 til Handelsministeriet havde foreningen endvidere henvist til, at orlogskaptajnerne Ivar Westergaard og K. Bang samt søløjtnant Erik Morhordst Hansen, der alle er søofficerer af reserven, og som ikke er udgået fra Søværnets Officersskole, ikke havde kunnet opnå dispensation fra den nævnte betingelse for erhvervelse af skibsførerbevis.

Fra Handelsministeriet modtog jeg en udtalelse af 29. januar 1957 og akterne vedrørende orlogskaptajn Ivar Westergaards ansøgning om dispensation. Det fremgik heraf, at orlogskaptajnen den 15. juni 1956 ansøgte ministeriet om at få meddelt dispensation fra betingelsen i § 8, stk. 1, litra a. Orlogskaptajnen oplyste i ansøgningen, at han i 1936 havde bestået skibsførereksamen, at han havde sejlet ca. 10 måneder som 2den eller 3die styrmand med handelsskibe, og at han som søofficer — fra 6. maj 1939 til 19. marts 1952 i reserven og derefter i linien — havde gjort tjeneste i 35 måneder og 20 dage som 3die- eller 4de-kommanderende, i 12 måneder og 29 dage som næstkommanderende og i 86 måneder og 27 dage som chef.

Den 5. juli 1956 afslog Handelsministeriet det ansøgte.

Ministeriet udtalte i skrivelsen af 29. januar 1957, at orlogskaptajn Westergaards ansøgning blev afslået, da han ikke opfyldte

de efter ministeriets praksis stillede krav for at opnå dispensationen, ligesom han ikke opfyldte de betingelser for erhvervelse af skibsførerbevis af henholdsvis 2. og 1. grad, der er opstillet i §§ 15 og 16 i det den 25. oktober 1956 i Folketinget fremsatte forslag til lov om danske skibes bemanning og om sønæringsbeviser.

Ministeriet havde siden 1919 ved meddelelse af de omhandlede dispensationer fulgt den praksis at meddele søofficerer af reserven tilladelse til at erhverve bevis som skibsfører, når ansøgerne foruden sejlads med Søværnets skibe har sejlet i mindst 12 måneder som styrmand i handelsskibe, hvoraf mindst 6 måneder som 1ste eller eneste styrmand i søgående skib i den i sønæringslovens § 8 a omhandlede fart.

Denne praksis blev i årene 1943—44 midlertidigt lempet, således at tilladelse til erhvervelse af bevis som skibsfører i enkelte tilfælde blev meddelt søofficerer af reserven, der havde lang tids sejlads som 2den, 3die eller 4de styrmand, men ingen sejlads som 1ste eller eneste styrmand.

I nogle tilfælde havde ministeriet givet ansøgere, der havde væsentlig kortere tids sejlads som styrmænd, midlertidig tilladelse til at føre skib af ikke over 400 registertons brutto, hvorved de pågældende senere ville kunne anses for at opfylde betingelserne efter den sædvanlige dispensationspraksis for erhvervelse af skibsførerbevis.

Da de nævnte afvigelser fra ministeriets dispensationspraksis var forårsaget af de særlige forhold under 2. verdenskrig, der medførte, at søofficerer af reserven i en årrække var afskåret fra at sejle som 1ste eller eneste styrmand i handelsskibe, havde ministeriet, så snart det skønnedes rimeligt og gennemførligt, påny krævet, at de siden 1919 stillede betingelser for meddelelse af den omhandlede dispensation skulle være opfyldt.

Den 28. februar 1957 anmodede jeg Forsvarsministeriet om en udtalelse, idet jeg særlig udbad mig oplysning om, hvorvidt de af foreningen omtalte søofficerers tjeneste i Søværnet kunne ligestilles med tjeneste forrettet af søofficerer af linien udgået fra Søværnets Officersskole.

Forsvarsministeriet tilbagesendte den 27. marts 1957 sagen, idet ministeriet tiltrådte en fra Søværnskommandoen indhentet er-

klæring, hvorefter de pågældende søofficerers tjenesteforhold i relation til meddelelse af skibsførerbevis fuldt ud må ligestilles med den tjeneste, som forrettes af søofficerer af linien udgået fra Søværnets Officersskole.

Søværnskommandoen havde været opmærksom på, at efter bestemmelserne om erhvervelse af skibsførerbevis i det forannævnte lovforslag vil der fortsat på dette område gælde forskellige betingelser for søofficerer af reserven og for søofficerer af linien, der har bestået afgangsprøven på Søværnets Officersskole. Søværnskommandoen havde dog afstået fra at rejse indvendinger herimod, da stærke civile faglige interesser havde været afgørende for udformningen af lovforslagets bestemmelser.

Endelig ville Søværnskommandoen, alle forhold taget i betragtning, anse det for rimeligt, at den af Handelsministeriet hidtil fulgte dispensationspraksis blev taget op til fornyet overvejelse, bl. a. under hensyn til den nævnte tjenstlige ligestilling mellem søofficerer af reserven og søofficerer af linien.

Den 5. april 1957 forelagde jeg påny sagen for Handelsministeriet og anmodede om en udtalelse om, hvorvidt Forsvarsministeriets udtalelse måtte give Handelsministeriet anledning til fornyede overvejelser med hensyn til de krav, der stilles til søofficerer af reserven, for at disse kan opnå dispensation fra den i § 8, stk. 1, litra a, nævnte betingelse for meddelelse af skibsførerbevis. Jeg bad dernæst oplyst, om Handelsministeriet var sindet at tage det orlogskaptajn Westergaard den 5. juli 1956 meddelte afslag på ansøgning om dispensation op til fornyet behandling. Endelig anmodede jeg ministeriet om nærmere oplysninger vedrørende de af foreringen fremdragne sager vedrørende orlogskaptajn Bang og søløjtnant Morhordst Hansen.

I den anledning udtalte Handelsministe-

riet den 25. maj 1957, at det i overensstemmelse med Søværnskommandoens og Forsvarsministeriets henstilling ville være sindet at gøre spørgsmålet om opretholdelse eller ændring af den hidtidige dispensationspraksis til genstand for overvejelse og i forbindelse hermed optage forhandling med Forsvarsministeriet.

Forsåvidt angik den af Handelsministeriet den 5. juli 1956 truffne afgørelse vedrørende orlogskaptajn Westergaard udtalte ministeriet, at den var truffet i overensstemmelse med den af ministeriet hidtil fulgte praksis, og at der efter ministeriets opfattelse intet var fremkommet, der kunne begrunde sagens genoptagelse, idet der ikke forelå fejl ved sagens behandling, ligesom der ikke var oplyst specielle forhold, der kunne begrunde en særbehandling af orlogskaptajnens andragende. Ministeriet havde ikke haft forelagt ansøgninger fra orlogskaptajn Bang og søløjtnant Morhordst Hansen om meddelelse af dispensation.

Den 21. juni 1957 udtalte jeg, at jeg ikke fandt fornødent grundlag for at kritisere de betingelser, som Handelsministeriet efter sin hidtidige praksis havde stillet for at meddele de omhandlede dispensationer til søofficerer af reserven, idet jeg herved lagde vægt på, at ministeriet ifølge sin udtalelse af 25. maj 1957 ville være sindet at tage den fremtidige dispensationspraksis op til overvejelse og drøftelse med Forsvarsministeriet. Jeg kunne heller ikke udtale kritik af det af ministeriet udøvede skøn over, om der burde meddeles orlogskaptajn Westergaard dispensation, hvorved jeg bemærkede, at ministeriets afgørelse i denne sag efter det foreliggende var i overensstemmelse med ministeriets sædvanlige dispensationspraksis.

- 64.** *En forvaret i Psykopatanstalten i Horsens klagede den 14. oktober 1956 over, at der ikke var blevet beskikket ham en tilsynsværge. Retten havde den 11. september 1956 foretaget beskikkelsen, men ved en fejl fra politiets side blev den forvarede og anstalten først underrettet herom den 31. oktober 1956. Den pågældende polititjenestemand erkendte fejlen. (J. nr. 662/56).*

En forvaret i Psykopatanstalten i Horsens anmodede den 14. oktober 1956 om bistand til at opnå prøveløsladelse, idet han samtidig

anførte, at der ikke var beskikket nogen tilsynsværge for ham.

Efter at overlægen ved anstalten den 24.

oktober 1956 havde oplyst, at der verserede en sag om beskikkelse af tilsynsværge, modtog jeg fra politimesteren i Horsens købstad m. v. sagens akter og udtalelser af 20. november 1956 og 13. februar 1957.

Det fremgik heraf, at den forvarede ifølge kendelse afsagt den 12. januar 1956 af retten for Horsens købstad m. v. blev genindsat i psykopatforvaring, og at han den 27. februar 1956 anmodede Justitsministeriet om, at der måtte blive beskikket ham en tilsynsværge. — Denne skrivelse blev af overlægen den 28. februar 1956 fremsendt til Justitsministeriet, hvorfra skrivelsen blev tilstillet politimesteren i Horsens.

Den 16. marts 1956 indhentede politimesteren en udtalelse fra overlægen, der den 26. marts 1956 oplyste, at den forvarede foreslog seniormajor i Frelsens Hær Gaardsted beskikket som tilsynsværge. Overlægen havde forinden, den 14. marts 1956, meddelt Justitsministeriet, at den forvarede havde anmodet om at få sin skrivelse af 27. februar 1956 vedrørende beskikkelse af en tilsynsværge annulleret, idet han havde formålet seniormajor Gaardsted til at påtage sig hvervet som tilsynsværge. Overlægens skrivelse af 14. marts 1956 blev herefter tilstillet politimesteren.

Den 9. april 1956 tilbagesendte politimesteren sagen til Psykopatanstalten efter telefonisk aftale med en forsorgssekretær ved anstalten, fordi den af den forvarede opgivne person, seniormajor Gaardsted, ikke kunne findes.

Forsorgssekretæren oplyste i en erklæring af 2. februar 1957, at han, efter at have modtaget sagen fra politimesteren, uden resultat rettede henvendelse til flere af Frelsens Hærs afdelinger, indtil det blev oplyst, at den person, det drejede sig om, var en 83-årig seniorchef Gravslund, som var trådt ud af tjeneste på grund af alder.

Den forvarede havde herefter udtalt, at han ikke ønskede den pågældende som værg, og havde påny anmodet anstalten om bistand til at fremskaffe en egnet tilsynsværge. Forsorgssekretæren oplyste i denne forbindelse, at han i den følgende tid forhandlede med forskellige personer uden resultat, men til sidst — engang i august måned — lykkedes det at formå ekspeditionssekretær

H. P. Andreasen, Horsens, til at påtage sig hvervet.

Den 30. juli 1956 rettede den forvarede påny henvendelse til Justitsministeriet og anførte, at han stadig ikke havde fået beskikket en tilsynsværge. Skrivelsen blev tilstillet politimesteren, der den 20. august 1956 indhentede en udtalelse fra overlægen, som den 28. s. m. oplyste, at der ikke var beskikket nogen tilsynsværge for den pågældende, og at man — selvom man principielt ikke fandt, at det var anstaltens opgave at formidle beskikkelse af tilsynsværge — dog i dette tilfælde ikke havde villet afvise at være den forvarede behjælpelig hermed. Samtidig oplyste overlægen, at ekspeditionssekretær Andreasen havde erklæret sig villig til at blive beskikket som tilsynsværge, og at dette var i overensstemmelse med den forvaredes ønske.

Efter politimesterens anmodning havde dommeren i Horsens købstad m. v. den 11. september 1956 beskikket ekspeditionssekretær Andreasen som tilsynsværge.

Da det af overlægens skrivelse af 24. oktober 1956 til mig fremgik, at han ikke var underrettet om, at ekspeditionssekretær Andreasen den 11. september 1956 var beskikket som tilsynsværge, anmodede jeg den 21. januar 1957 politimesteren i Horsens om oplysning om, hvornår meddelelsen om beskikkelsen var blevet videregivet til anstalten og den forvarede.

Politimesteren fremsendte den 13. februar 1957 en erklæring af 12. februar 1957 fra en da pensioneret kriminalassistent, der oplyste, at han den 13. september 1956 gav meddelelse om værgebeskikkelsen til ekspeditionssekretær Andreasen, men at han ved en fejl ikke fik afsendt meddelelse til den forvarede og anstalten før den 31. oktober 1956.

Den 26. februar 1957 udtalte jeg, at jeg ikke fandt grundlag for at kritisere myndighedernes behandling af ansøgningerne om beskikkelse af tilsynsværge, bortset fra at det måtte anses for uheldigt, at den forvarede og anstalten først den 31. oktober 1956 var blevet underrettet om værgebeskikkelsen af 11. september 1956. Da den herved begåede fejl var erkendt, fandt jeg efter samtlige foreliggende omstændigheder ikke anledning til at foretage videre vedrørende dette forhold.

- 65.** *En tidligere på sindssygehospital tvangsindlagt patient havde under indlæggelsen fremsat ønske om udskrivning og begæret spørgsmålet om indlæggelsens lovlighed prøvet ved domstolene. Da udskrivning blev afslået, ønskede den pågældende ikke denne afgørelse indbragt for retten, men fastholdt sin begæring om prøvelse af selve tvangsindlæggelsen. — Anmodet Justitsministeriet om at tage stilling til, hvorvidt spørgsmålet om indlæggelsens lovlighed kunne indbringes for domstolene ved ministeriets foranstaltning. Ministeriet indbragte sagen for retten. (J. nr. 674/56).*

I skrivelse af 18. oktober 1956 og senere skrivelser klagede N over, at han den 28. december 1955 under politiets medvirken var blevet tvangsindlagt på Sindssygehospital ved Århus, hvorfra han af overlægen blev udskrevet den 2. februar 1956.

Det fremgik af de fra vedkommende politimester modtagne akter, at N i skrivelse af 6. januar 1956 til Justitsministeriet havde klaget over tvangsindlæggelsen, som han fandt ulovlig, og havde anmodet om at blive udskrevet fra sindssygehospital. Overlægen ved sindssygehospital udtalte den 7. januar 1956 overfor Justitsministeriet, at patienten befandt sig i en tilstand, der måtte sidestilles med sindssygdom, og at det ved en udskrivning kunne komme til handlinger, som ville være farlige for omgivelserne, hvorfor patienten burde tilbageholdes på hospitalet. Samtidig underrettede overlægen vedkommende politimester om, at patienten ønskede spørgsmålet om tvangsindlæggelsens lovlighed indbragt for retten.

Ved skrivelse af 31. januar 1956 tiltrådte Justitsministeriet i medfør af § 8, stk. 1, jfr. § 9, stk. 2, i lov nr. 118 af 13. april 1938 om sindssyge personers hospitalsophold, at overlægen havde afslået at imødekomme patientens begæring om udskrivning.

Da patientens tilstand imidlertid havde ændret sig, således at der ikke længere fandtes grundlag for at tilbageholde ham, udskrev hospitalet ham den 2. februar 1956.

Overlægen udtalte den 20. november 1956

overfor mig, at patienten, da han i sin tid blev gjort bekendt med Justitsministeriets afgørelse af 31. januar 1956, gav udtryk for, at han ikke ønskede denne afgørelse indbragt for retten, mens han fastholdt sin begæring om domstolsprøvelse af tvangsindlæggelsens lovlighed.

Den 15. december 1956 anmodede jeg Justitsministeriet om at tage stilling til, hvorvidt spørgsmålet om indlæggelsens lovlighed ved ministeriets foranstaltning kunne indbringes for domstolene, jfr. § 9 i lov nr. 118 af 13. april 1938, således som den er ændret ved lov nr. 175 af 11. juni 1954. Jeg henlede herved opmærksomheden på, at N gentagne gange havde fremsat ønske om at få indlæggelsens lovlighed prøvet ved domstolene, ligesom han havde krævet erstatning for indlæggelsen, hvorimod han ikke ønskede den stedfundne tilbageholdelse på hospitalet indbragt for retten.

Den 23. januar 1957 meddelte Justitsministeriet, at man samme dag havde forelagt sagen for retten.

Ved domme afsagt henholdsvis den 26. februar og den 18. maj 1957 har vedkommende underret og Vestre Landsret anset såvel tvangsindlæggelsen som tvangstilbageholdelsen indtil den 2. februar 1956 for lovlige og har frifundet det offentlige for Ns erstatningskrav.

- 66.** *Klage over politiets behandling af en færdselssag, hvorunder en bilists førerbevis var inddraget administrativt. — Som sagen forelå ophøst, kunne der ikke rettes kritik mod nogen. Sagen gav imidlertid anledning til, at politidirektøren i København ændrede reglerne for, hvilke polititjenestemænd der i København kan træffe afgørelse om tilbagelevering af administrativt inddragne førerbeviser. (J. nr. 689/56).*

Den 22. oktober 1956 klagede N over den tid, der var medgået til behandlingen af en sag vedrørende et færdselsuheld, hvori han

den 29. februar 1956 som fører af en personmotorvogn var impliceret, og i hvilken anledning politiet på Svendsgades politista-

tion havde optaget rapport og efter foretagelse af spiritusprøve administrativt inddraget hans førerbevis den 1. marts 1956.

N klagede endvidere over, at han den 3. marts 1956 ved telefonisk henvendelse til Svendsgades politistation havde fået at vide, at førerbeviset kunne fås udleveret den 5. marts 1956, men at han ikke fik det udleveret, da han den pågældende dag henvendte sig på politistationen.

Fra politidirektøren i København modtog jeg den 10. december 1956 en udtalelse og en erklæring af 22. november 1956 fra politikommissæren på Svendsgades politistation. Politidirektøren oplyste bl. a., at N i henhold til resolution af 17. november 1956 havde fået førerbeviset udleveret.

Den 16. januar 1957 modtog jeg færdsels-sagens akter. Det fremgik heraf, at N og føreren af en anden personmotorvogn efter et færdselsuheld den 29. februar 1956 kl. 23,45 blev inddraget til Svendsgades politistation til spiritusundersøgelse, idet politiet havde skønnet, at der kunne være tale om spirituspåvirkning. Den tilkaldte læge betegnede i sin erklæring N som »påvirket af alkohol i hvert fald i let grad«, og hans førerbevis blev derfor af den vagthavende politiassistent taget i bevaring til sagen. Den 2. marts 1956 udstedte Retsmedicinsk Institut en erklæring, hvorefter N havde 0,73 pro mille alkohol i blodet.

I erklæringen af 22. november 1956 oplyste politikommissæren bl. a., at N den 5. marts 1956 henvendte sig på souschefens kontor og anmodede om at få førerbeviset udleveret, og at han blev gjort bekendt med, at det under hensyn til erklæringen fra Retsmedicinsk Institut ikke kunne udleveres, men at han kunne begære spørgsmålet vedrørende politiets administrative inddragelse af førerbeviset forelagt retten. Hertil udtalte N, at han først ville tale med sin sagfører.

Den 19. marts 1956 meddelte en sagfører i København telefonisk Kontoret for Politisager, at N ønskede spørgsmålet om politiets administrative inddragelse af førerbeviset forelagt retten i medfør af færdselslovens § 70, stk. 6.

Den 20. marts 1956 blev sagen af politiet fremsendt til Københavns Byret, hvor N og hans sagfører i et retsmøde den 12. april 1956 frafaldt begæringen om afsigelse af

kendelse, efter at dommeren havde tilkendegivet sit syn på sagen.

Den 20. april 1956 blev sagen forelagt Retslægerådet, der i en erklæring af 14. maj 1956 bl. a. udtalte, at det måtte antages, at N på tidspunktet for kørselen havde været påvirket af spiritus i let grad.

Den 26. juni 1956 blev sagen fremsendt til statsadvokaten for København, der ved anklageskrift af 5. juli 1956 rejste tiltale mod N for overtrædelse af færdselslovens § 16, stk. 1.

I et den 23. august 1956 afholdt retsmøde i Københavns Byret vedtog føreren af den anden personmotorvogn, mod hvem der var rejst tiltale for overtrædelse bl. a. af færdselslovens vigepligtsbestemmelser, en bøde på 100 kr., hvorimod sagen mod N, der blev behandlet under medvirken af domsmænd, blev udsat til ny forelæggelse for Retslægerådet, idet Ns forsvarer i retten fremlagde en lægeerklæring af 7. juni 1956, hvoraf det fremgik, at N led af »Thomsens sygdom«, og at dette ikke var oplyst ved undersøgelsen på politistationen.

Den 24. august 1956 fremsendte forsvareren til politiet de spørgsmål, han ønskede forelagt Retslægerådet, og gjorde herunder opmærksom på, at den undersøgende læges beskrivelse af N og føreren af den anden personmotorvogn ved den kliniske undersøgelse tilnærmelsesvis var den samme, og at der ifølge erklæringen af 2. marts 1956 fra Retsmedicinsk Institut ikke var konstateret alkohol i sidstnævntes blod.

Den 11. september 1956 forelagde politiet påny sagen for Retslægerådet, der den 19. oktober 1956 udtalte, at sagen, således som den nu var oplyst, ikke kunne siges at give sikre holdepunkter for at antage, at N den 29. februar 1956 havde været påvirket af spiritus.

Den 15. november 1956 besluttede statsadvokaten for København, at der ville være at nedlægge påstand om frifindelse for N, og den 17. november 1956 blev Københavns Politis Motorkontor underrettet om, at førerbeviset ville kunne udleveres til N, ligesom hans forsvarer telefonisk blev underrettet herom. — I det afsluttende retsmøde, der fandt sted i Københavns Byret den 17. december 1956, blev N i overensstemmelse hermed frifundet.

Om Ns telefoniske henvendelse den 3. marts 1956 til Svendsgades politistation udtalte politikommissæren i erklæringen af 22. november 1956, at ingen af de vagthavende politiassistenter erindrede at have talt med N. Til denne erklæring henholdt politidirektøren sig i skrivelsen af 10. december 1956.

Den 28. januar 1957 oplyste N overfor mig, at hans henvendelse til Svendsgades politistation den 3. marts 1956 fandt sted i tiden mellem kl. 9 og 11; han havde ikke talt med den vagthavende, men med en politibetjent, hvis navn han enten ikke længere kunne huske eller ikke havde fået at vide. Den pågældende politibetjent havde ikke straks svaret på spørgsmålet om, hvorvidt N kunne få sit førerbevis udleveret, idet N gennem telefonen kunne høre, at han spurgte nogle andre, der bekræftede, at N kunne få førerbeviset udleveret, når alkoholpromillen kun var 0,73. Politibetjenten havde derefter meddelt N, at han kunne henvende sig på politistationen mandag den 5. marts 1956 og få førerbeviset udleveret. I tillid hertil havde N bekostet rejsen i København.

I den anledning anmodede jeg den 31. januar 1956 politidirektøren om at foranledige de polititjenestemænd, der havde forrettet tjeneste på Svendsgades politistation den 3. marts 1956 i tiden mellem kl. 9 og 11, afæsket en erklæring om, hvorvidt nogen af dem havde talt med N, og i bekræftende fald hvilke oplysninger der var givet ham.

Med skrivelse af 5. marts 1957 fremsendte politidirektøren en erklæring af 18. februar 1957 fra politikommissæren på Svendsgades politistation, hvortil politidirektøren henholdt sig. Politikommissæren udtalte, at det ikke var lykkedes at finde frem til den eller de polititjenestemænd, med hvem N skulle have talt i telefonen den 3. marts 1956. Det havde ved henvendelse til KTAS og Præstø telefoncentral ikke været muligt nærmere at tidfæste den pågældende telefonsamtale. Politikommissæren nærede ikke tvivl om, at den af N omtalte samtale havde fundet sted, men der kunne dels foreligge en misforståelse fra Ns side, dels en forglemmelse fra de pågældende polititjenestemænds side.

Sagen havde givet politikommissæren anledning til at indskærpe, at beslutninger vedrørende udlevering af et inddraget førerbevis herefter kun kunne træffes af politikommissæren selv eller af stationens to souschefer.

Den 22. marts 1957 udtalte jeg, at jeg ikke kunne kritisere, at den vagthavende politiassistent på grundlag af de foreliggende lægelige oplysninger tog Ns førerbevis i bevaring til sagen, og at jeg ikke fandt, at der var medgået for lang tid til politiets behandling af sagen.

Ved den foretagne undersøgelse havde det beklageligvis ikke været muligt at bestyrke Ns oplysning om, at telefonsamtalen den 3. marts 1956 havde fundet sted, eller at fastslå, med hvem N ved den lejlighed havde talt, og jeg kunne derfor ikke, som sagen forelå oplyst, rette kritik mod nogen enkeltperson for den fejlagtige meddelelse, der måtte være givet N under telefonsamtalen.

Under hensyn hertil og til den af politikommissæren på Svendsgades politistation foretagne indskærpelse af, at beslutninger om udlevering af inddragne førerbeviser kun må foretages af ham eller hans souschefer, fandt jeg ikke grundlag for at foretage videre vedrørende Ns henvendelse.

Sagen gav mig dog anledning til den 22. marts 1957 at anmode politidirektøren i København om en udtalelse om, hvorvidt der ville være anledning til at foretage en lignende indskærpelse på de øvrige københavnske politistationer.

Endvidere bad jeg oplyst, om der var anledning til, at politidirektørens dagsbefaling nr. 153 af 20. juni 1946, hvorefter afgørelse om eventuel tilbagelevering af administrativt inddragne førerbeviser træffes af færdselsafdelingen, ændredes, således at afgørelsen af dette spørgsmål i klare tilfælde træffes af stationen, mens afgørelsen i mere tvivlsomme tilfælde fortsat træffes af færdselsafdelingen.

Den 29. april 1957 oplyste politidirektøren, at det i det store og hele er praksis, at spørgsmål om tilbagelevering af inddragne førerbeviser afgøres af stationernes chefer eller souschefer og oftest efter forhandling med færdselsafdelingen. Politidirektøren havde imidlertid af nærværende sag taget anledning til på en parole at indskærpe for stationslederne, at kun de og deres souschefer må træffe afgørelse i de her omhandlede sager.

Forsåvidt angik spørgsmålet om en eventuel ændring af ovennævnte dagsbefaling bemærkede politidirektøren, at direktivet om,

at bestemmelse om tilbagelevering af administrativt inddragne førerbeviser træffes af færdselsafdelingen, er indført for at sikre en ensartet praksis, og politidirektøren ville af samme hensyn finde det rettest, at denne ordning opretholdtes. Politidirektøren tilføjede, at man overvejede en nyordning vedrørende

færdselsafdelingens og Kontoret for Politisagers behandling af sager vedrørende spirituspåvirkede motorførere, og at man i forbindelse med ordningens gennemførelse ville være opmærksom på det af mig rejste spørgsmål.

67. *En politimesters udbetaling af findeløn var ikke i overensstemmelse med de gældende regler. — Forelagt sagen for Justitsministeriet, der påtalte fejlen. (J. nr. 721/56).*

Den 28. oktober 1956 forespurgte købmand L. P. Johansen, Lundby, om det var i overensstemmelse med gældende regler om udbetaling af findeløn, at politimesteren i Store-Heddinge købstad m. v. havde udbetalt 178 kr. 54 øre til finderens af en 500 kr. seddel.

Den 2. januar 1957 oplyste politimesteren, at der den 30. august 1954 som hittegods blev indleveret en 500 kr. seddel, og at finderens den 16. december 1954 fik udbetalt 50 kr. (10 pct.) i findeløn. Politimesteren havde endvidere af beløbet afholdt 64 kr. 38 øre til annoncering m. v., og da ingen kunne godtgøre sin ejendomsret til pengesedlen, blev der til finderens yderligere betalt 128 kr. 54 øre, svarende til en trediedel af det resterende beløb.

Den 16. januar 1957 forelagde jeg sagen

for Justitsministeriet, der den 8. marts 1957 underrettede mig om, at ministeriet samtidig havde meddelt politimesteren, at han burde have udbetalt finderens ialt en trediedel af det fundne beløb efter fradrag af de afholdte annonceringsudgifter, og at man ikke havde fundet anledning til at forlange det for meget erlagte beløb tilbagebetalt af finderens. — Der henvises i denne forbindelse til § 7 i lov nr. 146 af 23. april 1952 om hittegods og § 16, stk. 5, i Justitsministeriets cirkulære nr. 116 af 6. juni 1952 om behandling af hittegods.

Da Justitsministeriet havde påtalt den skete fejl, fandt jeg ikke grundlag for at foretage videre.

68. *Henstillet til Handelsministeriet at overveje, om der burde ske en ændring af ordlyden i § 1 i bekendtgørelse nr. 243 af 7. juli 1954 om indregistrering af varemotorkøretøjer på sorte nummerplader uden aflevering af bevillingstilsagn. — Bekendtgørelsen er ophævet ved bekendtgørelse nr. 186 af 6. juli 1957. (J. nr. 723/56).*

Den 30. oktober 1956 klagede automobilhandler P. Pilgaard, Esbjerg, over Handelsministeriets afgørelse af 14. august 1956, hvorefter bestemmelserne i § 1 i bekendtgørelse nr. 243 af 7. juli 1954 om indregistrering af varemotorkøretøjer på sorte nummerplader uden aflevering af bevillingstilsagn forudsætter, at den pågældende varevogn i de sidste 3 år har været indregistreret i ejerens (brugerens) navn. — Den nævnte bestemmelse har følgende ordlyd:

»Last- og varemotorkøretøjer under 3000 kg brutto, der ikke i mindst 3 år har været indregistreret for den pågældende ejer (bru-

ger) som varemotorkøretøj, kan ikke uden tilladelse fra Direktoratet for Vareforsyning indregistreres på sædvanlige (sorte) nummerplader mod betaling af halv omsætningsafgift i henhold til § 7, stk. 3, i lov om omsætningsafgift af motorkøretøjer, jfr. lov bekendtgørelse nr. 3 af 9. januar 1954.«

Fra Handelsministeriet modtog jeg en udtalelse af 15. februar 1957 og sagens akter samt en redegørelse af 5. januar 1957 fra Direktoratet for Vareforsyning.

Det fremgik heraf, at automobilhandler Pilgaard den 22. maj 1956 forespurgte di-

rektoratet, hvorvidt en af hans kunder, såfremt han købte en bestemt varevogn, ville være berettiget til at få den indregistreret på sorte nummerplader uden aflevering af bevillingstilsagn, idet Pilgaard oplyste, at vognen i tiden fra 8. februar 1951 til 11. februar 1954 havde tilhørt kunden, og at den siden den 8. februar 1951 havde været indregistreret på gule nummerplader.

Den 25. maj 1956 meddelte Direktoratet for Vareforsyning, at den ønskede indregistrering uden aflevering af bevillingstilsagn kun kunne finde sted, når det pågældende motorkøretøj i de tre år umiddelbart forud for ansøgningens fremsendelse, havde været indregistreret for den ejer (bruger), der ønskede vognen omregistreret.

Den 22. juni 1956 indbragte Pilgaard direktoratets afgørelse for Handelsministeriet, idet han gjorde gældende, at det ikke af bekendtgørelsen fremgik, at vognen i de tre år, der lå umiddelbart før ansøgningen om indregistrering på sorte nummerplader, skulle have tilhørt den person, der ønskede omregistreringen foretaget.

Efter brevveksling med direktoratet meddelte Handelsministeriet den 14. august 1956, at man kunne henholde sig til direktoratets afgørelse af 25. maj 1956.

Direktoratet for Vareforsyning oplyste i redegørelsen af 5. januar 1957, at formålet med bekendtgørelsen havde været at begrænse den forøgede efterspørgsel efter varevogne til personbefordring, der opstod, da man på grund af valutasituationen foretog en begrænsning af tildelingen af personautomobiler, idet en sådan forøgelse af varevognsparken ansås for uøkonomisk og uheldig. Direktoratet havde i overensstemmelse hermed kun tilladt indregistrering af et varemotorkøretøj på sorte nummerplader uden aflevering af bevillingstilsagn, når ejeren havde haft vognen indregistreret på gul

nummerplade i de tre år, der lå umiddelbart forud for den ønskede omregistrering.

Selvom bekendtgørelsens ordlyd næppe kunne udelukke muligheden for at tillade indregistrering på sorte nummerplader uden bevillingstilsagn i et tilfælde som det foreliggende, havde direktoratet ikke ment at kunne tillade noget sådant, da dette ville kunne give anledning til, at en tidligere ejer, der havde haft en varevogn indregistreret på gule nummerplader i 3 år, påny overtog den og alene med henblik på videresalg lod den indregistrere på sorte nummerplader uden erlæggelse af bevillingstilsagn.

Handelsministeriet henholdt sig overfor mig til direktoratets udtalelse.

Den 6. marts 1957 udtalte jeg, at jeg ikke kunne kritisere Direktoratet for Vareforsynings og Handelsministeriets fortolkning af den omhandlede bestemmelse, hvorved bemærkedes, at spørgsmålet om fortolkningens rigtighed i sidste instans henhører under domstolene.

Da jeg imidlertid fandt, at bestemmelsen, som formuleret i bekendtgørelsens § 1, kunne give anledning til begrundet tvivl, henstillede jeg til Handelsministeriet at tage under overvejelse, hvorvidt der burde ske en ændring af bekendtgørelsens ordlyd, således at tvivl udelukkedes.

Den 18. juli 1957 meddelte Handelsministeriet, at man, under hensyn til at spørgsmålene vedrørende automobilfordelingen igennem forårsmånederne havde været under overvejelse med henblik på en ophævelse af de gældende bestemmelser, havde fundet betimeligheden af at foretage en eventuelt ganske kortvarig ændring af bekendtgørelsen af 7. juli 1954 noget tvivlsom, og at bekendtgørelsen ved Handelsministeriets bekendtgørelse af 6. juli 1957 nu var ophævet.

69. Af egen drift foretaget undersøgelse af reglen i ulykkesforsikringslovens § 11, stk. 1, hvorefter direktøren for Ulykkesforsikringen er formand for Ulykkesforsikrings-Rådet.

Henstillet til Socialministeriet, at forretningsordenen for Ulykkesforsikrings-Rådet optages i Lov- eller Ministerialtidende. (J. nr. 754/56).

Den 13. november 1957 tilskrev jeg Socialministeriet således:

»Ved behandlingen af en række sager vedrørende afgørelser truffet af direktøren for

Ulykkesforsikringen og Ulykkesforsikrings-Rådet er jeg blevet opmærksom på, at direktøren for Ulykkesforsikringen ifølge § 11, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 198 af 12. april 1949 af lov om forsikring mod følger af ulykkestilfælde med senere ændringer tillige er formand for Ulykkesforsikrings-Rådet. Da det dernæst fremgår af den af Socialministeriet den 28. september 1933 fastsatte forretningsorden for Ulykkesforsikrings-Rådet, at formanden indkalder rådet til møder og leder disse, er forholdet det, at direktøren som formand for rådet leder dettes behandling af de af ham som direktør truffne afgørelser.

Denne ordning, der er uforenelig med almindelige retsplejprincipper, kan give anledning til betænkeligheder også udfra forvaltningsretlige synspunkter, jfr. herved professor Poul Andersens Forvaltningsret, 2. udg. 1946, s. 436 ff. Hertil kommer yderligere, at Ulykkesforsikrings-Rådets afgørelser i visse tilfælde i henhold til § 10, stk. 2, i ulykkesforsikringsloven er endelige.

Ved gennemgang af forarbejderne til den nugældende og de tidligere love om forsikring mod følger af ulykkestilfælde er jeg blevet opmærksom på, at der under Rigsdagens behandling af forslag til den nugældende lov om ulykkesforsikring blev fremsat nogen kritik af, at direktøren for Ulykkesforsikringen skulle være formand for rådet (RT 1930/31, Ft. forh., sp. 2785, RT 1932/33, Lt. forh., sp. 1603), og at der i Landstinget af et mindretal blev fremsat et ændringsforslag, hvorefter Ulykkesforsikringens embedsmænd ikke måtte have sæde i rådet (RT 1932/33, till. B, sp. 2270, og Lt. forh., sp. 2106). Det bemærkes herved, at formanden for Invalidforsikringsretten efter det af socialministeren senest den 31. oktober 1956 i Folketinget fremsatte forslag til ændring af folkeforsikringsloven ikke skal have sæde i det foreslåede ankenævn, for hvilket Invalidforsikringsrettens afgørelser skal kunne indbringes*).

Da spørgsmålet om direktørens stilling i Ulykkesforsikrings-Rådet har en betydelig

interesse, har jeg fundet anledning til i medfør af ombudsmandslovens § 6, 4. pkt., af egen drift at tage sagen op til behandling, og jeg skal derfor anmode Socialministeriet om en udtalelse om, hvorvidt der efter ministeriets opfattelse måtte være anledning til at overveje en ændring af ulykkesforsikringsloven, således at direktøren for Ulykkesforsikringen enten ikke får sæde i rådet eller ikke er formand for dette.

Da jeg endvidere er blevet opmærksom på, at rådets forretningsorden af 28. september 1933 ikke er optaget i Lov- eller Ministerialtidende, og da jeg finder, at forretningsordenen kan have interesse for offentligheden, skal jeg under henvisning til lov af 25. juni 1870 om udgivelse af en lov- og ministerialtidende henstille, at forretningsordenen optages i en af de nævnte publikationer.«

I skrivelse af 21. december 1956 udtalte socialministeren, at han var enig i mit principielle synspunkt med hensyn til den stilling, direktøren for Ulykkesforsikringen ifølge lovens § 11, stk. 1, har i Ulykkesforsikrings-Rådet, og han oplyste, at »Socialministeriet allerede tidligere har haft under overvejelse at tage skridt til ændring af dette forhold, men at man har ment, at dette principielle spørgsmål bør tages op i forbindelse med overvejelse af andre principielle ændringer af loven«.

Samtidig meddelte socialministeren, at ministeriet ville drage omsorg for, at Ulykkesforsikrings-Rådets forretningsorden blev offentliggjort i Ministerialtidende, og at man med henblik herpå havde udbedt sig en udtalelse fra Direktoratet for Ulykkesforsikringen om, hvorvidt der i denne forbindelse ville være anledning til at foretage ændringer i den gældende forretningsorden.

Forretningsordenen for Ulykkesforsikrings-Rådet er nu optaget i Ministerialtidende som nr. 116 af 20. juni 1957.

70. *Indfordringsafdelingen i Københavns Overpræsidium havde ikke været bekendt med en rapport, der var optaget til brug for embedets bidragsafdeling, og som ville have været af væsentlig betydning for indfordringsafdelingens behandling af en begæring*

*) Ankenævnet er nu oprettet ved lov nr. 118 af 12. april 1957 om ændring i lov om folkeforsikring.

om udfærdigelse af afsoningsordre. — Overpræsidiets drog omsorg for, at indfordringsafdelingen i lignende tilfælde bliver gjort bekendt med de oplysninger, som tilvejebringes ved klager over bidragsfastsættelser. (J. nr. 763/56).

Den 5. november 1956 klagede fru N over Københavns Overpræsidiets behandling af hendes ansøgninger om bistand til inddrivelse af de bidrag, som hendes fraseparerede ægtefælle var pligtig at betale til hendes underhold.

Fra Overpræsidiets modtog jeg akterne vedrørende bidragets fastsættelse og inddrivelse samt en udtalelse af 17. december 1956. Det fremgik heraf, at fru N var separeret ved dom afsagt den 24. januar 1956, bl. a. på vilkår at hendes ægtefælle svarede bidrag efter overøvrighedens bestemmelse til hendes underhold i separationstiden, dog ikke udover 5 år.

Den 23. maj 1956 bestemte Overpræsidiets, at manden fra den 1. september 1955 at regne og indtil videre skulle betale 50 kr. månedlig til fru Ns underhold.

Den 25. maj 1956 anmodede fru N politimesteren i Københavns amts søndre birk m. v. om inddrivelse af forfaldne bidrag indtil den 1. juni 1956, ialt 450 kr. Denne anmodning videresendtes den 31. maj 1956 til Overpræsidiets, hvor manden den 14. juni 1956 oplyste, at han var uden arbejde og under lægebehandling. Samtidig oplyste han, at han den 1. juni 1956 havde ansøgt Justitsministeriet om nedsættelse eller bortfald af bidraget.

Den 18. juni 1956 rettede fru N påny henvendelse til Overpræsidiets, hvor hun den 30. juni 1956 blev vejledet om sagen.

Samme dag blev fru N afhørt af politiet i anledning af mandens ansøgning til Justitsministeriet om nedsættelse af bidraget, og til rapporten anmodede hun om, at bidraget måtte blive forhøjet.

Den 18. juli 1956 erklærede manden overfor politiet, at han aldrig ville betale det omhandlede bidrag, og at han ikke ville give oplysning om, hvor han arbejdede eller om sine indtjeningsforhold.

Den 7. august 1956 meddelte Justitsministeriet, at man ikke fandt grundlag for at ændre Overpræsidiets bidragsfastsættelse af 23. maj 1956.

Efter at Overpræsidiets havde oplyst, at sagen var sat i bero til den 22. august 1956,

da manden var på rekreation, anmodede fru N i skrivelse af denne dato om, at han måtte blive hensat til afsoning.

Ved fru Ns telefoniske henvendelse den 21. september 1956 havde Overpræsidiets endvidere gjort hende bekendt med indholdet af en af Københavns politi den 10. september 1956 foretagen afhøring af manden, ifølge hvilken han stadig var uden beskæftigelse. En fornyet henvendelse fra fru N den 29. september 1956 blev besvaret af Overpræsidiets den 6. oktober 1956, og den 22. oktober 1956 oplyste manden overfor Overpræsidiets, at han stadig var arbejdsløs og under lægebehandling. Han var herefter indlagt på hospital fra den 8. til den 23. november 1956.

Den 3. december 1956 oplyste manden overfor Overpræsidiets, at han nu var beskæftiget som juleassistance, uden at han dog ville oplyse hvor. Samtidig tilbød han at betale 50 kr. den 8. december 1956. — Da beløbet ikke indkom denne dag, udfærdigede Overpræsidiets den 10. december 1956 afsoningsordre for skyldigt bidrag indtil den 1. juni 1956, ialt 450 kr. — den 13. december 1956 nedsat til 400 kr., da manden nu havde indbetalt 50 kr.

I sin udtalelse af 17. december 1956 anførte Overpræsidiets, at indfordringsafdelingen ikke havde været bekendt med den ovenfor nævnte rapport af 30. juni 1956 med continuation indeholdende mandens forklaring af 18. juli 1956, som blev optaget i anledning af hans ansøgning til Justitsministeriet om nedsættelse af bidraget. Denne ansøgning var blevet behandlet af Overpræsidiets bidragsafdeling.

Den 18. februar 1957 anmodede jeg Overpræsidiets om en udtalelse om, hvorvidt det ville være muligt at tilvejebringe en ordning, hvorefter indfordringsafdelingen bliver gjort bekendt med de rapporter, der optages i anledning af ansøgninger om forhøjelse eller nedsættelse af underholdsbidrag.

Overpræsidiets meddelte den 22. marts 1957, at man følger den praksis, at de under en endnu ikke afgjort indfordringssag op-

stående spørgsmål om ændring af bidraget behandles af indfordringsafdelingen, medmindre det som i den foreliggende sag drejer sig om en klage over en af bidragsafdelingen nylig udfærdiget resolution.

Overpræsidiets tilføjede, at man i lignende tilfælde ville drage omsorg for, at de i anledning af en klage over bidragsfastsættelsen tilvejebragte oplysninger meddeles indfordringsafdelingen til brug ved afgørelsen af indfordringssagen.

Overpræsidiets oplyste samtidig, at bidraget til fru Ns underhold ifølge Overpræsidiets resolution af 22. februar 1957 var bortfaldet fra den 1. marts 1957 at regne og indtil videre, og at indfordringssagen for tiden var stillet i bero.

Den 29. marts 1957 udtalte jeg, at det af hensyn til indfordringsafdelingens behandling af fru Ns begæring af 22. august

1956 om udfærdigelse af afsoningsordre havde været af væsentlig betydning, om afdelingen havde været bekendt med det til rapporten af 30. juni 1956 og senere oplyste, herunder særlig mandens udtalelse af 18. juli 1956, og at det derfor havde været ønskeligt, om der dengang havde været tilvejebragt en forretningssgang i Overpræsidiets, hvorefter indfordringsafdelingen havde haft kendskab til rapporten.

Da Overpræsidiets imidlertid havde udtalt, at man ville drage omsorg for, at indfordringsafdelingen i lignende tilfælde bliver gjort bekendt med de oplysninger, som tilvejebringes ved klager over bidragsfastsættelser, og da de foreliggende oplysninger ikke gav mig fornødent grundlag for at udtale, at sagen ikke var blevet behandlet med behørig omhu, foretog jeg ikke yderligere i anledning af fru Ns henvendelse.

- 71.** *En politirapport indeholdt ikke oplysning om, at en afhøring var foretaget pr. telefon. Politidirektøren i København betydede vedkommende polititjenestemand, at det klart bør fremgå af en rapport, at en afhøring er foretaget pr. telefon. (J. nr. 792/56).*

Den 12. december 1956 klagede N over politiets behandling af en af ham indgivet politianmeldelse vedrørende et færdselsuheld den 28. november 1955 og gjorde gældende, at hans hustru ikke som anført i en politirapport af 6. januar 1956 havde givet politiet nogen oplysning om færdselsuheldet; til støtte herfor oplyste N bl. a., at hustruen havde været sygemeldt fra den 4. januar til den 19. marts 1956, og at han ikke dengang havde telefon.

Fra politidirektøren i København modtog jeg en udtalelse af 14. januar 1957 med en redegørelse fra den overpolitibetjent, der havde optaget politirapporten. Overpolitibetjenten fastholdt, at han havde afhørt hustruen; han kunne ikke nu erindre, hvor eller hvornår han havde afhørt hende, men han antog, at afhøringen var sket pr. telefon.

Politidirektøren anførte, at det ikke kan anses for usædvanligt, at der i tilfælde, der angår ukomplicerede færdselsuheld, som først nogen tid senere bliver anmeldt, foretages afhøring af et vidne pr. telefon.

Politidirektøren fandt ikke anledning til at betvivle rigtigheden af overpolitibetjentens forklaring om, at afhøringen af Ns hustru eventuelt var sket pr. telefon, og anførte herved, at det var muligt, at hustruen, der ikke var sengeliggende under hele sin sygdom, selv havde ringet overpolitibetjenten op. Politidirektøren fandt ikke grundlag for at rette bebrejdelse mod overpolitibetjenten, bortset fra det forhold, at denne ikke i rapporten af 6. januar 1956 havde anført, om afhøringen var foretaget pr. telefon, hvilket var blevet betydet ham.

Den 25. januar 1957 udtalte jeg, at jeg ikke fandt grundlag for at antage, at de oplysninger, som Ns hustru ifølge politirapporten af 6. januar 1956 havde givet overpolitibetjenten, ikke skulle være meddelt af hende.

Da det var blevet betydet overpolitibetjenten, at det klart bør fremgå af en rapport, at en afhøring er foretaget pr. telefon, fandt jeg ikke anledning til at foretage videre.

72. *Undersøgt om Direktoratet for Ulykkesforsikringen kunne fremskynde behandlingen af visse sager ved anvendelse af afskrifter eller fotokopier. (J. nr. 796/56).*

Den 16. november 1956 klagede landsretssagfører Espen Hansen, København, over den tid, der var medgået i Direktoratet for Ulykkesforsikringen til behandling af en den 6. september 1955 indgivet ansøgning om tilladelse til i medfør af ulykkesforsikringslovens § 4, stk. 2, at anlægge sag mod fru Ns arbejdsgiver i anledning af et ulykkestilfælde, som var overgået hende den 27. februar 1954.

Det fremgik af de af landsretssagføreren indsendte bilag og af en udtalelse af 30. november 1956 fra Direktoratet for Ulykkesforsikringen, at landsretssagføreren, samtidig med at han den 6. september 1955 søgte om den nævnte tilladelse, havde anmodet direktoratet om at oversende sagen til politimesteren i Københavns amts nordre birk, for at politiet kunne undersøge, om der var anledning til at rejse straffesag mod arbejdsgiveren, således at fru N fik adgang til at fremsætte sit erstatningskrav under straffesagen. Direktoratet oplyste i skrivelser af 30. november 1956, at man allerede den 26. april 1955 fra Invalideforsikringsretten havde modtaget en anmodning om udlån af sagens akter til brug for en dér verserende sag vedrørende en af fru N indgivet begæring om invaliderente, men at direktoratet ikke på det pågældende tidspunkt havde kunnet undvære akterne af hensyn til behandlingen af spørgsmålet om ydelse af erstatning efter ulykkesforsikringsloven, der blev afgjort ved direktoratets kendelse af 30. september 1955. Direktoratet modtog påny den 20. oktober 1955 fra Invalideforsikringsretten en anmodning om udlån af akterne, som den 25. s. m. blev oversendt til retten. — Direktoratet havde herefter flere gange erindret Invalideforsikringsretten om sagen, som blev modtaget tilbage den 22. marts 1956.

Den 5. april og den 22. maj 1956 forespurgte direktoratet fru N, om der var optaget politirapport i anledning af ulykkestilfældet, og efter at landsretssagfører Espen Hansen den 24. maj 1956 havde svaret benægtende på dette spørgsmål, anmodede direktoratet den 6. juni 1956 politimesteren i Københavns amts nordre birk om at foranledige optaget en politirapport til belysning

af de nærmere omstændigheder ved ulykkestilfældet.

Den 22. september 1956 modtog direktoratet sagen tilbage fra politiet, der den 11. juni 1956 havde afhørt fru N.

Direktoratet bad den 12. oktober 1956 arbejdsgiveren oplyse, hvor han havde ansvarsforsikret, og modtog den 16. oktober 1956 meddelelse om, at sådan forsikring ikke var tegnet.

Direktoratet skønnede derefter, at den ansøgte tilladelse til sagsanlæg burde gives, og oversendte den 30. november 1956 sagen til Justitsministeriet, idet man samtidig meddelte fru N og landsretssagfører Espen Hansen, at ansøgningen var imødekommet.

Den 6. december 1956 meddelte landsretssagføreren mig, at han ikke ønskede videre foretaget, da fru N nu havde fået den ønskede tilladelse fra direktoratet.

Sagen gav mig anledning til den 14. januar 1957 at anmode Direktoratet for Ulykkesforsikringen om en udtalelse om, hvorfor direktoratet afventede sagens behandling i Invalideforsikringsretten, før man den 6. juni 1956 foranledigede optaget politirapport.

Den 23. januar 1957 meddelte direktoratet, at man ikke begærer politirapport optaget til belysning af en sag uden at vedlægge sagens akter, der som regel indeholder oplysninger af betydning ved rapportens udarbejdelse. Direktoratet havde derfor ikke i nærværende tilfælde foranlediget optaget politirapport i sagen, før akterne var modtaget tilbage fra Invalideforsikringsretten.

Da det er af væsentlig betydning, at politirapporter optages så snart som muligt efter at den begivenhed, der giver anledning til rapportoptagelsen, har fundet sted, spurgte jeg den 25. februar 1957, om direktoratet, eventuelt ved hjælp af afskrifter eller fotokopier af de relevante bilag, uden urimeligt besvær kunne tilvejebringe det fornødne grundlag for, at politirapporter kan optages, uanset at sagens akter anvendes i anden anledning.

Direktoratet meddelte den 11. marts 1957, at det ville betyde en væsentlig arbejdsfor-

øgelse, såfremt man i de omhandlede tilfælde tog afskrifter af sagens akter. Lettere ville det utvivlsomt være at anvende fotokopiering, og direktoratet havde da også tidligere overvejet at anskaffe et lyskopieringsapparat, men var hidtil veget tilbage for at påføre staten de hermed forbundne udgifter. Direktoratet ville imidlertid påny overveje, om det måtte

anses for forsvarligt at søge et sådant apparat anskaffet.

Den 29. august 1957 har direktoratet meddelt, at man har mulighed for at få akter fotokopieret hos Frederiksberg kommune, og at man i påkommende tilfælde agter at benytte sig af denne adgang.

73. *Undersøgt, om lov nr. 194 af 11. juni 1954 om vederlagsfri undervisning m. v. i de offentlige højere almenskoler indeholder hjemmel for bestemmelsen i § 6, stk. 2, i bekendtgørelse nr. 11 af 24. januar 1955, hvorefter der kan opkræves skoleafgift i tilfælde, hvor en skolekommune efter derom af elevens forældre eller værge fremsat anmodning måtte optage en elev med bopæl i en anden kommune uden at opnå adgang til refusion i henhold til bekendtgørelsens § 2. (J. nr. 797/56).*

Den 10. juli 1957 tilskrev jeg laboratorieførstander Svend Grane, Brørup, således:

»I skrivelse af 16. november 1956 har De klaget over, at der afkræves Dem skoleafgift for Deres børn, der går i mellemskolen i Koldings kommunale gymnasium, idet De har henvist til, at ifølge § 1, stk. 1, i lov nr. 194 af 11. juni 1954 er undervisningen i de af staten og kommunerne drevne højere almenskoler vederlagsfri.

I den anledning har jeg den 4. december 1956 anmodet Undervisningsministeriet om en udtalelse, som jeg har modtaget den 12. februar 1957 tilligemed sagens akter.

Det fremgår af de foreliggende oplysninger, at De bor i Brørup kommune, der har en kommunal mellemskole, at De har tre sønner, født i 1939, 1941 og 1943, at de to ældste sønner i august 1953 og den yngste søn i august 1955 blev overflyttet fra Brørup kommuneskole til mellemskolen ved Kolding gymnasium, og at Deres ældste søn i sommeren 1956 gik ud af skolen med realeksamen.

Den 8. juni 1954 fik De af rektor ved Kolding gymnasium meddelelse om, at al skolegang i henhold til loven af 11. juni 1954 var gratis fra 1. august 1954, dog således at rektor tog forbehold med hensyn til eventuelle fortolkninger af loven i kommende cirkulærer.

Omkring juli 1955 blev der af Kolding kommune afkrævet Dem skoleafgift fra den 1. august 1954, da Brørup kommune ikke ville refundere Kolding kommune udgifterne

ved Deres børns undervisning i Kolding kommunale gymnasium.

Den 12. august 1955 forespurgte De Undervisningsministeriet, om De kunne tilpligtes at betale skoleafgift. Ministeriet meddelte den 29. august 1955, at Brørup kommune ifølge § 2 i bekendtgørelse nr. 11 af 24. januar 1955 ikke kunne tilpligtes at betale skoleafgiften for Deres børn, når de søgte Kolding gymnasiums mellemskole eller real-skole.

Den 28. september 1955 rettede De påny skriftlig henvendelse til Undervisningsministeriet, der den 27. oktober 1955 forelagde sagen for borgmesteren i Kolding købstad og henstillede, at der ikke blev afkrævet Dem et større beløb for så vidt angik Deres to ældste børn, end De skulle have betalt efter de før loven af 11. juni 1954 gældende regler.

Borgmesteren udtalte den 7. november 1955 overfor Undervisningsministeriet, at man var indstillet på at se velvilligt på en ansøgning fra Dem om en nedsættelse af skoleafgiften for de af Deres børn der var optaget i Kolding gymnasium før skoleåret 1954/55. Dette meddelte ministeriet Dem den 15. november 1955 og tilrådede Dem til Kolding byråds skoleudvalg at indsende et andragende om nedsættelse af skoleafgiften. De har overfor mit kontor oplyst, at Kolding kommune har nedsat skoleafgiften for Deres næstældste søn.

Undervisningsministeriet har overfor mig udtalt, at det ikke indenfor rammen af de gældende bestemmelser har kunnet imødekomme Dem videre end sket.

Når der herefter skal tages stilling til, hvorvidt myndighederne har været berettigede til at affordre Dem skoleafgift, må det først fremhæves, at loven af 11. juni 1954 i § 1, stk. 1, uden forbehold fastslår, at »undervisningen i de af staten og kommunerne drevne højere almenskoler er vederlagsfri«.

Vedrørende kommunernes indbyrdes refusionsforhold bestemmer lovens § 3 følgende:

»For elever, der efter meddelelse til hjemstedskommunen optages i en af de i § 1 nævnte kommunale skoler m. v. udenfor denne, kan den del af udgiften til undervisning og læremidler, der normalt afholdes af kommunen, kræves refunderet af hjemstedskommunen efter nærmere af undervisningsministeren efter forhandling med indenrigs- og boligministeren fastsatte bestemmelser.«

Med hjemmel i denne bestemmelse udstedte Undervisningsministeriet bekendtgørelse nr. 11 af 24. januar 1955, der i § 2 fastsætter følgende nærmere bestemmelser om refusionsordningen:

»En kommune har ret til med adgang til refusion i overensstemmelse med bestemmelserne nedenfor i § 3 at modtage elever med bopæl udenfor kommunen til undervisning i de i § 1 omhandlede eksamensskoleafdelinger samt på kommunale kursus til almindelig forberedelseksamen, forudsat at elevens hjemstedskommune ikke selv har indrettet eksamensskole eller kursus til almindelig forberedelseksamen.«

Bekendtgørelsens § 6 bestemmer dernæst:

»Stk. 1: Adgangen til at opkræve skoleafgift af forældrene i de omhandlede skoler er bortfaldet fra 1/8 1954 at regne.

Stk. 2: Undtaget herfra er dog tilfælde, hvor en skolekommune efter derom af elevens forældre eller værge fremsat anmodning måtte optage en elev med bopæl i en anden kommune uden at opnå adgang til refusion i henhold til § 2.«

Spørgsmålet er, om den sidste undtagelsesbestemmelse, hvorved der administrativt fastsættes pligt til at erlægge skoleafgift i et tilfælde som Deres, er forenelig med de ovenfor anførte bestemmelser i loven af 11. juni 1954.

Ved behandlingen af dette spørgsmål har jeg gennemgået lovens forarbejder uden i disse at have fundet nogen udtalelse, der di-

rette er af betydning for spørgsmålet. De udtalelser, der angår udgifter ved undervisning af udenbys børn, tager alle kun sigte på den mellemkommunale refusion.

I bemærkningerne til lovforslaget, der blev fremsat i Folketinget den 10. marts 1954, hedder det således:

»Man er opmærksom på de spørgsmål, der kan opstå med hensyn til betalingen for udenbys børn i de kommunale skoler. Der foreligger dog herom ofte eller vil kunne tilvejebringes særlig overenskomst mellem de pågældende kommuner.« (FT 1953/54, tillæg A, sp. 2306).

Efter lovforslagets 1. behandling i Folketinget den 18. marts 1954 blev der nedsat et folketingsudvalg til behandling af lovforslaget, og dette udvalg afgav betænkning den 19. maj 1954 (FT 1953/54, tillæg B, sp. 1009). I denne siges det bl. a.:

»Under samråd med undervisningsministeren er bl. a. drøftet forslagens virkninger i tilfælde, hvor en elev søger undervisning udenfor hjemstedskommunen, samt hvorledes forslaget iøvrigt vil virke for kommuner med egne gymnasier. Disse problemer fremførtes også af de kommunale organisationer.

Ministeren har overfor udvalget oplyst, at han ved en forhandling med de kommunale organisationer har fået disses tilsagn om medvirken til at finde frem til den mest hensigtsmæssige ordning af tilskudsforholdene for de kommunale eksamensskoler, herunder af spørgsmålet om betaling for udenbys boende elever. Ministeren har i konsekvens heraf stillet det under nr. 3 opførte ændringsforslag nr. 3 svarer til lovens foran citerede § 3).

Ministeriet har i udtalelsen af 12. februar 1957 anført, at det stedse har fortolket § 1 i loven af 11. juni 1954 således, at undervisningen er vederlagsfri for forældre til en elev i de af elevens hjemstedskommune drevne højere almenskoler og, såfremt hjemstedskommunen ikke driver sådanne skoler, tillige i alle andre kommuners højere almenskoler, idet hjemstedskommunen i disse tilfælde betaler for undervisningen. Ministeriet har derimod ikke ment med rimelighed at kunne pålægge kommuner, som selv opretholder et eksamensskolevæsen og afholder de dermed forbundne ekstra udgifter, at betale for un-

dervisning af børn, som er bosat i kommunen, men som foretrækker at gå i skole i andre kommuner.

Som konsekvens heraf har ministeriet ment at måtte indføje bestemmelsen i § 6, stk. 2, i bekendtgørelsen af 24. januar 1955 om, at forældre, som ikke ønsker at benytte sig af den adgang til vederlagsfri undervisning, som deres hjemstedskommune kan tilbyde, selv må afholde udgifterne ved deres børns skolegang.

Ministeriet har tilføjet, at princippet, hvorefter kommuner, der selv kan tilbyde deres beboere gratis undervisning, ikke kan tilpligtes at betale undervisning i andre kommuners skoler, har, forsåvidt angår børn i den undervisningspligtige alder, fundet udtryk i folkeskolelovens § 51, stk. 2, der som undertagelse nævner enkelte tilfælde, hvor der kan blive tale om at afkræve en hjemstedskommune med eget skolevæsen refusion for undervisning i en anden kommunes skole.

Den 27. marts 1957 havde jeg et møde med Undervisningsministeriets departementschef, der erklærede sig enig i at forelægge problemet for kammeradvokaten.

Undervisningsministeriet har herefter den 21. maj 1957 fremsendt en af kammeradvokaten den 30. april 1957 afgivet redegørelse. Det anføres her bl. a., at den omstændighed, at staten bærer en væsentlig del af udgifterne ved det kommunale skolevæsen, ikke kan gøre nogen forandring i princippet i folkeskolelovens § 51, hvorefter en kommune kun er pligtig at yde vederlagsfri undervisning til de i kommunen hjemmehørende børn. Uanset hvilke regler der måtte blive givet om den mellemkommunale refusion eller stats-tilskud vedrørende skolevæsenet, mener kammeradvokaten ikke, at det fra lovgivningsmagtens side vil kunne pålægges en kommune at bære udgifterne ved undervisningen i kommunens skoler af børn, der ikke er hjemmehørende i kommunen, medmindre der ydes denne betaling herfor enten af hjemstedskommunen, af barnets forældre eller af barnet selv.

Kammeradvokaten er af den opfattelse, at bestemmelsen i § 1, stk. 1, i loven af 11. juni 1954 må forstås med den begrænsning, som følger af princippet om, at en kommune, der giver adgang for børn hjemmehørende i andre kommuner til undervisning i

kommunens skoler, har krav på godtgørelse herfor.

Kammeradvokaten mener derfor, at Undervisningsministeriet har haft føje til i bekendtgørelsen af 24. januar 1955 at supplere bestemmelserne angående refusionsordningen kommunerne imellem med bestemmelsen i bekendtgørelsens § 6, stk. 2. Det anføres dog herved, at Undervisningsministeriet som lovhjemmel for bekendtgørelsen foruden § 3 i loven af 11. juni 1954 kunne have anført lovens § 6, hvorefter undervisningsministeren bemyndiges til at træffe de nærmere bestemmelser angående lovens gennemførelse.

Undervisningsministeriet har i skrivelsen af 21. maj 1957 tilsluttet sig det af kammeradvokaten anførte.

Jeg skal herefter udtale følgende:

Den ved § 2 i bekendtgørelsen af 24. januar 1955 gennemførte ordning, hvorefter skolekommunen kun har adgang til refusion fra hjemstedskommunen i tilfælde, hvor denne ikke driver et skolevæsen svarende til skolekommunens, har fornøden hjemmel i § 3 i loven af 11. juni 1954.

Med hensyn til den i bekendtgørelsens § 6, stk. 2, omhandlede ordning, hvorefter eleven eller dennes pårørende skal betale skoleafgift, såfremt skolekommunen ikke fra hjemstedskommunen kan opnå refusion i henhold til bekendtgørelsens § 2, skal det bemærkes, at jeg uanset det af Undervisningsministeriet og kammeradvokaten anførte ikke kan finde det utvivlsomt, at Undervisningsministeriet har haft fornøden hjemmel til at udfærdige bestemmelsen. Ved en formel fortolkning af lovens § 1, stk. 1, må man i hvert fald komme til det resultat, at bestemmelsen med det indhold, Undervisningsministeriet og kammeradvokaten mener den har, er mindre heldigt affattet. Heroverfor må det imidlertid tages i betragtning, at det ud fra reale hensyn er rimeligt at fortolke § 1, stk. 1, i loven af 11. juni 1954 med den begrænsning, der følger af princippet i folkeskolelovens § 51, hvorefter en kommune, der giver adgang for børn hjemmehørende i andre kommuner til undervisning i kommunens skoler, har krav på godtgørelse herfor. Hertil kommer, at det må antages, at en nægtelse af ret for skole-

kommunen til i et tilfælde som det foreliggende at opkræve skoleafgift for vedkommende elev ville gøre det vanskeligere end hidtil at få elever, der har hjemme i en anden kommune end skolekommunen, optaget i dennes mellemskole.

Herefter og under hensyn til det iøvrigt oplyste finder jeg ikke, at det med for-

nøden sikkerhed kan antages, at bekendtgørelsens § 6, stk. 2, ikke har haft lov-hjemmel.

Jeg skal henlede Deres opmærksomhed på, at spørgsmålet om, hvorvidt De er pligtig at betale de af Kolding kommune krævede skoleafgifter, i sidste instans hen-hører under domstolene.»

- 74.** *Udtalt, at det må anses for ønskeligt, at det under »Egne iagttagelser« i politirapporter i færdselssager altid udtrykkelig anføres, om den rapporttagende polititjenestemand har gjort iagttagelser med hensyn til køretøjernes tilstand og førernes eventuelle spirituspåvirkethed, og hvilket resultat han er kommet til vedrørende disse forhold. (J. nr. 811/56).*

Ved en undersøgelse i anledning af en klage over politiets behandling af en færdselssag blev jeg opmærksom på, at det ikke af rapporten vedrørende færdselsuheldet fremgik, om de to rapporttagende polititjenestemænd på stedet havde foretaget en undersøgelse af bremserne på den i uheldet implicerede personmotorvogn og af førerens eventuelle spirituspåvirkethed.

Den 17. januar 1957 anmodede jeg politimesteren i Slagelse købstad m. v. om at afæske de pågældende polititjenestemænd erklæringer om, hvorvidt de havde foretaget sådanne undersøgelser på påkørselsstedet.

Politimesteren fremsendte den 25. januar 1957 en udtalelse tilligemed erklæringer af 20. og 21. januar fra polititjenestemændene, der bl. a. oplyste, at de havde undersøgt vognen på uheldsstedet og fundet den i forskriftsmæssig stand. Under hensyn hertil havde de skønnet det unødvendigt at lade vognen undersøge af Justitsministeriets motorsagkyndige. De havde endvidere ikke fundet anledning til at lade føreren underkaste spiritusprøve, da han »absolut ikke gjorde indtryk af at have nydt spiritus«.

Polititjenestemændene havde herefter udfor færdselsrapportens rubrikker for »Spiritusprøve« og »Motorvognsundersøgelse« anført »nej« og havde, for at undgå gentagel-

ser, under rubrikken for »Egne iagttagelser« undladt at anføre oplysninger om vognens stand og førerens eventuelle spirituspåvirkethed.

Politimesteren udtalte i skrivelsen af 25. januar 1957, at »selvom rapportskrivere ofte under »Egne iagttagelser« anfører deres indtryk af føreren med hensyn til spiritus og af impliceret vogn med hensyn til bremser etc., må dette dog anses som negative oplysninger, der ikke skulle anføres i rapporter, idet det må være en selvfølge, at rapportskriveren ikke besvarer de på side 2 anførte spørgsmål om spiritusprøve og motorvognsundersøgelse med »nej«, såfremt et på stedet foretaget skøn giver anledning til den mindste formodning om spirituspåvirkethed hos føreren eller mangler ved vognen«.

I anledning af denne udtalelse henledte jeg den 6. februar 1957 politimesterens opmærksomhed på, at det må anses for ønskeligt, at det under »Egne iagttagelser« i politirapporter i færdselssager altid udtrykkelig anføres, om den rapporttagende polititjenestemand har gjort iagttagelser med hensyn til køretøjernes tilstand og førernes eventuelle spirituspåvirkethed, og hvilket resultat han er kommet til vedrørende disse forhold.

- 75.** *Justitsministeriet havde fastsat en findeløn på 500 kr. for fundet af en taske indeholdende 14.000 kr. — Sagen gav ikke anledning til kritik. (J. nr. 817/56).*

Den 23. november 1956 klagede N over, at Justitsministeriet i skrivelse af 2. november

1956 til politimesteren i Åbenrå købstad m. v. havde bestemt, at N skulle have ud-

betalt en findeløn på 500 kr. for en taske indeholdende 14.000 kr. i kontanter, som han den 29. september 1956 havde fundet på gaden i Åbenrå og afleveret til politiet.

Med skrivelse af 12. januar 1957 indsendte N derefter et avisudklip fra dagbladet »Heimdal« for 11. januar 1957, hvoraf det fremgik, at en mand i København havde fået udbetalt 1.500 kr. i findeløn for fundet af en taske indeholdende 16.570 kr.

Fra Justitsministeriet modtog jeg den 13. april 1957 en udtalelse og sagens akter, herunder erklæringer fra politimesteren i Åbenrå, politidirektøren i København og Foreningen af Politimestre i Danmark.

Det fremgik heraf, at tasken, der tilhørte politimesterembedet, den 29. september 1956 var tabt af en kontorelev, og at N havde fundet den i umiddelbar nærhed af kontorelevens cykel, mens eleven var inde i en forretning.

Ved afleveringen af tasken samme dag til kriminalpolitiet i Åbenrå udtalte N, at han ikke ville fremsætte krav om et bestemt beløb i findeløn, men at han ønskede Justitsministeriets afgørelse herom.

Under en samtale med politimesteren blev N gjort bekendt med, at tasken med indhold tilhørte politimesterembedet, ligesom politimesteren anmodede N om at fremkomme med et forslag til fastsættelse af findeløn, idet politimesteren gjorde N bekendt med, at han ikke anså sig for beføjet til selv at fastsætte den.

I skrivelse af 1. oktober 1956 meddelte N politimesteren, at han ønskede udbetalt den findeløn, som ifølge loven tilkom ham.

Den 2. oktober 1956 forelagde politimesteren sagen for Justitsministeriet, idet han udtalte, at han ville anse et beløb på 500 kr. for passende.

Den 2. november 1956 meddelte Justitsministeriet politimesteren, at ministeriet havde fastsat findelønnen til 500 kr., og den 5. november 1956 blev N af politimesteren underrettet om ministeriets afgørelse og fik beløbet tilsendt.

I en erklæring af 5. januar 1957, afgivet i anledning af Ns klage, udtalte politimesteren overfor Justitsministeriet, at han efter omstændighederne, herunder Ns begrænsede ulejlighed, hans ukendskab til den aflåede taskes indhold og taberens mulighed for få minutter senere at have genfundet tasken,

som lå umiddelbart ved den ved fortovskanten henstillede cykel, ville have været tilbøjelig til at fastsætte findelønnen til 2—300 kr., dersom beløbet havde tilhørt en privatmand.

Den 19. januar 1957 udarbejdede inventarieskriveren ved Københavns politi en redegørelse vedrørende praksis med hensyn til fastsættelse af findeløn i København. Det er heri oplyst, at man — såfremt der ikke foreligger særlige omstændigheder, der begrunder, at findelønnen bliver fastsat til under 10 pct. — følger denne procentsats og fastsætter findelønnen til et afrundet beløb, svarende til ca. 10 pct. af det fundnes værdi. Man sætter dog som regel grænsen for findeløn ved 500 kr., uanset om 10 pct. af værdien vil give en højere findeløn, idet man skønner, at 500 kr. selv i sådanne tilfælde må anses for en rimelig findeløn.

Politidirektøren henviste i erklæring af 28. januar 1957 til inventarieskriverens redegørelse og tilføjede, at det ikke kan antages at gøre nogen forskel, om et fundet beløb tilhører det offentlige eller private. Endvidere oplyste politidirektøren, at den i det af N indsendte avisudklip omtalte findeløn ikke var fastsat af politiet, men udbetalt efter taberens egen bestemmelse.

Foreningen af Politimestre i Danmark udtalte i erklæring af 25. februar 1957, at der efter de for foreningens bestyrelse foreliggende oplysninger kun er meget få tilfælde, hvor der er tale om fastsættelse af findeløn for så store beløb som i nærværende sag, men at man ved sådanne større kontante beløb ikke følger 10 pct. reglen, og at man ikke indenfor bestyrelsen har kendskab til, at der i noget tilfælde af politiet er fastsat findeløn på over 500 kr. Foreningen henviste herved til en af politiet i Vejle udarbejdet redegørelse for den derværende praksis med hensyn til udbetaling af findeløn.

Ifølge denne redegørelse udbetales der i Vejle 10 pct. af beløbet indtil 100 kr., 5 pct. af beløbet fra 100—1.000 kr. og 2 pct. af resten. I det foreliggende tilfælde ville der derfor i Vejle være blevet fastsat en findeløn på 315 kr.; herudover ville der ifølge redegørelsen være blevet foretaget et skøn over finderens påskønnelsesværdige forhold samt hans ulejlighed ved fundet og indleveringen, således at findelønnen formentlig ville være blevet sat til ca. 500 kr. — Der henvistes i

redegørelsen til to tilfælde, hvor der i Vejle politikreds blev fundet 5.000 og 4.000 kr., og hvor findelønningen blev fastsat til henholdsvis 100 og 200 kr.

Justitsministeriet udtalte i erklæringen af 13. april 1957, at der ikke for ministeriet havde været forelagt sager af den omhandlede art i et sådant antal, at der havde dannet sig nogen praksis med hensyn til fastsættelsen af findelønnens størrelse. Efter ministeriets opfattelse må det ved fastsættelsen af

denne være uden betydning om hittegodset tilhører en offentlig myndighed.

Under hensyn til det oplyste om praksis med hensyn til fastsættelsen af findeløn ved indlevering af større kontante beløb udtalte jeg den 13. maj 1957, at jeg ikke kunne kritisere den af Justitsministeriet efter indstilling fra politimesteren i Åbenrå truffene afgørelse om findelønnens størrelse.

76. *I anledning af et dagblads kritik undersøgt, om § 1 i lov nr. 245 af 27. maj 1908 om tilsyn med udførsel af kød m. m. indeholder hjemmel for Landbrugsministeriets bekendtgørelse nr. 270 af 19. oktober 1956 om udførsel af flæskevarer til Storbritannien og Nordirland. — Henstillet til Landbrugsministeriet at stille forslag til en revision af teksten i lovens § 1, stk. 3, sidste led. (J. nr. 826/56).*

Den 5. februar 1957 tilskrev jeg Dagens Nyheder således:

»I en leder den 19. oktober 1956 har Dagens Nyheder rejst spørgsmål om, hvorvidt § 1 i lov nr. 245 af 27. maj 1908 om tilsyn med udførsel af kød m. m. indeholder forøden hjemmel for Landbrugsministeriets bekendtgørelse nr. 270 af 19. oktober 1956 om udførsel af flæskevarer til Storbritannien og Nordirland.

Indledningsvis bemærkes, at lovens § 1, stk. 2 og 3, er sålydende:

Stk. 2:

»Ved kgl. anordning kan fastsættes de mærker, hvormed kød og slagteaffald af heste, hornkvæg, får, geder og svin, der udføres her fra landet, og som er af dansk oprindelse, kunne forlanges forsynede. De nærmere regler om disse mærkers anvendelse såvel som om kontrollen på slagterierne m. v. fastsættes af landbrugsministeren. Det er forbudt uden den nævnte ministers tilladelse her i landet at forfærdige eller her til landet at indføre gengivelser eller mangfoldiggørelser af de anordnede mærker samt de til disses frembringelse nødvendige stempler, clichéer o. lign.«

Stk. 3:

»Landbrugsministeren bemyndiges til at forbyde, at der til varer af den her omhandlede art anvendes konserveringsstoffer, der kunne antages at skade udførselen, samt til

i det hele at træffe sådanne bestemmelser, som kunne antages at gavne udførselen af de omhandlede varer.«

I lovens § 5 er det dernæst bestemt, at »til kød og slagteaffald henregnes alle til menneskeføde anvendelige dele af de i denne lov nævnte dyr med de undtagelser, som fastsættes af landbrugsministeren«.

Da jeg fandt, at der var anledning til en nærmere undersøgelse af det af Dagens Nyheder rejste spørgsmål, rettede jeg den 12. december 1956 en forespørgsel til Landbrugsministeriet, der i en redegørelse af 19. december 1956 bl. a. har udtalt:

»Den 1. oktober 1956 udløb eksportsvine-slagteriernes langtidskontrakt med England, samtidig med at indførselen af flæsk til Storbritannien og Nordirland blev givet fri af de engelske myndigheder. Hidtil havde eksporten her fra landet stort set været formidlet af Eksportsvineslagteriernes Salgsforening, og den altovervejende eksportmængde havde bestået af bacon, fremstillet i overensstemmelse med det af Landbrugsministeriet udstedte regulativ af 30. december 1953 for tilvirkning og udførsel af bacon (jfr. bkg. nr. 347 af 30. december 1953).

Forud for 1. oktober modtog Landbrugsministeriet en henvendelse fra slagterierne, der frygtede, at der efter 1. oktober skulle blive eksporteret flæsk af noget ringere kvalitet, og at dette, da det bærer danske kød-

kontrolstempler, ville have i detailhandelen i England som dansk bacon og derved undergrave det danske bacones gode renommé. Slakterierne ønskede foranstaltninger til imødegåelse af denne risiko og støttedes i deres ønske af Landbrugsrådet og De samvirkende danske Husmandsforeninger.

Da forhandlingerne med de interesserede parter, Eksportsvineslagteriernes Salgsforening, Kødindustriens Fabrikantforening og Dansk Eksportør- og Kødgrossistforening, om den fremtidige eksportordning ikke kunne tilendebringes inden udgangen af september måned d. å., var der fra alle sider enighed om ved en midlertidig bekendtgørelse at opretholde den bestående faktiske tilstand ikke at eksportere andet svinekød til Storbritannien og Nordirland end bacon. En hertil sigtende bekendtgørelse blev udsendt den 3. oktober d. å. med gyldighed for tiden indtil 21. s. m. Samtidig udtaltes det i en gennem Ritzaus Bureau udsendt meddelelse: »I den pågældende periode er det tanken at søge at finde frem til enighed om, hvilke kvalitetsbetingelser og kontrolforanstaltninger der bør kræves for eksporten af flæsk til det britiske marked.« Også i den mødeindkaldelse, der den 4. oktober d. å. udsendtes til de interesserede parter, præciseredes det, at det, der skulle drøftes, var »spørgsmålet om, og i bekræftende fald hvilke kvalitetsbetingelser og kontrolforanstaltninger der bør kræves for eksport af flæsk til det britiske marked«.

Under forhandlingerne med repræsentanter for de interesserede parter opnåedes der enighed om, at kun de i Landbrugsministeriets bekendtgørelse af 19. oktober 1956 nærmere angivne flæskevarer måtte udføres her fra landet til Storbritannien og Nordirland, idet ingen af disse varer kunne antages at ville skade dansk bacones renommé.

Formålet med bekendtgørelsen er altså at sikre, at der ikke til Storbritannien og Nordirland udføres sådanne flæskevarer, som ved i de engelske butikker at blive betegnet og solgt som dansk bacon kan skade det renommé og dermed de afsætningsmuligheder, der er skabt på det engelske marked for baconsider og dele af sådanne, fremstillet efter de særlige kvalitetsregler, der er fastsat i ovennævnte regulativ af 30. december 1953.

Hertil kommer, at de varer, der nu, foruden bacon fremstillet i overensstemmelse med baconregulativet, i henhold til bekendt-

gørelsen tillades udført, gøres til genstand for kvalitetskontrol, og der skulle derfor ikke være nogen nærliggende mulighed for, at disse varer kommer til at kompromittere dansk bacon og derved skade baconeksporten.

I motiverne til den vidtgående bemyndigelse, der er tillagt landbrugsministeren i § 1, sidste stk., i ovennævnte lov af 27. maj 1908 om tilsyn med udførsel af kød m. m. siges det (Rigsdagstidende 1907/08, tillæg A, sp. 4759), »at forslaget om en bemyndigelse for landbrugsministeren til i al almindelighed at træffe bestemmelser, der kunne antages at gavne udførselen, navnlig har taget sigte på det ønskelige i om fornødent at kunne foreskrive specielle regler for udførselen til lande, der opstiller særlig strenge betingelser med hensyn til kød, der indføres«.

Efter Landbrugsministeriets opfattelse må den påberåbte lovhjemmel utvivlsomt være helt tilstrækkelig til udstedelse af bekendtgørelsen, idet denne på samme måde som bestemmelserne i baconregulativet, der også er udstedt i medfør af lovens § 1, sidste stk., tager sigte på at gavne udførselen af de omhandlede varer, dels ved at udelukke udførsel af sådanne varer, som ville kunne skade hovedvarens renommé, og dels ved at foreskrive kvalitetskontrol med de varer, der tillades udført. Det kan i denne forbindelse tilføjes, at foruden bestemmelserne om baconeksporten er også bekendtgørelse nr. 320 af 20. december 1924 angående udførsel af kød m. m. af heste, hornkvæg, får, geder og svin, hvori bestemmelserne om slagtning til eksport og fremstilling af konserver, pølser og andre tilberedte kødvarer til eksport findes, udstedt i medfør af samme bemyndigelse.«

Med hensyn til de bestemmelser i bekendtgørelsen, der vedrører spørgsmålet om varernes kvalitet og kontrollen med varerne, kan jeg fuldt ud tiltræde Landbrugsministeriets udtalelse om, at lovens § 1 giver fornøden hjemmel.

Tvivl kan alene rejses med hensyn til det forhold, at bekendtgørelsen i § 1 udtrykkelig forbyder udførsel til Storbritannien og Nordirland af andre flæskevarer end de i bekendtgørelsen nævnte.

Spørgsmålet om lovligheden af dette forbud må løses udfra en fortolkning af ordene i § 1, stk. 3, sidste led: »samt til i det hele

at træffe sådanne bestemmelser, som kunne antages at gavne udførselen af de omhandlede varer».

Problemet bliver derfor, om bestemmelsen skal forstås således, at den alene giver bemyndigelse til at fastsætte regler vedrørende de enkelte varers kvalitet m. v., eller om den yderligere hjemler adgang til at fastsætte regulerende bestemmelser om udførselen indenfor et bestemt vareområde, f. eks. flæskevarer, således at man forbyder udførsel af enkelte varer indenfor området helt eller til et enkelt land for derved at gavne udførselen af de øvrige varer på det pågældende område.

For den sidste, formålsbestemte fortolkning, som Landbrugsministeriet har valgt, taler bl. a. de stærke reale hensyn, der ifølge det af ministeriet oplyste har motiveret udstedelsen af bekendtgørelsen, herunder den særlige betydning, man har tillagt muligheden for en forveksling på det britiske marked af bacon med flæskevarer af en ringere kvalitet. På den anden side synes ordene »gavne udførselen af de omhandlede varer« at tilsi-ge en fortolkning, der ikke hjemler adgang til at fremme eksporten af et udsnit af de af loven omfattede varer ved helt eller delvis at gennemføre forbud mod udførsel af andre varer.

Under 1. behandling af forslaget til lov om udførsel af kød m. m. i Folketinget den 4. april 1908 anførte et medlem bl. a.:

»Både af hensyn til vor eksport og af hensyn til vort hjemlige marked er det, at regeringen ønsker bemyndigelse til at træffe yderligere gående bestemmelser, der skulle give os en absolut garanti for, at der såvel til udlandet som herhjemme kun udbydes virkelig sunde varer.« (RT 1907/08, FF sp. 6857).

Landbrugsministeren udtalte den 6. april 1908 i anledning af disse bemærkninger bl. a.:

»Lovforslaget giver landbrugsministeren en meget stor magt og myndighed til at skride ind på forskellige områder. Jeg behøver således kun at henlede opmærksomheden på den bestemmelse, der findes i sidste stykke af § 1, hvor det siges, at landbrugsministeren bemyndiges til i det hele at træffe sådanne bestemmelser, som kunne antages at gavne

udførselen af de omhandlede varer. Heri ligger en meget stor myndighed for ministeren, det er der ikke spor af tvivl om. Jeg vil efter denne bestemmelse også få ret til at skride ind og træffe bestemmelser med hensyn til den emballage, der bruges ved transporten af disse varer.

.....

I og for sig ville det være meget lettere og meget mere behageligt for ministeren, om vi i selve loven kunne fastsætte alle de regler, hvorefter der skulle gås frem. Men jeg tror, at alle der have kendskab til de forhold, hvorom det her drejer sig, ville erkende, at dette er umuligt. Der er så mange forhold at tage i betragtning, at det vil være aldeles umuligt i et lovforslag som dette at fastsætte reglerne, hvorefter der skal gås frem i alle de tilfælde, der kunne tænkes.« (RT 1907/08, FF sp. 6866/67).

Lovens forarbejder, herunder de af Landbrugsministeriet foran citerede motiver til lovforslaget, synes herefter ikke at give nogen sikker vejledning for forståelsen af bemyndigelsens omfang, omend de nærmest taler for, at man alene har haft for øje at forbedre eksportvarernes kvalitet og udbygge kontrollen med disse varer.

Det bemærkes, at spørgsmålets endelige afgørelse henhører under domstolene.

Under hensyn til den tvivl, der i mangel af en domsafgørelse må siges at foreligge vedrørende rækkevidden af lovens § 1, stk. 3, sidste led, har jeg imidlertid i medfør af ombudsmandslovens § 11 henstillet til Landbrugsministeriet at stille forslag til en revision af teksten i den nævnte lovbestemmelse.»

Et medlem af Folketinget spurgte i tingets spørgetime den 13. marts 1957 landbrugsministeren, om han agtede at efterkomme min henstilling. Ministeren svarede, at det var hans opfattelse, at der var fornøden lov-hjemmel for bekendtgørelsen. — Under hen-syn til den tvivl, der var rejst om række-vidden af den i loven af 1908 indeholdte be-myndigelse, ville ministeren imidlertid tage henstillingen til følge og oplyste herved, at han ville foranledige, at hele loven af 1908 blev taget op til revision. (FT 1956/57, sp. 3070—75).

77. *Forældremyndigheden over Ns barn, som indtil hans fraskilte hustrus død havde været undergivet hendes forældremyndighed, var af overøvrigheden blevet tillagt hendes forældre med samkvemsret for N. Justitsministeriet fandt ikke grundlag for at ændre afgørelsen vedrørende forældremyndigheden og meddelte, at reglerne om samkvemsret i myndighedslovens § 27 ikke kunne anses for anvendelige i det foreliggende tilfælde, og at den for N fastsatte samkvemsret burde ophæves. Udtalt, at Justitsministeriets afgørelse vedrørende forældremyndigheden ikke kunne give anledning til kritik, men at ministeriets fortolkning med hensyn til anvendelsesområdet for myndighedslovens § 27 måtte anses for meget tvivlsom. I medfør af § 7, stk. 3, i instruks for Folketingets ombudsmand henstillet, at der blev meddelt fri proces for N, der agtede at anlægge retssag til prøvelse af lovmædholdeligheden af Justitsministeriets fortolkning af myndighedslovens § 27. (J. nr. 832/56).*

Den 29. november 1956 klagede sagfører Denis Sarmark, København, over, at Justitsministeriet ved skrivelse af 19. april 1956 havde meddelt købmand N, at ministeriet ikke havde fundet grundlag for at ændre den af vedkommende amt den 20. december 1955 truffene afgørelse, hvorefter forældremyndigheden over Ns 13-årige datter, som indtil hans fraskilte hustrus død havde været undergivet hendes forældremyndighed, blev tillagt hendes forældre.

Sagfører Sarmark klagede endvidere over, at Justitsministeriet havde meddelt, at reglerne om samkvemsret i myndighedslovens § 27 ikke kunne anses for anvendelige i det foreliggende tilfælde, og at ministeriet derefter havde fundet det rigtigst, at den for N ved amts skrivelse af 4. februar 1956 fastsatte ret til personligt samkvem med datteren blev ophævet.

§ 27, 1. pkt., har følgende ordlyd: »Den af forældrene, hvem forældremyndigheden ikke tilkommer, har ret til personligt samkvem med barnet, medmindre særlige omstændigheder taler derimod.«

Fra Justitsministeriet modtog jeg den 7. januar 1957 sagens akter, hvoraf det fremgik, at N ved bevilling af 28. februar 1953 blev skilt fra sin hustru på de ved separationen den 29. juli 1950 aftalte vilkår, herunder at forældremyndigheden over datteren tillagdes hustruen.

Efter hustruens død i februar 1955 søgte sagfører Sarmark den 2. marts 1955 amtet om, at forældremyndigheden over datteren måtte blive tillagt N. Samme dag indgav hustruens forældre ligeledes ansøgning til amtet om at få tillagt forældremyndigheden over barnet.

I tiden fra 29. marts til 8. august 1955

foretog politiet omfattende afhøringer til brug for sagen, der den 22. august 1955 blev tilstillet vedkommende børneværnsudvalg til udtalelse. I en erklæring af 23. september 1955 udtalte udvalget, at det fandt, at hustruens forældre burde have forældremyndigheden over barnet, forudsat at børneværnet i den kommune, hvor de boede, godkendte deres hjem som velegnet. Udvalget indstillede dog, at barnet forinden blev spurgt, om hun ville blive hos bedsteforældrene eller hellere ville være hos sin fader.

Den 5. oktober 1955 blev sagen tilstillet børneværnsudvalget i bedsteforældrenes bopælskommune, der i en erklæring af 26. november 1955 udtalte, at udvalget i sit møde den 24. november 1955 enstemmigt havde besluttet at anbefale, at forældremyndigheden over barnet blev tilkendt bedsteforældrene. Iøvrigt henviste udvalget til erklæringer af 5. og 10. november 1955 fra barnets klasselærerinde og udvalgets formand, hvorefter barnet holdt af at være hos bedsteforældrene.

På grundlag af de foreliggende oplysninger indstillede vedkommende politimester den 13. december 1955 til amtet, at forældremyndigheden blev tillagt bedsteforældrene. I skrivelse af 20. december 1955 meddelte amtet N, at man under hensyn til sagens samtlige omstændigheder, derunder den ringe forbindelse mellem ham og barnet i en årrække samt barnets alder og modenhed, ikke havde kunnet imødekomme hans ansøgning, men at barnets tarv begrundede, at forældremyndigheden blev tillagt bedsteforældrene.

Den 19. januar 1956 modtog amtet et af sagfører Sarmark på Ns vegne indgivet andragende om at få fastsat samkvemsret med datteren. Overfor politiet erklærede bedsteforældrene sig den 26. januar 1956 indfor-

stået med, at N fik datteren på besøg, og foreslog, at samkvemsretten blev fastsat til en week-end hveranden måned samt 8 dage hver sommerferie. Ved skrivelse af 4. februar 1956 fastsatte amtet samkvemsretten i overensstemmelse med det fremsatte forslag.

Den 6. februar 1956 anmodede sagfører Sarmark amtet om, at den i skrivelsen af 4. februar 1956 fastsatte samkvemsret blev udvidet til i hvert fald en week-end hver måned. Efter at bedsteforældrene bestemt havde protesteret mod en udvidelse af samkvemsretten, meddelte amtet den 27. februar 1956, at man ikke for tiden fandt tilstrækkelig anledning til at ændre afgørelsen af 4. februar 1956.

Den 22. februar 1956 påklagede sagfører Sarmark på Ns vegne amtets afgørelse af 20. december 1955 vedrørende forældremyndigheden til Justitsministeriet; subsidiært anmodede han om, at den ved amtets skrivelse af 4. februar 1956 fastsatte samkvemsret måtte blive udvidet.

Den 19. april 1956 meddelte Justitsministeriet, at man ikke fandt grundlag for at ændre amtets afgørelse vedrørende forældremyndigheden. Ministeriet havde samtidig meddelt amtet, at reglerne om samkvemsret i myndighedslovens § 27 ikke kunne anses for anvendelige i det foreliggende tilfælde, jfr. Justitsministeriets skrivelse nr. 127 af 27. marts 1944 (Ministerialtidende 1944, s. 200), og at man derfor fandt det rigtigst, at amtets resolution af 4. februar 1956, hvorved der var tillagt N ret til personligt samkvem med datteren, ophævedes. — I henhold hertil ophævede amtet ved skrivelse af 4. maj 1956 den N tillagte ret til personligt samkvem med datteren.

Den 11. december 1956 ansøgte sagfører Sarmark på ny amtet om, at forældremyndigheden over barnet måtte blive overført til N. Sagføreren anførte bl. a., at hun ikke var faldet til i de nye omgivelser.

Samme dag oversendte amtet ansøgningen til Justitsministeriet og udtalte, at der i det nu fremsatte andragende ikke indeholdtes oplysninger af en sådan art, at en genoptagelse af sagen var forsvarlig, når hensås til den ro, der efter amtets mening burde herske om afgørelser i sager af denne art. Den 7. januar 1957 meddelte Justitsministeriet, at man ikke fandt grundlag for at optage sagen til fornyet overvejelse.

Den 12. februar 1957 anmodede jeg Justitsministeriet om en udtalelse vedrørende ministeriets fortolkning af myndighedslovens § 27, herunder hvorpå ministeriet støttede, at bestemmelsen ikke kunne anses for anvendelig i det foreliggende tilfælde.

Justitsministeriet fremsendte den 12. marts 1957 en redegørelse, hvori det anførtes, at der ikke i § 27, dens motiver eller tilblivelseshistorie var noget, der viste, at den havde været tænkt anvendt i andre tilfælde end det almindeligste, hvor forældremyndigheden er hos den anden ægtefælle. Bestemmelsen syntes ikke at kunne anvendes i alle tilfælde, hvor andre end ægtefællerne har forældremyndigheden, og der syntes ikke at være grundlag for at udskille nogle tilfælde, hvor trediemand har forældremyndigheden, og ansæ dem for omfattet af bestemmelsen, mens andre falder udenfor.

Ministeriet udtalte endvidere, at der om samkvemsretten var så ømtålelige og vanskelige problemer, at man veg tilbage for at statuere samkvemsret i tilfælde, hvor den ikke havde sikker hjemmel.

Det bemærkes herved, at det i professor Ernst Andersens Ægteskabsret I, 1954, s. 204, anføres, at § 27 må antages at være anvendelig i et tilfælde som det foreliggende.

Justitsministeriet oplyste yderligere den 4. april 1957, at den til den danske regel svarende svenske regel om samkvemsret fortolkes således, at den også i de tilfælde, hvor forældremyndigheden ikke er hos nogen af forældrene, afgiver hjemmel for samkvemsret.

Den 1. juni 1957 udtalte jeg, at sagens behandling havde været meget omhyggelig og grundig, og at der ikke var begået fejl eller udvist forsømmelser, der kunne give anledning til påtale, ligesom jeg ikke kunne kritisere det af Justitsministeriet udøvede skøn over, om forældremyndigheden over barnet burde tillægges N.

Derimod fandt jeg ikke, at myndighedslovens § 27 efter sin formulering, motiver eller tilblivelseshistorie viser, at bestemmelsen ikke skulle kunne finde anvendelse i et tilfælde som det foreliggende, hvor forældremyndigheden efter hustruens død er overført til hendes forældre. Uden at tage stilling til en eventuel nærmere afgrænsning af de tilfælde, hvor myndighedslovens § 27 må kunne finde anvendelse, måtte

jeg anse den af Justitsministeriet i denne sag anlagte fortolkning m. h. t. bestemmelsens anvendelsesområde for meget tvivlsom.

Da såvel sagfører Sarmark som N under en personlig samtale den 6. maj 1957 havde udtalt, at de agtede at anlægge retssag til prøvelse af lovmedholdeligheden af Justitsministeriets fortolkning, henstillede jeg til Københavns Overpræsidium,

at en eventuel ansøgning fra N om fri proces blev imødekommet, forsåvidt betingelserne herfor iøvrigt var til stede.

Overpræsidiat har den 31. juli 1957 meddelt N fri proces under den retssag, han agter at anlægge ved Østre Landsret imod Justitsministeriet, og stævning i sagen er udtaget den 12. august 1957.

78. *Finansministeriet burde, under hensyn til en ansøgers gentagne forespørgsler til sin ansøgning om forhøjet pension, have underrettet ham om sagens stilling. (J. nr. 836/56).*

Den 2. og 12. december 1956 klagede en pensioneret tjenestemand N over, at han ikke havde modtaget svar på sin ansøgning af 22. juli 1955 og senere skriftlige henvendelser til Finansministeriet om ved bevilling at få forhøjet sin pension.

Fra Finansministeriet modtog jeg en udtalelse af 19. januar 1957 og sagens akter. Det fremgik heraf, at N ved kendelse afsagt af den ekstraordinære tjenestemandsdømstol i november 1945 blev afskediget fra sin stilling med fortabelse af retten til ordinær pension, og således at der blev tillagt ham delvis pension svarende til halvdelen af ordinær pension med sædvanlige tillæg i forhold hertil.

I 1950 fik N arbejde som honorarlønnet medhjælp under Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet, og den 22. juli 1955 ansøgte han Finansministeriet om at få tillagt fuld pension og om, at der ved beregningen af hans pensionsalder blev taget hensyn til hans honorarlønnede beskæftigelse under generaldirektoratet.

Finansministeriet forelagde den 19. oktober 1955 ansøgningen for generaldirektoratet, der den 16. januar 1956 anbefalede det ansøgte.

Den 1. marts 1956 fratrådte N på grund af sygdom sin honorarlønnede stilling, hvilket han ved skrivelse af samme dag meddelte Finansministeriet.

Den 15. maj 1956 forespurgte N finansministeren, om han kunne forvente i nær fremtid at få tillagt den ansøgte supplementsydelse, og den 5. juni 1956 rettede Ns søn en henvendelse til statsministeren, der den

11. juni 1956 anmodede Finansministeriet om en udtalelse. Yderligere skrev sønnen den 28. november 1956 til Finansudvalget, der den 30. november 1956 oversendte skrivelsen til Finansministeriet.

I skrivelse af 11. december 1956 anmodede Ns hustru finansministeren om et hurtigt svar på ansøgningen og anførte bl. a., at N var blevet indlagt på hospitalet.

Finansministeriet oplyste i skrivelsen af 19. januar 1957 til mig, at Finansudvalget den 28. september 1955 havde givet sin tilslutning til et af ministeriet den 14. september 1955 fremsat forslag om bevilling af supplementsydelse til 10 tjenestemænd, der ved den ekstraordinære tjenestemandsdømstol var blevet afskediget med nedsat pension, og hvis forhold, særlig de pågældendes indtjeningsmuligheder, efter afskedigelsen ikke talte imod en pensionsforbedring. Efter tilståelsen af den nævnte supplementsydelse oppebar de pågældende herefter ialt den ordinære pension, som de ville have været berettigede til, såfremt deres afskedigelse fra tjenestemandstillings i sin tid havde fundet sted af pensionabel årsag.

I skrivelse af 17. december 1955 forelagde Finansministeriet Finansudvalget yderligere et antal modtagne ansøgninger om pensionsforbedring fra afskedigede tjenestemænd. På denne skrivelse afventede Finansministeriet svar i folketingssamlingen 1955/56, og ministeriet fandt det u hensigtsmæssigt at forelægge Finansudvalget yderligere ansøgninger, før eventuelt svar på ministeriets skrivelse af 17. december 1955 forelå.

Efter folketingsårets udløb i oktober 1956

kunne Finansministeriet ikke længere vente svar på skrivelsen af 17. december 1955, som måtte betragtes som bortfaldet, og ministeriet overvejede herefter eventuelt påny at rette henvendelse til Finansudvalget. Ministeriet anførte, at en sådan henvendelse bl. a. ville indeholde forslag om, at der fra 1. januar 1957 at regne blev tilstået N en supplementsydelse, der i forbindelse med den ham tilkendte pension svarede til ordinær pension ved afskedigelsen, og at der ved beregningen af pensionsalderen blev taget hensyn til Ns honorarlønnede beskæftigelse fra 1950 til 1. marts 1956.

Den 6. februar 1957 meddelte jeg, at jeg ikke kunne kritisere, at Finansministeriet, under hensyn til Finansudvalgets holdning, ikke havde ment hidtil at kunne forelægge Ns ansøgning for udvalget. Det bemærkedes herved, at det falder udenfor min kompetence at tage stilling til Finansudvalgets virksomhed.

Derimod fandt jeg, at Finansministeriet, under hensyn til de gentagne forespørgsler til Ns ansøgning af 22. juli 1955, burde have underrettet ham om sagens stilling.

- 79.** *En anmelder havde ikke fået underretning om, at undersøgelsen var sluttet uden tiltale, idet politiet havde underrettet en sagfører, som man antog repræsenterede anmelderen. Udtalt, at der herved var begået en fejl, da anmelderen selv havde indgivet anmeldelsen, og da en foreliggende skrivelse fra sagføreren ikke gav fornødent grundlag for at antage, at han repræsenterede anmelderen. (J. nr. 854/56).*

Den 9. december 1956 klagede N over, at statsadvokaten for København havde henlagt en af ham indgivet anmeldelse mod viceværten i den ejendom, hvor han boede, og at statsadvokaten i skrivelse af 5. november 1956 havde meddelt ham, at hans sagfører tidligere havde fået meddelelse om sagens henlæggelse, uagtet denne sagfører aldrig havde repræsenteret N.

Fra statsadvokaten for København modtog jeg en udtalelse af 3. januar 1957 og sagens akter, herunder en erklæring af 29. december 1956 fra politidirektøren i København. Det fremgik heraf, at N den 3. januar 1956 til Københavns opdagelsespolitiet indgav anmeldelse om, at viceværten den 31. december 1955 dels i Ns entre, dels på ejendommens hovedtrappe havde overfaldet ham. Den 13. januar 1956 sendte sagfører S politiet følgende skrivelse:

»Fra [N] har jeg modtaget meddelelse om, at han er blevet overfaldet af ejendommens vicevært, og at sagen er blevet overgivet til kriminalpolitiet på

Jeg beder kriminalpolitiet venligst holde mig underrettet om sagens gang, idet jeg, såfremt der rejses tiltale mod viceværten, må overveje, om han kan forblive i sin stilling på ejendommen.«

Efter at opdagelsespolitiet havde foretaget en række afhøringer, hvorved der fremkom stærkt modstridende forklaringer om det passerende, blev sagen den 26. januar 1956 henvist til 4. undersøgelseskammer, der den 8. marts 1956, efter at viceværten påny den 16. februar 1956 havde nægtet sig skyldig i vold, indstillede til statsadvokaten, at der på grund af bevisets stilling ikke blev foretaget videre i sagen, hvilken indstilling statsadvokaten tiltrådte ved påtegning af 14. marts 1956.

Den 16. marts 1956 underrettede politiet viceværten og sagfører S om statsadvokatens afgørelse, idet politiet havde den opfattelse, at sagfører S repræsenterede N.

Den 7. oktober 1956 anmodede N statsadvokaten om underretning om, hvad der var passeret i anledning af hans anmeldelse af 3. januar 1956. Ns henvendelse blev den 9. oktober 1956 oversendt til politidirektøren, hvorfra statsadvokaten den 30. oktober 1956 fik meddelelse om, at man den 13. januar 1956 havde modtaget en skrivelse fra sagfører S, der på Ns vegne havde forespurgt til sagen, og at det ved notering på denne skrivelse sås, at man den 16. marts 1956 havde meddelt sagføreren, at sagen var sluttet. — På grundlag heraf meddelte statsadvokaten den 5. november 1956 N, at sagen var

sluttet den 14. marts 1956 på grund af bevisets stilling, og at hans sagfører den 16. marts 1956 havde fået underretning herom.

Politidirektøren udtalte i erklæringen af 29. december 1956 til statsadvokaten, at man den 16. marts 1956 ved udsendelsen af meddelelsen om sagens henlæggelse var af den opfattelse, at sagfører S repræsenterede N, og at han derfor ville lade meddelelsen om henlæggelsen gå videre til denne.

Statsadvokaten udtalte i skrivelsen af 3. januar 1957, at han på grundlag af politidirektørens skrivelse af 30. oktober 1956 sendte N ovennævnte skrivelse af 5. november 1956.

Politidirektøren for 4. undersøgelseskammer oplyste telefonisk overfor mig, at man, da man til statsadvokaten besvarede Ns henvendelse af 7. oktober 1956, var i besiddelse af sagfører Ss skrivelse af 13. januar 1956, men at man stadig havde været af den opfattelse, at sagføreren repræsenterede N.

Den 30. januar 1957 udtalte jeg, at jeg under hensyn til de i sagen foreliggende oplysninger ikke kunne kritisere den af statsadvokaten den 14. marts 1956 trufne afgørelse, hvorefter sagen på grund af bevisets stilling blev sluttet uden tiltale.

Under hensyn til at N selv havde anmeldt forholdet den 3. januar 1956, og at sagfører Ss skrivelse af 13. januar 1956 ikke gav fornødent grundlag for at antage, at han repræsenterede N, var der derimod begået en fejl, ved at 4. undersøgelseskammer den 16. marts 1956 ikke underrettede N om sagens henlæggelse, og at kammeret heller ikke i anledning af Ns skrivelse af 7. oktober 1956 blev opmærksom på fejltagelsen, men i svaret af 30. oktober 1956 til statsadvokaten gav udtryk for, at sagfører S var Ns sagfører.

80. *Boligministeriet havde tilbagekaldt et lanetilsagn forsåvidt angik et arkitekthonorar på 500 kr. for et tidligere indsendt projekt.*

Ministeriet henviste til, at lettere rutinemæssige ekspeditioner vedrørende statslån til parcelhuse foretages af ikke-juridisk personale, og meddelte, at statslånet undtagelsesvis ville blive ydet til det nævnte arkitekthonorar, da det oprindelige tilsagn var givet uden forbehold.

Udtalt, at afgørelsen, der indeholdt en fravigelse af det oprindelige lånetilsagn, og som ikke kunne henregnes til rutinemæssige ekspeditioner, burde have været forelagt det juridiske personale. (J. nr. 855/56).

Den 8. december 1956 klagede landsretssagfører E. Bache, Horsens, som sagfører for murer Jens Chr. Brixensen over Boligministeriets afgørelser af 9. november og 6. december 1956, hvorefter en del af et arkitekthonorar ikke kunne medregnes i den anskaffelsessum, der lå til grund for beregningen af størrelsen af det statslån, der ville blive ydet hans klient i henhold til kap. IV i lov nr. 107 af 14. april 1955 om byggeri med offentlig støtte.

Landsretssagføreren klagede endvidere over, at Boligministeriet i forbindelse med de ved lov nr. 304 af 6. oktober 1954 foretagne ændringer af byggestøttelovgivningen havde henvist ansøgere om statslån til eventuelt at ændre deres indsendte byggeprojekter, således at disse kunne opfylde de krav,

den ændrede lovgivning stillede for, at der kunne ydes statslån.

Fra Boligministeriet modtog jeg en udtalelse af 14. januar 1957 samt akterne vedrørende murer Brixensens lånesag. Det fremgik heraf, at Brixensen den 21. maj 1954 havde indsendt en ansøgning om statslån til opførelse af et parcelhus med salg for øje. Som følge af de ved lov nr. 304 af 6. oktober 1954 ændrede bestemmelser for ydelse af statslån meddelte Boligministeriet den 17. december 1954, at det indsendte projekt måtte ændres, da der ikke var hjemmel for at bevilge det ansøgte lån til det foreliggende projekt. Ministeriet tilføjede, at man ikke kunne udtale sig om, hvornår det ville være muligt at meddele lånetilsagn.

Den 19. marts 1955 indsendte murer

Brixensen en ny ansøgning bilagt et omarbejdet projekt. I ansøgningen, hvor den samlede anskaffelsessum var opgjort til 49.563 kr., var udgiften til arkitekten angivet til 2.480 kr., med bemærkning om, at 500 kr. var honorar for et tidligere projekt.

Den 9. september 1955 meddelte Boligministeriet Brixensen, at der til sin tid ville kunne bevilges lån efter bestemmelserne i kap. V B i loven af 14. april 1955. Ministeriet tilføjede, at der intet kunne oplyses om tidspunktet for meddelelsen af lånetilsagnet, idet de midler, der var til rådighed til lån efter kap. V, ifølge § 35, stk. 2, i den omhandlede lov, fortrinsvis skulle anvendes til lån til byggeri efter kap. V A.

I efteråret 1955 blev ministeriet klar over, at der som følge af bestemmelsen i § 35, stk. 2, ikke kunne forventes at blive midler til rådighed i finansåret 1955/56 til lån efter kap. V B. Ved skrivelse af 4. november 1955 blev Brixensen underrettet herom, idet ministeriet tilføjede, at det var tvivlsomt, om ansøgningen om lån efter kap. V B ville kunne fremmes til lånetilsagn i finansåret 1956/57.

Den 4. juni 1956 meddelte landsretssagfører Bache ministeriet, at murer Brixensen nu ønskede at opføre huset til bolig for sig selv, og landsretssagføreren fremsendte derfor en ansøgning om statslån efter kap. IV. I denne ansøgning var den samlede anskaffelsessum også opgjort til 49.563 kr., ligesom arkitekthonoraret var opgivet til 2.480 kr., heraf 500 kr. for et tidligere projekt.

Ministeriet meddelte den 7. august 1956 tilsagn om statslån i henhold til kap. IV på indtil 19.900 kr. til opførelse af et hus, for hvilket anskaffelsessummen ved statslånets beregning var ansat til 49.563 kr.

I en byggesag, som landsretssagfører Bache behandlede for en anden af sine klienter, meddelte Boligministeriet den 20. oktober 1956, at man ikke til anskaffelsessummen for dette hus ville medregne et arkitekthonorar på 500 kr. for udarbejdelsen af et tidligere projekt. I den anledning gjorde landsretssagføreren den 24. oktober 1956 ministeriet opmærksom på, at det i lånesagen vedrørende murer Brixensen havde godkendt et arkitekthonorar af samme størrelse for udarbejdelsen af et tidligere projekt.

Den 9. november 1956 meddelte ministeriet, at anskaffelsessummen for så vidt angik murer Brixensens hus nu var blevet nedsat

med de 500 kr., der udgjorde arkitekthonoraret for et tidligere udført arbejde. — Denne afgørelse protesterede landsretssagføreren imod den 23. november 1956, men i skrivelse af 6. december 1956 henholdt ministeriet sig til afgørelsen af 9. november 1956.

Boligministeriet oplyste overfor mig, at ministeriet kun vil finansiere udgiften til arkitekthonorar for de projekter, der kommer til udførelse, og at ministeriet ved ekspeditionen af statslåntilsagnet den 7. august 1956 til murer Brixensen havde overset, at der i anskaffelsessummen indgik 500 kr. som arkitekthonorar for et tidligere udarbejdet projekt.

Ministeriet anførte videre, at ekspeditionen i ministeriets 6. kontor vedrørende lån til parcelhuse af arbejdsmæssige og økonomiske grunde var betydeligt forenklet, således at lettere rutinemæssige ekspeditioner foretages af personale, der ikke har juridisk uddannelse, og at afgørelserne af 9. november og 6. december 1956 var truffet af denne personalekategori. Efter at det omhandlede spørgsmål nu som følge af landsretssagførers klage til mig havde været forelagt ministeriets overordnede juridiske personale, ville ministeriet, under hensyn til at tilsagnet af 7. august 1956 var givet uden forbehold, snarest ændre afgørelserne af 9. november og 6. december 1956, således at statslånet undtagelsesvis blev ydet også til det nævnte arkitekthonorar på 500 kr.

Med hensyn til landsretssagfører Baches klage over, at ministeriet i forbindelse med ændringerne i 1954 af byggestøttelovgivningen havde opfordret ansøgerne til eventuelt at omarbejde deres projekter, oplyste ministeriet, at man efter lovændringen i 1954 så det som sin opgave hurtigst muligt at give ansøgerne fornøden orientering om de nye lovregler. Ministeriet kunne dog ikke på det tidspunkt forudse om statslån kunne opnås, og i ministeriets skrivelser til ansøgerne var der taget fornødent forbehold herom.

Efter gennemførelsen af den nye byggestøttelov den 14. april 1955 orienterede ministeriet også ansøgerne om de nye regler. I den første tid efter lovens ikrafttræden påregnede ministeriet, at der, uanset bestemmelsen i lovens § 35, stk. 2, ville blive mulighed for også at yde lån i medfør af kap. V B, men som ovenfor anført viste det sig i efteråret 1955, at denne antagelse ikke kunne

holde, hvilket de pågældende ansøgere blev underrettet om.

Ministeriet var klar over, at visse ansøgere havde lidt tab som følge af de ændrede forhold for byggeriet, men anførte herved, at det ikke skyldtes administrative fejl, men var en følge af de dispositioner, som lovgivningsmagten havde måttet træffe under indtryk af den vanskelige valutasituation.

Forsåvidt angik klagen over de af Boligministeriet vedrørende arkitekthonoraret den 9. november og 6. december 1956 truffene afgørelser, der indeholdt en fravigelse

af det den 7. august 1956 givne tilsagn, og som ikke kunne henregnes til rutinemæssige ekspeditioner, udtalte jeg, at spørgsmålet burde have været forelagt det juridiske personale, inden afgørelsen blev truffet.

I anledning af klagen over, at Boligministeriet efter lovændringen i 1954 havde henvist ansøgerne til eventuelt at udarbejde nye projekter, udtalte jeg under henvisning til det af ministeriet anførte, at den af ministeriet givne vejledning til ansøgerne ikke kunne give mig grundlag for kritik.

81. Klage over den tid, der i Sundhedsstyrelsen var medgået til behandlingen af en ansøgning om førerbevis til motorvogn.

Sundhedsstyrelsen beklagede forsinkelsen, som væsentlig skyldtes styrelsens tekniske konsultants ferie og sygdom. — På min foranledning tog Sundhedsstyrelsen skridt til, at sådanne forsinkelser fremtidig undgås. (J. nr. 866/56).

Den 14. december 1956 klagede N over den tid, der var medgået til behandlingen af en den 28. august 1956 til politimesteren i Odense herred indgivet ansøgning om tilladelse til at få udstedt førerbevis til motorvogn, uagtet han ikke opfyldte de almindelige betingelser med hensyn til legemlig færdighed. — N gjorde herunder gældende, at hans læge den 12. juli 1956 havde forelagt spørgsmålet for Sundhedsstyrelsen, der den 15. august 1956 meddelte, at N skulle aflægge en orienterende prøve.

Fra politimesteren i Odense herred modtog jeg en udtalelse af 29. januar 1957 og sagens akter, herunder en erklæring af 25. januar 1957 fra Justitsministeriets motorsagkyndige i Odense herred. Det fremgik heraf, at N den 28. august 1956 til motorkontoret i Odense herred indleverede en den 27. august 1956 udstedt lægeattest, hvoraf det fremgik, at hans venstre arm var defekt. Samme dag forelagde politimesteren lægeattesten for Sundhedsstyrelsen, der den 3. oktober 1956 henstillede til politimesteren, at N aflagde en orienterende køreprøve for Justitsministeriets motorsagkyndige. Den 4. oktober 1956 blev N telefonisk henvist til at sætte sig i forbindelse med den motorsagkyndige, der fik sagen tilsendt den 6. oktober 1956.

Den motorsagkyndige udtalte i erklæringen af 25. januar 1957, at den orienterende prøve fandt sted den 10. oktober 1956 sammen med Ns kørelærere, men at N, da prøven var overstået, havde spurgt, om han måtte tage nogle timers øvelseskørsel og så komme igen, idet det forhold, at han fik lært vognens elementære betjeningsregler, måske ville give bedre bedømmelsesmulighed til fordel for ham. Den motorsagkyndige havde intet haft at indvende mod dette og havde meddelt N, at han kunne komme igen, når han og kørelæreren fandt det passende. — Den endelige orienterende køreprøve fandt derefter sted den 14. november 1956.

Den 17. november 1956 modtog politimesteren attesten vedrørende den afholdte prøve, og den 19. november 1956 blev sagen påny forelagt Sundhedsstyrelsen, der den 27. december 1956 meddelte politimesteren, at N efter bestået køreprøve kunne få tilladelse til at erhverve førerbevis til motorvogn på indtil 2000 kg på nærmere angivne vilkår. Den 29. december 1956 blev N telefonisk underrettet om Sundhedsstyrelsens svar. Den 16. januar 1957 aflagde han køreprøve hos den motorsagkyndige, og den 17. januar 1957 fik han udstedt førerbevis.

I skrivelsen af 29. januar 1957 udtalte politimesteren overfor mig, at det er i over-

ensstemmelse med almindelig fremgangsmåde — og formentlig praktisk — at sådanne sager straks forelægges Sundhedsstyrelsen, der i hvert enkelt tilfælde afgør, om en orienterende prøve er fornøden.

Da det af akterne fremgik, at der til sagens to ekspeditioner i Sundhedsstyrelsen var medgået henholdsvis 36 og 38 dage, anmodede jeg den 9. februar 1957 Sundhedsstyrelsen om en udtalelse herom samt om, hvorvidt det ville være en ekspeditions-mæssig fordel, hvis den orienterende prøve hos den motorsagkyndige blev foretaget inden forelæggelsen for Sundhedsstyrelsen. Jeg forespurgte yderligere, om Ns læge den 12. juli 1956 havde forelagt spørgsmålet om udstedelse af førerbevis for Sundhedsstyrelsen.

Den 7. marts 1957 meddelte Sundhedsstyrelsen, at spørgsmålet om udstedelsen af førerbevis til N ikke sås — som af N anført — at have været forelagt styrelsen den 12. juli 1956, men derimod i 1952, da Sundhedsstyrelsen i skrivelse af 3. april 1952 til politimesteren i Assens købstad m.v. anbefalede udstedelsen af førerbevis på nærmere angivne vilkår. Denne mulighed syntes dog ikke at være blevet udnyttet af N.

Sundhedsstyrelsen beklagede, at ekspeditionstiden, der normalt er 4—5 dage, havde været usædvanlig lang, men henviste til, at det ved begge forelæggelser havde været nødvendigt at indhente erklæring fra styrelsens tekniske konsulent, og at sagen som følge af konsulentens sommerferie og senere sygdom var blevet forsinket.

Endelig udtalte Sundhedsstyrelsen, at orienterende prøver kun afholdes i nogle få procent af sagerne, idet disse så vidt muligt søges afgjort uden en sådan prøve, og at det ikke er muligt for de lokale myndigheder på forhånd at afgøre, om prøve vil være nødvendig.

Den 16. marts 1957 udtalte jeg, at jeg ikke fandt grundlag for kritik i anledning af den tid, der var medgået til sagens behandling hos politimesteren og Justitsministeriets motorsagkyndige i Odense herred, og at det ikke var godtgjort, at sagen den 12. juli 1956 havde været forelagt for Sundhedsstyrelsen.

Derimod fandt jeg, at den tid, der var medgået til Sundhedsstyrelsens behandling af sagen havde været for lang. Da styrelsen imidlertid havde beklaget den lange ekspeditionstid og gjort rede for, hvorledes forsinkelserne var opstået, foretog jeg ikke yderligere vedrørende Ns sag.

Samtidig forespurgte jeg dog Sundhedsstyrelsen, om tilsvarende forsinkelser på grund af den tekniske konsulents sygdom eller ferie fremtidig ville kunne undgås.

Den 9. april 1957 gjorde Sundhedsstyrelsen Justitsministeriet bekendt med min forespørgsel og udtalte, at man af hensyn til førerbevis-sagernes regelmæssige ekspedition anså det for påkrævet, at en vikar for Sundhedsstyrelsens konsulent i motorsager kunne overtage hvervet, når konsulenten på grund af ferie og sygdom eller andet fravær var forhindret i at fungere. Sundhedsstyrelsen bemærkede herved, at allerede antallet af orienterende køreprøver og sagernes ofte hastende karakter dårligt tillod, at sagerne afventede konsulentens tilbagekomst. Sundhedsstyrelsen henstillede derfor, hvorvidt der ville kunne etableres en fast vikarordning for konsulenten, som havde erklæret sig indforstået med en sådan ordning.

Justitsministeriet har den 13. maj 1957 meddelt Sundhedsstyrelsen, at man var villig til at beskikke en civilingeniør som vikar, og den 5. september 1957 har beskikkelsen fundet sted.

82. *Efter Ns ansøgning af 21. juli 1955 havde Ribe amt den 23. september 1955 bestemt, at Ns bidragspligt overfor et barn skulle bortfalde. Amtet havde ikke været opmærksom på, at det sidste bidrag for barnets fyldte 18. år forfaldt den 10. september 1955. — Det fandtes meget uheldigt, at amtet ikke havde været opmærksom herpå, således at afgørelsen kunne have været truffet inden denne dato.*

Indenrigsministeriet bemyndigede amtet til at afholde et beløb til dækning af det sidst forfaldne bidrag samt et sagførersalær for udfærdigelse af en af N indgivet ansøgning om fri proces under en sag, han ønskede at anlægge mod amtet. (J. nr. 880/56).

Ved Ribe amts resolution af 12. oktober 1938 var N blevet tilpligtet at udrede underholdsbidrag, der skulle erlægges halvårsvis forud, til et udenfor ægteskab den 10. marts 1938 født barn. Den 21. december 1956 klagede N over, at en af amtet den 23. september 1955 truffet afgørelse om, at bidragspligten bortfaldt for fremtiden, havde været uden betydning, da den sidste forfaldsdag, før barnets fyldte 18. år var den 10. september 1955.

Fra amtet modtog jeg en udtalelse af 23. januar 1957 og sagens akter. Det fremgik heraf, at N den 21. juli 1955 ansøgte amtet om at blive fritaget for at betale bidrag til barnets underhold, og at ansøgningen den 27. juli 1955 blev tilstillet politimesteren i Ribe købstad m. v.

Den 4. august 1955 blev N af politiet afhørt om sine økonomiske forhold, og den 18. august 1955 blev sagen oversendt til politimesteren i Frederiksberg birk til afhøring af barnets moder, hvorefter sagen den 1. september 1955 fremsendtes til Ribe amt.

Den 14. september 1955 anmodede amtet politimesteren i Ribe om, at den originale bidragsresolution måtte blive fremskaffet. Resolutionen blev den 17. september 1955 fremsendt til amtet, der den 23. september 1955 bestemte, at Ns bidragspligt skulle bortfalde for fremtiden.

Den 18. oktober 1955 gjorde N amtet opmærksom på, at afgørelsen af 23. september 1955 var uden betydning, da det sidste bidrag var forfaldet den 10. september 1955. Amtet rådede N til at forelægge sagen for Justitsministeriet, og den 16. juli 1956 indgav N gennem amtet en ansøgning til Justitsministeriet om, at afgørelsen af 23. september 1955 måtte få virkning med hensyn til det den 10. september 1955 forfaldne bidrag. Den 3. august 1956 fremsendte amtet ansøgningen til Justitsministeriet, idet amtet beklagede, at afgørelsen ikke var blevet truffet før den 10. september 1955. Justitsministeriet meddelte den 22. august 1956 N, at man ikke fandt grundlag for at ændre amtets afgørelse.

Amtet udtalte i skrivelsen af 23. januar 1957 overfor mig, at hvis man havde været

opmærksom på, at det sidste bidrag forfaldt den 10. september 1955, kunne afgørelsen have været truffet inden dette tidspunkt.

Den 4. februar 1957 anmodede jeg amtet om en udtalelse om, hvorvidt man — uden at det kom til retssag — ville være sindet at refundere N det beløb, han måtte have betalt eller komme til at betale af det underholdsbidrag, der forfaldt den 10. september 1955. Amtet meddelte den 12. april 1957 efter at have forelagt spørgsmålet for Justitsministeriet, at man ikke så sig i stand til at refundere beløbet uden retssag, da amtet ikke havde rådighed over beløb til afholdelse af en sådan udgift.

Den 6. maj 1957 udtalte jeg, at jeg fandt det meget uheldigt, at amtet ikke ved behandlingen af Ns ansøgning af 21. juli 1955 havde været opmærksom på, at det sidste bidrag forfaldt den 10. september 1955, således at afgørelsen kunne være blevet truffet inden denne dato, men at spørgsmålet om, hvorvidt amtet ved den skete forsømmelse måtte have pådraget sig et erstatningsansvar overfor N, henhørte under domstolene.

N indgav derefter ansøgning om fri proces under en sag mod amtet, som den 12. juni 1957 forelagde sagen for Indenrigsministeriet.

Den 24. juni 1957 meddelte Indenrigsministeriet, at man efter amtmandens indstilling bemyndigede amtet til af kontorholds-godtgørelsen at afholde et beløb af 426 kr. i forbindelse med sagen vedrørende bidragsfastsættelse for N, forsåvidt det af N blev godtgjort, at han havde betalt det pågældende beløb, inden amtets afgørelse af 23. september 1955 var kommet ham i hænde.

Ribe amt har den 31. juli 1957 meddelt, at N ikke havde betalt beløbet, men at Indenrigsministeriet havde bemyndiget amtet til desuagtet at afholde udgiften, således at beløbet blev tilstillet den bidragsberettigede, ligesom amtet havde opnået bemyndigelse til at afholde et sagførersalær på 25 kr. for udfærdigelse af Ns ansøgning om fri proces.

83. *Direktoratet for Ulykkesforsikringen, Ulykkesforsikrings-Rådet og Socialministeriet havde afslået at meddele en tilskadekommet havnearbejder tilladelse i medfør af ulykkesforsikringslovens § 4, stk. 2, til at anlægge retssag mod et rederi, som havnearbejderen mente var ansvarlig for tilskadekomsten.*

Udtalt, at de nævnte myndigheder burde have været opmærksom på, at det foreliggende grundlag for bedømmelse af rederiets ansvar var ufyldstgørende, at havnearbejderens anbringende m. h. t. ansvarsgrundlaget langt tidligere end sket burde have været efterprøvet gennem politiafhøring eller på anden måde, at det havde været rimeligt, om Socialministeriet havde gjort havnearbejderen bekendt med de ved politiundersøgelsen tilvejebragte oplysninger og den vægt, direktoratet tillagde dem, og at direktoratet under hensyn til hans gentagne forespørgsler burde have givet ham oplysning om årsagen til, at ansøgningen oprindelig blev afslået. (J. nr. 175/55).

Havnearbejder Rudolf Bojesen, Århus, der den 19. september 1950 kom til skade under arbejde for Aarhus Stevedore Co. ombord i rederiet J. Lauritzens skib »Tessa Dan«, klagede den 23. maj 1955 over, at Direktoratet for Ulykkesforsikringen, som den 12. december 1951 havde fastsat den som følge af ulykestilfældet opståede invaliditet til 8 pct., havde nægtet at genoptage sagen.

Endvidere klagede han over, at direktoratet og Socialministeriet havde nægtet ham tilladelse til i medfør af ulykkesforsikringslovens § 4, stk. 2, at anlægge erstatningssøgsmål mod rederiet, som han anså for ansvarligt for den skade, der var overgået ham.

Det fremgik af sagens akter og direktoratets og Socialministeriets udtalelser af 4. og 8. juni 1955, at Aarhus Stevedore Co. den 22. september 1950 udfærdigede anmeldelse i henhold til ulykkesforsikringsloven. Ifølge anmeldelsen skete ulykken, da Bojesen, der var beskæftiget med kullempning, krævede op fra lasten og ville skubbe et lugedæksel til side, hvorved dækslet faldt ned i lasten og rev ham med ned. Efter et kortere hvil fortsatte han dog arbejdet, men måtte opføre hermed samme aften, hvorefter han kom under lægebehandling for hjernerystelse og beskadigelse af ryg og baghovede.

I det følgende år var Bojesen flere gange indlagt i kortere perioder på Århus Kommunehospitals kirurgiske og neurologiske afdelinger. I en udførlig lægeerklæring af 8. oktober 1951 udtalte professor, overlæge C. J. Munch-Petersen bl. a., at der ikke ved røntgenundersøgelse var fundet tegn på følger efter brud på rygsøjlen, og at der iøvrigt intet var fundet, som kunne forklare de symptomer, Bojesen klagede over.

Direktoratet for Ulykkesforsikringen fastsatte derefter den 12. december 1951 invali-

ditetsgraden til 8 pct. og den Bojesen tilkomende årlige rente til 280 kr., der omsattes til et kapitalbeløb på 2.100 kr. Samtidig opførte i medfør af ulykkesforsikringslovens § 26, stk. 2, udbetalingen af dagpenge.

I foråret 1952 henvendte Bojesen sig til Århus retshjælp for ubemidlede, som i skrivelse af 1. maj 1952 til rederiet gjorde et erstatningskrav gældende, idet det anførtes, at lugerne, der havde været opstillet omkring skibets spil, burde have været fjernet af skibsmandskabet, efter at dækslasten var losset.

Rederiet videresendte skrivelsen til sin ansvarsforsikrer, assuranceforeningen »Skuld«, som indhentede en udtalelse af 26. maj 1952 fra Aarhus Stevedore Co., hvori det bl. a. anførtes:

»Vi kan imidlertid ikke se, at rederiet eller skibets folk har gjort sig skyldig i en sådan mangel på agtpågivenhed, at der er grundlag for et sagsanlæg af den nævnte beskaffenhed. Forholdet har utvivlsomt været det, at grabben har arbejdet i en luge, og at folkene derfor, da der sikkert har ført to luger til samme underrum, er gået ned gennem den luge, hvor der ikke arbejdedes. De har naturlig selv taget presenninger og lugedæksel af, og hvis et lugedæksel herunder er blevet anbragt således, at passagen har været for snæver, kan noget sådant absolut kun tilregnes den pågældende eller de af hans kammerater, der har benyttet sig af denne vej til rumlasten.

Vi ser derfor ikke rettere, end at rederiet kan afvise erstatningssagen.«

I skrivelse af 29. maj 1952 til Århus retshjælp afviste »Skuld« erstatningskravet og henviste iøvrigt til ulykkesforsikringslovens § 4, stk. 2, hvorefter der kræves tilladelse fra

Direktoratet for Ulykkesforsikringen til sagsanlæg.

Retshjælpen anmodede derefter i skrivelse af 4. september 1952 direktoratet om en sådan tilladelse, og den 6. september 1952 henvendte Bojesen sig personlig i direktoratet og oplyste, at der ikke var optaget politirapport i sagen, samt lovede at sørge for, at retshjælpens brevveksling med »Skuld« blev indsendt til direktoratet, hvilket skete med retshjælpens skrivelse af 11. september 1952, hvori det iøvrigt anførtes, at Bojesen benægtede, at ulykken var sket på den måde, som er anført i Aarhus Stevedore Co.s ovenfor citerede udtalelse.

I skrivelse af 5. november 1952 til retshjælpen meddelte direktoratet, at det efter det fremkomne måtte være af den formening, at Bojesen ikke med føje kunne sagsøge rederiet til ikendelse af erstatning for følgerne af ulykkestilfældet.

Ved skrivelse af 23. januar 1953 anmodede Bojesen derefter direktoratet om at få sagen genoptaget, idet han stadig var uarbejdsdygtig som følge af ulykkestilfældet. Bojesen blev herefter på direktoratets foranledning påny undersøgt af professor Munch-Petersen, som i en erklæring af 8. maj 1953 udtalte, at Bojesens tilstand var uforandret, og at der ikke ved undersøgelsen var fremkommet sikre holdepunkter til forklaring af hans klager.

Direktoratet fastholdt derefter ved skrivelse af 23. juni 1953 sin afgørelse af 12. december 1951, og efter at Bojesen havde indbragt sagen for Ulykkesforsikrings-Rådet, tiltrådte dette den 29. juli 1953 direktoratets afgørelse.

I skrivelse af 2. august 1953 til Socialministeriet klagede Bojesen over disse afgørelser. Efter at have indhentet en udtalelse fra direktoratet meddelte Socialministeriet i skrivelse af 26. september 1953, at den af Ulykkesforsikrings-Rådet truffene afgørelse i medfør af bestemmelsen i ulykkesforsikringslovens § 9, stk. 1, nr. 8, sammenholdt med § 10, stk. 2, var endelig, hvorfor ministeriet ikke havde hjemmel til at tage sagen under påkendelse.

I skrivelser af 28. september og 19. oktober 1953 til direktoratet anmodede Bojesen på ny om, at sagen måtte blive genoptaget, hvilket direktoratet imidlertid afslog. I skrivelser af 5. november og 24. november 1953

henviste Bojesen atter til, at ulykkestilfældet skyldtes skibsmandskabets fejl, og anmodede om oplysning om, på hvilket grundlag direktoratet havde nægtet ham tilladelse til sagsanlæg mod rederiet. Direktoratet svarede i skrivelse af 7. december 1953, at et erstatningssøgsmål efter dets skøn ikke kunne gennemføres, hvorfor direktoratet fastholdt sin afgørelse af 5. november 1952, og dette standpunkt blev i januar 1954 tiltrådt af Ulykkesforsikrings-Rådet, for hvilket Bojesen den 8. december 1953 havde indbragt sagen.

Den 29. januar 1954 anmodede Bojesen Socialministeriet om, at sagen måtte blive genoptaget, og om, at der blev givet ham tilladelse til at sagsøge rederiet. Socialministeriet meddelte herefter den 21. april 1954, at man ikke kunne tage invaliditetsspørgsmålet under påkendelse, og at man kunne tiltræde direktoratets og rådets afgørelse, hvorefter der ikke fandtes grundlag for at meddele tilladelse til sagsanlæg mod rederiet.

I skrivelse af 28. april 1954 til Socialministeriet gjorde Bojesen herefter gældende, at de af Aarhus Stevedore Co. givne oplysninger om ulykkestilfældet var urigtige. Ministeriet fremsendte skrivelsen til direktoratet, som den 9. juni 1954 anmodede politimesteren i Århus købstad m. v. om at lade optage politirapport.

Ved politiets afhøring af Bojesen, to af hans kolleger, direktøren for Aarhus Stevedore Co. og den forvalter, der ledede losningsarbejdet, da ulykken fandt sted, blev det sandsynliggjort, at lugedækslerne var blevet afdækket af skibsmandskabet, og at havnearbejderne intet havde haft at gøre dermed. Endvidere afgav Havnearbejdernes Fagforening den 28. juni 1954 en tilsvarende udtalelse overfor direktoratet.

Direktoratet anmodede derefter ved skrivelse af 23. juli 1954 »Skuld« om en udtalelse, også med henblik på en forligsmæssig ordning. Selskabet udtalte den 6. august 1954, at ethvert krav mod rederiet måtte anses for forældet i henhold til sølovens § 284, stk. 1, nr. 5, jfr. § 254, hvorefter redere ns ansvar i et tilfælde som det foreliggende forældes i løbet af tre år, regnet fra kravets forfaldsdag.

Den 28. september 1954 udtalte direktoratet overfor Socialministeriet, at man, selv om det også efter de nu fremkomne oplysninger måtte anses for tvivlsomt, om Bojesen

kunne gennemføre et erstatningskrav overfor rederiet, ikke ville anse det for urimeligt at søge sagen prøvet ved domstolene, hvorfor direktoratet henstillede, hvorvidt tilladelse til sagsanlæg burde gives.

Socialministeriet forelagde spørgsmålet om forældelsen for Handelsministeriet, som den 24. november 1954 udtalte, at rederiets eventuelle ansvar efter ministeriets opfattelse var omfattet af den ovennævnte 3-årige forældelsesregel.

I skrivelse af 8. december 1954 meddelte Socialministeriet herefter Bojesen, at der ikke ved de nu afgivne forklaringer eller udtalelser var fremkommet sådanne nye oplysninger, som kunne give grundlag for ændring af ministeriets afgørelse af 21. april 1954.

Den 26. august 1955 anmodede jeg Socialministeriet om en fornyet udtalelse, idet jeg anførte, at der i det foreliggende tilfælde, hvor de af Bojesen og arbejdsgiveren givne oplysninger om årsagen til ulykken var modstridende, burde have været optaget politirapport på et tidligere tidspunkt end sket, ligesom Direktoratet for Ulykkesforsikringen og Ulykkesforsikrings-Rådet i anledning af Bojesens henvendelser i november og december 1953 burde have gjort ham bekendt med det grundlag, hvorpå man havde nægtet ham tilladelse til sagsanlæg.

Jeg fandt endvidere, at Socialministeriet i skrivelsen af 8. december 1954 burde have gjort Bojesen bekendt med de efter politiafhøringerne foreliggende oplysninger og meddelt, at Direktoratet for Ulykkesforsikringen nu havde afgivet en ændret indstilling i sagen.

Endelig fandt jeg, at ministeriet i skrivelsen af 8. december 1954 burde have givet udtryk for, hvilken betydning man havde tillagt forældelsesspørgsmålet ved sagens afgørelse.

Samtidig udbad jeg mig en redegørelse for, i hvilket omfang Direktoratet for Ulykkesforsikringen selv søger at tilvejebringe nærmere oplysninger, herunder foranlediger optaget politirapport eller foretaget forhør efter retsplejelovens § 1018, til belysning af de nærmere omstændigheder ved et ulykkestilfælde, og for, om det er sædvanligt, at direktoratet i tilfælde, hvor det skal afgøres, om der er grundlag for sagsanlæg, uden nærmere prøvelse lægger arbejdsgiverens erklæringer til grund ved bedømmelse af sagens

faktiske omstændigheder, uanset at skadelidtes og arbejdsgiverens erklæringer er modstridende.

Socialministeriet indhentede en redegørelse af 7. september 1955 fra Direktoratet for Ulykkesforsikringen og afgav en udtalelse den 15. november 1955. Direktoratet anførte bl. a. følgende:

»Af ombudsmandens skrivelse fremgår, at ombudsmanden på to punkter rejser indvendinger mod direktoratets behandling af sagen, idet det dels bebrejdes direktoratet, at det ikke på et tidligere tidspunkt har foranlediget optaget politirapport end sket, dels at direktoratet ikke i anledning af klagerens henvendelser i november og december 1953 har gjort ham bekendt med det grundlag, hvorpå man har nægtet ham tilladelse til sagsanlæg.

Med bemærkning, at man nedenfor skal komme ind på det første klagepunkt, skal man med hensyn til det andet klagepunkt anføre, at klageren næppe kan have været uvidende om, på hvilket grundlag direktoratet havde truffet sin afgørelse, idet forholdet var det, at grundlaget var det af klagerens sagfører, Århus retshjælp for ubemidlede, ved skrivelse af 11. september 1952 fremsendte, og at direktoratet ved skrivelse af 5. november 1952 til retshjælpen, af hvilken skrivelse klageren fik tilstillet en notits, meddelte, at direktoratet efter det fremkomne måtte være af den formening, at den tilskadekomne ikke med føje kan sagsøge rederiet til ikendelse af erstatning.«

Vedrørende spørgsmålet om direktoratets virksomhed med hensyn til indhentelse af oplysninger anførte direktoratet:

»Når det påhviler direktoratet at træffe afgørelserne, må direktoratet også drage omsorg for, at sagerne, før afgørelse træffes, foreligger således oplyst, at direktoratet mener at kunne træffe forsvarlige afgørelser. Når en indgået anmeldelse om et ulykkestilfælde frembyder tvivl, søger direktoratet derfor at skaffe de fornødne oplysninger, for at afgørelse kan træffes, og dette sker ved at indhente oplysninger fra tilskadekomne, arbejdsgiver, læger, sygehuse, gennem specialisterklæringer o. a. og også ved at lade optage politirapporter og foranledige forhør efter retsplejelovens § 1018.

Da ombudsmanden særlig synes at interessere sig for, i hvilket omfang direktoratet anvender politirapporter, skal man tilføje, at direktoratet i almindelighed indhenter politirapporter, når man må formode, at sådanne allerede er optaget, og denne regel følges praktisk talt undtagelsesfrit, hvor en arbejder er blevet dræbt under arbejdet.

Endvidere foranlediger direktoratet i meget stor udstrækning optaget politirapporter i tilfælde, hvor sagerne ikke på anden måde har kunnet oplyses tilstrækkeligt, herunder i tilfælde, hvor der foreligger modstridende oplysninger, der er af betydning for afgørelsen.

Med hensyn til de sager, i hvilket det skal afgøres, om der er grundlag for sagsanlæg, vil forholdet i det ganske overvejende antal tilfælde være det, at der er tale om sagsanlæg mod arbejdsgivere. Allerede af denne grund kan direktoratet naturligvis ikke uden nærmere prøvelse lægge arbejdsgivernes erklæringer til grund, og denne gruppe af sager er derfor udmærkede eksempler på tilfælde, hvor direktoratet søger sagerne nærmere belyst ved optagelse af politirapporter, men direktoratet indhenter også politirapporter i andre sager af denne art, når man skønner, at der er grund til det.

I denne forbindelse skal man tillade sig at fremsætte nogle bemærkninger til ombudsmandens klage over, at direktoratet ikke på et tidligere tidspunkt, end det er sket, har foranlediget optaget politirapport. I denne sag fandt direktoratet ikke anledning til at indhente en politirapport, idet man efter samtlige i sagen foreliggende oplysninger måtte anse det for overordentlig tvivlsomt, om tilskadekomne ville kunne vinde en retssag, hvorved bemærkes, at direktoratet har ment sig berettiget til også at tillægge arbejdsgiverens, Århus Stevedore Co., udtalelse betydning, idet denne arbejdsgiver ikke kunne antages at have nogen interesse i at forhindre sagsanlægget, og som stevedorevirksomhed må have særlig kendskab til, hvorledes losning og ladning af skibe foregår, og måtte antages at have sine oplysninger om de faktiske forhold i forbindelse med ulykkestilfældet fra de folk, der var beskæftigede med arbejdet. Hertil kommer imidlertid yderligere, at direktoratet i sit skøn over, hvorvidt tilladelse til sagsanlæg gives, også tager i betragtning, om det har drejet sig om

en alvorlig eller en ringe skade, og da navnlig når lidelsen er en traumatisk neurose, i hvilke tilfælde det må antages at være skadeligt for tilskadekomnes tilstand, at hans tilfælde ikke bliver afsluttet hurtigst muligt, jfr. Birkmose: Ulykkesforsikringsloven, s. 533. I det foreliggende tilfælde har det netop drejet sig om en sådan neurose.»

Socialministeriet henviste i skrivelsen af 15. november 1955 til direktoratets redegørelse og udtalte bl. a.:

»Ombudsmandens bemærkninger om Socialministeriets behandling af sagen refererer sig til behandlingen, efter at sagen efter ministeriets afgørelse af 21. april 1954 påny var indbragt for ministeriet, og går ud på, at ministeriet i sin seneste afgørelse af sagen den 8. december 1954, hvorved man fastholdt afgørelsen i skrivelse af 21. april 1954, burde have gjort Rudolf Bojesen bekendt med nogle ved politiafhøringer fremkomne nye oplysninger og med, at Direktoratet for Ulykkesforsikringen havde ændret sin indstilling i sagen, ligesom der burde være redegjort for, hvilken betydning man havde tillagt forældelsesspørgsmålet ved sagens afgørelse.

Med hensyn til det sidstnævnte spørgsmål bemærkes, at da sagen påny blev indbragt for ministeriet og direktoratet havde tilvejebragt yderligere oplysninger, bl. a. ved optagelse af politirapport, forelå der, jfr. direktoratets skrivelse af 28. september 1954, spørgsmålet, om de nu foreliggende forklaringer til politirapport kunne give anledning til at give tilladelse til sagsanlæg mod rederiet, samt det nye spørgsmål, hvorvidt et eventuelt erstatningskrav mod rederiet måtte anses for at være forældet.

Ministeriet var på dette tidspunkt nærmest tilbøjelig til at mene, at ministeriets afgørelse af 21. april 1954 burde ændres og tilladelse til sagsanlæg gives, men forinden ministeriet kunne træffe endelig afgørelse i så henseende, var det nødvendigt at undersøge, om et muligt krav mod rederiet var forældet. Efter at have undersøgt forældelsesspørgsmålet kom man til det resultat, at den ved sølovens § 284, nr. 5, fastsatte 3-årige forældelsesfrist måtte antages at finde anvendelse, og at fristen antagelig begyndte at løbe fra direktoratets afgørelse af erstatningsspørgsmålet den 12. december 1951. så-

ledes at forældelse ville indtræde, såfremt sagen ikke var anlagt inden den 12. december 1954.

Ved den derefter fortsatte behandling og vurdering af sagens realitet kom ministeriet imidlertid til den opfattelse, at en retssag mod rederiet næppe ville kunne gennemføres med et for tilskadekomne positivt resultat, hvorfor man ved skrivelse af 8. december 1954 uden at komme ind på forældelses-spørgsmålet, da dette herefter ikke havde betydning ved sagens afgørelse, meddelte pågældende, at ministeriet måtte fastholde den tidligere trufne afgørelse, hvorefter der ikke findes anledning til at meddele ham tilladelse til sagsanlæg mod rederiet.

Med hensyn til spørgsmålet, om der i skrivelserne til pågældende burde have været givet oplysning om de foreliggende forklaringer til politirapport og om direktoratets ændrede indstilling til spørgsmålet om tilladelse til sagsanlæg, skal man med bemærkning, at der såvidt ses ikke er givet nærmere forskrifter for, hvilke faktiske oplysninger der bør medtages, meddele, at Socialministeriet ikke skønnede, at medtagelsen af de omhandlede oplysninger ville have væsentlig betydning for andrageren, hvis sag med ministeriets afgørelse havde fundet sin endelige afslutning, jfr. ulykkesforsikringslovens § 10, stk. 3, sammenholdt med § 9, stk. 1, nr. 5. Man henleder i denne forbindelse opmærksomheden på, at den af havnearbejdernes fagforening afgivne erklæring af 28. juni 1954 i forvejen var pågældende bekendt.»

De tilvejebragte oplysninger og det ovenfor anførte gav mig anledning til den 9. november 1956 at fremkomme med følgende bemærkninger:

1) Med hensyn til klagen over, at Direktoratet for Ulykkesforsikringen — med tiltrædelse af Ulykkesforsikrings-Rådet — havde afslået ansøgningerne om genoptagelse af den ved direktoratets afgørelse af 12. december 1951 afsluttede sag om erstatning i henhold til ulykkesforsikringsloven, udtalte jeg, at jeg ikke så mig i stand til at kritisere det på grundlag af lægelige erklæringer udøvede sagkyndige skøn over den ved ulykkestilfældet bevirkeede invaliditet, og at jeg derfor ikke kunne kritisere, at genoptagelse af erstatningssagen var blevet nægtet.

2) Efter de foreliggende oplysninger havde Bojesen siden foråret 1952 søgt at opnå myndighedernes tilladelse til at anlægge erstatningssag mod rederiet J. Lauritzen, idet han dels gennem Århus retshjælp for ubemidlede, dels personlig gennem fremmøde i Direktoratet for Ulykkesforsikringen og ved flere skriftlige henvendelser til direktoratet, Ulykkesforsikrings-Rådet og socialministeren havde gjort gældende, at rederiet og dets ansvarsforsikringsselskabs afvisning af hans erstatningskrav havde været baseret på et urigtigt faktisk grundlag, hvorom han havde givet nærmere forklaring. Til trods for dette, og uanset at der ikke var foretaget nogen politimæssig eller anden undersøgelse af, hvem der bar ansvaret for ulykkestilfældet, havde de nævnte myndigheder afvist Bojesens begæringer om tilladelse til sagsanlæg, hvorved der åbenbart var blevet lagt vægt på den af Aarhus Stevedore Co. fremsatte opfattelse, der alene hvilede på en formodning om årsagen til ulykkestilfældet.

Jeg fandt, at der herved var begået fejl fra de pågældende myndigheders side. Såvel Direktoratet for Ulykkesforsikringen som Ulykkesforsikrings-Rådet og Socialministeriet burde ved behandlingen af sagen i 1952, 1953 og 1954 være blevet opmærksom på, at det foreliggende grundlag for bedømmelsen af rederiets ansvar var ufyldende, og langt tidligere end sket have foranlediget, at Bojesens anbringende om skibsmandskabets (og dermed rederiets) ansvar for ulykken var blevet efterprøvet gennem politiafhøring eller på anden måde. Såfremt den først i 1954 stedfundne politiuundersøgelse, der bestyrkede rigtigheden af Bojesens påstand, var blevet foretaget i 1952, da han første gang søgte om tilladelse til sagsanlæg, måtte det efter de foreliggende oplysninger antages, at direktoratet ikke ville have nægtet at give den ønskede tilladelse, jfr. herved, at det af direktoratets skrivelse af 28. september 1954 til Socialministeriet fremgår, at den optagne politirapport bevirkede, at direktoratet ændrede indstilling til dette spørgsmål.

3) Hvad angik Socialministeriets afgørelse af 8. december 1954 fandt jeg at måtte lægge til grund, at ministeriet havde

været af den opfattelse, at Bojesens eventuelle erstatningskrav først ville være forældet den 12. december 1954, og at ministeriet, uanset de af politiet i Århus tilvejebragte oplysninger og uanset direktoratets ændrede opfattelse, kom til det resultat, at Bojesen fortsat ikke ville kunne gennemføre en retssag mod rederiet med et for ham positivt resultat.

Jeg udtalte i den anledning, at der på grund af den begåede fejl, hvorved de faktiske oplysninger om årsagen til ulykken uden Bojesens skyld var tilvejebragt så sent, som tilfældet var, havde været en særlig anledning til at imødekomme hans ansøgning.

Det bemærkedes dog herved, at den erstatning, der under en i henhold til ulykkesforsikringslovens § 4, stk. 2, anlagt retssag tilkendes en tilskadekommen, skal indbetales til Direktoratet for Ulykkesforsikringen, der, såvidt erstatningen tilstrækker, godtgør vedkommende forsikringsselskab, hvad dette har udredet til den tilskadekomne, og at også jeg måtte anse det for tvivlsomt, om Bojesen — rent bortset fra forældelsesspørgsmålet — under en retssag ville kunne få tilkendt en større erstatning end den, der var tillagt ham i henhold til ulykkesforsikringsloven.

Derimod fandt jeg, at det, i betragtning af at Socialministeriet i skrivelsen af 8. december 1954 omtalte politirapporten og anførte, at der ikke sås »at være fremkommet sådanne nye oplysninger, som kan give grundlag for ændring« af Socialministeriets

afgørelse, havde været rimeligt, om ministeriet i skrivelsen havde gjort Bojesen bekendt med de ved rapporten tilvejebragte oplysninger.

Jeg fandt endvidere, at Bojesen efter hele den stedfundne behandling af sagen havde haft et naturligt krav på at blive gjort bekendt med den vægt, Direktoratet for Ulykkesforsikringen i skrivelsen af 28. september 1954 til Socialministeriet tillagde de nye oplysninger, og med Socialministeriets motivering for uanset disse oplysninger at nægte tilladelse til sagsanlæg.

4) Forsåvidt angik det forhold, at Direktoratet for Ulykkesforsikringen ikke havde imødekommet Bojesens gentagne begæringer om at blive bekendt med grunden til, at man havde nægtet at meddele ham tilladelse til sagsanlæg, fandt jeg, at direktoratet burde have givet Bojesen de ønskede oplysninger, uanset at direktoratet ikke ifølge ulykkesforsikringsloven har pligt dertil, og uanset at det vel måtte antages, at Bojesen ved omhyggelig læsning af direktoratets afslagsskrivelse af 5. november 1952 kunne være blevet klar over grundlaget for afgørelsen. Jeg kunne således ikke anerkende, at der — som af direktoratet hævded — var givet Bojesen tilstrækkelig oplysning i direktoratets skrivelse af 6. november 1952 til Århus retshjælp gennem bemærkningen om, at direktoratet *»efter det fremkomne«* måtte mene, at han ikke med føje kunne sagsøge rederiet.